

مجتبیٰ ارواہء طلب

(A Research of Kareem Dashti's Life and literary Services)

شکور زاہد

بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

عدالت روڈ، کوئٹہ

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیدے اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چاپ کُت نہ کنت۔

مُجبتی ارواہ ۽ طلب

(پٹ ۽ پول)

شکور زاہد

۲۰۱۸ء

ISBN # 978-969-680-048-4

نہاد: =/200

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب ذکی پرنٹنگ پریس کراچی ۽ چاپ کتگ۔

نامدات

وش مہر

ء

دوستین دشتی ء نام ء

لر

<u>سرگال</u>	<u>تا کدیم</u>
1- کریم دشتی ء زند	5
2- شاعری	23
3- ردانک	132
4- شرگداری	178
5- کریم دشتی ء کتاب	229
6- آسر	259
7- کتابیات	262

کریم دشتی ء زند

و دینگی :

بلوچی زبان ء نامداریں شاعر، شرگدار ء کواس کریم دشتی ۱۹۳۶ء کنجختی دشت
ء ودی بوتگ ء اے دنیا ء دراج کشیں سفر ء بندات یے کرت آوہد ء زمانگ ء چک ء
ودی بوہگ ء وہد ء پاس ء روج ء ماہانی نبشتہ کنگ ء ربیت نہ بوتگ پممشکہ آئی ء و دینگی
ء روج نیست انت بلتے سال درست انت کہ ۱۹۳۶ء انت۔

کہول ء کٹم :

ذات ء زریات کہول ء کٹم پہ بنی آدم ء پجار ء جوڑ بوتگ انت ء ہر مردم ء
سیادی الم ء گوں یک کٹم ء بیت۔ کریم چہ زندانی جاڑوزئی ٹک ء انت۔ آئی ء
کہول ء پڑدرے بیت۔ کریم چہ زندانی جاڑوزئی ٹک ء انت ”کریم دشتی ء آرپیں پت
ء نام کہدہ سید بوتگ کہ وتی کہول ء ابید درائیں ہند ء دمگاں یک نامداریں
مردے بوتگ“ کریم ء شش برات انت ء ہفتمی آئی ء جند بوتگ، آئی ء مستریں
برات نثار احمد بوتگ، چہ نثار احمد ء پدحیدر ء چرائی رند کریم ء محمود بوتگ انت چہ کریم دشتی
ء پدجان محمد دشتی انت۔“

جان محمد دشتی ء پد کریم ء برات، میجر جمیل دشتی انت کہ مسقط آرمی ء میجر
بوتگ ہے وڑا کستریں ء گڈی برات ڈاکٹر نصیر دشتی انت کہ اے وہداں ماں لندن ء
جاہ منند انت۔ ہے وڑا کریم دشتی ء دو گہارہم بوتگ انت۔ کریم دشتی ء سیادی گوں
زندانی جاڑوزئی کٹم انت۔ علاقہ ء آہان ء کہودا گش انت۔ کہودا علاقائی میر، مستر ء

زمیندار ۽ گش انت۔ آئی ۽ بنکی ہند کنجھتی انت ”کنجھتی ۽ مانا چہ کنجھت ۽ زورگ بوتگ
چو کہ کنر ۽ چہ کنری، اے ہند ۽ ڈگار راں کنجھت کشگ بوتگ گڈا ہے نام رواج
کپتگ۔ آئی ۽ کہول کساس ہفت پشت ۽ ہے دمگ ۽ جاہ منندان ۽ اے دمگ ۽
گیشتر ڈگار ہے کہول ۽ مردمانی انت۔“

وانگ ۽ زانگ:

وانگ ۽ زانگ پہ بنی آدم ۽ ہما چراگ انت کہ آئی ۽ روژنائی ۽ آزندمان ۽
درائیں راہ ۽ درانی تاموریں کشکاں گوازانکنان ۽ یک وش حالیں منز لے ۽ سر بیت۔
وانگ ۽ زانگ ۽ برکت ۽ قوم ۽ راج دیروی کننت ۽ انوگیں تیز گائیں دنیا ۽ بے
وانگ ۽ مردم ۽ مثال ۽ درور چودلوت ۽ وڑا بیت۔ بلوچ راج وانگ ۽ زانگ ۽ پڑ ۽ دنیا
۽ اے دگر اجانی دیما باز پشت ۽ انت نوکی آئی ۽ اے پڑ ۽ سرچست کتگ ۽ گوں دنیا
دیم پہ دیم انت اگاں ۱۹۵۰ ۽ ۱۹۶۰ ۽ دہک ۽ گپ بہ بیت آزمانگ ۽ بلوچ واننگ
آرت ۽ تہا واد ۽ وڑا بوتگ انت۔ چیزے بلوچ واننگ ۽ زاننگار بوتگ انت کہ کریم
دشتی ہماہاں گوں شمار بیت۔ آئی ۽ ہندی دمگ ۽ وانگ جاہ ۽ دربر جاہ نیست ات پمشکہ
پہ وانگ ۽ کوشکلات ۽ وتی مستریں برات نثار احمد ۽ لوگ ۽ شت بنداتی وانگ پرائمری
اسکول کوشکلات ۽ دہمی جماعت ۱۹۶۰ ۽ ماں تربت ۽ اسکول ۽ وٹنگ اتے۔ پدا
گورنمنٹ ڈگری کالج کونٹہ ۽ داخلہ یے زرت۔ ۱۹۶۳ ۽ چہ پنجاب بورڈ ۽ بی اے
کیتے۔ کریم دشتی ۽ وانگ ۽ زانگ ۽ سکین چہ وتی مستریں برات نثار احمد ۽ زرتگ،
پمشکہ آئی ۽ نہ ایوک ۽ وت وٹنگ بلکیں وتی برات ۽ کہول ۽ اے دگر مردماناں ہم
وانگ ۽ کڈن کتگ ات۔ مروچی آئی ۽ کہول ۽ کساس درائیں مردم واننگ انت وتی
راج ۽ قوم وتی زبان ۽ لہزانگ ۽ دیروٹی ۽ ساڑی انت۔

لبزانکی حُب و واہگ:

کریم دشتی ء لبزانک ء حُب و واہگ چون ء کدی بوت اے بابت ء آ
 وتی یک گلگدارے کہ تا کبند ”برمش“ ء چاپ بوتگ ہے تا کبند ء اے
 وڑگشیت کہ ”آ زمانگ شاید ۱۹۵۸ء یا ۱۹۵۹ء ء وہدات کہ ہے زمانگ ء
 ماہتاک ”بلوچی“ عبداللہ جان جمال دینی ء آرات جمال دینی ء چہ کراچی ء کش اتگ
 ات۔ ہے وڑا یک کتابے، مستاک، درآتگ ات کہ سرچمگ ء یا ماہتاک
 بلوچی ء (من ء برابری ء یات نہ انت) کش اتگ ات۔ اے ہم کسی دست ء ات
 ہے ”مستاک“ ء تہا غزل ء انجیں چیز است ات عطا شاد ء ”زہیرانی زارہ“ نائیں
 نظم بلکیں شہادیتگ ہم مستاک ء مان ات۔

بیا کجائے منی سچکانیں حیاں ء اوتاگ

چم کدی بنت تئی ارمانی نیں دید ء محرم

نثار احمد ء یک برے ہے نظم ونت ء من ء گوشدارینت من آوہدی چشیں
 چیزے نزانتگ ات چہ ہماروچ ء بزاں منی دل ء توک ء یک واہگے یک حُبے انجوش
 کہ شمنے سوال انت کہ اے کدی ء چتور پیدا بیتگ، تو بزاں ایشی ء توم چہ ہماروچ ء منی
 دل ء کشگ بیتگ“ (۱) کریم دشتی ء وتی گشگ ء رد ء اے حُب و واہگ کہ پہ بلوچی
 زبان ء لبزانک ء منی دل ء چست بوتگ، اے حُب و واہگ ء دیوک منی مستریں
 برات نثار احمد انت۔ کریم دشتی ء گوں لبزانک ء ہم گرچی چہ وتی وانگ جاہ ء زمانگ ء
 بوتگ۔ اے بابت ء ”نسیم دشتی“ نبشتہ کنت ”منی ء آئی ء سنگتی تربت اسکول ء دور ء بوتہ
 ۱۹۵۰ء آوتی مستریں برات حدامری نثار احمد دشتی ء گور ء کوشقلات ء یک میٹگے ء

نندوک ات پدء آہاں اے جاگہ یلودات تربت ء نندوک بوت اُنت۔ اے ہما دورات کہ ماہتاک ”اومان“ وتی درک ء دوراں ات رندء آرات جمالدینی ء ماہتاک ”بلوچی“ چاپ ء شنگ کرت۔۔۔ انور قحطانی ء حدامری نثار احمد ء بلوچی شعر ء شاعری ء حب ء واہگ ء مادونیناں ء اے راہ ء سرگرگ ء سکین دات من آزمانک نویسی ء آشاعری ء نیمگ ء زیات ہدوناک ات منے گشگ ء پدء خیر محمد ندوی ء ماہتاک ”اومان“ ء دوسہ تاک ”سنگت“ ء سرحال ء پزہگاں اشنگ ات اسکول ء زمانگ ء آئی ء وتی پنہام ”خاموش دشتی“ کتگ ات بلئے زہگانی تاک ء کاراندگہ زہگانی نادلگوشی ء دیمانہ شت۔ اے کار کریم دشتی من، اسحاق بیس، احمد علی بوہیر، صالح محمد ء محمود احمد ء ہمکاری ء چیزے ماہ ء پیش کپت پدء امروز ء ڈالچاری ء دنز ء مچاں گار بوت۔ (۲)

لبزانک ء اے شیدا پوتی ماتنی زبان ء انچو ہدوناک ات کہ نہ ایوک ء لبزانک ء زبان ء خدمتگار جوڑ بوت بلکیں آئی ء بلوچی زبان ء درائیں نبشتہ کار چوتی ساہ ء دوست اتاں۔ بشیر بیدار اے بابت ء گشیت!

”کریم دشتی ء منے وڑیں ادبی ورنہا سک دوست بوتگ انت مارا زرے ہم داتہ منے مہمانداری یے ہم کتگ آئی ء دوکان ء آئی ء کمرہ ء ہر وہد ء ادبی ورنہا ہانی یک مچی یے بوتگ۔ اگاں کسے در ء ڈن ء چہ ہم آبتلگ گڈا آہم کریم دشتی ء مہمان بوتگ، اے درستانی چاہ ء آپ ء نان ء حرچ کریم ء وت داتگ اُنت۔ بلے وہد ء یک نگیگیں نادراہی ء گورجتگ منی سراکلہ یے

روان کتگ کہ بشیر! من نون مرگایاں منی چارگ ء بیا
منی بدوفائی ء حال اے بوت من نہ شتاں گڈ سرء مرد
لاچار بوت وت گاڑی یے کپتگے ماں تمپ ء اتلگ
ء من ء گشتے من مرگایاں تو و نیا تکتے بلتے من وت
اتلگاں گڈی دیدار بازی یے کناں۔“ (۳)

دشتی انچو کہ پہ زبان ء لبزانک ء ہدوک بوتگ ہے وڑا آپہ زبان زانت
شاعر، لبزانت، سازگر ء بلوچی پہلواناں پُر مہر بوتگ۔ آبلوچی لبزانکی دیوانانی براہ
بوتگ۔ وتی نادر اہی ء و ہد ء ہم آئی ء وتی ہے واہگ بر جاداشنگ ات ”کریم دشتی ء
وتی ورنائی ء سالانی گیشتریں بہر پہ بلوچی ء دیروئی دیگ ء ندر کتگ۔ ہے حُب ء
واہگ ء سبب ء آئی ء ماہتاک ”الس کوٹہ“ ء لبزانکی کار بناکت پد ء چیز کے و ہد ء
”نوکیں دور“ کوٹہ ء گوں ہم گزنج بوت بلتے اے حُب ء واہگ بلوچی ء بحت ء نہ
سایج ات۔ کریم دشتی ء بازیں نگیگیں جاورانی سبب ء سرماں مزن ہور (عرب گلف) ء
کش ات بلتے گوں زبان ء لبزانک ء آئی ء دوستی ء ہیچ رنگ ء کم نہ بوت۔ آکجام نہ
کجام رنگ ء لبزانکی ء راجی کاراں گلانش ات پد ء آیک سکیں حطر ناکیں نادرانی یے
ء گورجت بلتے آئی ء داں زند ء گڈی سہتاں گوں بلوچی زبان ء لبزانک ء وتی ہم
گرنجی یلہ نہ دات“ (۴)

بلوچی زبان ء لبزانک ء اے عاشق ء وتی سرجمیں زند پہ بلوچی زبان ء
لبزانک ء ندر کتگ ات آئی ء اے حُب ء واہگ تاں مرگ ء سہت ء آئی ء ہمراہ
ات ء اے بلوچی زبان ء وش بحتی انت کہ آئی ء را اے وڑیں واہگ دارے
نصیب بوتگ ات۔

کار و کسب :

بلوچی زبان و مزین نائیں شاعر و شکرگدار کریم دشتی و قتی زندہ بازیں گرم و سرد دیتگ آئی و تب کہ چیزے و نہ لگ ات گڈاپشت و چکے نہ جت و اے ہم نہ چراتے کہ آسرے چون بیت آوتی زندہ بازیں کار و کسب و گوں ہم گزنج بوتگ بلے آئی و شان و مٹا ہداریں تب گوں ہر چیز و ہوار نہ کپتگ سرکاری منصب بہ بیت یا قتی ڈگاریں سر و کار۔ کریم دشتی و مٹا ہداریں تب و آئی و رانوکری و نیشنگ ” چیزے و ہداں ” ٹرائیبل پبلٹی آرگنائزیشن “ و کارے کت چرے کار و دلپروشی و پدماں کلاتک و اسکول و ہیڈ ماسٹر و حیثیت و کارے کت۔ ۱۲ اگست ۱۹۶۵ و گرفتاری و آرڈر بوت انت و اے کارے یلہ دات ماں عربستان و درانڈیہہ بوت مزین مدتے و پدواترات و قتی ملک و ڈگاریں سر از مینداری یے کت “ (۵) اے کار آئی و تب و کپت بلے آئی و رانادراہی و گورجت و آملک و ڈگاری نہ بوت۔ کریم و بابت و بشیر بیدار گشیت ،

” چیزے و ہد و کلاتک و مڈل اسکول و ہیڈ ماسٹر ہم بوتگ پدایلہ وے داتگ پرچا کہ آئی و تب و میل و نوکری چاکری نبوتگ۔ آئی و نوکری چاکری قتی تیوگیں زندہ نہ کتگ آئی و یک کتابانی دکانے تربت و بازار و جوش ہوٹل و دیم پہ دیماتچ کتگ ات۔ اے کتابجاہ و ہر زبان و کتاب است ات اردو ادب و انگریزی و بلے بلوچی کتاب گیشتر اتاں کس و ہم کتاب بہا نہ زرت ہر کس و کتاب پچ گپت، زبان

دوست ء لبزانکی مردمانی رو ء آزیات ہے کتابجاہ ء
 ات۔ ہر کس آتک کریم دشتی ء چاہ ء آپ کت انت
 ہر کس ء گوں زبان ء لبزانک ء دوستی بوت گڈا آلم ء
 اے کتابجاہ آتگک ات۔ آزمانگ ء آئی ء یک
 لوگے پہ باڈہ ء زور بازار ء گوں بوتگ گڈا مہلوک ء
 بزاں ادب دوستیں ورنابانی واپ جاہ ء ورگ ہمود ء
 بوتگ۔ بلتے چیزے و ہد ء رند آئی ء دل چہ دکانداری ء
 پرشت ء گشتے کہ من اے دکان ء بند کنگ لوٹاں گوں
 من اے کار نہ بیت۔“ (۶)

کریم دشتی وتی دکان ء بند کنت آئی ء گشت! بلتے آئی ء دل نہ نیت کہ
 اے لبزانکی کتاب در پہ در بہ بنت۔ آیک سکیں نرم دل ء سخی تمبیں مردے بوتگ،
 پمیشکہ آئی وتی اے کتابجاہ گوں درستیں کتاباں یک بزگیں مردے ء بکشات اے
 بابت ء بشیر بیدار گشیت؛

”کریم دشتی وتی کتابجاہ ء بند کنگ ء فیصلہ ء منے دیما
 کنت کہ چہ دشت ء یک غریبین مردے آتک، کہ
 بلتے آئی ء مالی جاور سک نگیگ ات انت من اے
 کلیں کتاباں پہ مفت ء بے زر ء دنیگ لوٹاں کہ آئی ء
 گزران بہ بیت گڈا ماجست کت کہ اے مردم کئے
 انت گشیت شمائے نزانے۔ بلتے من نام ء گرگ لوٹاں

آئی ء نام ملا احمد دشتی انت۔ گڈ املا احمد دشتی ء ہے کتابجاہ
چت نز آورنگ ء پدا پہ وت ء فدا شہید چوک تربت ء
یک دکا نے بستے۔ اول خدء برکت ء دومی کریم دشتی ء
برکت ء ملا احمد دشتی اے جاہ ء سر بوتگ۔“ (۷)

کریم دشتی یک آجوتبیں مردے ات بلئے لاپ ء شوہاز مردم ء را برے
برے لاچار کنت ” آمارات ء چندے ماہ نشنگ بلئے آئی ء تب ء مزاج ء نوکری ء
چاکری نہ وتی ملک ء بوتگ نہ کہ در ملک ء پمشکہ واپس آتک۔ آیک ملنگ ء
درویشے ء آرات تبیں مردے بوتگ آئی ء وتی زند پہ آراتی گوازینتگ۔“ (۸)

آئی ء آجوتبی ء ابیدیک وانندگ، سر پد ء زاننکارے ات پمیشکہ تاں
زندگ ات وتی وہدے پہ شان ء مڑاہ گوازینت ء وتی بلوچی میار ء دیما وتی
سرے جہل نہ کرت۔

مردم دوستی:

کریم دشتی یک جوانیں ء زاننکاریں شاعر، شمر گدارے ء وانندگے ات
ہے وڑا یک جوانیں انسانے ات۔ آئی ء شخصیت ء درائیں پہنات بے دروراتاں
مردم دوستیں، بے غرضیں ء دل پہکیں کریم دشتی ء بابت ء نسیم دشتی (عالم شاہ) وتی
یک نبشتانکے ء اے وڑ نبشتہ کنت ” کریم دشتی ء سرے مستریں بہتام ہمیش ات کہ آ
بے مقصدیں زرزوالیں مردے۔ اے بہتام وش نیتکاں جنگ ات ء منی ڈولیں آئی
ء زردوستیں سنگتاں ہم۔۔۔ لالہ کریم دشتی ء من پراہ دلیں مردم یے نہ گشاں پرچا کہ من
ء زردوستیں مردے گشتگے۔ جبر ء پہ خدا کن لٹ ء پہ برات ء بور! ہما دور ء کہ کریم

طالب علمے ات دل پراہیں سنگتے بوتہ کسانى ۽ بگرے مہمان داری ۽ بے درورے
پیتگ اد ۽ من لالہ اسحاق بیکس ۽ نہدی یے نبیساں کہ کریم ۽ ترانگ ۽ پرین ایت۔

روچ ۱۱ ماہ مئی ۱۹۷۵

دوستگیں نسیم

جوڑ باتے!

من پہ سلامتی ۽ ۱۱ بج ۽ احمد علی ۽ نند جاگہی ۽ رستگوں حیاں انت کہ بیگاہ یا کہ
سہسی دیم پہ تربت ۽ برواں دوشی من کریم بخش ۽ کر ۽ ہم مجلس ۽ ہم طعام بوتگوں۔
خاموش صاحب ۽ منی باز عزت ۽ تکریم کت آئی ۽ اندازہ جنگ نہ بیت ہج فرصتیں
ٹیم نہ رست ۽ حیاں انت کہ پہ واپسی ڈاک لاری ۽ کانیں دگے منی مات ۽ مردماں
حال بدئے کہ فلانی سلامتی ۽ رستگ تا کہ آہانی دل وش بہ بیت پرچکہ منی آہگ ۽
سہی (مالوم) نہ انت۔

دگہ وش انت

تئی محمد اسحاق کور جو سر

حدامرزی اسحاق بیکس پوریاگرے ات۔ پوریاگری یے کرت وتی زندہ
چاریں روچے تیلانک دات انت۔ کریم پہ وتی دوستاں بے دروریں دوستے ات
اے آئی ۽ مستریں عیب ات۔ اے آئی ۽ مستریں گناہ ات کہ مروچگیں عیب دارہ
گناگاریں مردماں مئے وڑیں مردم نہ بخش انت“ (۹)

کریم یک وش تب ۽ دیم گشیں مردے بوتگ پمیشکہ منافقین مردماں
دوست نہ بوتگ ۽ آئی ۽ بالاد ۽ باپشت ۽ وڑ وڑیں گپ ۽ جبرے گشتگ بشیر بیدار
اے بابت نبشتہ کنت کہ

”کریم مذہبی مردے نہ بوتگ بلئے برے برے من
 وت اول نماز ء دیستہ گڈامن سوال کتہ تو مذہبی
 مردے نئے گڈانماز پرچا کنئے؟ گڈامن ء گشتگ
 نئے من ہے جبر ء فکر کناں حداچہ من ناراض انت۔
 خدا ہما مردماں چہ ناراض ء نہ وش بیت کہ آخدا ء
 بندگ آں ناراض کن انت بلئے کریم دشتی ء دست ء
 مورے ہم ناراض نہ بوتگ خدا ء بندگ وتی جاہ ء۔
 کریم دشتی وش تبیں مرے ات وش تبیں مردمانی
 دیوان ء براہ ات آئی ء دیوان ء نندگ ء کس سیر نہ
 بوت آئی ء ہما مردمان ء تزن جت کہ دومی ء وشی ء
 آسراتی ء حسدئے کرت۔“ (۱۰)

کریم دشتی ء وتی اے دل پہکی ء واہگ کہ پہ ہر مردم ء داشتگ ات
 نادراہی ء گرانیں ساعتاں ہم چہ آئی ء نہ سست ”پہ لبزانکی جست ء باوست ء رخصت
 زیباشہ شالکوٹ ء سرگپت کنجیتی ء کپت۔ کریم دشتی، قاضی نور احمد ء من ء (نسیم دشتی)
 زوریت پہ بشیر بیدار ء قاضی سعید ء گندگ ء کوشقلات ء نظر آباد ء روت۔۔۔ نادراہی
 کریم دشتی ء ہمراہ انت گشیت من ء پہل کن گاڑی ء پشت ء نشت نہ کناں گپ ء
 تران نئے بہ کن چیا گنگدام نئے“ (۱۱)

کریم دشتی نہ ایوک ء پہ لبزانکی مردماں بے تاہیر ء مہروان بوتگ بلکیں آ
 یک مردم دوستیں ء وش تبیں مردے بوتگ کہ آئی ء کس چہ وت ناراض نہ کتگ دومی
 مردم ء وشنودی ء حاتراوتی تکلیف ء پریشانی یے ہجر کمار نہ کتگ انت۔ یک رندے

کریم دشتی پہ وتی علاج ء درملک ء روگی بیت۔ وہدے دشت ء چہ تربت ء سمر بیت گڈا
 یک مردے کریم ء گشیت منی چُک سک بیمار انت ء علاج ء منی کڑا پچ زَر نیست،
 گڈا کریم دشتی وتی علاج ء درائیں زراں ہے مرد ء دست ء دنت ء واپس دشت ء
 روت۔ آئی ء ہمراہ گشیت واجہ توتی علاج ء درائیں زَر داتاں، گڈا کریم درائینیت،
 مرگ ء آئیگی انت بیت۔ چُشیں مردم دوست ء نرم دلیں مردم سک باز کم انت۔
 سفر ء در اند یہی:

کریم دشتی ء زند ء تہل ء تریش ء وشیانی ندارگ جوانی ء کتگ۔ وتی جند
 ء ماتى گلزمین بہ بیت کہ در اند یہی آوتی تب ء میل ء واہند بوتگ ء وتی مڑا ہے
 برجہ داشتگ۔ جا ہے پہ سیل ء سواد شنگ ء جا ہے پہ مجبوری ء لاچاری۔ آئی ء
 بازیں درملکانی تر وتاب کتگ آوتی یک گلگدارے ء (انٹرویو) وتی درملکی
 سفرانی بابت ء گشیت ” آئی ڈنی ملکانی تر وتاب منی گنجائش ء ڈن انت البت چار
 روچ ء واستہ من ء منی یک سنگتے اسماعیل ممتاز کہ گوادر ء مردے لندن ء تر وتاب ء
 در کپتاں اودا ما ہے دیستگ کہ منے سنگتاں ہر وہد ء بلوچی میوزک ء کیسٹ بزاں
 بلوچی ساز ء طرز ء زمیل ء کیسٹ گوشدار انت دگہ شمنے دوسنگت اتاں عبدالواحد ء
 ڈاکٹر عبد الخالق ء بلوچی گپ جت ء آہاں وتی زبان ء ادب ء باز شوق است ات
 وانگ ء نبشتہ کنگ ء شوق ات۔ ہرچی کہ وت بلوچ انت دگہ جاگہ من نہ دیست
 کہ انگلستان ء ابید چہ بلوچ ء دگہ یک مردے کہ پہ بلوچی ء شوقے بہ بیت۔ مصر ء
 ماشنگاں اوداں اے جبر پشت نہ کپ ایت کہ کسے بلوچی ء نام ء بزانت
 ہندوستان ء ہم ماشنگاں اگہ چہ اوداں بلوچی نسل چست بیت ادب ء پچ پیم ء
 خدمت نہ بیت البت خلیج ء ماں اے دور ء بلوچی ء شاعر باز انت بلے مرچاں اصل

ربیدگ ء رسم مئے بلوچانی گورا نیست من چریشاں چہ یک پیریں مردے گندیں
 کہ آبلوچی وش اہت ء چے جبرکنت۔ دگہ چشیں آثار ء نشانی نیست کہ مردم
 چریشاں بلوچی ء پیشی رواج ء بہ گندیت البت ڈنی ڈیہاں بزاں کویت ء بحرین ء
 مئے انچیں شاعر است انت کہ آوتی بلوچی ربیدگ ء زیان بوہگ ء نئیل انت
 چوش کہ عباس علی زیمی، ظفر علی ظفر، غلام حسین شوہاز ء پیرل ء دگہ انوں اوداں
 بلوچی وانگ ء ساز ء زیمیل ء بلوچی دیوان ہم ہر روج ٹہینت انت ہم ء آہاں
 ہے شوق ء رابرجاہ داشتگ۔“ (۱۲)

کریم ہرجاہ کہ شنگ آئی ء اولی فکر ء خیال بلوچی زبان ء لبزانک بوتگ
 آئی ء وتی لاپ ء شوہاز ء چہ گیشتر ماتی زبان ء لبزانک ء غم بوتگ، ”بی اے چکاس ء
 دربرگ ء رند ۱۹۶۵ ء گورنمنٹ مڈل اسکول کلاتک ء صدر مدرس ء کار ء دست ء
 گپیت بلے ہا وہدیگیں سرکار ء کریم دشتی ہم تب نہ بیتاں کریم ء اے کاراشت ء دیم پہ
 بحرین ء سرگپت آزات تبیں کریم ء بحرین ء چاگردوش نہ آتک، کریم دشتی ء سید
 ظہور شاہ ہاشمی کراچی ء واتر بیتاں آیاں کراچی ء بلوچی ماہتا کے درکنگ ء خیال کت
 وہد ء ہمراہ داری نہ کرت آیاں ماہتا ک درکنگ ء اجازت نہ رست۔“ (۱۳)

کریم دشتی ء تب ء میل انچو کہ نوکری ء نہ بوتگ ہے حاطرا آئی ء درانڈ ہیہ ء
 ہم اے گپ وش نہ بوتگ کہ کسے ء آئی ء را آئی ء مرضی ء تب ء حلاف ء کارے بہ
 گپیت پمشکا آواتر کیت بلے چہ درملک ء آہگ ء سر آئی ء دگہ کار ء کسب ء بدل ء
 ماتیں زبان ء لبزانک ء خدمت ء خیال ات ء ہے خیال ء واہگ آئی ء مدمی ہمراہ
 ات آئی ء دنیا ء بازیں دری ملک گول اتگ بلے آئی ء رائسریگیں بولان ء دشت ء
 مہلبیں پلک ء ڈگار چہ درستاں زیات دوست بوتگ انت۔

بیرانی (وفات):

ہر کس ء کہ مات ء لاپ دیستگ یک نہ یک روچے قبر ء گندیت۔ زندگی
 ء آسرموت انت۔ ہر چیز ء ہلاسی ء جار ہماروچ جنگ بیت کہ کسے موت ء ارجان بہ
 بیت ء زندگی بازو ش ء براہداریں چیزے کس مرگ نہ لوٹیت بلے اے مرگ ء آئیگی
 انت کجام وڈا کیت، کدی ء کجام جاہ ء کس نزانن اے بے تواری ء مردم ء پہ دائگی
 بارت۔ مردم باز کیت ء باز روت بلے چیزے انجیں مردم بنت کہ دنیا ء روگ پدہم
 زندگ مان آنت ء پہ دائگی نمیران بنت۔ کریم دشتی ہم چرے مردمان انت۔

”چچنکس مردم، کس ء عزیز مُرتگ، حا کانی چیر ء کھڈ بیتگ انت، لہتیں
 روچاں من اے گپ مارتہ، پدا شمشتگ کوں۔ بلے من اے گپ کدی دل ء نیاورتہ کہ
 کریم دشتی مریت ء بے گواہ بیت۔ مرگ ء گپ دل ء آتکہ پُشیش دروگ بندگ ء
 لالہ کریم ء روح الم ء پمن زہر گیپت۔ من اے جبر ء پہ سدکی گشاں کہ آئی ء بے گواہی ء
 پہ منی سدرگ ء یک رگ ء ہم نہ جتہ۔ (۱۴)

کریم دشتی ء مرگ ء بازیں بلوچ نبشتہ کار ء شاعرے گمگ بیت شعر
 پر بندیت چوش کہ غوث بخش صابر یک پر بندے نبشتہ کنت:

”کریم دشتی ء یات ء“

تو مئے لوزانک ء دیوان ء رہشون

اشتے رُنگ راہاں مارا شتے چون!

تئی جتائی ء مئے زرد خون خون

مرگ ء حُب ء کشار ء راکت رون

کوڈو ء بیوفائی ء ہرجان!

چچ شموشگ نہ بے تو کریم جان! (۱۵)

بلوچی زبان ء اے نامداریں شاعر، لہزانت، کو اس ء شرگدار کریم دشتی ء
 مرگ ء حال ء درائیں ہلک ء دمگ ء سر بوت۔ اے حال ء بازیں دلے پدرد کرت
 ”بلوچی ء سخت ء تالہ ء استال دنز ء مجاں اندیم کرتگ کہ آئی ء بانوری ء و ہدرس اتگ
 بلے پہ سمبہینگ ء سرگواپ ء دست مند بوت انت دومی نیمگ ء ملکموت انچوش
 گندگ ء کیت کہ چہ کرناں بلوچی ء شاہ نویس ندکار ء لچہ کارانی دمب ء کپتگ بلوچی
 زبان ء پراہ ء شاہگانیں ڈیہہ ء سندانی کش ء پہناتاں مارا ساہ گر ء زورا کیں پنجگ
 انچیں ساہانی کشگ ء گندگ ء کیت مئے دل کپ ء جگر آپ بیت۔ اے رد ء غلام
 محمد شاہوانی، ملک محمد پناہ، سید ہاشمی، آرات جمال دینی ء میر گل خان نصیر انچین نام
 انت کہ تاابد بلوچ راج ء آئی ء لہزانک ایشانی سر ء پہر بندایت پرچا کہ اے بلوچی
 زبان ء براہ انت اے درستیں ندکار ء شاعراں وتی وتی جوازت بلوچی زبان ء
 سمبہینگ ء وس کتگ کش انت ہر مرگے بال ء وت بلے چریشاں کسے ء اے
 نزوری پد نہ کتگ کہ پہ بلوچی ء سمبہینگ ء دستاں بہ لرزین ایت۔ ملکموت ء نہ
 تہنا اشانی دستاں لرزینت بلکیں پللیں ساہاں شہم کش ات چہ مادورسک دور کرت
 انت۔۔۔ بلوچی زبان ء اے ندکار ء لچہ کارانی بیرانی ء ٹپ انگت آزگ ات ء
 بلوچی ڈیہہ ء سنداں گم ء سیاہیں جمبراں نہ براتگ ات کہ یک انچیں ہیمناکیں
 گندے ء توارکت کہ مئے دل چوتیجگی چار راڈ بوت چار گوراں اے حال شنگ ء
 تالان بوت کہ کریم دشتی بیران بوتگ۔ کریم دشتی بیران بوت ملکموت ء اے روچ ء
 بزاں ۳۰ جولائی ۱۹۸۴ ء پد ء بلوچی زبان ء باگ ء حاکشانی کت ء وتی زورا کیں
 پنجگاں شہار دات ء ہما گلاب ء بہ جن ء یک سارت بوئیں ء سہر چکیں پلے گچین
 کت ء سست ء بلوچی لہزانک پرسی کت۔ (۱۶)

بلوچی لہزانک ۽ آزمان ۽ اے ڈرپشناکیں استال پہ مدامی سست بلے
 آئی ۽ فکر ۽ خیال ۽ رژن ابدمان بوت۔ کریم ۽ بیرانی ۽ بازین شاعر ۽ ندکاراں وتی دل
 ۽ ہل ۽ واہگ شعری دروشم ۽ ہم درشان کتاں چوش کہ بلوچی زبان ۽ مزن نائیں شاعر
 امام بخش امام وتی لپے ”کلم سازیں کریم“ ۽ درشان کنت اے لپے آئی ۽ کریم دشتی ۽
 اولی سال روچ ۽ ماں دشت کنچتی ۽ وبتگ۔

کلم سازیں کریم

حال شنگ بیت کنچتی گپتہ پدا تامور ۽ مچاں
 آہ ۽ اپارگ ۽ پریات ۽ کڑی سندیں گماں
 بیا کریم جان چدا رپتہ نی بے گت ۽ گمان
 گندگ ۽ پلین ”حمیدجان“ ۽ گوں وشبوئیں دناں
 مجلس ۽ ہمدل ۽ ہم ستکانی ویران کناں
 گوں وتی المی متاہاں گوں دروائیں بیاں

یک اناگا ہے دل ۽ مرگ منی سنیل کناں
 کوچک ۽ شہر ۽ دیاراں ۽ بلوچی گداں
 مرگ ۽ زند ۽ بنی ادراں ۽ درشان کناں
 اتکہ گوں گوہریں دستاں دل ۽ الہان کناں

مرگ ء زند بندر ء بے مٹیں دلی ہمہر انت
 اے چہ آدم بگرداں آہر نیاں یکجاہ انت
 نان اشاں رازی کتگ کازیاں ناں ملایاں
 ناں کہ دانشور ء زانتکاراں ناں کہ گمراہاں
 ناں کہ ماہ گونگاں ردداتگ اشاں گوں مندر اں
 ناں اشاں آجزی ردداتگ گریب ء واراں
 مرگ پہ مومناں آجوی گلین سینگار انت
 مرگ پہ منکراں جانسوچین آس ء انگار انت
 ما کہ مرچی وتا گوں زنداں شماراں یاراں
 مرگ ء پیالہ چشیں دور روئیں چہ سواراں

نی کجام ڈیہہ ء چہ ما سید ء نصیر ء بیاراں
 نی کجام مجلس ء آزات ء کریم ء چاراں

زاناں درگاں ء الم زانت ء کوا سے ات کریم
 وش لسان شاعر ء نگد کاراں بلوچے ات کریم
 کار ء کردار ء حیالاتاں بلند شانے ات کریم

پہ وٲن دوستی ء راج دوستی نوابے ات کریم
 بزرگ ء واراں پہ ہیرواہ ء کریمے ات کریم
 مجلس آں بیل ء بلوچانی یک باسکے ات کریم

بلے!

من جنوزانے نیاں موتک بداراں پہ کریم
 ناں گلیں کاڑے یاں کہ ارس بگوراں پہ کریم
 ناں کہ بے وس وٲا زاناں کہ بنا راں پہ کریم
 ناں کہ ژنداں چہ گماں پرس بداراں پہ کریم
 من بلوچے آں منی راج ء دگہ بازیرں کریم
 وش لسان ،توتی زبان مہر ء کلم سازیرں کریم
 سرمچار، حق گش ء زانکار ء وٲن سازیرں کریم“ (۱۷)

مڑا بداریرں دل پہکیں ء مجلساں براہدار کنوکیں کریم دشتی ء یک نیمگے وٲی
 درا نیں کہول ء راج پرسیگ کت تاں دومی نیمگ بلوچی زبان ء لبزانک چوراہ کت
 کریم دشتی بلے مرچی منے نیام ء نہ انت بلئے آزندگ انت ء نمیران انت کتاباں
 ء منے دلاں ہم پرچا کہ آئی ء فکر ء خیال زندگ انت آئی ء لیکہ آئی شعر ء نبشتانک
 زندگ انت، کریم دشتی وٲی بنکی جاہ ء دیار کنچتی ء ماں راجی بامر دمید شہید ء مانش ء
 کش ء پہ مدامی واب انت ء ابدمان انت تاں بلوچ است انت بلوچی است انت
 کریم ء نام است انت۔

سرشون:

- 1- دشتی، کریم، گلگدارے گوں کریم دشتی، تاکبند برمش کراچی، برمش کمیٹی، ۱۹۸۴ تا کدیم ۱۳۶، ۱۳۵
- 2- دشتی، نسیم، لالہ کریم دشتی، تاکبند سنخ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، ۱۹۸۵، تاکدیم ۲۲، ۲۱
- 3- بیدار، بشیر، دیم پہ دیم گندہ نند، رمس، ۱۶، ۶، ۶، و ہد ۴:۱۰ بج بیگاہ جاہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 4- شیر، جان، کریم دشتی بیران بوت، تاکبند سنخ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، ۱۹۸۵ تا کدیم ۳۵، ۳۴
- 5- کریم، دشتی، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تاکدیم ندارم
- 6- بیدار، بشیر، دیم پہ دیم گندہ نند، رمس، ۱۶، ۶، ۶، و ہد ۴:۱۵ بج بیگاہ جاہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 7- پدا ہمیش، و ہد پاس ۴:۲۵ بیگاہ
- 8- پدا ہمیش،، و ہد پاس ۴:۳۰ بیگاہ
- 9- دشتی، نسیم، لالہ کریم دشتی، تاکبند سنخ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، ۱۹۸۵، تاکدیم ۲۳، ۲۲
- 10- بیدار، بشیر، دیم پہ دیم گندہ نند، رمس، ۱۶، ۶، ۶، و ہد ۴:۱۵ بج بیگاہ جاہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 11- دشتی، نسیم، لالہ کریم دشتی، تاکبند سنخ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، ۱۹۸۵، تاکدیم ۲۶
- 12- پدا ہمیش،، تاکدیم ۲۶
- 13- دشتی، کریم، کریم، گوں نیادے، ماہتاک زمانہ، مارچ اپریل ۱۹۸۴، تاکدیم ۶۳، ۶۲
- 14- دشتی، نسیم، لالہ کریم دشتی، تاکبند سنخ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، ۱۹۸۵، تاکدیم ۳۵
- 15- پدا ہمیش،، تاکدیم ۲۱
- 16- صابر، غوث، بخش، چاپ، شنگ نبوتگ،
- 17- امام، بخش، امام، کلم سازین کریم، سے ماہی درد گوادر، جون تا ستمبر ۲۰۰۲، تاکدیم ۳۷۷، ۳۷۶

کریم دشتی ء شاعری

شاعری ء بندات :

انسان ہما چیز ء بابت ء جیڑیت کہ آئی ء واہگ آئی ء دل ء بہ بیت بنی آدم ء
جیڑگانی باپشتی درشان بازیں وڑے ء بنت۔ ہے درشان اگاں حاصلیں راہبندے ء بہ
بیت گڈا ازم گشگ بیت۔ ہرنی آدم وتی اندر ء یک حاصلیتے داریت۔ آشاعرے ہم
بوت کنت بلے درشانے چے وڑکنت۔۔۔؟ پہ ایشی جیڑگ ء حیاں ء رہبند ہزدری
انت۔ چوشکہ اد ء گپ شاعری ء بابت ء بوہگ ء انت۔

”کدی کدی اے پیم ہم بیت کہ ویل ء واقعہ
(واردات) ء درشانیک (تاثرات) شاعر ء دماغ
ء بازیں تلال (سطح) ہند گران رونت ء شاعر ء
سساساچی بالاد (تخلیقی شخصیت) ء سر اچونا ویتگی
(غیر مرنی) وڑے ء چاپ بوآن ء رونت۔ ہر دنیکہ
آسر جمیں جاو ء سورتے ء گرگ ء نزیک بنت تہ آ
شاعر ء شعور ء وتی موجود بنیک ء جار ء ڈاہ ء جنت
شاعر ہے درشانیک ء ویل ء واقعاں یک رخ ء دیے
دیان ء ایشان ء لبزانکی دروشمے بکشیت“۔ (۱)

اے دروشم شعری رنگ ء ہم بوت کنت ء رداںکی رنگ ء ہم۔ اگاں شعری
دروشمے گڈا دستونک، لپہ یادگہ تہرے ہم۔ جیڑگاناں یک قابے ء کماہگ ء وہد ء ازم ء

درا نیں تک ء پہناتانی زانگ ہم المی انت۔ ہر جیڑگ لبز انک نہ بیت۔ اے رنگ ء
گشت بیت کہ خیال، جز بگ ء مارشت ارواہ ء مثال ء انت ء دروشم چو بدن ء وڑا
انت۔ وہدے نبشتہ کار جیڑبیت تہ آئی ء وتی فکر ء جز بگ ء پدرکنگ ء پہ دروشم ء ہیتے
پکار بیت انچو کہ ارواہ بید ء بدن ء ناسرجم انت ہے خیال ء جز بگ دروشم ء وسیلگ ء
سرجم ء کامل بیت“ (۲)

”بنی آدم ء را جیڑگ ء اومان کدی بیت ء آ کدی
خیال ء مارشت ء درنگازی ء کنت، شاعر پرچے شعر
پر بندیت؟ اے یک گیش ء گیواری اڈاندے وڑڈورخ
شاعر ء دماغی لیاقت آنی باروا نوشتہ کنت کہ شاعر یک
چونائیں ء لس مردم ء نسبت ء زیات ماروک، دیرگند ء
باشعور بیت۔ آئی ء سسا ساچی بالاد، زبازانتی تب ء
چاڑ بز ان نفسیاتی افتادو طبع، آئی ء چکی ء کودکی ء آئی ء زند
ء دومی منزلاں بگرداں آئی ء لوگی ء دری چپ ء چاگرد ء
چہ آئی ء دماغی بالاد ء (ذہنی شخصیت) بنیات ایربیت۔
شاعر یک چونائیں ء لس مردم ء نسبت ء زیات مردم
گران بنت بز اں باخلاق چہ دماغی اعتبار ء زیات
گران مہذب بیت۔ عا میں مردم وتی زند ء کم ء گیش چہ
ہما تجربت ء واقعاں دوچار کپیت۔ آ کہ شاعر ء پیش
کاینٹ بلے شاعر ء پدکار (ردعمل) یک عا میں مردم
ء برہلاپ زیات ء ڈولدار بیت“۔ (۳)

انچوگشگ بیت کہ شاعرءِ حدائی داد نصیب بیت گڑا بزبان آیک لس
مردے نہ انت آئی ء جیڑگ ء مارشت چہ لس مردم ء برز ء بلند بنت شاعری ء
بابت ء اردوزبان ء یک زبان زانکار ء کواسے اے وڑنہشتہ کنت کہ

”شاعری میں تین چیزیں بنیادی حیثیت کی حامل ہیں پہلی
چیز شاعر کا تجزیہ اور مشاہدہ ہے دوسرا شاعر کا موضوع اور
تیسری ہیئت یا فارم۔ شاعری کا اولین مقصد لذت آفرینی
اور اس کے بعد معنی آفرینی ہے اور دوم یہ کہ شاعری کا
تعلق صرف اس کی ذات اور اس کے زمانے سے نہیں
ہوتا بلکہ ہر ذات اور ہر زمانے سے ہوتا ہے۔“ (۴)

شاعر ہر زمانگ ء وتی و ہد ء زمانگ زانت آچہ ذات ء زریات ء بندگی ء
آجو بیت آہرچی کہ نہشتہ کنت ایوک ء پہ وت نہشتہ نہ کنت آوتی درد ء ہمرائی ء ہر کسی
درد ء ماریت آپہ وتا یک دنیا یے پولیت ء شوہازیت۔ شاعری نہ ذات ء محتاج انت نہ
مذہب ء نہ سیمسرے ء نہ کہ یک زبانے ء حیا لے ء جز بگ فکر ء مارشت چرے
چیزاں بالا انت۔

بیستمی کرن ء بازیں نوکیں شاعر دیما کیت ء بازیں تہراں تجربت ہم
کنگ بیت ء نوک نوکیں شعری ء ردانکی تہر بلوچی زبان ء لبزانک ء بہر جوڑ بنت
اے پر آشوبیں دور ء شاعرانی شعری رنگ ء دروشم زیات آشوبی انت، چیزے ء
توار چونعرہ ء انت، بلے چیزے شاعران وت ء راچرے نعرہ ہی رنگ ء رکینت ء
بلوچی شاعری ء دنیا ء نمیرانیں نام ء جا ہے پہ وت ء ودی یے کرت۔ چرے شاعران
یکے کریم دشتی انت۔

کچھ ء دگ دشت ء کسانیں بیتگ کنچتی ء کریم بخش چے پیم کریم بخش
 خاموش ء پدا کریم دشتی بوت؟ آئی ء راچے وڑ شاعری ء حب ء واہگ بوت؟ بیا آئی ء
 جند ء زبان ء گوشداراں، آوتی گلگدارے ء گشیت کہ

”منی مستریں برات حدامزی نثار احمد تہت ء سرا وپنگ ات ء کتابے
 (ہے مستگ) دیما ات آئی ء (نثار) ونت ہے ”مستاگ“ ء گشت نے کہ تو
 اگاں بلوچی وانے گدا اے شاعراں بوان، اگاں ناں گدامہ وان۔ من گشت کجا ماں؟
 گشتے یکے ہمیش انت ایشی ء گندے !! من گشت کئے انت؟ گشت نے عطا شاد
 انت۔ من گشت عطا شاد۔۔۔؟ گشت نے عطا شاد ء نزائے اے ہر وہدے منے لوگ ء
 اتلگ، من گشت من نزاناں! گشت نے یکے و ہمیش انت جندائے بگندے ء
 حیالانی بگندے مردم وت نزانت کہ اے مردم انت ء اے آئی ء جبر انت ء دومی سید
 ظہور شاہ ہاشمی۔ من ء یک حسا بے۔ انچوش بگش کہ یک درغیے یک جسے، چہ ہما
 روچاں پیدا بوت۔ من دل ء فیصلہ کت من بلوچی لٹریچر ء (اگاں) من ء موقع بہ بیت
 من وانگ بزاناں۔۔۔ وانان۔ ایشاں چاراں باریں چتوریں شاعر انت۔۔۔ ایشانی
 (عطا ء سید) ہم ہے مستگ ء غزل ء انچیں چیز است ات عطا شاد ء ”زہیرانی زارہ“
 نامیں نظم بلکن شاد بیتگ ہم

بیا کجائے منی سچکانیں حیاں ء اوتاگ

چم کدی بنت تئی ارمانی نیں دید ء محرم

نثار احمد ء یک برے ہے نظم ونت ء من ء گوشدار امینت۔ من آوہدی
 چوشیں چیزے نزانتگ ات۔ چہ ہماروچ ء بزاں منی دل ء یک واگے یک جسے انچوش

کہ شمنے سوال انت کہ اے کدی ء چتور پیدا بیتگ۔ تو بزاں ایشی ء توم چہ ہماروچ ء منی
دل ء کشگ بیتگ۔“ (۵)

کریم دشتی ء واہگانی اے توم زوت رست ء یک ثمر داریں در چکے جوڑ
بوت۔ اے در چک ء شاہ ء برجت ء ایشی ء ساہگ ء بلوچی زبان ء لبرانک ء راسا ہیل
ء ساچان کرت۔ ”کریم دشتی ء ۱۹۵۱ ء کوشقلاات پر انمری اسکول تربت ء وتی وانگ بنگیج
کرت، ۱۹۶۰ ء آئی ء تربت گورنمنٹ ہائی سکول ء میٹرک پاس کرت۔ ۱۸ اگست
۱۹۶۰ ء داں دسمبر ۱۹۶۲ ء گورنمنٹ ڈگری کالج کوئٹہ ء ونت ء چہ پنجاب بورڈ ء
B.A پاس کتگ“ (۶) ہے زمانگ ء کہ کریم تربت ء وانگ ء ات۔ ہے زمانگ
کریم ء لبرانکی زند ء بنات انت۔ اے بابت ء کریم دشتی ء جندوتی یک گلگدارے ء
(انٹرویو) گشیت کہ

”آ زمانگ ۱۹۵۸ یا ۱۹۵۹ ء وہدات۔ ہے زمانگ ء
ماہتاک ”بلوچی“ عبداللہ جان جمالدینی ء آرات جمالدینی
ء کش اتگ ات۔ یک حسابے اود (بلوچستان) ء
ورنائیں مردماں درساں اے جبروتی فرض زانت کہ آ
بلوچی ء یک سرپرستی یے بہ کننت ء انچوش ات کہ ہرچ
مردمے ء کہ کمو وبتگ ات آئی ء کرا ہم اے ماہتاک
شت۔ تو بہ گشے ہما وہد ء یک باہندے ء دورات یک
ارپشن (ERUPTION) لاوا یے ء زمانگ ات۔ ہے
وڑ ایک کتابے مستاگ، در آتگ ات کہ سرچمگ ء یا
ماہتاک بلوچی ء (من ء برابری ء یات نہ انت) کش

اتگ ات۔ اے ہم ہر کسی دست ء ات کسے ء کہ وبتگ
 ات۔ اے زمانگ ء ہر کس ء کہ میٹرک وبتگ ات بزاں
 وانندہ قرار دینگ بوت۔“ (۷)

کریم دشتی خاص دستونک ء شاعرے زانگ بیت۔ آئی بنداتی شاعری
 لس ربیتی رنگ ء انت زبان چہر، شبین، چیدگ درست ہما زمانگ ء رواجی ربیت
 ء چہ گیش ات چوشکہ آیک نگدکارے ہم بوتگ، نگدی سما ء پھتوی ء سوب ء آئی ء
 وتی شاعری خاص دستونک آن ء از می سرشون ء محکم ء زربائیں رنگے ء سمبہینگ ء
 جہد کرت۔ (۸)

کریم دشتی یک انچیں زمانگے ء بلوچی شاعری ء بندات کنت کہ ہر نیمگ
 ء پُر آشوبیں چا گردے گوں آشوبی ززمبشت ء جیسگک ء بیت آشوب ء انقلاب ء
 بیرک کساس ہمک شاعر ء دست ء بیت ء آئی ء توار یک آشوبی نعرہ یے ء دروشم ء
 بیت۔ کریم ہم ہے چا گردے یک بہرے بیت بلے آئی ء توار ڈہیہ ء سرزمین ء آئی ء
 سربر ء ججالانی توار بیت بلے نعرہ یے نہ بیت پہک ء خالصیں شعرے بیت،

” ۱۹۵۸ ء تا ۱۹۷۳ ء بدحالیں جاورانی سبب ء چیزے
 مزاجتی شاعری ء دروشم ہم دیما آتگ انت، بلے مزاجتی
 شاعری ء رنگ جنگی کوکاراں چہ زیات راجدوستی ء رنگاں
 رجگ بوتگ۔ مڑ ء جنگ ء کوکارانی ہند ء باز پہ جوانیں
 سورتے ء گوں شاعری ء وتی از می علامت ء چیدگانی
 پوشاکاں گوں سمبہینگ بوتگ۔“ (۹)

راج دوستی ہر بنی آدم ء کہ آزندگیں مردے آئی ء اندری مارشستانی نزدیکیں
 ہمراہ انت آپہ وتی راج ء گلزمین ء الم فکر کنت جیڑیت شاعر ہم انسانے اے
 مارشت آئی ء دل ء دماغ ء ہم گون انت گڈا آجا ہے نہ جا ہے ہے فکر ء خیال ء
 درنگازی ء وڑے نہ وڑے ء کنت۔ اے بابت ء کریم دشتی وت ہم یک نبشتانکے ء
 نبشتہ کنت کہ

”منی زات شاعر ء ہے گلزمین ء مردم یے زانت من اشی ء
 نہ منیں کہ شاعر تہنا پہ وتی زات ء شاعری کنت ء آئی ء را
 گوں ایشی ء کار نیست کہ استمان ء زانتکار اشی ء سر پد بنت
 کہ نابے شک شاعر ء خیال ء زانت شہ عام اولس ء برز
 انت آئی ء حق است کہ آسمان ء بلندیں استالاں دست بہ
 جنت بلے منی خیال ء کہ پادے ماں گلزمین ء مہہ مہ بنت
 ء وت ء چہ بنی آدم ء جتالیک ایت انسان ء دوستی ء
 دردے ماں دل ء مہ بیت تہ آئی شاعری ء روج باز نہ
 انت منی گشگ ء مطلب اے نہ انت کہ شاعر جار چین ء
 وازی یے بیت بلے میانی را ہے است آئی بنیاتی راہ
 بنی آدم دوستی ء درد بیت، بلے سہرا کنگ ء راہ تے
 شاعری رنگ ء بیت۔“ (۱۰)

کریم ء لیکہ ء خیال بنی آدم ء مہر آئی ء درد ء گم ء آئی مارشت ء جزبگانی
 زانگ ء ہمراہ داری انت پمشکہ آئی ء بنداتی شعرانی تھا ہم ہے رنگ سہرا بیت
 ”آئی ء بنداتی شاعری آئی ء ورنائی ء وہدیگ انت۔ ۱۹۶۰ء ہما وہدانت کہ آکان لُج

ء وانگ ء بیت۔ چدء پد یک ذرا جیں مدتے ء آئی ء شاعری گندگ نہ بیت وتی زند
 ء آسری روچاں بزاں نادراہی ء وهدان ۱۹۸۳ ء کہ علاج ء ماں ہندوستان ء روت۔
 آئی ء اندر ء شاعر یک رندے پدا جاہ جنت آرا لاچار کنت کہ شعر بہ گشیت“ (۱۱)
 کریم ء بنداتی شعرانی تہا لبزانی سادگیں رنگ گندگ ء کیت، آئی ء بنداتی زمانگ
 ء چیزے لچہ نبشتہ کرتگ ء چیزے زہیروک کہ آبلوچ چاگرد ء بلوچی گیدی صوتانی
 رنگ ء دروشم ء انت۔ چوشکہ آئی ء لچہ ”دوچ گر“ دگوش کن ات کہ ۱۹۶۲ ء اولس
 کوئٹہ ء چاپ بوتگ:

دوچ دوچ جامگاں زریں

درآمداں پہ کنڈ ء مہریاں بدوچ

شپ تاروچ

دوچ دوچ

مچار روز ء مزد ء موجباں کدی

نزانہ کار! دوچ موسیٰ ء مولیٰ

درآمداں پہ جامگاں

پہ جوریں وش نیتکاں دوچ“۔ (۱۲)

”دوچگر“ کریم ء بنداتی زمانگ ء لچہ انت کہ اے لچہ ء کریم ء وتی ازمی
 زانوگری وانندگی ء سرپدی نشان داگ۔ آرات لچہ ء رواج ہم نوک نوک بلوچی
 لبزانک ء رواج کپتگ۔ یک نوکیں شعری تہرے ء سمرانہشتہ کنگ ارزان نہ انت
 کریم لبزانی مرورداں کما ہگ ء زانہ،

”شاعری یک انجیں لوزانک (ادب) ہرچی ساڑی
 (موجود) انت کہ گیشترگوں بنی آدم ء سیادی کنت -
 من ایشی ء انسانی تب ء واہگ ء شاعر کہ وتی حیالاں
 من شعرانی توکا درانگاز کنت، تہ کدی زیبائیں
 دردانگ ء بارو ء شہد و شکلیں لوزانی ہنچیں ڈولناکیں
 قالب جوڑ کنت کہ وانوکانی دل ء پترنت چونابا شاعری
 ء زند ء بززہ یک انت اے کدی ہم جتا بوت نہ بنت
 بلے زند ء جور ء تہلیں ء شہد ء شکلیں احوالاں من شاعری
 ء سہر ء کنگ یک مزنیں کارایت کہ ہما کس یے کرت
 کنت کہ شاعری ء زانت ء زند ء سکی ء سورییاں چہ سرپد
 انت۔ (۱۳)

کریم ء بنداتی شعرانی وانگ ء پدمردم ء سما بیت کہ آشعر ء درائیں لوٹاں
 سرپد ء پوہ انت۔ لبزانی کماہگ بہ بیت کہ حیالانی درنگازی ء درشانگ آگوں یک
 پٹ ء پولی چمے ء دنیا ء چاریت ء ہرچیز ء سرا یک شاعری نگایے ء چمشانک دنت -
 وتی درد ء اندوہانی لہڑانی پاہاراں گوں لبزانی کماہگ ء سارت کنت۔ آئی ء دگہ
 یک لچے یے ”یاتانی سماروکیں شپ“ کہ اے ہم ۱۹۶۲ ء اولس ء چاپ بوتگ چو اے
 وڑا انت :

یاتانی سماروکیں

تو بہ مانے منی دردانی سماروکیں شپ
 روج کاریت دگہ دنیا ء غم ء چیلاناں
 روج زوریت منی مہلنج ء غم ء اوبالاں
 تو بمانے منی یاتانی سما روکیں شپ
 شپ کہ سیانیں گشتے مہگونگ ء مہپر شنگت
 کلشان چو گشتے دلبر ء گیوار ء سرا
 برمش استارے گشتے پُل چوبیکانی سرا“ (۱۴)

کریم دشتی ء بنداتی زمانگ ء شعرچہ آئی ء زند ء گڈی زمانگ ء شعراں
 حراب تر نہ آنت البت ء کریم ء بنداتی شعراں چہ آئی ء گڈی زمانگ ء شعر توان ء
 جوان تر انت۔ کریم دشتی وتی شاعری ء بندات ء بابت ء دگہ یک گلگدارے
 اے وڈگشیت کہ

”جب میں آٹھویں میں پڑھتا تھا۔ انور قحطانی میر عیسیٰ
 قومی، میرے بڑے بھائی، نثار احمد مرحوم کا ایک حلقہ ہوا
 کرتا تھا، جنہیں ادب سے دلچسپی تھی۔ اس زمانے میں
 کراچی سے ماہنامہ بلوچی کا اجرا ہو چکا تھا جس کی ادارت
 عبدالواحد آزاد جمالدینی اور ان کے بہت سے دوست

کر رہے تھے۔ یہ نامور لوگ آزاد جمالدینی کے بھی
دوست تھے چنانچہ یہ آزاد جمالدینی کے ماہنامہ بلوچی
کی ماہانہ محفل مشاعرہ کیلئے ان کی دی ہوئی طرح پہ اشعار
لکھ کر بھیجے تھے۔ ان کی صحبت میں رہ کر مجھے بھی لکھنے
کا شوق ہوا۔“ (۱۵)

کریم و ہدے ہشت جماعت ء بوتگ گڈا آئی ء رالیزانک ء شاعری ء حُب
ودی بوتگ ء ہے دور کریم ء شاعری ء بندات زانگ بیت۔ کریم ء بندات ء خاموش
دشتی ء نام ء شعر نبشتہ کرتگ۔ اے زمانگ کساس ۱۹۵۶ نیگ انت۔ اے بابت ء
عبداللہ جان جمالدینی وتی یک نبشتانکے ء گُشیت ”بلوچی“ کراچی ء مئی ۱۹۵۷ ء
خاصیں شمارہ ء ہے چکاس بند ء سر ء میار (چہ مستنگ ء) آرات جمالدینی، گل خان
نصیر، عنایت اللہ قومی و خاموش دشتی ء غزل ء تاریخ ۱۹۵۶ نبشتگ انت۔“ (۱۶)
کریم دشتی ء بنداتی شعر کہ خاموش دشتی ء چیزے شعر پہ کریم بخش خاموش دشتی ء نام ء
چاپ بوتگ انت۔ ہے کریم ء شاعری ء بندری شعر انت ء کریم دشتی ء شاعری ء بندات
ہم چرے شعراں بیت۔

کریم ء شعری در شاندا ب (اسلوب):

ہر کار ء کنگ ء یک وڑ ء پیے بیت۔ بنی آدم ء ہر جنز یک دا بے داریت ہے
وڑا شاعری ہم رنگ ء دروشمے داریت، ہر شاعر وتی رنگ ء شعر پر بندیت۔ اے رنگ
ء دروشم ایوک ء لبزانی کما ہگ ء نام نہ انت بلکیں گال سازی، لبزانی گچین کاری ء
کارمرزی چیدگ سازی چہر ء شبین ء کارمرزی، بنگپ ء سر حال ء از می پکتگی ء ظاہر

کننت، شاعری بہ بیت یاردا نکاری ہے جتا نیں رنگ ء دروشم درشاندا ب گشگ بیت،

”اسلوب دراصل فکر و معانی اور نیت و صورت یا مافیہ و پیکر کے امتزاج سے پیدا ہوتا ہے۔ لیکن انتقادی تصانیف میں اکثر و بیشتر کلمات مستعملہ کے معانی متعین نہیں ہوتے، اور اسلوب کو محض انداز نگارش، طرز بیان کہہ کر اس کلمے کی وہ تمام دلائیں ظاہر نہیں کی جاسکتیں جن کا اظہار مطلوب ہے“ (۱۷)

ہر شاعر ء وتی تب ء میلے بیت آوتی چا گرد ء ویل واقعاتاں وتی وڑا گندیت وتی عہد ء زمانگ ء وتی نگاہ ء آدینک ء سیل کننت چاریت ء وتی درد ء اندوہاں وتی وڑا ماریت۔ ہے حاترا ہر شاعر ء درشاندا ب چہ دومی ء جتا بیت سوب مندیں ء جوانیں شاعر ہمانت کہ آیک جتا نیں درشاندا بے داریت، درشاندا ب (اسلوب) شاعر ء پجارانت۔

”جارج لوٹی بغن نے اسلوب کی تعریف کرتے ہوئے کہا کہ زبان اور خیال کا طریقہ اظہار اسلوب کہلاتا ہے۔ جس طرح الفاظ کا تعلق انسان کے جذبے اس کے احساسات سے ہوتا ہے۔ اسی طرح ان سب کا تعلق اسلوب سے بھی ہوتا ہے۔ جس طرح دنیا میں دو آدمی بالکل ایک ہی صورت شکل کے نہیں ہوتے اسی طرح اسلوب بھی ہر ایک کا اپنا ہوتا ہے۔ اسلوب شاعر کا وہ ٹیگ ہے

جس سے اس کا کلام اس کے نام کے بنا بھی دور سے ہی پہچانا جاتا ہے۔ اس لئے صاحب اسلوب ہونا ہر ایرے غیرے شاعر کا کام نہیں۔ ہزاروں لاکھوں شعرا میں گنتی کے چند شاعر ہی ہونگے جنہوں نے اپنا اسلوب بنایا اور جن کی آواز مجھے میں الگ تھلگ پہچانی گئی۔ (۱۸)

درشان داب شاعری ء پجار انت ء شاعری ء لبزانی رد ء بند ء ابید شعر ء مانا
 ء آئی ء رنگ ء داب ء چہ ہم درشان داب زانگ بیت اے بابت ء سید عابد علی سید
 نبشتہ کنت،

”اسلوب در حقیقت معانی اور ہیئت یا مافیہ اور پیکر کے امتزاج سے پیدا ہوتا ہے کوئی شک نہیں کہ بعض نقاد ایسے ہیں جو اسلوب کو معانی یا مافیہ سے کم از کم نظریاتی طور پر بالکل جدا کر دیتے ہیں مثلاً ایس، الیگزینڈر نے حسن اور دوسری اصناف اقدار Beauty and a other forms of value میں اس بات کا دعویٰ کیا ہے اسلوب ہیئت پیکر، شکل یا صورت فن میں ایک جداگانہ حیثیت رکھتی ہے۔ (۱۹)

اگاں شگر بی نگدکاری ء زبان ء اہمیت ء موزوں لبزانی کارمرز ء را اولیت
 داتگ گڈادومی نیمگارو ایرشت ء فکر ء خیال ء اہمیت ء گوں ہور زبان ء راہم پہ شاعری
 ء اہم لیکنگ۔ اردو شاعری ء راہ ء ہے مانگشتگیں جاوہر ء ماں بلوچی شاعری ء ہم جاگہ

گپتنگ۔ چہ ملنگ شاہ ہاشمی ء بگردانکہ کریم دشتی ء ہر شاعر ء گورا اڈ ء شوہاز کنگ مشکلیں
 کارے نہ انت۔ پہ مثال ء اگاں گل خان نصیر ء آزاد جمالدینی ء (شعور یا غیر شعوری
 حساب ء) فکر ء خیال ء اہمیت داتگ گداومی نیمگاسید ہاشمی، عطا شاد ء کریم دشتی ء
 زبان ء اسلوب ء شاعری ء بنیاد کرداتگ بلے چرے گپ ء اے سرپد بتیگ ہم
 ردبیت کہ ایشانی گورا فکر ء خیال ء اہمیت نیست۔“ (۲۰)

کریم دشتی ء شعری در شاندا ب ء گپ بہ بیت گدا ما
 گشت کناں کریم دشتی یک جتا نین در شاندا بے ء واہند
 انت ” کریم دشتی ء ہرچ شعرے کہ گشیت آئی ء زبان ء
 بیان مزاج ایوک ء ذگریں بلوچی انت ادا من آلبرانی
 جبر ء نہ کنگ ء اوں کہ جاہے جاہے آبلوچی ء ابید ایندگہ
 زبانی لبز کار مرد کنت بلے آئی ء از می مارشت انچوش
 تیز انت آماندیگ ء کما ہگ ء ماہریں مردے وانوک
 یا گوشداروک ء اے مارگ ء نیلیت کہ آہ ٹگللیت ء
 دگہ دیے بروت۔“ (۲۱)

کریم شاعری ء ازم ء ہمائی ء وتی اندری جز بگ ء مارشتاں گوں چا گرد ء
 تب ء میل ء کارگیپت وتی شعرانی تہا گوناپ کشتی کنت ” اصل ء گوناپ کشتی ہمیش
 انت لبز چو عکس ء پیم ء درابہ بیت بلے خیال بکن عکس چیز ء ندرگ ء ایوک ء پیشدار
 ایت شاعری چیزانی لذت ء تام رنگ ء بو ء ہم ترا سما دنت (۲۲) گوناپ کشتی ہم
 شاعری ء یک ازمے کہ ہر شاعر ء وس ء واکی کارے نہ انت، بلے کریم دشتی وتی

شعرانی وانوک ء گوشداروک ء یک انچیں عکسے پیشداریت کہ آ عکس ء ساہ مان ء
زندگ انت۔

کیت پہ سیئل ء ندارہ آ منی قبر ء سرا

ہنچوکیں کارے ء پر چا ساہ اول پیراری نہ شت (۲۳)

کریم دشتی ء گوناپ کشتی بہ بیت یاندارگ کشتی آ شعر ء گوں وتی زمین ء نہ
سندیت۔ کریم ء شعرانی روتگ گلزیں ء انچو پیوست انت کہ ہج رنگ ء نہ سدانت
کریم یک پہک دلیں سرجم ء کالیں بلوچے ات پرے حاترا آ شعر ء ازم ء پختگی ء
ہوار ہوار وتی خیال ء جذبگ وتی مسکیں ڈگار مہلوک ء ڈکھ ء ویل ء وتی اندری
مارشانی گم جتیں ملوری ء سرا ہم زور دنت کریم شعر ء ازم ء شری ء سرپد ء پوہ انت
پمشکہ آزم ء ہمائی ء ذگریں لبزگالوار ء وتی چا گرد ء زمین ء ارزشت دنت چوشکہ
جاہے گشیت،

تو منی بر ء کہیرے منی ایمان ء بنے

بار ء ہیروپ بہ بات انت تئی تاکے مہ سرات (۲۴)

کل شتاں پاکیں مدینہ حور ء طوبی اش رس ات

تالہہ ء شیریں دوکرم ء چہ وفاداری نہ شت“ (۲۵)

کریم وتی چا گرد ء گپ ء کنت وتی ڈیہہ ء گپ ء کنت ہر بلوچ شاعر ء نگاہ
وتی چا گرد ء سک سوہو ء سوگو انت۔ نوکیں شاعری ء محرومی ء زبہری ء مارشت ہم

گندگ بنت۔ اے مزینیں راستی ء گواچنی ایت کہ بزگیں چا گردے ء جاہ منندیں
 بلوچ، راج ء دیمروی ء وشحالی ء پڑا پھک ء ڈالچار کنگ بوتگ ء ہر وہدے بدیں ء
 ننگییں جاورانی آماج بوتگ۔ پمشکا بلوچی شاعری ء توکا چوشیں مارشٹانی درائیگ
 کدرتی ء المی ایس ٹونکے انت۔ بلے اے وڑیں ننگییں ء بدحالیں جاورانی ہرجان بوہگ
 ء باوجود بلوچی شاعری ء مستریں ء ہمیں حاصلت ایش انت کہ اے دلپروشی ء بلے وی
 ء مارشٹانی برہلاپ بھیسہ ء امیت رجائیت ء واہندانٹ کہ آجز بگ ء ارماناں ء امیت
 ء واہگاں پہ گیمرگ نییل ایت ء پہ زند ء شوہاز ء جہد ء سکین ء مارشٹاں ودی کنت (۲۶)
 ہے مارشت ء سکین شاعر ء محکمی ء ترمردی انت۔ کریم دشتی ء شاعری ء مستریں رنگ
 (درشاندا ب) ترمردی ء محکمی انت کہ آئی ء شعرانی تہاسک باز گندگ ء کیت۔

آسرے داریت نزوریں ہستی ء عہد ء رگام
 ہست ء پہ نیستی ء بہیناں نیستی ہجر مہ ہل
 کپتہ ڈکالے کریم ڈیہہ ء کہ ہچی سرنیاتک
 تو وتی عشق ء علاج ء چے کنتے رنجاں کہ ول۔ (۲۷)

تو بچار شان ء کہ مرتگ انگت ء مل ایت کریم!
 سرماں حا کاں کپتگ ء فکر ء چہ سرداری نہ شت (۲۸)

جوانیں شاعری ء یک خاصیتے ایش انت کہ آئی ء ہر کس سرپد بہ بیت۔
 خاصیں صورت ء ہما شاعری کہ آپہ یک خاصیں مقصدے ء انت آئی ء سرپد بوہگ
 المی انت چیا کہ تانکہ مہلوک آئی ء سرپد مہ بیت تہ آوتی مقصدے پورا کت نہ کنت۔

(۲۹) کریم ء شاعری ء لس مہلوک سر پد بیت پر چا کہ کریم لبراناں تچکیں وڑے ء
کارمرزے کنت چوش کہ

اگاں دوستاں شمشتہ پہ کست گیر کارنت
اللہ بکنت سلامت منے دژمنناں بدیناں
پدا موسم انت بہار ء پدا مولم انت خیال ء
تئی مہلباں زہیر ء دل ء قدح ء بہ میناں
من ء شالا محر مے بیت کہ بکنت ترانے شہدیں
من ء کشتہ وش نیٹکاں گوں شگاناں کچلیناں (۳۰)

کریم ء شاعری ء وتی عہد ء جاوہر حال ء دروشم درائی و دنت بلے آئی شعری
درشان ء لس تب مہرائکی انت۔ مہر ء واہگ ء جتائیں کیف ء چاڑ آئی دستونکاں گوں
جز بگ ء مارشت ء گواچنی رنگ ء دروشماں پدربنت آئی مہرائکی شاعری ربیتی رنگ
ء رند پدی دروشم ء نہ انت بلکیں اے درگت ء آئی ء وتی دلی مارشت سرگوست ء
تجر بتان ء زیبائیں درشانی دروشم ء انجیں نوکیں طرز ء وڑے ء بیان کرتگ کہ نوکیت ء
سما بیت (۳۱) پہ درور کریم ء اے شعر دلگوش کن ات :

دل چہ گنوکی ء گوں خیالاں کجا شتہ
زاناں چہ کٹ ء کار ء چہ بود ء رجا شتہ
کولنج بیت من ء کہ منی شودگ ء سر ء
ملا گشیت کافرے مرگ ء عجا شتہ

بانگوواہ پہ جاہے ء انت ء بیگاہ پہ جاہے ء
گیوار رستہ مینل ء زلف ء دُ جاشتہ (۳۲)
☆

خاوند وت مریت پہ چندیں بدن
مارا بلے پہ چوشیں ہرچی کتہ مکن
پہ من شگانے من کہ پہ ہوشام مرتگاں
وت گشتگ اش کہ قدح ء کیفانی دزمن
سنگین کئے گیشٹ پہ لوٹگ ء رسیت
زاناں کہ راہ گُجنگ دشتی بہ بیت کہ من (۳۳)

”تئی وداراں من کناں زند ء را شپ
کہ مراں گوں تو کپیت ارواح ء دپ
لکھ ہزار ہمراہ انگلت ایوکاں
کیسگاں ہورکاں مڑایانی چہ نپ
پہ من ء چئی یے منی زند ء شوہاز
تواگاں قہرے ء کپ پلے ء سرپ“ (۳۴)

مزین شاعر، شاعرانہ خیال ء جوڑ شت ء یک باہندے ء سرانہ اوشیت
 بلکیں ہروڑیں باہنداں ء شاعرانہ خیال ء پیش کناں ء سرجمیگ ء (جامعیت)
 ثبوت دنت۔ اگاں آئی فکر ء کارپڑ چہ ذاتی تجربتاں بگردان سائنسی ء فلسفیانہ راستی آئی
 واہند بیت گڈا آئی ء بنگپ ء شاہگانی یے ودی بیت۔ شاعرانہ خیال بندرا مزین شاعر
 ء راجہ کستریں یا روایتی پی میں شاعر ء پرک ء میم دار کنت۔ (۳۵)

”نوکیں بلوچی شاعری ء حوالگاں گوں بلوچی شاعری ء
 عمومی تب ء چاڑ ء کہ آ شے چہ درستاں زیات اکھیلا ء
 نشان برانت آڈیہہ دوستی ء راجدوستی ء جذبگ انت
 ڈیہہ ء گوں ہمگرنچیں ہر چیز ء محبت نوکیں شاعری ء
 ہوویریں ء مشترکہ جذبہ انت کہ آ سچہیں بلوچ شاعرانی
 گورا یکیں پیما گندگ بیت۔“ (۳۶)

ہے جذبگ ء مارشت ء زراب ء چہ سرچستیں واہگ ء خیال کریم دشتی
 ء شاعری ء ہم درابیت،

تئی امیتاں زندگ ء ہستان ء بس
 تو منی جان نئے منی ساہ ء نفس
 تو بلوچستان ء تئی ہرکس پد ء
 ہرکسے گشیت کہ من باں من ء بس (۳۷)

کریم شعراں گا جیل نہ کنت بلکیں یک انچیں دا بے ء شعر گشیت کہ تو
 آئی ء عہد ء شاعرانہ چہ گستہ یک نوکیں رنگے ء نوکیں دا بے گندے۔

”مہرؔ واہگؔ ء درشانؔ ء ابید ڈیہہ دوستیؔ ء پڑدرہ ہم آئی
 ء خیال ساچی کرتگ۔ بلے اے درگت ء آئی ء وتاراچہ
 لیکھی ء سیاسی ہم بستگی ء پہک رکینگ۔ چوشکہ آیک
 رشنا پگریں از مکارے بوتگ۔ ہمیشکہ آئی ء وتارا بستگیں
 کار پڑے ء پابند کنگ ء بدل ء انسانی زند ء ابری راستی
 بے چاڑی آئی درانگاز ء گوں جمالیاتی طرزوڑ ء کرتگ ات
 آئی ء شاعری ء مرگ ء زند ء راز زند ء اڑ ء جخال ء ابری
 رنگ ء درابنت مذہب ء بابت ء آوتی حاصیں فکر ء لیکہ
 یے داریت آئی دستونکافی مزنیں بہرے ملائیت ء تنکیں فکر
 ء لیکہ ء خلاف ء جنت ء دوزہ ء پدمرگ اسرار ء ایرادی شکل
 ء درابنت“ (۳۸)

کریم ء خیال ء لیکہ آئی ء اندری مارشتاں انچیں رنگے ء درنگاز کنت کہ
 اودا نوکیں درشاندا بے گندگ بیت لبزانی کماہگ ایوک ء شاعری ء نام نہ انت
 بلکیں لبزانانی گچین کنگ ء گوں وتی خیال ء فکر ء جزبگ ء آئی ء ازمی ء ابری قالب
 ء چکاسگ ء پدیک لہڑ ء پاپارے چست بیت آشاعری ء درشان وت ظاہر کنت۔
 کریم ء نزیک ء اے دنیا ء آ دنیا ء وتی لیکہ یے آ مذہب ء وتی وڑا گندیت ء
 ملائیت ء چیر اندری کارستاں دگہ چتے چاریت،

زند ء وتی من ہج مسیت ء دپوں ندیست

مستر وتے تو اودا ہرچی کنتے بکن

وت جارجن کہ ہرچی بیت من وت ئے کناں
پرچا گڑا گناہاں مئے گردن ء نجن (۳۹)

من وتی گلہ ء زنگاں وتی رب ء نہ براں
کہ جبرگوش مداریت پراسردار ء مرو (۴۱)

من ء گیشینت اش مومنانی رم ء
من وتی دین برت دیر ء کت (۴۲)

کریم دشتی گلہ ء زنگانی امبارے بوجیت بلے دربندی نہ کنت آگوں وتی
رب ء گلگ شانی کنت ء انگت تمردانت پرچا کہ آلامت نہ انت آئی ء شعرانی تہا
ہے تمدی ء محکمی ہر پیم ء ظاہرانت چاگرد ء جنجال راج ء گم ء آئی ء نادرابی ہم آئی ء را
نزور نہ ترینت آوتی ہزار جنجالاں ایوک ء وتی نزوریں کوپگاں لڈیت ء ہے جنجالانی
نادرگ آئی ء شعراں ظاہرانت ” کریم دشتی پچ جاگہ چہ زہیر ء درنیت ء چہ موتک ء
نہ سدیت۔ اگاں چہ دری زبانی ء رجائے بکنت ہم چرے قید ء درنیت۔ (۴۳)

کریم ء درشان آئی ء مہرانی ہما درانگازی انت کہ ہزار گم جتیں ارمان ء
کولنجاں مانیاریت ء زہیر دروشمیں مودگاں گوں تمدی ء وتی مسکیں ڈگار ء حاک ء
وشبو ء تالان کنت۔

تو منی جندے مجتی ارواح ء طلب
من وتی شوہاز ء تئی رند ء کپتگاں

گوستگ انت کرن کہ واہگانی ہلک اش جتگ
 من بلے پرس ء پتر ء انگت نشتگاں
 من ہمک بیگا پیچاں بلے سوب ء پتر ء
 زاناں گوں چپیں گوندواں بنداں ماسگاں
 گوں من ء ہمراہ انت تسلائیے اول نہ دنت
 گوں وتی جند ء ساہگ ء داراں گلہاں (۴۳)

کریم دشتی ء شعرانی وانگ ء وہد ء اگاں گڈی بند ء آئی ء نام مہ ایت گڑاوانوک
 ء سماکپیت کہ اے شعر کریم دشتی ء نیگ انت پرچا کہ آئی ء خیال ء لبزانی کماہگ ء وڑ
 ء پیم ء چہ آئی ء شعری درشانداب وت ء ظاہر کنت ء بید ء درشانداب ء شاعر ء مثال ہما
 وڑ انت چو کہ یک مسافرے وتی راہ ء مہ زانت ء پہ سفر ء رہادگ بہ بیت۔

کریم دشتی ء دستونک :

شاعری بنی آدم ء مارشانی درنگازی ء براہداتر تریں شکل ء صورت انت ہر
 مردم واب گندیت خیال ء فکر کنت۔ ہے واب ء خیالانی درنگازی ء بازیں وڑے ء
 کنت۔ شاعری چریشاں وش تریں وڑ انت۔ دنیا ء ہرزبان ء لبزانک ء بنگی ٹیکی ء
 سوگات آذربان ء شاعری انت۔ ہے وڑا ”بلوچی لبزانک ء شاعری چہ درستاں کوہن ء
 قدیم تر انت کہ چریشی ء برکت ء بلوچ راج ء بازیں تاریخی حال ء احوال مارا
 سر بوتگ انت۔ بلوچی شاعری ء بنیاد کجا او کدی ایر بوتگ؟ ایشی ء اولی شاعر

کے ء کجام دور ء بوتگ؟ اے بابت ء سرجمیں صورت ء لیکہ ء ثبوت نہ رسیت۔ ایشی ء سوب بلکیں ایش انت کہ بلوچ قوم تاریخی صورت ء تر ء گرد کنوکیں قومے بوتگ ء ہر وہد ء پتی زندگی دارگ ء حاترا گوں زالم ء زورانسریں قوم ء ٹکاں جنگ ء جیڑہاں ذرگٹ بوتگ آہاں پتہ ایمنی ء آرام یک ہندے ء علاقہ ئے ء ننگ ء موہ نہ رستگ پے سوب ء آبانی لبرانک ماں نبشتہی صورت ء دیمانیتلگ۔“ (۴۴)

” ہرچ کوہنیں شعری مڈی یے کہ مارا سر بوتگ۔ اے درست سینہ در سینہ اتلگ ء سر بوٹگاں بلوچی کوہنیں شاعری سرجم ء لچھی دروشم ء انت۔ اے دور ء عشقی شاعری ء جنگی شاعری ء دو تہراں بہر کنگ بیت۔ چریشاں گیشتر شعر کسمانکی شعر انت ء نیم آراتیں لچہ یا BLANK VERSE ء شکل ء انت کہ بلوچی ء دستا نگ، لولی، لیکو، نازینک، زہیروک، ڈیہی، لاڈوگ ہالو، سوت ء مور و ایش گش انت اے شعرانی حاصیں حاصیتانی توک ء دراجی، روانی، سادگی، وش توارى، جوش و جبرہ، پہکیں زبان، غیرت مندی، بہادر، جہد کوشت، جنگ و مڑ، بیرگیری، میار جلی، مہمانداری، مہر و دوستی، ء گم ء گل ہوار انت۔“ (۴۵)

اے دور ء شعری رنگ ء چہر گوں دور ء مٹ ء بدل بیت۔ بلوچی شاعری وتی دومی دور ء دگہ رنگ ء دروشم ء دیما کاریت ہے رنگ ء نوکیں ء سیمی دور ء شاعری گوں وتی نوک نوکیں تجربتاں دگہ رنگے ء ودی بیت پانزدہ صدی ہجری ء بگرتاں

مروچی گوں دور ء حالتانی بدل بوگ ء بلوچی شاعری ء ہم بازیں بدلی اتنگ انت اصل ء چہ بنیات ء بلوچ شاعری جتا جتائیں دوراں بلوچ راج ء سیاسی، مالی ء راجی چست ء ایر ء بدلیانی پدر کنوک بوتگ ء چریشی ء واہگ ء تپاسگ ء اے دورانی حالتانی بابت ء جوانیں چمشانکے رسیت“ (۴۶) بلوچی شاعری ء اولی دور بہ بیت دومی یا کہ سہمی ہر دور ء شعرانی وتی تام ء لذت، وتی رنگ ء دور شم ء وتی لبرانگی بستارے است و ہد وتی ہمرائی ء ہر چیز ء مٹائیت۔ ہے رنگ ء و ہد ء ہمرائی ء زبان ء ساخت لبرانگی تہر شعر ء شاعری ہم بدل بیت۔ بلوچی اولی ء دومی ء دور ء شعرانی وتی یک جاہ ء مقامے ء نوکیں دور ء شعرانی وتی اے جبر ء ہر کس منیت کہ مرچگیں دور چہ زکیں دور ء نسبت ء جوانتریں دورے پرچیکہ زکیں عہد ء نسبت ء مرچگیں نوبت داں یک سندے ء علم ء زانت ء میڈیا ء رسانگ ء سبب ء دیما شتگیں دور انت۔ بلے پدا ہم مرچگیں شاعری مہلوک ء سر بنیگ ء نہ انت ء اے جبر ء ہر کس سہمی انت کہ پنچ سد سال پیش ء نوبت یک پدنتگیں دورے ات ء آوہد ء علم ء نوشت ء ہچ رواج نہ ات بلے آدور ء شاعرانی پنچ سد سال ء دراجیں و ہد ء گوزگ ء پد ہم مرچگیں اے دور ء بلوچستان ء بلوچ ڈیہہ ء کنڈ کنڈ ء شنگ ء تالاں انت بلے دومی نیمگ ء نوکیں شاعری رسانک ء میڈیا ء سہولتانی باوجوت مہلوک ء راپرچے وتی نیمگ ء دلگوش کنگ ء نہ انت؟ ایشی ء پسو ہمیش انت کہ منے نوکیں شاعری (Communication) نہ انت (۴۷) بلے و ہدے ما بلوچی شاعری ء نوکیں دور ء بابت ء پگر ء کناں گڈا اے گپ چوروچ ء پدر بیت کہ بلوچی شاعری ء نوکیں دور ء بازیں نوکیں شعری ء تہرانی سرا کار کنگ بوتگ۔ بازیں نوکیں شعری تہر کہ بندات ء بوٹگاں بلوچی لبرانک ء بہر جوڑ بوٹگاں ”ہے دور ء دستونک ء بنیات ہم ایر کنگ بوتگ۔ چرے دور ء پیش دستونک ء روایت بلوچی

شاعری ء نہ بوتگ۔ دستونک ء روایت فارسی ء اردو ء اثراتانی سبب ء بلوچی شاعری ء جاگہہ یے گپتگ۔ (۴۸)

بلوچی ادب ء غزل ء دود یا چہ فارسی ء اتلگ یا چہ اردو ء چونا ہا لہتے مردمانی خیال انت کہ چہ فارسی ء اتلگ بلے منی وتی جند ء خیال انت کہ اے دین اردو بیگ انت پر چا کہ بلوچی ء ہما شاعراں کہ غزل گُشنگ آیاں چہ گیشتر ہما انت کہ وتی شعری زند ء بنگیج اردو پر بنداں گوں کرتگ اش۔ اے گپ ء بلوچی ادب ء ہر وانو کے زانت نوں اے جست الم بیت کہ بلوچی ء غزل ء بنگیج کئے کرتگ لہتے مردمانی خیال انت کہ غزل ء رنگ چہ درستاں ساری ء جام درک ء پر بندانی تھا گندگا کیت۔ (۴۹)

بلوچی شاعری ء نوکیں دور ء بابت ء اگاں چمشانک دسیگ بہ بیت گڈا دستونک ہما شعری تہر انت کہ بلوچی نوکیں شاعری ء درستاں زیات نبشتہ بوہگ ء انت۔ اے شعری تہر کہ گال، غزل ء دستونک ء نام ء زانگ بیت الیشی ء بابت ء بازیں پٹ ء پولکار ء زبان زانتاں وتی وتی خیال ء لیکہ درشان کرتگ انت، بلے ”ماں بلوچی ء دستونک ء بنداتی شاعری ء بابت ء چہ درستاں محکمیں پٹ ء پولی لیکہ سید ہاشمی ء دیما آورتگ آوتی کتاب ”بلوچی زبان و ادب کی تاریخ کا جائزہ“ ء اے درگت ء نویس ایت کہ

”اگاں ما چوش بہ گُشیں کہ بلوچی نوکیں شعری لبرانک ء بنات ۲۳-۱۹۲۲ ء میلادی ء کساس ء بوتگ تہ بگندے اے گپ ء باز کس گمانے سرپد

بہ ہاں ایشی ء بندرتری ہرچی بہ بیت بلے زبان ء
 خدمت ء جزبگ نیست ات درستاں پیش اے
 گواچنی منگی انت کہ اے تہر بلوچی زبان ء نیست
 ات ء چہ درستاں سر دستونک ء بندات کراچی ء بابا
 ملنگ (وفات ۱۳۴۴ ہجری) ء کرت چہ ملنگ بابا
 پیش بلوچی زبان ء کس ء دستونک گشتگ مانہ
 کدی اش کتگ ء نہ کدی کلام دیستگ“ (۵۰)

ہے وڑ اسید ہاشمی دیمتر ادرائینیت کہ :

”آئی ء بارو اے ہم زانگ بیت کہ آسیا چہ ہندوستان ء
 اردو شاعران شعری رپک و ہنر دربرتگ انت، بلے
 زانگ نہ بیت اے کجام شاعر بوتگنت گشت کہ
 وہدے آئی بمسی ء تروتاب ء ات گڈا اودا اردو ء ظفر نائیں
 شاعرے ء گوں دوچار کپت و وتی پر بندانی بارو سہل و
 تران ای کرت بلے اے شاعر ء سکین دات کہ اگاں اردو
 ء گوں ہور وتی ماتی زبان ء شعر پر بندے گڈا جوان
 بیت اے وڈا تئی فکر و سسا ہم شری و تچکی ء درا نگاز
 بیت کنت ملنگ شاہ ء ہے سکین ء پدا بلوچی شاعری ء
 نیمگا دلگوش گور کرت و اے پڑ ء وڑ وڑیں تجربہ ای
 کرت و ایشی ء گیشتر کتہ کاری و تجربہ غزل ء میدان ء
 مارا گندگا کیت“ (۵۱)

بلوچی زبان ء دستونک ء ربیت چه ملنگ شاہ ہاشمی ء سرگندگ نہ بیت ء چه
ملنگ شاہ ہاشمی ء بیرانی ء پدتاں یک مدتے ء بلوچی زبان ء دستونک ء گواہی نہ
رسیت بلے دستونک مروچی بلوچی شاعری ء محکم تریں بہرے زانگ بیت ء اے و ہدے
بلوچی شاعری چه درستاں گیش نبشتہ کنگ ء وانگ بوہگانے،

”بابا ملنگ شاہ ء رواج داتگیں بلوچی دستونک ۱۹۵۰ ء
دہک ء نوکیں بلوچی شاعری ء بندات ء گوں نوکیں
تہرے ء صورت ء بلوچی زبان ء بہرے جوڑ بوت۔ دہ
سال ء کسانیں مدتی ء بازیں شاعرانی اے نیمگ ء
دگوش دیگ ء گوں وتی بنداتی سفر ء برگ ء ابیداول
دیروی کناں بوت ریڈیو پاکستان کراچی ء بلوچی زبان ء
شنگی ء چیزے کتابانی دیما آیک ء ماہتا کانی چاپ
بوہگ ء چه ایشی ء را دیروی کنگ ء حاصیں موہ رس
ات چوشکہ اے تہر بلوچی شاعری ء نوک ات بلے
ایشی ء ربیت ایندگہ زبانانی تہا محکمیں صورتے ء است
ات بلوچ شاعران گوں حاصیں دگوشی ء ساچستی زور ء
توان ء بلوچی زبان ء دستونک ء ہنڈال ایرکت انت
بلوچی دستونک ء بن گپی سرشون ء شاہیگانی ء نمونگ
است ات بزاں راجمانی جیڑہ۔ میان استمانی اڑاندہ مہر
ء محبت تصوف نیکراہ ء انسانی زند ء چست ء ایرانی دروشم
بلوچی دستونک ء بنداتی زمانگ ء وتی دامن ء جاگہہ
داتگ انت۔“ (۵۲)

بلوچی شاعریء جاگہ کنگ ء دستونک ء یک انجیں لبز انکی شعری تھرے ء
 جہت ء وت ء را منائنت کہ دگہ شعری تھراں ہنچو کم و ہد ء مدت ء جاہ نہ کرتگ
 ”بلوچی دستونک ء مستریں حاصیت ایش انت کہ ایشی ء چہ وتی بنگیج ء شروعات ء
 دستونک ء روایتی بنگپ ء سرحال ء وتی عوامی بزاں لس میل ء چاڑ ء برہلاپ وتی
 اندر ء تاریخی ء دور ء بارگی لوٹ ء گزرانی جاہ دسیگ ء روایت دیما آورتگ۔

محبوب ء مہلنج ء بے وفائی ء کسہ جدائی ء درد ء ڈکھ ودار ء انتظار ء جان
 سچوکیں و ہد ء پاس موتک ء پریات ء دوست ء لامنائی ء الم ناروایانی برہلاپ انسانی
 اڑاند ء اڑجبالانی پڑدرارند ء نشان بری کتگ۔ (۵۳)

بلوچی زبان ء لبزانک کہ چہ دستونک ء نہ آشنا بوتگ زوت دستونک آئی ء
 براہداریں بہرے جوڑ بوت ء بازیں شاعراں اے تک ء دلگوش دات ء بلوچی
 زبان ء دستونک نبشتہ کنگ بنا کرت۔ اے بابت سید ہاشمی وتی کتاب بلوچی زبان و
 ادب کی تاریخ (ایک جائزہ) ء نبشتہ کنت کہ

” ۱۹۵۰ میں کہیں جا کر چند ایک شعرا نے اس کی
 دستگیری کیلئے ہاتھ بڑھایا تو آہستہ آہستہ وہ اپنا صحیح
 روپ دھارنے لگی اور غزل جیسی چیز جس سے بلوچی
 ادب کلچر اور مزاج قطعاً بیگانہ تھے اب کوئی اجنبی سی
 معلوم نہیں ہونے لگی۔ (۵۴)

بنداتی زمانگ ء ہچ وڑیں شعری تھر پہک ء پلگار نہ بیت پرچا کہ آئی ء سرا
 ہسا ہگیں ء دری زبانانی اثر بیت۔ ہے حال بلوچی دستونک ء ہم بوتگ بے و ہد ء
 گوزگ ء گوں آئی ء شترتری ء جوانی آتنگ۔ ۱۹۵۰ ء رند و ہدے بلوچی ماں ریڈیو ء

ماہتا کانی تہا نیسگ ء وانگ بیت گدا ہے دور ء مارا لہتے دستونک نبشتہ کنوک
گندگ ء کیت ایشانی ارزشت ء اہمیت چوش جوڑ بیت کہ بازیں حرابی ء ابید ہم مارا
دو سے جوانیں دستونک گندگ ء کاینٹ چونابا اے دور ء دراہیں لچہ کاری گوں
دستونک ء ہور در آمدیں ادب ء گیگانی انت ء آئی ء گاجیل ء بے تائیں دستونک باز
انت بلے لہتے جوانیں دستونک گش اوں مارا گندگ ء کاینٹ۔ (۵۵)

بلوچی دستونک ء بنداتی زمانگ کہ جوانیں وڑے ء مارا دستونک ء ربیت
گوں محکمیں وڑے ء گندگ ء کیت آ ۱۹۵۰ ء دہک انت ہے دور ء بازیں بلوچی
دستونک گشیں شاعر دیما کاینٹ کہ کریم دشتی ء نام اوں ہے دور ء دستونک گشیں
شاعراں ہوار انت۔ آئی ء گالانی تہا ڈ ولداری، شرکنی، لبزانی شریں رد ء بند، ماناداری،
مہر ء دوستی، پراہ چئی، راستی، وطن دوستی ء آشوب پسندی ء آسیت حاصلیں سورت ء
گندگ بنت۔“ (۵۶) پوشکہ آئی ء دستونک ء دلگوش بدبیت۔

”شالا آروچ بہ بات انت کہ من ء جاہ بہ بیت

چو کہ آژناگ ء تئی لوگ ء من ء راہ بہ بیت

اے جہان پمن چہ قبر ء بہ بیت تنک تر ء بلے

تئی پیشانی ء ندراں کہ پہ من پراہ بہ بیت

تئی ٹیٹک ماں زنوک ء کہ جہان چاگرد انت

بلے شالا اے پمن بابل ء کورچاہ بہ بیت

موت موت انت اگاں کیتیں بلے زندوں مرگے

چو بہ بیت ہر دوئیں جخال منی یکجاہ بہ بیت (۵۷)

کریم دشتی ء بنداتی شاعری زہیروک ء دروشم ء دیما اتلگ انت ء چیزے
دستونکے ہم نبشتہ کرتگ نیام ء مزین مدتے ء تاں آئی ء شاعری درانہ بیت۔ وتی زند
ء گڈی ایں روچاں ء دراں ڈیہی ء باز جوانیں دستونکے پر بستگ آوتی عہد ء یک
مزین شاعرے بوتگ ”پیشی زمان ء اگاں یک شاعرے ء کم شعر گشتگ بلے
ہما شعر کم بہ کم شعری رہندانی تہا بوتگ انت آہانی تہا شعری مثال بوگ ء بود ء کمال
ماں بوتگ کریم دشتی ء سرجمیں زند ء نبشتگیں شعر ۵۰ دانگ ہم نہ بنت، بلے ہرچ شعر
دپ وت گشیت من شعر آں (۵۸) دستونک گشی ء کریم دشتی ء بلوچی زبان ء
لبزانک ء پہ وت ء یک جوانیں نامے پشت گیتلگ ء دستونک گشی ء بلوچی زبان ء
نامداریں شاعرانی لڈ ء آئی ء نام زانگ بیت آئی ء دستونکانی تہا بازیں جتا جتا ئیں
سرحال گندگ ء کیت چوکہ آئی ء اے دستونک ء چیزے بندان سیل کن ات،

چم سر ء توک ء ء قہریں روچ جکیت ماں سر ء

تو بیا شنگیں منی قاضی وتی گنجیں شر ء

جنت و فردوس ء واستہ من پہ شیطان ء رواں

وت گوزیت مارا بگوا زینت چیر ء اندر ء“ (۵۹)

کریم دشتی یکیں و ہد ء شاعری کنت، آزمانک ء کسمانک نویس ایت
ء یک جوانیں شرگدارے ہم بلے کریم دشتی ء اولی مزین پڑ شاعری انت۔ آئی
سک کم شاعری کتگ بلے آئی ء ہے شاعری انچو شرانت کہ ایشی ء برکت ء آچہ
بلوچی ء مستریں شاعران یکے زانگ بیت۔ شاعری ء آئی ء غزل ہم پر بستگ ء لچہ
ہم بلے گال گشی ء آزیات سوبی بوتگ ء آئی ء غزل باز شریں آسیت دارانت۔

آئی؎ غزلانی ڈولداری، شرکنی، لبزانی گچینکاری، لبز اے شریں ردو بندو، ماناداری،
مہر دوستی، پرہ چچی، راستی، وطن دوستی ء آشوب پسندی ء حاصیت حاصیل صورت ء
گندگ بنت“۔ (۲۰) چوشکہ

تئی مستاگی ء صد جان دیاں
پیر منی قولوں بہ زیراں ندریں
مکہیں ڈیہاں پہ ڈبنالاں زراں
چو کہ بولان انت پہ بیراں ندریں
تہلیاں من وتی زندے گوازیں
زراں انگت پہ زہیراں ندریں
تئی احوالاں سمیناں پرساں
سک تو نزدیک ئے من دیراں ندریں
بیکاں ساہیل من ء لہڑ ء کشت
بکن دلگوش اے فقیراں ندریں (۶۱)

سرڈگار ء ستلگیں ڈوبرحشکا وگیں سیاہ ڈن، ہوردگیں پلک، تڑشتیں تلار
ء کوہ ء گیاہاں مہر ء دوستی ہر بلوچ ء شہ رگاں ہوار انت۔ گلز میں ء ہر جنز ہر بلوچیں
شاعر ء دل ء اولی تبک ء چو کوہ ء مک انت۔ کریم دشتی ہم چرے جنز ء بے سماہ نہ
انت۔ آچہ وتی دور ء آشوب پسندی ء اثر مندات پمیشاں آئی ء گالانی توکا آشوب
پسندی ہم است بلے اے آشوب پسندی آئی ء گوں مہری جوزگاں انچو ہم دپ
کتگ کہ آئی ء شعر چہ نعرہ ء جوڑ بوہگ ء رکتگ انت ہمے چیز شاعری ء مستریں

سوپ انت۔ (۶۲) کریم ء چیزے دستونک دگوش کن ات،

دل ستر شیوار انت زمانگ بے خاطر انت

مہر بہ بیت صبر ء تاگت ء اوپار نہ بیت

ہو کریم دشتی پہ وتی واستا بد نہ انت

شاعری ہم کارے اگن ہچ کار نہ بیت (۶۳)

اے شعر ء بچار ات۔

منے خدا انت مارا چو ہم شام کنت

کئے ء نام ء دپ کئے ء وشنام کنت

ہچ نہ ترساں من چہ نقصان ء نپ ء

تزوئل ء ہرچی کتہ بشام کنت

پریشنگاں صوت انت پہ سالونکیں حمید

آ کہ مردے مرگ پہ وشیں نام کنت

تو ہما پل ے ماں ڈیہہ ء مہپراں

ماہکان چوکہ شپاں اندام کنت (۶۴)

ہے پیم ء اے دستونک ء سنیل کن ات

کئے گہیں مردانت کہ سرانی شرط جنت

گلزین پاکیں حملہ ء انگراش کتہ

مرتگیں شیبہک ۽ ملوکیں بچ کہ تی
 مکہیں ڈیہہ ۽ کہ جنوزامی پوشتہ
 دل نہ پراماں منی باریگ نیت
 ہر کسی باری کہ نیت باریگ شتہ (۶۵)

کریم ۽ دستونک ایوک ۽ آئی ۽ مہرانی درشان ۽ وطن دوستی ۽ جذبگ ۽
 درشان نہ انت آئی ۽ بازیں بنگپ ۽ سرحال وتی شعرانی تہا پر بستگ انت آ
 روایت ۽ برہلاپ نوکیت ۽ نیمگ ۽ زور دنت بلے وتی شعرانی روٹگاں چہ وتی جندہ
 ماتی زبان ۽ لہزانک ۽ زمین ۽ چہ نہ کشیت۔ پرے حاترا آئی ۽ دستونک ہر بلوچ ۽
 پہ دل دوست بیت ” کریم دشتی ۽ ہماصنغانی سراگون لکھی ۽ ایمانداری ۽ نبشتہ
 کتگ آیانی تہا غزل، آزمانک ۽ نگدکاری ہوار انت چہ کریم دشتی ۽ پیش بلوچی ۽
 بازیں غزل ۽ شاعرے گوٹگ بلے ایوکا لہتے نام انچیں است انت کہ آیاں نہ
 ایوکا گوں اے صنف ۽ وتی دل بستگی شعوری حساب ۽ مارتگ بلکیں غزل ۽ دری ۽
 اندری رنگ ۽ دروشم ۽ رانوکیں تازگی، توان، جوانی اش بکشاتگ۔“ (۶۶)

کریم دشتی شاعری ۽ درانیں ازمی تک ۽ پہناتاں زانت ۽ سوگوانت آئی ۽
 وتی گیدی ۽ کلاسیکل شاعری ہم ونگ آوتی دور ۽ زمانگ ۽ شاعراں ہم وانیت
 چوشکہ متاثر بوہگ یک فطری گپے کریم ہم باز جاہ ۽ چہ وتی دل دوستیں شاعراں متاثر
 بوتگ ۽ ہے شاعرانی رنگ ۽ دروشم ہم کریم ۽ دستونکانی تہا گندگ بنت۔ چوش کہ آئی
 ۽ اے دستونک ۽ چیزے بنداں سیل کن ات کہ دستونک (ملا قاسم، نثار احمد ۽ عطا شاد
 ۽ نام) ہے سہیں واجکارانی نام ۽ انت ۽ اے شعر ۽ عطا شاد ۽ شعرانی رنگ ۽ وشبوشریں

وڑے مارگ بیت۔

چاکری زور ء کئے انت کہ بیگار نہ بیت
 مہر بلے وہد ء حاکم انت لاچار نہ بیت
 دل پہ دوست ء ء جانوں پہ مستاگی شتہ
 پہ منی لاش ء نون کس ء را کار نہ بیت
 عاشقی چاڑ ء چہ ہما دیما آگ انت
 ہو خیال ء منت انت انکار نہ بیت
 من چو اے روچ ء کہ چہ من ہر کس پہری انت
 تو چو باندات ء کئے انت تئی چمدار نہ بیت (۶۷)

ہے پیا کریم دشتی ء دگہ یک دستونکے کہ بلوچی زبان ء مزن نامیں کلاسیکل
 شاعر ملا فاضل ء نام ء انت اے شعر ملا فاضل ء زمین ء سرا نبشتہ کنگ بوتگ ء
 اے شعر ء ہم فاضل ء شعری رنگ ء دروشم سہرا بیت،

تئی دپ ء آتکہ نام منی زاناں پہ ردی
 من گلگ ششتاں وتی دل ء درستیں آپدی
 کئے ترا احوالے بدنت دوست ء دژمن ء
 کہ دل ء لانتکہ پہ خرابی ء چے پدی

تئی جدائی ء باطن اوں آس ء انگر انت
 تو من ء گش کہ خاطر اوں ایمن بیت کدی
 پہ کریم بچکند ء کہیے زندے بہ بر
 بیا چشیں سودایاں نہ گندے رند ء کدی (۶۸)

غزل ء روایت ء گوں ہما عنصر کہ مدام ہم گزنج انت آتغزل انت۔ چہ
 ہمدائے نظریہ ء لیکہ اوں گندگا کیت کہ غزل قصیدہ ء تشبیب انت۔ غزل ء اے شعری
 ضرورت ء مدام خیال گورکنگ پیتگ بلکیں غزل وتغزل ء گوں یک دگر ء ہم گزنج
 زانگ بیت۔ اے دگہ گپ انت کہ ”جدت پسندی“ ء پہ مفت ء اے دراں ڈیہہ
 کتگ ء چمنی دوت وفیٹری ء شور ء پیسیں رعایت ”جدیدیت“ ء خیال ء رداغزل ء پہ
 زور آرگ ء بے آسریں جہد کتگ گوں اے کاراں غزل ء نازرکیں مزاج ء سراء ہج
 اثر نہ کیت بلکیں چوشیں کار بیرانی ء واہندوت پشومان بوت ویکر بوتنت ہر دیں
 ماگپ ء بلوچی غزل ء کنیں گڈا بازیں چوشیں شاعر است انت کہ آیانی شعرانی
 تہا تغزل ء رنگ گوں سرجمیں زبانی ء گندگ ء کیت سید ہاشمی ء گوں شعوری کوشت
 ء تغزل ء مزن مری شون داتگ کریم دشتی ء شاعری ء غزل ء اے جوانی مارا باز تچکیں
 رنگ ء گندگ ء کیت“۔ (۶۹)

وہدے کریم ء دستونکاں بوائے آئی ء شعر از ان ء تچک گندگ ء کائینت ء
 زوت وانوک ء رادگوش کنتت بلے وہدے ہے شعرانی ہورت چاری ء مردم دگوش
 بہ بیت گڈا شعرانی تہا پترگ مردم زانت ء ہر چون کہ اے شعران زیات دگوش دے
 ہمنچو اے شعرانی اندرا مردم وت ء گار کنت۔ اے ربیت مارا فارسی ء مزن نائیں

شاعر شیخ سعدی ء حافظ شیرازی ء شعرانی تھا گنگ ء کیت ہے پیا اردو زبان ء ٹو ہیں
 شاعر مرزا غالب ء شعرانی اندر ء ہم۔ کریم شعر ء ازم ء جوانی ء سر پدانت ء آئی ء دری
 زبان زانت ء لبر زانتانی لیکہ ہم و تنگ انت چوکہ یک جا ہے وت نبشته کنت
 ”WAISDRON“ گشیت،

”کہ شاعری بنی آدم ء ہدوک و ہوشام ء کہ پہ شریں رنگ ء
 جمال جذبہ ء واسطہ بہ بیت سہرا کنوک انت آئی زبان ہنچو
 بہ بیت کہ گشے چہ دل ء جہلانک ء لہڑانی تھا بہ بیت او
 آ زبان ء زیمیل بہ بیت اے دنیا ء توک ء چشیں کسے نیست
 کہ آئی شر رنگ و بر اہداریں چیز دوست نہ بیت ہر کسی دل ء
 (Aesthetic Sensitivity) است ہر کس پہ شریں
 رنگ ء رند ء انت ء شوہازے کنگ ء انت۔ (۷۰)

کریم دشتی ہم شر رنگی ء بر اہداری ء بزاں جمالیت ء منوک انت ء ہے شوہاز
 آئی ء دستو نکانی اندر ء جوانیں وڑے ء ودی بیت۔ آوتی شوہاز ء حاترا آسان ء سادگیں
 لبر کار مرز کنت ء آئی ء زبان پہک بلوچی انت کہ یک شریں ء جوانیں شاعرے ء
 نشانی انت چوشکہ آئی ء اے دستو نکاں دلگوش کن ات۔

کہیبانی پری بو ء بساں بیت
 منی دشمن سچان ء تلوسان بیت
 نہ بیت ہچبر منی دل چو لگت مال
 اگاں دلبر کہیبانی بہ انان بیت

بہ دریت مہہ وتی پشک ء گورنیگ ء
اگان جانی حریر ء ادلساں بیت

شرابی قدحاں چم ات خماریں
کدی پما گلا سے دزگران بیت

کریم نیں چہ وت ء گیشیں تمانیں
کہ ہر وہد ء گشی چو پہ مناں بیت (۷۱)

ہے رنگ ء اے دستونک ء دلگوش کن ات۔

دلے عاشق کت ء دات ء من ء را
کہ اے پیم ء بہ رکینی وت ء را

من قولیگاں تئی پہ دزگوہاراں
کہ بنداں شالک ء لمب ء گوں شار ء

کریم ء ذکر ء طاعت بس ہمیش انت
کہ چکی تئی گشان ء پلو ء را (۷۲)

ہے ڈرا کریم ء اے دستونک ء ہم بچار ات۔

ندر باتاں کہ جواب ء بہ کنئے

مارا جسے دپی واب ء بہ کنئے

بنت جگر سوچ منی جو ریں بد

من ء چو میر ء نواب ء بہ کنئے

درہ ہوسناک وتی ہر جاں باں

تو کشوکیں ہما داب ء بہ کنئے

پر بیت پشک ء وتی پیم نہ بیت

گپے گوں دشتی ء واب ء بہ کنئے (۷۳)

چوناہا روایتی غزل ء بنیاد داخلیت گشگ بیت بلے گوں و ہد ء گوزگا غزل ء
 دامن انچوش پراہ بیت ء پراہ بیتگ کہ نوں زندگی ء چوشیں تک ء پینات نیست کہ چہ
 ایشی ء نگاہ ء پینام ء اندیم بہ بیت بلکیں نوں ایشی ء سرا ”تنگنائے غزل“ بہتام جنگ
 گیشی انت پمشکا نوکیں غزل ء غزل ء سیادی گوں خارج ودری جاوراں بستگ
 نوکیں غزل ء اثر بلوچی ء سرا ہم گندگ کائیت محمد حسین عنقا، سید ہاشمی، عطا شاد و مراد
 ساحر ء گورا غزل ء خارجی رنگ ء دروشم گیشتر پلگار انت کریم دشتی ء گوں ہے
 خارجیت بلکیں جدیدیت ء وتی سیادی محکم کتگ ء آئیے غزل نمیران بوتگ۔ (۷۴)
 کریم دشتی ء دستورکافی تہا دری جزبگ گوں نوکیں بزاں جدیدیں رنگے ء گندگ ء
 کائیت چوشکہ دلگوش کن ات،

اگاں دوستاں شمشتہ پہ کست گیر کارنت

اللہ بکنت سلامت مئے دژمناں بدنیاں

پہ خیال بینگیں رک منی تن گیش سرا برت

اے خمار دات ہوشام تئی چماں قدحیناں

من ء شالا محر مے بیت کہ بکنت ترانے شہدیں

من ء کشتہ وش نیتکاں گوں شیدگاناں کچلیناں

تئی لڈگانی کوشاں تئی کندگانی پلاں

تئی دروشمانی ساچاں من بہشت سمبرنیاں (۷۵)

کریم چہ ہما شاعراں انت کہ پرانی گشتے برزیاں حیاں ء گچینی لبزوت
 کابنت ء رچنت گشتے لبز آئی ء سرا ایر رچان انت۔ آئی ء کار ایوک ء لبزانی کما ہگ ء
 پیغام ء رسینگ انت۔ اے آئی ء از می کمال ء شاعرانہ لائقى انت چونابا پہ حساب ء آئی
 ء شعر کم انت بلے ہے کم ء بازے گشتگ بزاں گچین ئے کتگ ء گشتگ آئی ء
 بنداتی شاعری آئی ء ورنائی ء وہدنیگ انت ۱۹۶۰ ء دورنیگ انت اے ہما وہدانت
 کہ آئی ء کالج ء ونگ چد ء پدتاں دراجیں مدتے ء آئی ء شاعری گندگ نہ بیت وتی
 زند ء آسری روچاں بزاں نادراہی ء وہداں ۱۹۸۳ ء کہ پہ علاج ء ماں ہندوستان ء
 روت آئی ء اندر ء شاعر یکرندے پدا جاہ جنت آئی ء رالاچار کنت کہ شعر بہ گشیت آ
 شعر ہم گیشت بلے ہما ڈول ء کہ ساری ء گشتگے۔ (۷۶)

دل چہ گنوکى ء گوں خيالاں کجا شته
 زاناں چہ کٹ ء کار ء چہ بود ء رجا شته
 کولنج بيت من ء کہ منى شودگ ء سرا
 ملا گشيت کافرے مرگ ء نجا شته
 کاڑے دل ء پہ موبے ء جسے دپی کتہ
 گندے کریم دشتی ء کٹ ء رجا شته (۷۷)

کریم دشتی ء بنداتی زمانگ ء شعراں بوان ات ء پدا آئی ء گڈی روچانی
 شعراں بچارات گڈا ایشانی تہا یک جوانیں دیروی یے ء شری یے مارگ بیت
 پرچا کہ کریم یک وانندیگیں ء سرپدیں مردے بوتگ آئی ء شعر ء نبشته کنگ ء وہد
 ء شعر ء درائیں لوٹ چاراتگ ء شعر نبشته کنگ پرے حاترا آئی ء نیامی روچانی چچ
 وڑیں شعر گنگ ء نہایت بوت کنت کریم ء دل ء تب ء شعر نہ بوتگاں کہ آئی ء نبشته نہ
 کرتگ انت۔ البت کریم ء شتر تر ء جوان تریں شعر آئی ء گڈی روچانی بوتگ انت کہ
 آئی ء درانڈی یے ء وہد ء نبشته کرتگ انت بلے چوش ہم نہ انت کہ آئی ء بنداتی
 شعر، شعر نہ انت، آئی ء ہر دستونکے گشتگ وش گشتگ چوشکہ

ہو پہل کن کہ قصہ اوں دراج ات
 وت من ء نیست ات ننگی ہنچو
 کئے بزاں باریں آسرے جی انت
 ماوت ء کشت پہ زندگی اپنچو (۷۸)

چاہڑیں زند منی تئی سر ء ساہیل بہ بات
تئی ملگور بہ شنکات منی خاطر جم بات
تو پہ بچکندگے زندے پہ جہان ء بخشنے
زندہ باتے ء کسے ماں تئی دور ء مہ مرات
تو منی بر ء کہیرے منی ایمان ء بنے
ہار ء ہیروپ بہ بات انت تئی تاکے مہ سرات (۷۹)

من مرتگاں کہ من ء زند ء تہلیاں کشتہ
دوامے بینگیں رک انت تہلگاں مہ شوہاز
مروچی رپنگ ء پلگارتہ دل ء کڈک
بشارتیں من ء واب ء کہ کیت منی مہناز
ہمک کس ء کہ تو وت کننے چہ مرگ ء زہی
من ندرباں مرگایاں بیا من ء امباز
کریم اے اوں نہ انت نہ بیتگیں یے کدی
کہ پتہ کاریں پیادگ بیت جوزگ ء جماز (۸۰)

کریم دشتی ء دستوزکانی بنگپ جتا جتائیں سر حال انت آزندمان ء ہر رنگ
 ء وتی دور گندیں نگاہ ء فہم ء چاریت پمیشکہ آئی ء دستوزکانی تہا زند ء درائیں رنگ ء
 دروشم گندگ ء کابنت۔ ” آئی ء شاعری گوں یک چیزے بندوک نہ انت جاہے
 عشقیہ رنگ ء دروشم گندگ ء کیت جاہے وطن دوستی گندگ ء کیت ء جاہے ء گژن ء
 بزگی ہم گندگ ء کیت جاہے آئی ء شعرانی تہا مرگ ء زند ء کسہ ہم سک باز نزدیک
 گندگ ء کیت چیا کہ آگڈی وہد ء سیاہ زردوئی ء آماج بیت بازیں شعراں چہ ہے
 اندازگ جنگ بیت کہ مرگ ء سیمسراں انت یک نادرائیں مردم ء ء واستا زند
 ء روچانی گوازینگ سک بازگراں انت۔ (۸۱)

بلے کریم دشتی نادراہی ء ہج مانیا ریت آزند ء مرگ ء سیمسراں ہم تہمرد ء محکم
 انت آئی ء شعرانی تہا لگوری مرگ ء بیم نادراہی ء ترس ء گلگ گندگ ء نہ ایت بلکیں
 گوے نادراہی ء آدو دست بیت ء مرگ ء وش آتک کنت ہے مرگ ء زند ،
 نادراہی ء گرائیں درد ء آئی ء لجم ء تہمردی شعرانی تہا سہرا انت چوشکہ

مرگ بیتیں منی درد ء درمان

تو چہ زند ء من ء بیزار کنتے (۸۲)

مارا رنجانی نہ رنجتیں رگام

اگن مرگ ء منے ڈبہ زرتیں (۸۳)

موت موت انت اگاں کیتیں بلے زندوں مرگے

چو بہ بیت ہر دوئیں جنجال منی یکجاہ بہ بیت (۸۴)

تو ماں ساه کدن منی دیما بہ کند

چشیں مرگ ء اول من ء درد نہ بیت (۸۵)

کریم دشتی مرگ ء زند ء نیامچی ء گوں نادرابی ء درداں میڑیت مرگ سوہین
بیت کریم چہ درد ء اندوہاں آجو بیت بلے مستریں سوب کریم ء شعرانی بیت کریم دشتی ء
دستونک شعری کد ء قالب ء بلوچی شاعری ء گچین دستونکاں شمار بنت آئی ء دستونک
ازمی حساب ء ہم شاعری ء کیلوآں بلے کچ نہ انت ء وتی وہد ء زمان ء حساب ء ہم آئی
ء کم شعر گشتگ، بلے ہرچی کہ گشتگ ء وش گشتگ ء۔
کریم ء لچہ :

شاعری بنی آدم ء مارشتی درشان ء ہمازیب دار ء براہداریں شکل انت
کہ ہروڑیں گپ ء جبر ء چہ بالا ء نمادار انت،

”شاعری ء سیادی گوں دماغ ء باہند ء فکر ء موج ء
پرتی ہواری ء گوں شعرا پر بندگ ء بیت شاعری ء
اگاں فکر مہ بیت گڈا آچڑو باہندی واکہہ ء پیرایے
سرکیت۔ ہے رنگ ء اگاں شاعری ء ہو رگ ء پگر
بہ بیت تہ ایشی ء باہندی ء مارشتی مقام سرنیت
جو انتریں ء شرتریں شاعری و ہمیش انت کہ آئی
تہا جمالیاتی مارشت ء پگری ازم ہر دوئیں موجود بہ
بنت۔“ (۸۶)

شاعر نے ایوک ء شعر پر بندیت آوتی جند ء پگر ء حیا لانی ہمرائی ء چا گرد ء
چست ء ایراں گندیت دنیا ء ہر بنی آدم ء درد ء ماریت او پار ء آس ء گوں بریا نیں
دلے جیڑیت ء لیزانی دیوال ء گوں یک انجیں حاصلیں ادے ء بندیت کہ ہج نیمگ
ء چہ چوٹ نہ بیت شاعری ء اگاں بے ترتیبی ء بے رد ء بندی بہ بیت گڈا شاعری
یے پشت نہ کپیت ”شاعر ہما انت کہ شعر ء چہ گپ ء جتا بکنت“۔ فرانسے شاعر پال
ورلین ء سرشون ء اے آرداد نبشتہ کنت کہ،

”شعر ہما انت کہ داں دیر ء مئے دل ء جاگاہ بکنت
گپ ء یک نشانی یے ایش انت کہ آئی ء کار مرد
بو تگیں لیزانی معنا ہما بنت کہ درائیں مہلوک ء مردم اش
کار مرد کن انت چو کہ کسے وتی مات ء کر ء نشنگ ء
جست ء انت ”ماتی آس تو نہ کشتگ چی ء؟ اینچو دار ء
سوچگ شما کئے وت حیاں کن ات سد کلدار ء دار شما
یک روچے ء سوچ ات اے نہ انت کہ شاعری ء لیز دگر
انت ء لس زند ء کار مرد بو تگیں لیز دگر انت لیز ہما انت
بلے شعر ء لیز ء جاگاہ بدل کنگ ء گوں معنا بدل بنت۔
بزاں نوں لیز ء آ معنا نہ بیت کہ لس زند ء بیتگ۔ اے
گیانی کنگ ء رندنی آسانی ء گوں مازانت کنیں کہ
کسانیں شاعر ء مزینیں شاعر کجام بنت“۔ (۸۷)

شاعری ء ہر کسی وتی یک بستار ء جاہے بیت پیش ء بلوچاں گشتگ
”ہر مرگ بال ء وت“ ہر کس وتی حیاں ء دنیا ء زندگ انت۔ آئی ء حیاں ء دنیا چنکس

مزن انت یا کسان انت آوتی ہے دنیا ء جیڑیت ء فکر کنت ء وتی مارشتاں لبرانی
 دروشم ء درشان کنت۔ شاعر ء شاعری ء بابت عطا شاد وتی نبشتا نکلے ء نبشتہ کنت کہ

” شاعر شعر پر بندیت (نہ جنت نہ گشیت)۔۔۔

وازی، واز کنت۔۔۔ سروک، گشتا نک دنت۔۔۔

جار چین جار جنت۔۔۔ ہے ڈول ء ردا نکار، ردا نک

نبشتہ کنت انچو کہ شاعر وازی سروک، جار چین، اور

دا نکار جتا جتا ئیں کس آنت۔ ہے ڈول ء شعر واز

گشتا نک، جار ء ردا نک دگہ دگہ چی انت چو بزاں

چریشاں ہر کس ء یک وڑے است ہر کس کہ وتی وڑ

اشت ء دہمی ء وڑا شت گڈان چہ یکے سلامت بیت

شاعر واز بکنت، وازی گشتا نک بدنت (ادا گشتا نک ء

مطلب سروک ء گشتا نک انت کہ اچ واز ء جتا انت)

سروک اگن جار بکنت ء جار چین اگن ردا نک نبشتہ

بکنت گڈاں شاعر نہ مانیت، وازی جوڑ بیت وازی

وازی نہ بیت سروک مان کیت، ہے وڑا جار چین

ردا نکار اچ وتی راہ ء بے راہ بنت۔ (۸۸)

عطا شاد ء لیکہ پہ شاعر ء راستیں گوا چنی یے ہر کار ء وتی تب ء میلے بیت ہر کار

ء کنگ ء وہد ء پاس جتا بنت ء پہ ہر کار ء آئی ء زانگ المی ایس ٹونکے۔ شاعری ء بابت ء

اردوزبان ء نامداریں لبرانت ء کو اس وتی یک نبشتا نکلے ء اے وڑ درائنت کہ

”یہ الگ بات ہے کہ شاعری کی زندگی کی طرح آج تک کوئی تعریف معین نہیں ہو سکی ہے اور نہ یہ ہیج مداں اس کا دعویٰ رکھتا ہے البتہ ہر دور میں شاعری میں جتنے روپ اختیار کئے ہیں وہ سب اپنی کیفیت اور کمیت کے باوجود شاعری کا اپنا ایک پیمانہ رکھتے ہیں۔ (۸۹)

شعر جیٹرگ، جذبہ، خیال، مارشت، ہوار ہوار ازم، تکنیک، لوٹ، گزراں ہم لوٹیت۔ ناں ایوک تکنیک جوانیں شعر پیدا کنت ناں ایوکیں جیٹرگ ما بگوشیں کہ ناواندگیں شاعران ہم شعر پر بستگ، آ باز جوان، و شیں شعر بوتگ انت گڈا دومی نیمگ، اے ہم چارگی انت کہ آہاں شعر جا ہے نہ جا ہے اشکتگ گڈا ایشی، مطلب ایش بوت کہ آئی، ہے تکنیک چہ دومی، اشکتگ، ہنیل کرتگ۔

لچہ کاری، بابت، بازیں خیال، لیکہ دیم، اتلگ انت، لچہ، بازیں تہرہم۔ ہرزبان، شاعر، راوتی یک جتائیں تے گون، آئی، را یک زمینے است آوتی تب، جیٹیت، وتی زمین، لچہ، شعر پر بندیت۔

”انگریزی، آزات لچہ ہما شاعرانی جہداں دیما اہت کہ آیاں فرانسسی ادب گوں جوانی، و نتگ، در برتگ ات۔ بزاں نظم، ہما خاصیں رنگ کہ آزات نظم یا لچہ، نام، زانگ بیت نوزدہمی سدی، آسراماں فرانس، بیستہمی سدی، بنداتی و ہداں مان انگریزی شاعری، اہت۔ بزاں فرانس، آزات شاعری، اثر انگریزی شاعری، سرا کپت انت کہ ایشی، بنگیج کنوکانی تہا اولی نام، ٹی ای

ہیوم“ دیما کیت کہ آئی ء امیجزم IMAGISM نظریہ
 (تحریک) ء دیروی ء حاترافری ورس یا آزات شاعری
 ء بن ہشت ماں انگریزی شاعری ء ایرکرت۔ البتہ ایشی ء
 چہ پیش پرشت ء پروشیں بندانی شکل ء لہتیں بے رہند ء
 بے پیشدیں شاعری ء نمونہ ملٹن ء Samson
 Ode On Lycidas، Agonistes، ورڈورٹھ ء
 Intimations of Immortality ء شیلے ء
 Queen Mab ء گندگ بنت بلے اے درہا پدے پٹ ء
 پولکار ء چکاسکارانی نشان داتگیں انت پرچا کہ وت ہماوہد
 ء شاعرانی خیال ء گمان ء ہم اے پیس آزات شاعری نہ
 بوتگ ء نہ کسے ء اے نیمگ ء نشان داتگ۔“ (۹۰)

ہے وڑ ء اردو ء کہنیں شاعر ء نگدکارانی گور ء نظم ء چچ پیس گمان ہم نہ
 بوتگ۔ پیشکا آیاں سرجمیں شاعری ء را دروشم (ہیت) ء حساب ء غزل قصیدہ
 مثنوی، قطعہ (لکر بند) ء چار بندی ء نام ء بہر کرتگ ات۔ البتہ نظم ء تصور ء دنیگ ء
 گوں ہوار اردو ء سلہیں لچے (نظم معرا) کدی ء کئے بنگیج کرتگ اے بابت ء اردو ء
 بازیں کلمکار ء پٹ ء پولکار یک گپے ء سراتپاک نہ انت۔ کسے حالی ء اسماعیل میرٹھی
 ء نام ء گپیت کسے عبدالحلیم شرر ء نظم طب طبائی ء ایشی ء بنگیج کار من ایت ء چیزے محمد
 حسین آزاد ء نام ء سراتپاک کنت۔ بہر حال اردو ء سلہیں لچے ء بنگیج کار کے انت
 اے جست وتی جاگہ ء است انت بلے گوں بازیں پٹ ء پول ء تہمسیات ء اے گپ
 گوں پکائی ء گشگ بیت کہ چرے نامینتگیں مردماں در نہ انت۔ (۹۱)

ہے ڈرے اگاں بلوچی زبان ء لبزانک ء لچہ ء ربیت ء بندات ء گپ بہ
 بیت گڈاما گشت کناں ”دستونک ء برہلاپ ء لچہ چہ بندات ء بلوچی دود ء روایت
 ء بنیات ء بنزہ بوتگ ء ہستیں بلوچی لچہ ء آرات لچہ کہنیں بلوچی شعری تکنیک ء
 قدرتی ردوم ء پداؤشت (مظہر) یے کہ آوتی دروشم (ہیبت) ء ردء داں بازحدء
 آرات دروشم (آزاد ہیبت) ء واہندانٹ، بلے اے اردو ء آرات لچہ ء برہلاپ
 اوستاء ”گاتھا“ ء سنسکرت ء ”چہند ویا“ ء دروشم ء گوں نزیک انت۔ (۹۲)

بلوچی شاعری چہ کہنیں زمانگ ء داں انونیں وہد ء گیشتر مزاحمتی رنگ ء
 دیما اہتگ ء بلوچستان ء تہی ء ڈنی جیڑہ ء اڈاند سیاسی بہ بنت یا معاشی ء معاشرتی ہر
 رنگ ء بلوچ شاعر ء وتی مزاحمت پیشداشتگ آچہ شانزدہمی ء ہز دہمی کرن ء انگریز ء
 پرتگیزی ارش بہ بنت یا چہ ۱۹۴۷ ء رند بازیں وہداں ملکی ء درملکی حاکمانی ظلم ء زرواکی
 ء ناانصافی ہر وہد ء بلوچ شاعر ء ادیب ء وتی مزاحمت پیش داشتگ ء وتی گپ ایر
 کرتگ۔ ہے رنگ ء نوکیں بلوچی لچہ کاری ء بلوچ راج ء بلوچستان ء سیاسی جیڑہ نوبتی
 اڑاندانی ہوری ء بلوچ لچہ کاری ء مستریں بنگپ ء سرحال بوتگ انت۔ (۹۳)

وہد دیما کنزان بوت ء بلوچی لچہانی بنگپ ء سرحالانی تہابدلی آیان بوت
 ۱۹۵۰ ء دہک ء بازیں نوکیں لچہ کار دیما آتک انت ء ہے دہک ء گڈی روچاں کریم
 دشتی کہ آئی ء کساس ۵۸-۱۹۵۶ ء وتی شاعری بندات کرت دیما آتک چوناہی ء
 کریم دشتی غزل ء شاعرے ء آئی ء زیات غزل (دستونک) نبشتہ کرتگ ء آئی ء
 دستونک بلوچی زبان ء لبزانک ء شرتریں دستونکانی تہا شمار کنگ بنت۔ بلے آئی ء
 چندے لچہ ہم نبشتہ کرتگ کہ آئی ء اے لچہ آئی ء شاعری ء بنداتی زمانگ نیگ
 انت۔ بلے اے لچہ ہم چر آئی ء دستونکاں ہچ ڈرے کم نہ انت، کریم لچہ گشگ ء رپک ء
 ہنراں زانت ء سر پدانت چوشکہ آئی ء لچہ ”دوچگر“ ء دلگوش کن ات۔

دوچگر

دوچ دوچ جامگاں زریں

درآمداں پہ کنڈ ۽ مہریاں بدوچ

شب تاروچ

دوچ دوچ

مچار، روز ۽ مزد ۽ موجباں کدی

نزانہ کار! دوچ موسیٰ ۽ مولیٰ

درآمداں پہ جامگاں

پہ جو ریں وش نیتکاں دوچ

چیا تو رتھئے چم ۽ ہوردگاں؟

کئے ۽ ترا پہ نقش ۽ پل شات بیت

کئے انت کہ پہ تو چیلکوئے کنڈ کنٹ

ترا پہ جامگے کہ دوچک ۽ انت

آ کوٹہ پہ وت اش کتگ

تئی گور ۽ کدی ٹھی، براہ دنت

بلے بچار ہوردگ انت رچنت چم ات کور بنت

گڑا ترا پہ کسے گندگ ۽ نیت

گڑا ترا پہ کسے کار بندگ ۽ نیت“ (۹۴)

کریم دشتی ء اے لچہ ”دوچگر“ یک آزات لچہ یے۔ اے یک کارستی لچہ
یے دوچگر یک کارستے ء اے لچہ ء اے کارست ء راگشگ بوہگ ء انت کہ تو وتی
ہرچی اے دنیا ء دیماظاہر کرتگ ء تو وتی جند ء زند پہ اے دنیا ء نذر کرتگ۔ اے دنیا
تراہچ نہ دنت، بلے اے کارست مزد ء حق نہ لوٹیت بس آئی ء جذبگ انت کار
بکنت۔ اے لچہ ء بابت ء اے آردادگشیت کہ

” دوچ گر یک انچیں لچہ یے کہ ایشی ء کارست یک ازم
کارے بلکیں یک ایمانداریں ازمکارے ازم ساچست آئی ء
رانہ وتی مزے سما انت نہ باندات ء فکر آبس ازم ساچیت ء بس
بلے آمردم کہ ایشی ء نصیحت ء پنت کنگ ء انت آنہ لوٹیت کہ
اے (دوچگر) ازمکارمفت ء ازم نہ ساچیت ”آ“ زمانگ ہم
بوت کنت، آ دوچگر ء گشیت تو اے کار ء کنگائے تو اے نیکی ء
کنگائے ایشی ء آسر ء تو مفت ء کور بے باندات ء تراہچ نہ
رسیت تو وتی اے کار ء (ازم) یل دے۔ بلے دوچگر ء اے
گپانی چچ پرواہ نیست نا کہ آوتی مزے بابت ء جیڑیت نہ کہ
باندات ء۔“ (۹۵)

دیمتر اے آرداد ہے لچہ ء بابت ء تران کنان ء گشیت کہ
”دومی حساب ء دوچگر یک کممنڈیں آرٹسے آبس ازم ساچیت
ازم نبشتہ کنت آئی ء را اے غرض نیست کہ ایشی ء باندات ء چے
بستار ء ارزشت انت آبس وتی کار ء کنت آئی ء را بس وتی ہنر ء

گوں شوق انت اگاں کسے آئی ء ازم ء قدر ء زانت ہے آئی ء
 بس انت چیدگی رنگ ء ما ایشی ء رادوچگر کمنڈ میں ازم کارے
 ء عہد گشت کنیں۔ ہستانکی رنگ ء اے لچہ سرجم ء انسان ء سفر ء
 بابت ء انت آنہ ایوک ء وتی واستہ بلکیں یک کٹھے ء واستہ
 زندگ انت آزانت کہ بانداپہ من ہچ پشت نہ کپیت بلے آوتی
 سفر ء برجہ داریت راہ ء ویل ء ڈکانی پرواہ ء نہ کنت تکینکی
 رنگ ء دوچگر وتی گو ما گپ ء انت یادومی رنگ ء یک
 مردے آئی ء دیما اوشتاگ گپ ء انت۔ (۹۶)

دوچگر لچہ وتی ازمی ء تکینکی رد ء بنداں ابید یک انچیں لچہ یے کہ ایشی
 گپ ء کارست پہ چیدگ زورگ بوتگ انت۔ اے لچہ ء ”دوچگر“ جنین یے یا
 مردین یے یک عاشق ء آئی ء وتی کار (ازم) ء گو ما عشق انت۔ کریم دشتی ء دومی لچہ
 ”یاتانی سماروکیں شپ“ کہ یک سلہیں لچہ یے دلگوش ء کن ات۔

یاتانی سماروکیں شپ

تو بہ مانے منی دردانی سماروکیں شپ

روچ کاریت دگہ دنیا ء غم ء چیلان

روچ زوریت منی مہلنج ء غم ء اوبالاں

تو بمانے منی یاتانی سماروکیں شپ

شپ کہ سیائیں گشتے مہگؤنگ ء مہپر شنگنت

کلکشان انت چو گشے دلبرء گیوارء سرا
 بزمش استارے گشے پُل چو بیکانی سرا
 بامی استارء گشے گل پریء چہرگ جنت
 مایکان و ہدیکہ مہنہء تکء لیٹینت
 ٹپء کائی چرے شینکاں کہ گرہہ کشیت
 منی دلء ہنچو امیتے یک کٹارے پشت
 چو بہ بیت کسے چہ بادگیرء منء ہچاریت
 نوں ہے یات دلء تیچ وراں تاب وراں

آپ بنت دردء پٹ پٹء چہ چماں رچنت (۹۷)

کریم دشتیء اے لچہ ”یاتانی سماروکیں شپ“ ماہتاک اولس کوٹہء جنوری
 ۱۹۶۲ء چاپ بوتگ، بزاں اے لچہ ہم کریمء بنداتی شعراں چہ یکے ہیئتء حسابء
 اے یک معرہء نظمے سلہیں لچہ یے اے لچہء بابتء اے آرداد یک دیم پہ دیکھی گندء
 نندےء (انٹرویو) گشیت ”اے بندرء یک رومانوی (عشقی) لچہ یے ایشیء
 تہاگپ جنوک یک انچیں شپےء کسہء بیان کنگانت کہ آیک روژنائیں مایکانے
 شپے کہ استیں آئیء استال، کلکشانء مایکانی آئیء آئیء دوستء ترانگء پرنینت۔
 اے شپ بلے ہر و ہدء آوکیں شپے نہ انت اے شپ کجام یک و ہدے کئیت اے
 شپ آئیء گوستء شپے اے شپء ترانگ مرچی پدا اول آئیء ترانگء
 پرنینت (۹۸) اے لچہء بابتء تران کناناںء آئیء اے آرداد بمترا گشیت کہ

”اے لچے یک سلہیں ء چہر ء شیبینی لچے یے بامی استال ء
دوستدار ء دیم گشگ، مائیگان ء مہنا ء سر یگ گشگ پدا
دومی شرتریں گپ اے لچے ء ایش انت آئی ء اے شپ ء
یک انچیں گو ناپ کشی ء بیان کرتہ کہ یک بادگیرے بہ
بیت کہ ہر چیز کپگ ء پر شگ ء پدا آئی ء دوستدار بیت ء
وت ء رادرا بکنت مائیگانی و ہدے درا بیت گڈا آئی ء سما
ہ بیت کہ آئی ء دوستدار ء چہ بادگیر ء سرکش اتگ اے شعر
پمیشکہ شریں لچے ہے ء رد ء کیت ایں کہ ادا ہرچی تچکی ء
بیان کنگ نہ بوتگ۔ (۹۹)

کریم وتی لچہانی تہا چہر ء شیبین کار مرز کنت ء چیدگ سازی ہم کنت کہ آئی
لچہانی براہداری ء سوب انت کریم ء گور ء لبزانی کمی نہ انت ء آلبرانی کما ہگ ء ہم
شری ء زانت ”فرانسی لچہ کار ملارمے ء گور ء آئی ء عکسکاریں شاعریں سنگتے ء گلگ
کت کہ ”چہ حیال ء پگراں منی سرت رنگی انت بلے لچہ سازگ نہ بیت“ گڈا ملارمے ء
پسودات کہ شاعری گوں لبزوں کنگ بیت حیالاں گوں نہ بیت۔ ہے لبز ء اندر ء
جیڑگ ء مارشت ء گو ناپ (پیکر) دراست انت۔ (۱۰۰)

کریم ء ہے دونیں لچہ بلوچی شاعری ء لچہی میراث ء کم نہ انت ء دو
رژنائیں استال انت پہ بلوچی لبز انک ء یک نوکیں دورے ء بندات انت۔

کریم ء زہیروک :

کریم دشتی بلوچی نوکیں شاعری ء ہما گچینیں شاعراں شما رنگ بیت کہ
 آہاں نہ ایوک ء یک شعری تہرے زرتگ ء شاعری کتگ بلکیں بازیں تہرانی سرا
 نبشتہ کرتگ۔ چیزے شاعر ایوک ء دستونک ء شاعر انت ء ہے رنگ ء چیزے شاعر
 لپہ نبشتہ کن انت بلے آہانی دستونک نزور انت، بلے کریم دشتی ہما شاعر انت کہ شاعری
 ء ہر کجام تہرے دست جنت آتہرے گوں دل ء ستک ہم گزنج بیت ء شریں وڑے ء
 ہما شعر ء جہلانک ء روت ء وت ء گار کنت ء شعر ء شوہا زیت آئی لپہ گشی ء ابید گال
 (دستونک) ء یک مزین شاعرے،

” ہر چند کہ آچہ لپہ گشی ء ماں گال گشی ء گیشتر سوبی بوتگ
 بلے آئی ء لپہ ہم سک شر انت آئی ء وتی لپہانی توکا بلوچ راج
 ء ربیدگی مڈی ء بابت ء وتی جوزگ ء حیاں شریں وڑے ء
 در شان کتگ انت اے رد ء آئی ء ” دوچگر “ نامیں لچھے سک
 باز نامدار انت۔ آئی ء زہیروک سک پسند بوتگ ء زہیروک
 ء باروا آئی ء زانت ہم باز بوتگ وتی پسند ء زانت ء سوب ء
 آئی ء لہتیں زہیروک ہم پر بستگ کہ سک شر انت۔ (۱۰۱)

زہیروک یک گیدی پر بندے ء بلوچانی بنکی شاعری ء مال ء متاہ ہے
 گیدی پر بند انت۔ بلوچی نوکیں شعری تہر زیات دری ء ڈنی انت کہ بلوچی شاعری ء
 بہر جوڑ بوتگ انت بلے گیدی پر بند چہ بن بہہ ء بلوچی شاعری ء بہر تہر انت،

” اصل ء شاعری ء حاصیں سورت ء گیدی شاعری وتی ربیدگ
 بزاں کلچر ء ہما عکس انت کہ آئی تہا انچیں حاصیں راج یے ء

ابرمی بر ء باہند چو آدینک ء درابنت پر چا کہ بنی آدم وتارا وتی
 ربیدگ ء آدینک ء چاربت ء شوہازبت ء وتی زند ء مرگ ء
 تیوگیں نکش ء نشانان گیشینت ء وتی حاصیں واہگ ء مارشتان
 دیما کاربت۔ چو کہ ربیدگ ہما ازشت کرزیں بہرانت کہ آچہ
 ایندگہ درستیں پدرا ء شتان (Phenomnon) زیات توان تر ء
 اہم ترانت ہمیشکا شاعری اگان وتی ربیدگ ء جہگیری ء
 گواچنیں اکس کشی ء مہ کنت گڈا اشاعری ء را و ہر د کنت ء
 مہلوک آئی ء بیحال کنت۔“ (۱۰۲)

بلوچی گیدی شاعری ء درائیں ے تہرانی وتی یک تام ء لذتے است
 انت ہر پر بند یک حاصیں موقع یے ء حاصیں و ہد ء جاہے ء الہان کنگ بیت ء
 ہر پر بند ء گوشدارگ ء لذت ء کیف جتا ء گستہ انت۔ سپت پہ تعریف ء توسیپ ء
 گشگ بیت امبادریاوردی ء و ہد ء لولی زہگ ء واپینگ ء و ہد ء مودگ (موتک)
 مردے ء بیرانی ء الہان کنگ بیت ہے رنگ ء،

”زہیروک انت کہ ایشی ء جنین آدم جنتر ء درشگ ء و ہد ء ء
 ساربان ء لس بلوچ سپر ء و ہد ء الہان کن انت ء ایشی تہا وتی
 دل ء پاہاراں تالان کن انت ء زہیری ء زنگاں رتچ انت ء
 پد رکن انت بلوچ راجمان ء چہ بندات ء شاعری یک سرجمیں
 ء برجمیں راجمانی کارگل بزاں ادارگ یے ء بستار ء گندگ
 بیت انت ء شاعری نہ ایوکا اے ادارگ ء ساچوک ء حدا بند
 انت بلکیں بلوچ ربیدگ ء شرپ مندیں جہگیری ے ہم گندگ
 بیت انت۔“ (۱۰۳)

کریم دشتی ہم وتی ر بیدگ ء جہگیری ء یلہ نہ دنت۔ کریم دشتی بندر دستونک
 ء شاعرے اے گپ وتی جاہ راست انت پرچا کہ آئی ء ہرچی شعر دست کپتنگ ء
 چاپ بوتگ آبانی گیشتری بہر دستونک انت۔ اے تک ء آئی ء ایوک ء دو لچہ، دو
 زہیروک ء دگہ یک رجتگیں شعرے دیما اتلگ بلے ہے یک ء دوئیں لچہ ء
 زہیروکانی وانگ ء پد ہم مردم زانت کہ کریم نہ ایوک ء دستونک گشی ء بلد ء زانتکار
 بوتگ بلکیں لچہ ء درائیں از می تک پہناتاں پوہ ء سر پد بوتگ ء زہیروک آئی ء خون ء
 ہوار بوتگ ”کریم دشتی ء تب ہج جاگہ چہ زہیر ء درنیت ء چہ موتک ء نہ سدیت اگاں
 چہ دری زبانی ء رجانکے بہ کنت ہم چرے قید ء درنیت ولیم شیکسپیئر ء نظم ء ماں بلوچی
 ء ترینت آئی ء گوں زہیرونک ء تب ء انچو ہمدپ کنت کہ مردم اے گپ ء نہ
 ماریت کہ چہ دریں زبانی ء اتلگ۔ گشے بلوچی ء ایوک ء بلوچی زہیرونکے انچو کہ
 آگشیت (۱۰۴)

آکس کہ گوں من جنگل ء نندی
 گوں من ء سبزیں جنگل ء نندی
 نندیت وپسیت سنناں بندی
 زیملاں وش ء شادی سوتاں
 گوں وشدلیں مرغاں پر بندی
 نیکہ ہج رنگ ء دژمنے گندی
 بید چہ گوپش بید چہ گواتاں
 چہ دل ء سیت ء جوفہ ء کشی (۱۰۵)

اے شعر کریم ء ہنچو رجانک کرتگ گشے آئی ء جند ء شعر انت ء اے شعر
 یک زہیروکے اے شعر ء ابید آئی ء وتی جند ء زہیروک ہم ماں اردو زبان ء رجانک
 کرتگ انت چوشکہ اے زہیروک ء رجانک ء بچارات ،

عنبر افشان ہیں مبا کے جھونکے

نرم پھولوں کے دکتے ہوئے چہرے خنداں

میری خوابیدہ تمناؤں پہ کیا گزری ہے

میرادل جانتا ہے

میری محبوب ، میری جان بہار

میرا پیغام ہواؤں نے فضاؤں نے سنایا ہوگا

بلبلوں نے میرے شکوے میرے نالے میری فریاد سنائی ہوگی

زندگی بھرتی راہیں مری نظریں ہیں

اور کب تک مجھے تڑپاؤ گی ترساؤ گی

وہ تری دید کے لمحے ملاقات کے دن

اب بھی یاد آتے ہیں تڑپاتے ہیں

آبھی جا جان بہاراں کہ تمناؤں نے

دل کے ویران گلستان کو سجا رکھا ہے“ (۱۰۶)

بلوچی درائیں گیدی پر بندانی وتی یک تام ء لذتے است پر چا کہ اے
 پر بند بلوچ ء بندری ہمراہ ء ہم سفر انت نوکیں شعری تہراں ماں بلوچ لبزانک ء

جاہ کرتگ ء بلوچی لبزانک ء بہرے جوڑ بوتگ انت بلے ارمانی این گپے کہ مئے
 بلوچ شاعر ء نبشتہ کاراے نیمگ ء دلگوش گور نہ کن انت۔ کریم دشتی وتی شعری
 میراساں زانت ء ایشانی ارزشت ء بستار ء ماریت ء وتی گلگدارے ء (انٹرویو)
 گُشیت کہ

”ہوزہیریگ کہ فوک گشت یے لوک شاعری انت بلوچی ء
 اول اول ء اگاں ہما لوک شعراں حساب کنتے گڈا زہیریگ
 انت درائیں اے چیز زہیریگ ء فارم ء توک ء انت چنانچہ
 بلوچی ء راگ راگنی ہے زہیریگ انت ہے زہیریگانی مختلف
 شاخ انت زہیریگ ہما انت کہ وت جوڑ بیتگ انت ہما پیشی
 کہ یہی شعر کہ مئے جنگانی بیان انت ہے وڑ ء زہیریگ وت
 سر ء وت تخلیق (Create) بیتگ ء جوڑ بیتگ انت ء مہلوک
 ء ذہن ء انت پہ زہیریگ ء موڈرنا تہ کنگ ء یا زہیریگ ء
 رانوکیں فارم ء توک ء آرگ ء تا ہما زہیریگ ء جند ء فارم
 ماڈرن شاعری ء کوشش اول من وت کتگ لہتیں زہیریگ
 من نبشتہ کتگ اتاں اوں بنام زہیرگ ء من شنگ کناہیت
 انت ء ایشانی ری ایکشن چارات۔ من حاصیں ری ایکشن یے
 نہ دیست مردماں بلکیں دلچسپی نہ زرت ء چرائی ء پد زہیروک پہ
 زانت کس ء وتی شاعری ء یک بہرے نہ جوڑ بیتگ من ہے
 گشاں کسے اگاں زہیروک ء فارم ء شاعری بکنت آباز خوب ء
 خوبصورت بیت۔“ (۱۰۷)

کریم دشتی بلوچی شاعری ء نوکیں دور ء ہما شاعرانی تہا شمار کنگ بیت کہ
آئی ء زہیروک نبشتہ کرتگ ء آئی ء بازیں شعرانی تہا ہم ہے زہیروک ء تب جا ہے
نہ جا ہے مارگ بیت،

بیا کہ مرچی تئی ترا نگانی ساچان انت

بیا کہ مارا تئی گندگ ء پہ او مان انت

مروچی رپتگ ء پلگارتہ دل ء پیشگاہ

زہیر ء ماسگ ء گشتہ کہ درد مہمان انت (۱۰۸)

تو وتی ہیل گوں پن ء ہیر ء کت

مارا نادراہ تئی زہیر ء کت

اے بلند بختی ات مبارک بات

دعا نیکیے ترا فقیر ء کت (۱۰۹)

تئی مستاگی ء صد جان دیاں

پیر منی قولوں بہ زیریاں ندراں

تہلیاں من وتی زندے گوازیں

زراں انگت پہ زہیراں ندراں

تئی احوال سیمناں پراساں

سک تو نرک یے من دیراں ندران (۱۱۰)

اے پر بندانی تہا زہیروک ء تب ء رنگ جوانی ء سہرا انت ء کریم ء
گیشتری شعر نوکی (جدیدیت) ء ہمائی ء گوں وتی گیدی ء کلاسیکل شاعری ء بندوک
ء پیوست انت۔ زہیروک ء زیر ء سر الی این چیز انت ء کریم دشتی سر ء زیر ء بلد
بوگ بلکیں آئی ء بازیں سرور ء ساز زانتگ انت۔ زہیروک ء بابت ء سید ہاشمی
گشیت کہ

”زہیریگ ایک ایسا فن سخن ہے جس میں شاعر اپنے دل
سے اٹھتی ہوئی ہوک کی ترجمانی کرنے کی کوشش کرتا ہے
لیکن یہ ہمیشہ گزشتہ خوشحال چھوڑا ہوا ملک بچھڑے ہوئے
لوگ یا کسی ایسی ازدست رفتہ کی یاد میں بیقرار جذبات کو
اجاگر کرنا ہوتا ہے اگرچہ الفاظ اظہار کے صحیح ذرائع ہیں مگر
”زہیریگ“ الفاظ سے زیادہ ”سر“ سے متعلق ہیں سوائے
اس زہیریگ کے جو کسی شاعر نے لمبی نظم کی صورت میں کہا
ہو۔۔۔ عام طور پر زہیریگ میں وہی دوگال یا دوھے استعمال
ہوتے ہیں جو کسی اور اصناف موسیقی میں مستعمل ہیں۔“ (۱۱۱)

زہیروک یا زہیریگ کہ جاہے جاہے زہیرونک ہم گشگ بیت ء ایشی
نبشتہ کنگ ء یا گشگ ء وہد ء ایوک ء سر نہ بلکیں حیاں لبزانی گچینکاری ء رد ء بند ء
ابیدوتی چاگرد ء وہد ء حیاں ہم دارگی انت ء کریم ء زہیروکانی تہا اے درائیں سپت
گنگ ء کائنت ،

زہیروک

دوشی نیں فریاتاں کپوتانی
 حاتروں کرنگ درد ۽ چیلانی
 او منی جانی بیا کہ بیا آتے
 قاصد ۽ دوست ۽ چم منی راہی
 دڑوت ۽ احوالاں گش پہ مستاگی
 نود چما نیل بو میں زراں کابینت
 ماگشاں دوست ۽ مہپراں کابینت
 ماں بہارگاہ ۽ گواڑگ ۽ پلاں
 گند منی گوگائیں دل ۽ ہلاں
 کوچک ۽ گیا باناں وت ۽ منیلاں
 یات من ۽ کل ۽ ننگ ۽ نیلاں
 او منی جانی گل کہیبانی
 عنبر ۽ وشبویں زبادانی
 اومنی جانی بیا کہ بیا آتے (۱۱۲)

اے زہیروک ۽ کریم دشتی پہ وتی دوستدار ۽ پیغام ۽ کلوه دیم دنت ۽ آبرے
 کپوتاں قاصد کنت ۽ برے نیل بو میں زراں نوداں نپر کنت ۽ ہے وڑا بہارگاہ ۽ گواڑگ

۽ پلاا گوں وتی دل ۽ حالاا بیان کنت کہ منی و ابانی بانک ۽ ترانگ ۽ زہیر من ۽
 ننگ ۽ نیلاا کریم ۽ کمال ایش انت کہ یکے و آئی ۽ زہیروک نشتہ کرتگ ۽ آئی
 ۽ شعر ۽ تب ۽ فارم پہک بلوچی زہیروک ۽ نہ سستگ ۽ سرجمیں زہیروکے گشتگ ۽
 دومی ایش کہ ہے زہیروکانی تہا ہم آئی جدت (نوکی) ودی کرتگ کہ زہیروک ۽ تہر
 ۽ تو وتی حیال ۽ چولچہ ۽ درشان کرت کنتے،

”دو ستار ۽ یات ۽ حیال اے دگے شعرانی تہا ہم گنگ ۽
 کئیت۔ بلے اے دگے شعرانی تہا ڈیہہ ۽ ملک کوہ ۽ درچک ۽
 دار، کشت ۽ کشارانی ہال ہم بیان بنت بلے زہیروک ۽ گیشتر
 جتائی ۽ زہیرانی ہال بیان کنگ بیت۔ زہیروک ۽ دو مانا ۽
 بزانت انت یک مانائے شاعری ۽ نیمگ ۽ روت ۽ دگے یکے
 زیر ۽ نیمگ ۽ روت انت۔“ (۱۱۳)

اے بابت ۽ کریم ۽ جند ۽ حیالاا دلگوش کن انت کہ آوتی گلگدارے ۽
 گشیت کہ،

خاص زہیروک کہ ماگشن تے اے ہما انت کہ جنگل ۽ گیاباناا
 شوانگ ۽ شپانک ہما آئی دپ ۽ انت آ خاص دگے وتی فارمے ۽
 انت آ زہیروک انت آئی ۽ وتی خاصیں دُھنے وتی سازے۔
 باقی ساز، راگ راگنی کہ آہاا زہیروک گشتت آہاا ماچہ ہے
 شاعراا۔ پہلواناا اشکتگ آہاا ہم دو قسم ۽ بیان کتگ انت
 یکے کردی، یک بلوچی، کردی ۽ پدا مختلف شاخ ایشاا جوڑینتگ

ایرانی کردی، بشکردی، نودگواری ہے جس میں انہیں نام انت
ایشاں ہر کجا مردم کہ ایشانی موسیقی ء ء ہے چیزاں زانت۔ بلوچی ء
پدا بے حساب شاخ کائنات۔ (۱۱۴)

کریم نہ ایوک ء نوکیں شعری تهرانی ازم ء زانوگر بوتگ بلکیں آئی ء وتی
گیدی پر بندانی بابت ء سرجمیں ء جوانیں زانتے بوتگ پمیشکا آئی ء زہیروک پر
سوز ء پرزیمل انت ء زہیروکی ازم ء درائیں کیلواں سرجمی ء پورا کنت۔

چاڑ من ء داگ موسی کوشاں
ترانگ ء پرینتگ زری نوداں
من زہیرانی قداں نوشاں
من تتی دردانی بلاہ زیراں
پل من ء پرینت تتی یات ء
وش گشیں شاننو دنت شوندات ء
شرح ء آہو گردنیں جانی
بیا کہ پلگارنگ کل زہیرانی
دپ وتی پاسانی پدا ہلی
دزوہی ء بے سیتیں رگام جلی
وش گدار آنت زید پہ بہار گاہے
ندرباں ماں پہ زند ء ہمارے

ما وتی چھاں ء براں کاراں

ما وتی زند ء راہسراں چاراں

جی پھا وھد ء ساعتاں شھریں

گندگ ء کیتیں ماہ پری دریں (۱۱۵)

کریم ء اے زھیروک ہم یک انچیں زھیروکے کہ کریم وتی و ابانی بانک،
 آھوگردنیں شرج ء انتظار ء بے چاڑ ء ملورانت ء آئی ء ودار ء پے بے کراری نشنگ زری
 نود ء موسی کوش آئی ء را آئی ء مائیں پری ء ترانگ پرینت ء آگیشتر زھیروار بیت
 یک وشیں باریگ ء نوبتے ء ودار ء عکس اے زھیروک ء پیشدارگ بوتگ کہ کریم ء
 ازمی کمال ء شوندات ء یک شھریں شاعرے ء نشان انت۔

کریم ء شھری ازم ساچی:

بلوچی شاعری ء ازمی تک ء پھنات اگاں چارگ ء تپاسگ بہ بنت داں
 یک گپے دیما کیت کہ بلوچی کلاسیکل شاعری ء ازم ساچی یک انچیں رنگے ء
 بوتگ چوکہ نوکیں دور ء شاعری ء گندگ ء کیت انوگیں شاعر گیشتر وانندگ انت
 شھر ء ازم ء سر پد ء پوہ انت ء ایشانی کارمرزی ء ہم شیوار انت۔ بلے کوہنیں زمانگ
 ء گیشتری شاعر ناوندہ ء پھوال بوتگ انت ء آھاں ایوک ء شھر ء پر بندگ زانتگ نہ
 کہ شاعری ء ازم بلے پدا ہم ہما کوہنیں شاعری ء تراچھر ء شبین چیدگ سازی ندارگ
 کشی، تلمیحات ء اے دگہ بازیں ازمی پھنات جوانیں رنگے ء گندگ ء کائنت بلے
 آہانی گورا یک چیزے بوتگ ”سر پدی“ آوتی چاگرد، وتی وھد ء زمانگ ء ویل
 واقعیاتاں چہ ساری ء سر پد بوتگ انت،

”سری شاعری بزاں گیدی سوتانی تہا سنگ ء پار سنگ ء بر ہلاپ،
 شعر ء بنیات زیر ء آہل ء سرا ایر بیت۔ بلے دیرنی کتگیں دور
 تہا ہر دینکہ شاعری یک حاصیں از مے ء سورت ء دیما آتکہ
 گڑا ایشی ء راہ ء راہ بند ء اصول ء کار وڑ جوڑینگ بوتگنت۔ شعر ء
 آہل تنگانی (بحرانی) کما ہگ ء گوں ودی بوتہ۔“ (۱۱۶)

شاعری ء پڑچہ سری زمانگ ء گیش پراہ ء شایگاں بوتگ۔ بلے ہے
 زانت ء سر پدی کہ نوکیں شاعرانی گورا است انت منے کوہنیں شاعرانی کراہم
 بوتگ ”شعر ء سر پدی ء زانگ ء معنانت جبرگ ء مارشتاں چہ آشنا بوگ ہمیشکا
 شاعر ء زانوک ء زانتکار گشگ بیت شعر ء لس معنہ رد ء شاعری زانتگیں گپانی
 (جبرگ مارشت حیال) درشان ء گشگ بیت۔“ (۱۱۷)

شعر لس مردم ء حیال ء واقعات ء کسہ ء رالبزانی تہا رد ء بند ء نام انت
 بلے ہر کس شعر ء ازم ء سر پد انت آشعر ء ایوک ء لبز ء حیال ء نچار بیت آشعر ء
 درائیں از می تک ء پہناتانی سرااگاں چار ء بچار نہ کنت گڈالم آئی ء چیزے از می
 گر نچ بوجیت۔ شاعر ء جنداگاں شعر می ازم ء نا پوہ ء ناسر پد بہ بیت گڈا آئی ء شعرانی
 آتام ء لذت مان نہ بیت کہ آشعر ء بندری لوٹ انت ء آشعر ہم تاں مزنیں مدتے
 ء نہ مانیت ء راجد پتر ء تا کاں زوت گار بیگواہ بیت۔

”زندگیں شاعر ء زندگیں شاعری گار بیگواہ نہ بیت ہر وہد
 مانیت ء آئی ء تام ء لذت ہر موسم ء مارگ بیت۔ کریم دشتی
 بلوچی زبان ء ہما شاعرانی رم ء ہوار انت کہ شاعری ء ازم ء آشنا

انت کریم زانت کہ شعر چچی یے؟ ء شاعری ء لوٹ چے انت
 و ہدے کہ شعر باہند کنت گڈا کریم گٹ نہ بیت ء پہ شاعری ء
 راہ نہ شوہا زیت بلکیں پرانی ء راہ ء در پیچ بنت، کریم دشتی بلوچی
 لبزانک ء ہما شہپگریں لچہ کار انت کہ آئی ء لچہ کاری ء وانوک ء
 کدی اوں ”آوردیت“ ء مارشت نہ بیت بلکیں ”آمدیت“ ء
 لچہ کارے یا آئی ء سرے لچہ کاری ”غیب“ ء چہ ایرکیت ء منی نگاہ ء
 ہما لچہ کار شتر انت کہ آ Planing ء حساب ء لچہ کاری نہ کنت
 یا پہ سما نہ نندیت نبشتہ نہ کنت بلکیں بے سمائی آئی ء لچھی تب
 گپت ء لچہ نویس ایت“۔ (۱۱۸)

کریم دشتی ء تب بلوچی انت ء جندے زانتکار ء وانندگیں مردے پہ
 شعری ازم ء درائیں تک ء پہاتات زانت پہ زور ء زانت نہ نندیت ء شعر نہ جیڑیت
 و ہدے شعر ء وت کریم جیڑات گڈا آئی ء ازم ء چہ کار گپیت ہمیشکہ آئی ء شاعری
 گچینی انت بزانت کم انت آئی شعرانی کم بوگ وت اے گپ ء دلیل انت کہ آئی ء
 آوردیں شعر نبشتہ نہ کرتگ بلکیں آئی ء درائیں شعر آمد انت دانکہ شعر آئی ء گون مہ
 جنت آشعر ء نہ جیڑیت۔ کریم ء شعرانی تہا شعری ازم ء کساس درائیں تک ء
 پہنات ودی بنت۔

”کریم سرجمیں بلوچے آ بلوچ راجی زند ء راہ ء راہبندی
 نازرکی، شمری ء نزوری آں پوہ ء سرپدیں مردے۔ آوت ہم
 گون زند ء گونے روایتاں بندوک انت، ہمیشکہ آئی ء
 شرگداریں یا تنقیدی نگاہ چہ وتی چا گرد ء در نہ روت آہرچی

کہ نبشتہ کنت گشتے ”بلوچی“ ء شاہیم ء آمود ء گوں بے ریائی
ء داریت ”مک“ نہ جنت چونائی ء شعر بہ بیت یار دانک ہر
دوئیناں بلوچی زانت ء بلوچی تب ہوار کنت۔ (۱۱۹)

پہیشکہ بلوچ، بلوچی ء بلوچستان ء وڑے نہ وڑے ء آئی ء شعرانی تہا الم ء
درگیجے۔ کریم ء شعرانی تہا بلوچی تب ء ہمرائی ء اگاں از می تک ء پہناتان دگوش
بکناں گڈا آئی ء کساس درائیں از می تک ء پہنات زانتگ انت شبین کہ ایشی ء
عربی ء تشبہ گش انت ایشی ء معنانت مسال دیگ ہمرنگ کنگ چوش کہ ”تو چو
جنوزام ء ءے“ ”تو چوچ ء ءے“ اے دوئینانی تہ ء ہمرنگی ایش انت کہ یکے ء بزگی
ء واری ء حاترا ما جنوزام ء لبز کار مردکت کن این ء دومی ء برزی ء مسال ما گوں
چ ء دیگ بوتگ۔۔۔ نی تو سر پد بوت ءے کہ شبین مدام وتی ذات ء یارنگ ء
چیر ء شوہاز کنت۔ (۱۲۰)

تشبیہ (Simile) ء بابت ء اردو زبان ء نامداریں لبزانت، شاعر، شرگدار ء پٹ
ء پولکار پروفیسر انور جمال وتی کتاب ”ادبی اصطلاحات“ ء نبشتہ کنت کہ
”یہ علم بیان کی ایک شاخ ہے جس کا مطلب ہے دو ایشائیں
مشابہت تلاش کرنا ہے ایک ہی مضمون کو مختلف طریقوں اور
قرینوں سے بیان کرنے کے لئے کچھ قاعدے اور ضابطے
وضع کئے گئے ہیں۔ ان قرینوں میں ایک قرینہ تشبیہ کا بھی
ہے۔ اس کا تعلق علم بیان کے خاندان سے ہے، تشبیہ انسانی
کلام کی ایسی خصوصیت ہے جو کائنات کے مشابہی رشتوں کو
تلاش کرتی ہے۔“ (۱۲۱)

شبین (تشبیہ) ء کارمرزی ء شاعر وتی گپ ء یک انجیں رنگے ء کرت
 کنت کہ آگپ ء خیال ء مانا حراب نہ بیت ء لبزانی براہداری ء رد ء بند ہم گار نہ
 بیت کریم ء شعرانی تہا شبین ء کارمرزی سکین جوانیں وڑے ء بوتگ چوش کہ
 اے شعراں دلگوش کن ات۔

من چو اے روچ ء کہ چہ من ہر کس پہری انت
 تو چو باندا ت ء کئے انت تئی چمدار نہ بیت (۱۲۲)

ما وتی سینگ ء کنیں بولان
 تو وتی مہر اگاں چو بیر ء کت (۱۲۳)

شالا آ روچ بہ بات انت کہ من ء جاہ بہ بیت
 چوکہ آژناگ ء تئی لوگ ء من ء راہ بہ بیت
 موت موت انت اگاں کیتیں بلے زندوں مرگے
 چو بہ بیت ہر دوئیں جنجال منی یکجاہ بہ بیت (۱۲۴)

چم منی گوارنت چوبش ء جمر ء
 تئی زہیرانی رگام پر ام کنت

تو ہما پل ے ماں ڈیہہ ء مہپراں
 ماہکان چوکہ شپاں اندام کنت (۱۲۵)

شبین کہ شاعری ء یک جوانیں بہرے زانگ بیت ہے رنگ ء چہر
 (استعارہ) ہم شریں ء جوانیں شاعری ء المیں بہرے زانگ بیت ”چہر ء شبین لچہ کاری
 ء براہ ء پجار انت ہمیشانی منت ء شعر معنادار بیت اگاں اشاں بہ کش ء لچہ کاری
 سنٹیں گپے بیت۔ ہمیشکا ارسطو ء گشتگ لچہ کار ہمنچو زاننگ ء بودشتی یے بیت ہمنچو
 کارمرزگ ء بے لذت ء بے تام بیت انت۔ پدء ہم شبین ء ارزشت کم نہ بیت بلے
 ادب ء دنیا ء اودء کہ چہر انت شبین نہ انت۔“ (۱۲۶)

چہر (استعارہ) ء بابت ء پروفیسر انور جمال گشیت ”استعارہ (Metaphor)
 علم بیان ء گالبندے کہ ایشی ء مانا انت وام زورگ یک چیزے ء گوں دومی چیز
 ء ہمگر نچ کنگ چہر انت۔ لہز مجازی ء مانا انچو کارمرز کنگ کہ راستیں ء مجازی
 مانا ء شبین ء سیالی بہ بیت چہر گشگ بیت چہر ء چیدگ ء سیالی گوں وت ء انچو
 پیوست انت کہ باز برا چیدگ دائمی چہر ء چہر لس چیدگ جوڑ بیت۔ جابر علی سید
 چہر ء شبین ء کپریسڈ سکل ء گالبند ء چہر ء مرتگیں دروشم گشگ بیت۔ (۱۲۷)

چہر برے برے چیدگ ء برے برے شبین گندگ ء کیت پرچا کہ ایشانی
 سکیں نزیک سیالی یے چہر ء کارمرزی شاعری ء محکم ترین اوزار انت ء بلوچی شاعری ء
 چہر بازیں شعرانی تہا گندگ ء کیت کہ آبلوچی ء جوان ترین شعراں شمار کنگ بنت
 لہز انک ء نوک نوکیں تجربگ کنگ بوتگ ء نوک نوکیں تہرانی سرا بورتاچی کنگ
 بوہگ ء انت کریم دشتی ہم بلوچی زبان ء ہما شاعران شما کنگ بیت کہ آہانی گورا چہر ء
 کارمرزی شعرانی تہا کنگ بوتگ انت۔ پہ درور کریم ء چندے شعر دلگوش کرز انت
 کہ ایشانی تہا چہر ء (استعارہ) کارمرزی شریں وڑے ء کنگ بوتگ۔

مہ بنت شنگ شپے ماں مہ شانیت روج ء را
 سمین مرچی تئی مہپراں کہ رنداں انت
 مروچی رپنگ ء پلگارتہ دل ء پیشگاہ
 زہیر ء ماسگ ء گشتہ کہ درد مہمان انت (۱۲۸)
 تو منی جند ء مجتئی ارواہ ء طلب
 من وتی شوہاز ء تئی رند ء کپتگاں
 گوستگ انت کرن کہ واہگانی ہلک اش جتگ
 من بلے پرس ء پتر ء انگت نشتگاں (۱۲۹)
 پہ خیال بینگیں رک منی تن گیش سرا برت
 اے خمار دات ہوشام تئی چماں قدحیناں
 پدا موسم انت بہار ء پدا مولم انت خیال ء
 تئی مہلبانی زہیر ء دل ء قدح ء بہ میناں (۱۳۰)
 من مرتگاں کہ من ء زند ء تہلیاں کشتہ
 دوا بینگیں رک انت تہلگاں مہ شہاز (۱۳۱)

کریم ء شعرائی تہا چہر ء شبن ء ابید چیدگ ہم جوانیں رنگے ء است انت
چیدگ کہ انگریزی زبان ء (Symbol) ء اردو زبان ء علامت گشگ بیت۔

”علامت نویسی ء روایت باز کوہن انت (انچوش کہ ملافاضل و
لہتے دگہ شاعرانی کارمرز کرگیں شبن واستعارہ جاگہاں چہ شبن ء
حد ء گوزانت و علامت جوڑ بنت) بلے نوکیں ادب ء پڑدر ء
مارا ایشی ء تعین بہر حال ہے تحریک ء اثر آماچی ء حساب ء کنگی
انت۔ کریم دشتی ء غزل ء چوشیں بازیں علامت مارا گندگا
کابنت کہ وتی تاریخی و چاگردی رنگ و دروشم ء بوگہ ء باوجود
نوک انت“۔ (۱۳۲)

یک لبزے ء استیں مانا ء بزانت ء بدل ء دگہ یک مجازی مانایے بدانت
علامت گشگ بیت باز بر ء اے وڑ ہم گشگ بیت کہ شاعری علامت بزانت
چیدگ ء زبان انت۔ ”کیسرر (Cassierer) نوشتہ کنت کہ

بنی آدم یک چیدگی بزانت علامتی ساہدارے زبان دیومالا،
مذہب، ساہنس، ایش ء آل درس چیدگی دروشم (علامت ہیئت)
انت ء ہے چیدگ دروشمانی مدت ء مکم ء گوں آراستی ء
گواچن ء ایشی ء مظاہراں ء پیش داریت بنیادم چیدگانی اندر
ء زندگوازینت ء ہمیشانی مدت ء مکم ء گوں گواچن ء راسیتاں
سہی ء سرپد بیت۔ بازیں ہمکت داں ء زانکاراں زندگی ء
چیدگ ء را کہ آحیثیت ء ارزشتے بکش اتگ۔ آ بے جاہ ء بے
مکسد نہ انت“۔ (۱۳۳)

چیدگ سازی شاعری ء انجوش انت چو کہ پُل ء وشبو یا دومی صورت ما
گشت کنیں کہ علامت شاعری ء تام ء لذت انت کریم ء شعر ہم چرے تام ء لذت ء
زبہر نہ انت۔

آسرے داریت نزوریں ہستی ء عہد ء رگام

ہست ء پہ نیسی ء بہیناں نیستی پچہر مہ ہل (۱۳۴)

ہر کسے شک ء بیاریت ماں دل ء لعنت جنم انت

اے جہان اوشتاگ بے شک مادگ ء کانٹ ء سرء (۱۳۵)

من زاناں راہ ء راہنداں بہشت ء

سلامت کن خدا مار ء دپ ء را (۱۳۶)

تو کہ در ء دانگ نئے گران ء رس

ماں زر ء جہلانکیان گار انت صدف (۱۳۷)

پچ نہ ترساں من چہ نقصان ء نپ ء

ترونگل ء ہرچی کتہ بشام کنت (۱۳۸)

کریم ء شعرانی اندر ء چیدگ سازی انجیں جوانیں وڑے ء کنگ بوتگ کہ
اے چیدگ چہ کریم ء پیسر ہم کارمرز بوتگ انت۔ بلے کریم ء ایشاناں انچو کارمرز
کتگ کہ نوک ء جدید گندگ ء کابنت اے کریم ء ازم ء پختگی ء سرپدی انت۔

”جوانیں ءِ مزینیں شاعری ءِ سے مزینیں تک انت اولی وتی
 زات (جند) انت دومی آئی ءِ راج ءِ چاگردانت ءِ سیمی ءِ المی
 ایں تک بنی آدم بزاں درائیں دنیا انت۔ (۱۳۹)

کریم ءِ شعرانی تھا اے ہر سے ایں تک شوہازگ بنت کریم بازیریں
 جاہاں وتی شعرانی تھا انجیں چہر کارمرز کنت کہ اے چہر چیدگ ءِ جاہ گرانت کریم
 ءِ کرا دو حاصیں چیدگ گندگ ءِ کیت کہ آئی ءِ شعرانی تھا زیات کارمرز بوتگ
 انت یکے خدا ءِ دومی بولان،

مئے خدا انت مارا چو ہمیشام کنت
 کئے ءِ نام ءِ دپ کئے ءِ وشنام کنت (۱۴۰)

آ خدا مز ءِ وتی وش نام بات
 آ کہ بدکاریں کریم کت نام دپ (۱۴۱)

گناہے عاشقی زنڈیں گناہے
 بہ پہریزی خدا ملا شمارا

من زاناں راہ ءِ راہبنداں بہشت ءِ
 سلامت کن خدا مارا ءِ دپ ءِ را (۱۴۲)

من وتی ساز ءِ دل بیگ ءِ مست ءِ گنوک
 کہ وت خدا دل ءِ چنگ جنوکیں ساز

خدا گشت ہمک ء را یک نظر چاریت

تئی اول شری ہمیش انت کہ من ء تو مناز (۱۴۳)

ہمک وازی من ء سر ہمینت خدا ء قہر ء

ایمئی شالا بیاریت چشیں اللہیے بہ بی (۱۴۴)

ترا بقالیں خدایے لیکاں

چو گناہانی حساب ء نہ کنتے (۱۴۵)

کریم ء دومی مستریں چیدگ ”بولان“ انت کہ آئی ء بازیں شعرانی تہا
کارمرز بوتگ، آبولان ء تمردی ء محکمی ء ابید ڈیہہ ء ماتیں سرزمین ء علامت زانت ء
جاہے جاہے جذبگ ء آشوب ء چیدگ ء ہم بولان ء زوریت ء وتی شعرانی براہے
کنت، چوشکہ

مکہیں ڈھیان پہ دنبالاں زراں

چو کہ بولان انت پہ بیراں ندران (۱۴۶)

ماوتی سینگ ء کنیں بولان

تو وتی مہر اگاں چو بیر ء کت (۱۴۷)

چک وتی ماتانی دل ء بند انت

بے بلوچستان ء نہ بیت بولان

دل چشیں نیست انت کہ گدارکے

سنگل ء گندیت ء مہ بیت بولان (۱۴۸)

چیدگ سازی ء ابید کریم ء شعرانی تہا ندرگ کشی ہم باز جوانیں وڑے ء
کنگ بوتگ کہ وانوک ء راہماندرگ چمانی دیما مارگ ء گمان بیت۔

کریم ء نزیک ء شعر ایوک ء لبزانی رد ء بند دیگ ء نام نہ انت آوتی شاعری
ء وتی چاگرد ء عکس ء پیشدار بیت، آوتی چم دیست، زانت ء سرپدی ء کار گپیت
ء شعر پر بندیت ”مقدمہ شعر ء شاعری“ ء مولانا حالی نوشتہ کنت کہ شاعر ء حاترا اسمتاں
ء گندگ ء ٹپاسگ بازالمی انت۔ شاعر ء حاترا استمان ء چارگ ء ٹپاسگ ء گوں بچی ء
انسانی بوتن (فطرت) ء انسانی نفسیات ء زانگ ء وانگ ہم باز زوری انت۔ اگاں
شاعر ء زانتکاری ء تجربت پراہ ء شاہگان نہ انت گڈالم ء آئی ء شعری خیال ہم پراہ ء
شاہگان بہ بیت۔ شاعرانہ خیال ء شاہگانی ء جہلانگی ء بنیات۔ شاعر ء تجربت چم گند ء
زانگ ء وانگ ء سر ء انت (۱۴۹) کریم وتی چم دیستیں ندرگ ء تجربگ ء عکس ء
لبزانی زبان ء دنت کہ آئی ء شعرانی تہا ”امیجری“ ء ہم گمان بیت۔

اگاں کائے پہ ندرہ یک دمانے تاگت

تاں نہ چارے منی گٹو کنگ ء دار ء مرو (۱۵۰)

نشنگ ء کجا تئی گوانگر ء چیر ء

تئی کہیبانی تاں وزیر درتیت (۱۵۱)

بیا بہ چکاں سمین ء دستان ء

ہر صبا رندی مہپری ء سر ء (۱۵۲)

کیت پہ سیل ء ندرہ پہ منی قبر ء سرا !

انچوکیں کارے ء پرچہ ساہ اوں پیراری نہ شت (۱۵۳)

کریم ندرگ کشی ء ازم ء جوانی ء شیوارانت ء یک محکمیں بلوچے، بلوچ ڈیہہ ء ڈن ء ڈگار سرگیں کوہ ء تلار، مسکیں پلک، کوچک ء ریک پل دپ ء کشک کہ آئی ء مہرانی بانک ء راہ ء راہسر انت آئی ء تب ء گوں بندوک انت اگاں آمہ لوٹیت ہم اے ندرگ آئی ء شعرانی اندر ء جاہ گرانت۔ کریم چوعلکس کش ء شعر ساچیت لہز ء بیان چوعلکس ء ظاہر بنت کریم ندرگ ء زبان دنت کہ امیجری (Imagery) ء گمان بیت۔ امیجری ء بابت ء پروفیسر انور جمال گشیت کہ

”کسی امیج کو زبان دینا امیجری ہے۔ اسے تصویر آرائی یا تمثیل آفرینی بھی کہا جاسکتا ہے۔ یہ زبان خواہ رنگوں کی ہو یا حرفوں کی تراش خراش اور تہذیب کی ہو یا اشارتی اور علامتی آواز و آہنگ کی ہو یا خطابت کی تمثال آفرینی کا یہ عمل کسی زبان کے تابع ہے۔ ادبی اصطلاح میں ”امیجری“ جمالیاتی تنقید کی علامت ہے شاعر یا ادیب الفاظ کے ذریعے سے وہ تصویریں پیش کرتا ہے جو درجہ در کیفیات کی شکل میں اس کے ذہنی تجربوں میں آتی ہیں اور خارجی دنیا میں اس کا کوئی وجود نہیں ہوتا تخیل یہاں دو طرفہ کام کرتا ہے یعنی لکھنے والے نے تخیل کی بنیاد پر اسے لکھا اور تخیل ہی کی مدد سے پڑھنے

سننے والوں نے اسے سمجھا۔“ (۱۵۴)

کریم ء تب و ہدے شعر ء اومان کنت گڈ اندارگ لبزانی ہمراہ بنت کریم
 وتی شاعری ء ازم ء شاہیگانیں دریا ء گواز پرمانیت ء آپازی ء (اوژناگ) شری
 زانت پمشکہ آپ ء گواز کنت ء سوہین بیت۔ کریم ء سوہمندیں شعرانی تہا تلیمحات
 ہم گندگ ء کیت تلیمح کہ انگریزی لبزانک ء زبان ء (Historical Refrain)
 گوشگ بیت کہ اے شعر یاردانک ء یک حاصیں مذہبی یا چاگردی ویل ء واقعہ ء
 حاترا کارمرز کنگ بیت یا یک راجد پتری جاہے کہ آئی ء حاصیت چاگرد ء بہ بیت۔
 کریم ء شعرانی تہا ہم تلیمح کارمرز کنگ بوتگ چوشکہ اے شعراں بچاراں۔

تئی ٹیٹگ ماں زنوک ء کہ جہان چاگرد انت

بلے شالا اے پمن بابل ء کورچاہ بہ بیت (۱۵۵)

زم زم ء آپ ء تو بہ ریچ وطن ء

من جناں گرز کہ ذگریں شیر درنیت (۱۵۶)

تو منی بر ء کہیرے منی ایمان ء بنے

بار ء ہیروپ ببات انت تئی تا کے مہ سرات (۱۵۷)

کل شتاں پاکیں مدینہ حور ء طوبیٰ اش رس ات

طالع ء شیریں دوکرم ء چہ وفاداری نہ شت (۱۵۸)

کوثر کہ آپ یا شربت پہکیں شراب شیر

مولا ء کور انت نامے ء توار مج ء شتہ (۱۵۹)

کریم ء شعرائی اگاں از می پہناتاں سیل بکن ات گڈا بازیں پہنات
 درکیت کریم تلمیح ء کار مرزگ زانت ء چیدگ سازی ء ہم ء شبن ء چہر ء جوڑ کنگ ء ہم
 شیوار انت۔ آوتی اندری مارشتاں انجیں گونا پے دنت کہ آئی ء جنزگ ء حیاں نوک
 درا بیت آستر چہ وتی کلاسیکل ء سست نہ کنت بلے آوتی عہد ء باری ء چہ باز دیم
 ء شعراں پر بندیت۔

”لارڈ میکالے وتی نوشتا نک (Essayon Milton)

ء نوشتہ کنت ”شعر لوزانی ہماوڑے کار بندگ انت کہ حیاں ء
 بر پینت ہر کارے کہ بت کار (مصور) پر رنگ ء مکم ء کنت
 شاعر پہ لوظان کنت ”ہے وڑا وڑز ورتھ گشیت ”شعر بنی آدم او
 بوتن ء (Nature) آدینک او دل ء گیشی لہڑانی سررچگ
 انت۔“ (۱۶۰)

کریم دشتی ء جند ہم ہے گپ ء منوگر انت ء وتی نبشتا نکے ء نبشتہ کنت
 ”شاعری ء نمیران بنیگ ء کہ یک جی یے باز کار دنت آشاعر ء اندری مارگ
 انت بزاں شعرا انجو بہ بیت کہ مردم ء دل ء دردانی ء لہڑانی چول ہر چند ء کہ تیز بہ
 بنت شعر ہمکنہ دل ء کار کنت۔“ (۱۶۱)

کریم ء اندری مارشت ء مارگ وچونائی ء است ء آہے اندری جذبگاں
 انجیں شایگانیں ہنگپ دنت کہ آئی ء شعر نمیران بنت ء گوشداروک مجبور بیت کہ شعر ء
 گوشداریت۔ کریم یک مزین شاعرے ء ہمائی ء یک جوانیں شمر گدارے پمشکا
 از می کیلواں جوانیں وڑے ء سر پد ء پوہ انت۔

”کسانیں شاعر بندر ء کو نہیں بنگپ ء سرحال ء شاہیگان کرت
 نہ کنت ہما وڑ گشیت کہ پیسر ء گشگ بیتگ۔ دومی آزیکیں
 گشتگیں لبز ء چہران پدا ہما رنگ ء کار مرد کنت یا ہما معناء
 گشیت ء کہ آئی ء وتی بہر ء ونڈگون نہ بیت۔ سہی آلبز ء
 راستیں معناء نیمگ ء گیشتر دلگوش دنت ء ہما رنگ ء است
 گشیت ء۔ آلبز ء چہر (استعارہ) کت نہ کنت زیکیں گل۔
 ماہ پری، زید ء ملگر از ء لبز لبزاں شین (تشبیہ) بلکیں کت
 کنت بلے چہ رکت اش نہ کنت۔ نوکیں کتہ کاری ء بلد ء
 زانکار نہ بیت۔ گوناپ کشی (ایچ سازی) بززاں لبزاں آرنگ
 ء کار مرد کت نہ کنت کہ وانوک ء شعر ء وانگ ء وہد ء ہما چیز
 جاگہ چو عکس ء پیم ء گندگ ء بیانت“ (۱۶۲)

کریم یہ نام مزنیں شاعرے نہ انت بلکیں آئی ء شاعری مزن ء نمیران انت
 پرچا کہ آئی ء شعرانی تہا از م ساچگ بوتگ ء از می درائیں کیلو سرجی ء پیلو کتگ انت۔
 کریم ء شاعری ء مرگ:

مرگ زند ء ہلاسی ء نام انت تاں دومی نیمگ ء یک نوکیں زندے ء بندات
 انت بلے ہما زند کہ زندگیں کس ء نہ دیستگ کس مرگ نہ لوٹیت درد ء گماں سر بار بلے
 زندگ بوہگ مستریں واہشت ء واہگ انت۔ بنی آدم ء ء اے دنیا ء ہزار ججالانی
 دیمپان بوہگ ء ابید ہم مردم مرگ نہ لوٹیت۔ ہر ساہدارے بہ بیت آجہد کنت کہ
 مرگ ء چہ بہ رکیت ء وتی ساہ ء بہ پھریزیت۔ پرے حاترا پیشی مردماں گشتگ کہ

”دیدگاں ساہ دوست ترانت“ اے ساہ ۽ پہریزی ۽ مردم وتی درائیں مال ۽ متاہ آں
 گوازینت بلے مردم چہ وتی زند ۽ بیزار نہ بنت ۽ وتی سک مرین درد ۽ اندوہاں چہ
 وت ۽ آجو کنگ نہ لوٹنت۔ زند ۽ بے مرگی ۽ ہزار توجیل ۽ ابید ہم مرگ کیت ۽ ساہ ۽
 بارت۔ زند ۽ جلوہ ۽ رنگانی واہگدار مدام زندگ بوہگ لوٹیت ۽ مرگ ۽ بیمانکی ۽ چہ
 رنگ ۽ ہزار جہد کنت۔ اے بابت ۽ نامداریں شاعر ۽ زانکار عطا شاد گشیت،

کیف ۽ قدح گوں ہما پلگدیں شاری باتاں

زند بے مرگ بباتیں ہما باری باتاں (۱۶۳)

زند ۽ رنگ ۽ بہار کیف ۽ قدح ۽ خمار ۽ پلگدانی وش دروشمیں بالاد ۽ وش
 لذتیں عیش ۽ نوش دائمی نہ انت۔ مرگ ہروڑ ہر جاہ ۽ ہر حال ۽ کیت آئی ۽ را آہگی
 انت۔ بلے بلوچ مرگ ۽ پے مڑا ہے لوٹیت نہ کہ بیزاری، بلوچ ۽ کر ۽ مرگ نمیرانی ۽ نام
 انت ہے حاترا بلوچی شاعری ۽ مرگ ماں شریں وڑے ۽ گندگ ۽ کیت میریں کبیر ۽
 مات پے وتی تنگوئیں بچ ۽ گہگیری مرگ ۽ واہشتے داریت چوشکہ اے شعر ۽ بچارات،

اگن گندلی توکے مرے

شیرات ہرام انت بچ منی (۱۶۴)

بلوچ ۽ راجد پتر بہ بیت کہ بلوچ شاعری آئی ۽ مرگ ماں شریں وڑے ۽
 سہرا بیت۔ بلوچاں ہر وہد ۽ وش نایں مرگ ۽ واہگ داشتگ ۽ وش نایں مرگ ۽
 را پے وت یک شان ۽ شر پے زانتگے چوکہ کریم دشتی گشیت،

پرشتاگیں صوت انت پے سالوئیں حمید

آ کہ مردے مرگ پے وشیں نام کنت (۱۶۵)

کریم ءِ شعرانی تہا بازیں بنگلپ درگیجگ بیت ءِ ہر بنگلپ ءِ پڑورہ یک
 حصیں ویل ءِ واقعاتے ہم الم ءِ بیت پرچا کہ کریم ءِ شاعری جار ءِ صلوات ءِ چہ پہک
 ءِ پلگارانت پمشکا آئی ءِ شاعری چہ زوال ءِ رک اتگ عطا شادوتی نبشتانکے ءِ گشیت
 کہ

”کہ مئے شاعری ءِ زوالی پمیشابوت کہ یکئے تہ مئے شاعراں
 درد نیست من دلاں۔ دوہمی شاعراں شعر گشگ ءِ بدل ءِ واز
 کنگ ءِ جار جنگ بنا کرتگ ات“۔ (۱۶۶)

کریم نہ واز کنت ءِ جار جنت نہ کہ دل ءِ چہ درد ءِ اندوہاں حالیک انت کریم
 ءِ دل ءِ درد ایوک ءِ آئی ءِ جند ءِ درد نہ انت اے درد یک جہانگریں دردے ات کہ آئی
 ءِ کریم ءِ وتی گلزیں ءِ غم چا گرد ءِ بدحالی ءِ دوستانی اندوہ مار اتاں چوشکہ کریم گشیت،

دل پہ دوست ءِ جان پہ مستاگی شنگ
 پمینی لاش ءِ نی کس ءِ کار نہ بیت

کریم پہ وتی دوستاں بے دروریں دوستے ات اے آئی ءِ مستریں عیب ات
 اے آئی ءِ گناہ ات کہ مروچگیں چشیں عیب داریں گناہ گاریں مردمان مئے وڑیں
 مردم نہ بخش انت (۱۶۷) کریم یک باز احساس ءِ ماروکیں مردے بوتگ آئی ءِ وتی
 درد ءِ غم بچہر ظاہر ءِ پد نہ کرتگ انت ءِ وتی مردماں آں اے نہ گشتگے کہ من نادراہ ءِ
 درد یک اوں آئی ءِ اے دل سستی ءِ دور چاری بوتگ کہ آئی ءِ وتی درائیں درد ءِ غم وتی
 چادر ءِ انجو گرنج داگ انت کہ کسے چریشاں آژناگ مہ بیت بلے اے دردانی پاہا
 کہ سک زیات لہڑ جن انت گڈ اتو آئی ءِ شعرانی تہا مارشت ءِ دیست کنئے،

موت موت انت اگاں کیتیں بلے زندوں مرگے

چو بہ بی ہردوئیں جنجال منی یکجاہ بہ بیت (۱۶۸)

کریم ء شاعری ء چوشکہ آئی ء اندری درنگازی زیات ودی بیت، ہے
 سوب ء آئی ء شعرانی تھا جاہے جاہے زند ء چہ گلگ ء بیرازی ہم گندگ ء کیت
 بلے چوش ہم نہ انت کہ آزند ء چہ بیزار انت۔ آئی ء گلگ چہ ہما کنٹ میمیں ٹک ء
 انت کہ آئی ء نز ء کریم یک بے دینیں مردے آکس کہ کسے ء فکر ء حیال ء سیمسر
 ء سربوت نہ کنت گڈاے آئی ء نزوری انت نہ کہ ہما نبشتہ کار ء شاعر ء بلے کریم
 زانت کہ نزوری چہ کجانت پمیشکہ گلگ کنت،

کونج بیت من ء کہ منی شودگ ء سرا

ملا گشتیت کافرے مرگ ء نجاشتگ (۱۶۹)

کریم ء شاعری ء مرگ ایوک ء بلاسی ء نام نہ انت جاہے زند ء زند ء
 میراث ء جاہے محکمی ء ترمدی ء چیدگ انت کریم ء شعرانی تھا بلوچ راج ء آئی ء راجی
 زند ء عکس شریں وڑے ء سہرا بیت۔ ”بلوچ راج ء پسگ چہ وتی مات ء لاپ ء
 دراہگ ء شرت ء محنت ء جنجالاں آماچ بیت چریشی ء آماں وتی پورنیں زند ء جنجال
 کشی ء آدتاں زوریت آچہ آرام پہ لزت پہ اشکیں ورگ ء وپسگ ء ہدوناک نہ بیت
 بلکیں ہر وہد ء چہ محنت ء جنجال کشی پہ جنگ ء میڑ ء چہ جہد ء چپا ء تیار ء جاڑیگ بیت
 نوں کہ ہے زہگ کے مستریں بیت تہ آئی ء مات پہ آئی ء زر ء مال ء بان ء بادگیر ء
 ارز ء نکنت بلکیں آئی ء مستریں واہگ ء مراد ہمیش بیت کہ آئی ء چک زہم جنے بہ
 بیت ء پہ وتی راج ء نامے بیاریت چوش کہ

بچی منی چم ء چراگ
 منے دیدگ ء زرد ء مراد
 زہم ء جن ء نام ء درآر
 (تئی) قبر پیرک ء امبوه بیت
 مرگ ء من ء حال رس ایت
 پیراں دوبر ورناباں
 موتک ء بدل ہالوکنناں

اے پیم ء کریم دشتی ء ہے جبر پد رکت کہ جہد ء جپا پہ راج ء کوم ء واستاوتی
 زند ء راندر کنگ ء پہ وتی راجی کچ ء کیلوانی پھر یزگ ء زند ء وشی ء آرامانی کربان
 کنگ اے چیز بلوچ راج ء بنیادی سپت انت (۱۷۰) بلوچ مڑا ہے لوٹیت پہ
 مرگ ء پرچا کہ مرگ راج ء نمیرانی ء اولی شون انت اگاں پہ مڑا ہے بہ بیت۔ کریم ء
 کراء مرگ یک شانے اگاں زند پہ مڑا ہے گوست گڈاں آمرگ بے مڑاہ بوت نہ
 کنت کریم ء وتی زند پہ یک انچیں مڑا ہے گوازینت کہ بلوچ راج پر آئی ء فکر کنت
 راست کشیں مردم دوستیں ء مڑا ہداریں کریم ء زند ء آئی ء بے وھدیں مرگ ء را
 مڑا ہے دات ء کریم وت ہم اے مڑاہ ء واہگدار بوتگ پممشکہ چوش گشیت،

تو بچار شان ء کہ مرگ انگت ملیت کریم

سرماں حاکاں کپتگاں فکر ء چہ سرداری نہ شت (۱۷۱)

بلوچی زبان ء لبزانک ء مزاداریں بامرد کریم دشتی ء مرگ ء چیدگ ء پہ
 بے چاڑی ء بے تاہیری ء ہم کارمرز کنت پرچا کہ بے چاڑی ء بے تاہیری ء مجال
 دراتلگیں حیاں مردم ء راجیڑگ ء پرمان کنت بے چاڑی جیڑگ ء روتگ انت
 بے چاڑی ء بابت ء اردوزبان ء نامداریں نبشتہ کار ء کواس ڈاکٹر جمیل جالبی وتی
 کتاب ”پاکستانی کلچر“ ء نبشتہ کنت کہ

”تخلیق کے سارے سوتے اسی بے چینی کی کوکھ سے پھوٹتے
 ہیں۔ آڈس ہکسلے تو اس بے چینی کو اتنی اہمیت دیتا ہے کہ
 اسے اچھے ادب کی بنیادی صفت قرار دیتا ہے اچھے ادب کا
 کام یہ ہے کہ وہ ہمیں بے چین کر دے“ (۱۷۲)

تاہیریں دل ء واہند کریم وتی بے چاڑی ء درشان ء پہ مرگ کنت ء
 چوش گشیت کہ

چون بیت تئی دپ ء چہ ہیر درنیت
 ما میں زاناں مئے زہیر درنیت
 آ کجام وشیں روج باں کہ کریم
 مرگ جلیت ء پیا سیر درنیت (۱۷۳)

کریم ناہیتی ء دنز ء مجال ہجیر گارنہ بوتگ ہرودہ ء یک نوکیں ء جوانیں
 بانداتے ء امیت ء بوتگ آئی ء اوست محکم بوتگ ء ہمے اوست ء امیت ء حاترا آئی ء
 مرگ ء چیدگ ہم وتی شعرانی تہا کارمرز کرتگ آئی ء زند ء سیائیں شپ پہ ہمے ودار ء
 آسر کرت کہ روژنائیں باندات یے ء بامسارالم ء ٹک دنت ،

تئی وداراں من کناں زندء راشپ

کہ مراں گوں تو کپیت ارواح دپ (۱۷۴)

ہے رنگ ء کریم ء اے شعر ء ہم دگوش کن انت،

من نیاں ایوک کہ پرتو مرتگاں

تئی کہیباں گپتگاں باز ء نفس (۱۷۵)

ہے رنگ ء اے گال ء بچار کہ،

چو حمید ء وتی ڈیہہ ء شان ء

مرگے ہنچیں کتہ میران ندران (۱۷۶)

پہ ویشیں باندات ء امیت ء زندء گڈی روچاں ہم اوستیگ بوتگ ء ہے ودار ء
زندء گڈی ساعتے یلہ یے دات ء ارمانی بیت کہ دریگتیں اوستانی درپشنا کیں باندات
من گوں وتی چماں بہ دستیں کریم گوں وتی نزوریں بالاد ء یک کوہیں او پارے ء
واشد بوتگ ء آئی ء محکمیں او پارتاں زندء گڈی سہت ء ہم برجہ بوتگ،

تو نیا تکتے کہ ساہ پہ دنناں داشنگ ات

باز کتے دیر ء من تئی دیدارندی (۱۷۷)

کریم دشتی پہ وانوکاں یک آدینکے ء آئی ء زند یک پچیں کتا بے بوتگ انچوش
کہ آئی ء زندمانی گندگ ء کیت ہے وڑ ء آئی ء لچہ کاری انت اگاں ماگوں رثنائیں چماں
آئی ء لچہ کاری ء سر ء چمشانک بدی این تہ مارا انچوش گندگ ء کیت کہ یک ساپ ء
پلکاریں آدینکے کہ ہر کس بچارایت ئے آئی ء وتی اکس گندگ ء کیت۔ (۱۷۸)

آوتی زندمان ء اے آدینک ء مرگ ء گندیت پرچکہ آوتی نادراہی ء
سرپد ء پوہ بیت ء اے ہم زانت کہ اے بے رحیائیں ملکموت بے وہد ء پاسے ء
کیت اے بابت ء آوتی شعرانی تھا ہم ہے گپ ء فکر ء کنت ،

من مرتگاں کہ من ء زند ء تہلیاں کشتہ
دوا بینگیں رک انت تہلگاں مہ شہاز
ہمک کس ء کہ تو پہ وت کنتے چہ مرگ ء زہی
من ندر باں مرگایاں بیامن ء امباز (۱۷۹)

نادراہی ء کہریں روچانی ساعت سک گران گوزانت وہدے کہ مردم چہ
طبعیانی گورانامیت بہ بیت گڈا آروچ چوگشے قیامت ء کم تر نہ بنت کریم مرگ ء زند
ء گڈی ایں جنگجہاہ ء جیڑگ ء جہد ء کنت گڈا زند ء مرگ ء اے جنگ ء کسہ ہروڑ ء
وت ء پدر کنت آئی ء شعرانی تھا ہے معنادر کیت کہ آپہ مرگ ء راہچار انت ء وتی
گڈی روچاں حساب کنگ ء انت۔ (۱۸۰)

تو ماں ساہ کنڈن منی دیما بکند

چوشیں مرگ ء اوں من ء درد نہ بیت (۱۸۱)

کریم ء وتی زند ء بازیں رنجانی رگام دیستگ انت۔ اے رنج ایوک ء آئی
ء نادراہی ء نہ بوتگ بلکیں لگت مالیں راج ء درد، چاگردی جیڑھ ء پد منتگیں مہلوک ء
گم اے درست کریم ء رنج بوتگ انت۔ پرچا کہ کریم یک باز اساسیں مردے
بوتگ ء آئی ء وتی بولائیں سینگ ء ہمک داہیں ء ہر کس ء درد ء راماراتگ پمیشکا
کریم جاہے گشیت کہ

مارا رنجانی نہ رنجینتیں رگام

اگن مرگ ء مئے ڈبہ زرتیں (۱۸۲)

مرگ شریں لبزے نہ انت بلوچی زبان ء ”مرگ“ یک بددعایے ء حاترا
 ہم کارمرز کنگ ء گشگ ہم بیت بلے کریم دشتی ء اے بددعوتی شعرانی اندر ء پچبر پہ
 دومی ء کارمرز نہ کرتگ کریم یک ساپ دلیں ء تخکیں مردے بوتگ آئی ء سرجمیں
 شاعری ء تو بددعانہ گندے اگاں لبزمرگ است گڈا کریم ء وتی جند ء زات ء حاترا
 کارمرز کرتگ ملارمے ء حیال ء شاعری لوزانی حاصیں راہبندرد ء بند ء سرپدے ء نام انت
 زبان کہ چیدگانی (علامتانی) مچی ء جوہان ء نام انت ء شاعری ہے چیدگانی حاصیں
 کماہگ ء سبب ء ودی بیت (۱۸۳) کریم چیدگ سازی ء سرپدیں شاعرے ء آئی
 ء شاعری مرگ ہم یک حاصیں چیدگے۔

اے جہان پمن چه قبر ء بہ بیت تنک تر ء بلے

تئی پیشانی ء ندرراں کہ پہ من پراہ بہ بیت (۱۸۴)

اگاں اے شعر ء جہلانکی ء بروئے بچارے تہ وانوک ء اے اوں سما بیت
 گشے کریم اے دوئیں بندان گوں وت ء گپ ء تران کنگ ء انت آاے دروشم ء
 کہ اے منی تہا نویسکارے ء مرگ بوتگ بلکیں ہر وہد ء من ء منی زندگی ء سماء بدے
 یاوتی پیشانی ء پمن پراہ بہ کن تئی پیشانی ء پراہ کنگ منی زندگ بوہگ ء چیدگ انت
 چاگردستر لپے کار ء آئی ء مرگ ء سیکن ء بدنت آ کدی اوں دلپروش مہ بیت تاں
 وہدے آئی ء زانوگر یا لپے کار ہے سکین ء مدننت (مراد مرگ ء) کریم دشتی ء دستونک
 ء اے دوئیں بند لبز ”تئی“ ء ہنچو پر بزانت کتگ کہ ما بے ترس ء ایشی ء مزنیں لپے
 کاری ء کتار ء ایرکنیں۔ (۱۸۵)

کریم چوشکہ یک جوانیں شاعرے ء ابید یک شرگدارے ہم ء آوت وتی یک گلگدارے تہا گشیت۔ شاعر زبان ء پالش کنت زبان ء ترتیب دنت اگاں کسے ہے شعر ء آزمانکاں وان ایت تاں آوانوک چہ شاعر ء گیشتر کار کنت شاعر نازانتیں مردم ء راہوار کنت (۱۸۶) کریم اے گپ ء منوک انت کہ چاگرد ء مردم چہ لہزانک ء ہاسکار شاعری ء چہ اثر زور انت پمیشکا کریم ناایتی ء دلگرانی ء گپ ء نہ کنت بلکیں وتی شعرانی تہا اوست ء امیت محکم ء تہمدی ء گپ ء کنت ء مرگ ہم کریم ء نزیک ء یک چیدگے پآوکیں باندات ء اوست ء امیت ء نوکیں مستاگ ء پے۔

کریم ء شاعری ء باروا زنتکارانی حیال ء لیکہ:

کریم دشتی یک شاعرے ء ابید جوانیں ردانک نویس ء شرگدارے ہم بوتگ ء آئی ء بازیں شاعرانی شعرانی سرا چمشانک داتگ ء بازیں شعرانی سرا شرگداری کناں ء وتی حیال ء لیکہ درشان کرتگ انت ہے رنگ ء کریم ء شاعری ء بابت ء ہم بلوچی زبان ء بازیں شاعر، لہزانت ء نگدکاراں وتی حیال ء لیکہ درشان کرتگ انت۔ کریم ء شاعری ء بابت ء گیشتری زانتکارانی حیال ء لیکہ آنی تہا کریم ء شرگداری ء گپ ء دیما کیت۔ بلوچی لہزانک آئی ء اے دوئیں پڑاں نام کٹ اتگ ء سوہیں بوتگ یا اے گپ دیما کیت کہ یک جوانیں شاعرے ء شرگدارے بوہگی انت یا یک شرگدارے ء حاترا شاعری الہی انت۔ اے بابت ء صبادشتیاری وتی کتاب ”انگریں واہگ“ ء نبشتہ کنت کہ

”چہ کریم دشتی ء پیش بلوچی ء بازیں غزل ء شاعرے گوستگ بلے آیانی تہ ایوک لہتے نام انچیں است انت کہ آیاں نہ

ایوک گوں صنفء وئی دل بستگی شعوری حسابء مارا تگ
 بلکیں غزلء درء اندری رنگء دروشمء نوکیں تازگی توان و
 جوانی اش بکشا تگ ایشانی تہا ملنگ شاہ ہاشمی، سید ہاشمی، عطا شاد
 ء مراد ساحرء نام چہ درستاں برز انت غزلء باروا اے گشگ
 بیت کہ ایشیء بنیادی و ہرذری عناصر دوانت داخلیت ”و“
 رمزیت ”اگاں ما کریم دشتیء غزلانی سرا بیچار بکنیں گڑا ہے
 دوئیں چیز گوں سرجمیں از می پھتگیء مارا گندگء کانیت
 ایشیء بلکیں مستریں سبب ایش انت کہ آئیء بندری میدان
 نگدکاری ات ہمیشکا آئیء شاعریء و ہداں شعرء از می و تکنیکی
 رہندانی خیال شریء گور کرتگ۔ (۱۸۷)

صبا دشتیاریء نزء کریم چوشکہ یک نگدکارے آشعری ازمء درائیں تک ء
 پہناتاں سر پدانت پممشکا آئیء شاعریء ازمء تکنیک گندگء کئیت بزاں شعریت
 آئیء شعرانی تہا است انت اگاں ناں ایوک لبزانی ردء بند شاعریء نام نہ انت ہے و
 غنی پرواز کریمء شاعریء بابتء وئی خیالء لیکہ آں درشانیت ء اہم کریمء شرگداری
 ء گپء دیما کاریت ء آئیء شاعریء چکاسیت کہ

”بلوچی زبان ء لبزانکء کریم دشتیء بستار باز برز انت۔ چونائی
 ء آیک شاعرے ات شرگدارے ات شہ نویسے ات، آزمانک
 نویسے ات ء کسمانک نویسے ات بلے آپہ شاعر ء شرگدارے زیات
 نامدار بوتگ ء اے دوئیں بستاراں آبلوچیء مسترین کلم کارانی
 رمء ہوار انت۔“ (۱۸۸)

ادا پرواز کریم ء را شاعر ء شرگدار ء جہت ء نامدار گشیت ء آئی ء را یک
ردانک نویسے ہم لیکیت بلکیں پرواز ء کرا ہم بلائیں شاعر ء نشانی ہمیش انت۔
اے بابت ء نسیم دشتی (ع ش) کریم ء شاعری ء بابت ء وتی حیالانی درنگازی اے
رنگ ء کنت ،

”کریم دشتی جوانیں شرگدار، شاعر ء ردانک نویسے ات آئی ء
بلوچی زبان ء نبشتہ کرت بلوچی زبان ء بلدات چومنی وڑانہ
ات کہ بلوچی زبان ء وش ء شیرکیں لبزاں چوکور ء کنت میمیں
نویسوکانی پیماپہ دزموش شوہاز بکنت عطا شاد ء امان اللہ گجکی ء
وڑیں زانتکاریں ورنایانی سنگتی ء کریم ء درپشویں ذہن چو
روچ ء درپش ات۔“ (۱۸۹)

نسیم دشتی ء نز ء کریم ء مسترین ء شرترین کار شرگداری انت ء آئی ء پد
شاعری انت پمشکا آئی ء کریم ء را یک شاعرے ء پیسر شرگدار نبشتہ کرتگ نسیم دشتی
گشیت کہ کریم ء کرا لبزانی مروردسک باز انت ء کریم اے مروردانی کما ہگ ء
بلد انت آدزموش نہ کنت ء کنت میمی ء لبز نہ شوہازیت بلکیں لبزانی مروردیں لاس
ء یاقوت وت کائنت ء رچنت بزوں کریم پہ شاعری ء نہ ندیت ء نہ جیڑیت بلکیں
ہرودے کہ شعر کیت گدا کریم ء نبشتہ یے کرتگ اے ہم ہے سوب ء کہ آئی ء
ہرودے پہ زور نہ جیڑاتگ ء شعر نبشتہ نہ کرتگ۔

”کریم دشتی بلوچی لبزانک ء ہماشہ پگریں لچہ کار انت کہ آئی ء لچہ کاری ء
وانوک ء کدی اوں ”آوردیت“ ء مارشت نہ بیت بلکیں ”آمدیت“ ء لچہ کارے یا
آئی ء سر لچہ کاری ”غیب“ چہ ایر کنیت ء منی نگاہ ء ہما لچہ کار شر تر انت کہ آ Planing ء

حساب لچہ کاری نہ کنت یا پہ سمانہ نندیت نبشتہ نہ کنت بلکیں بے سمائی آئی ۽ لچھی
تب گپت ۽ لچہ نویس انت۔ (۱۹۰)

اے لیکہ ورنابیں نبشتہ کار جلیل عارف ۽ گنت کہ آگشیت پہ شریں ۽
جوانیں شاعری زور ۽ جیڑگ اثروری نہ انت بلکیں شریں ۽ جوانیں شاعری ہمانت
کہ شاعر ۽ آمد بہ بیت ۽ آگشیت کریم ۽ شاعری ۽ زوریں جیڑگ نیست ۽ کریم ۽
شاعری ۽ آمدیت گندگ ۽ کیت۔ دنیا ۽ بازیں زانیکار ۽ شاعر ۽ لبرانت اے گپ ۽
منوک انت کہ شاعری پہ زور نندگ ۽ جیڑگ ۽ نہ بیت بلکیں وت مردم ۽ را ”نازل“
بیت اگاں مردم (شاعر) پہ زور بہ نندیت ۽ جیڑیت آشعر و نبشتہ کنت بلے جوانیں ۽
شریں شاعری لیے نہ بیت۔ نامداریں جرمن کو اس ”کرل شناس“ چے گشیت اے
بابت ۽ نصیر احمد ناصروتی کتاب ”تاریخ جمالیات“ ۽ نبشتہ کنت کہ

”فن میں ’آمد‘ اور ’آورد‘ کے مسئلہ پر کرل شناس نے جن
خیالات کا اظہار کیا ہے ان سے معلوم ہوتا ہے کہ وہ فن میں
آورد کا قائل نہیں ہے اس کے نزدیک فنی فضیلت کا انحصار
صرف آمد ہے۔“ اگر ایک فنکار ارادتاً کوئی خوبصورت شے
بنانا چاہے تو وہ ناکام رہے گا فنکار اس فطری مہیج کے باعث
جو آزادانہ طور پر تخلیقی ہوتا ہے بے ساختہ اور قریب قریب
غیر شعوری طور پر کام کرتا ہے۔ (۱۹۱)

شعر ۽ آمد ۽ آورد ۽ بابت ۽ بازیں بحث ۽ تران بوتگ ۽ بازیں لبرانتانی
اے بابت ۽ خیال ۽ لیکہ دیما آتنگ انت۔

اگرچہ شعور کا لفظ شعر سے نکلا ہے مگر یہ حقیقت شعر و ادب کا ذوق رکھنے والے سب لوگوں پر روز روشن کی طرح واضح اور منکشف ہے کہ شاعری کسی سوچی سمجھی شعوری کوشش سے وجود میں نہیں آسکتی --- بڑے بڑے قادر الکلام شعرا کے لیے بھی یہ ممکن نہیں ہوتا کہ جب چاہیں شعر کا موڑ اپنے اوپر طاری کر لیں اور اشعار کی آمد شروع ہو جائے۔ (۱۹۲)

ایش اتاں اردو زبان ء نامداریں لبزانت ء نگد کار جمیل یوسف ء خیال ء
 لیکہ کہ پروفیسر عرب و برصقلی ء ء وتی یک نبشتانکے ء آورتگ انت۔ کریم دشتی ء شاعری
 ء پ زور لبزانی اڈینگ گندگ ء نیت ء آئی ء شاعری آئی ء اندری جذبگ ء
 درنگازی ء کنت۔ کریم ء شاعری ء بابت ء بلوچی زبان ء نامداریں نبشتہ کار غلام
 فاروق بلوچ ء خیال ء لیکہ اے وڑ انت ” کریم دشتی ء لبزانی زند ء دو بہر انت بزاں
 ردانک ء شاعری ء شرگداری --- شاعری ء پڑ ء اگرچہ آئی ء بازیں شعر نبشتہ نہ
 کتگ ء آئی ء وتی گشتگ انت کہ من سال ء سر ء یک ء دو دستونک ء زیات نہ
 گشتگ۔ بلے ہے مکلیں دستونکاں آئی ء راماں بلوچی زبان ء شاعرانی سرپ ء ہما
 جاگہ داتگ کہ آ باز کے مردماں رس اتگ۔ ایشی ء مستریں سوب ایش انت کہ آئی
 ء شعر باز پرمانا ء بامکسد انت ء ایشانی تہا ظاہریت یا مصنوعیت کم ء اصلیت ء راستی
 زیات انت آئی ء ماں وتی شعر ء نبشتانکانی تہا بلوچ راج ء اصلیں کردار ء تاریخی
 حیثیت ء را پد رکتگ آئی ء کوہنیں شاعری ء مکک ء بلوچ راج ء حاصیں راجی
 رہندان ء دیما آورتگ کہ ایش بلوچ راج ء راجہ دگنیا ء ایدگہ راجاں جتا کن انت
 ء ہمیشانی سر ء بلوچ راج ء بیناد ایرانت۔ (۱۹۳)

بلوچی زبان ۽ جوانیں شاعراں ہچبر وتی گوست ۽ کلاسیکل شاعری شموشکار
نہ کرتگ انت ،

” ہر نوکیں دور ۽ شاعر ۽ لبرانٹ وتی وتی تن ۽ چہ کلاسیک
لبرانک ۽ موجودیں بنز ہاں آپ کننت اے چہ وتی ۽ دور ۽
لبرانک ۽ جتا بوگ ۽ ارزان ترے جہدے کہ ہر زبان ۽ بوتگ ۽
پیداک انت بلے چوشیں شاعر ۽ لبرانٹ کم ودی بنت کہ وتی
زبان ۽ شیر کنی ۽ گوں ہستیں باریگ ۽ تب ۽ گوں زمانگ ۽
رہند سازیں رنگاں ہے پیم ہوار گنج انت کہ وتی جتا نیں
بستارے گیشن انت (۱۹۴)

کریم ۽ باز کم شعر گشتگ ۽ آئی ۽ شعرانی بابت ۽ چمشانک ہم باز دمیگ
نبوتگ بلے چوش ہم نہ انت کہ بلوچی زبان ۽ اے نامداریں شاعر ۽ بابت ۽ کس ۽
گپ نہ کرتگ آئی ۽ شعران نبشتہ کنوکاناں وت مجبور کتگ کہ آچیزے نہ چیزے نبشتہ
بہ کن انت اے بابت ۽ اشیر عبدالقادر شاہوانی کریم ۽ شاعری ۽ بابت ۽ نبشتہ کنت کہ

” کریم دشتی روایتی طور پر ایک مکمل بلوچ تھے جس میں بلوچ
کی تمام تر روایتی خصوصیات مثلاً رواداری، مہمان نوازی،
راستگونی، حقیقت پسندی انسان دوستی، بہادری اور ہمدردی
کے جذبات بدرجہ تمام موجود تھے اور اسے اپنے تہذیبی و ثقافتی
اقدار بہت ہی عزیز تھے اس لیے اس کی شاعری مجموعی طور پر
بلوچی روایات، تہذیب و ثقافت کے گرد گھومتی ہے۔ چنانچہ وہ

نئی نسل سے بھی یہی توقع اور امید رکھتا تھا کہ وہ بلوچی روایات
 واقدار کا پاس رکھیں۔ وہ ناامیدی، مایوسی کے خلاف ہی تھے
 اور جدوجہد اور عمل مسلسل کے حامی تھے“ (۱۹۵)

ایشیر شاہوانی گشیت کہ کریم ء شاعری گوں بلوچی دود ء ریدگاں بندوک
 انت آیک سرجمیں بلوچے ء یک بلوچی تھی داریت، آئی ء شعرانی تہا مایوسی ء ناامیتی
 گندگ نہ بیت بلکیں آورناہاں ہے پیگام ء دنت کہ دلپروش ء ناامیت مہ بے جہد ء
 کوشت ء دامن ء یلہ مدے ات وشحالیں باندات ء امیت ء یل مدے ات کریم ء
 شاعری ء بابت ء ممتاز یوسف ء خیال ء لیکہ ہم وڑ ء انت چوشکہ ایشیر شاہوانی گشیت،

”کریم طبعاً سرجمیں بلوچے آبلوچ راجی زند ء راہ ء راہبندانی
 نازر کی شری ء زوریاں پوہ ء سرپدیں مردے آوت ہم گوں
 زند ء گوئے روایتاں بندوک انت پمشکہ آئی ء شرگداریں یا
 تنقیدی دید چہ وتی چاگرد ء در نہ روت آہرچی کہ نبشتہ کنت
 گشنے آ ”بلوچی“ ء شاہیم ء آمود ء گوں بے ریائی ء داریت
 ”مک نہ جنت چونائی ء آئی ء شعر بہ بیت یاردانک ہر دوینیاں
 بلوچی زانت بلوچی تب ہوارانت“۔ (۱۹۶)

کریم ء شاعری ء بابت ء ممتاز یوسف ء ایشیر شاہوانی خیال ء لیکہ یک وڑ
 انت ہر دوگشنت کہ کریم ء تب بلوچی انت پمشکہ آئی ء شعرانی تہا پہکیں بلوچی لبز
 ء بلوچی رنگ ء دروشم گندگ ء کیت دیمتر ممتاز یوسف کریم دشتی ء شعرانی دپتر
 ”دل ز ریت بولان“ ء پیشگال ء نبشتہ کنت ”کریم دشتی ء سرجمیں شاعری زہیر گے

آئی ء زبان ء بیان چو زہیرونک ء انت آہستیں دور ء ہما شاعر انت کہ زہیرونک ء
 موتک ء نازینک ء زبان ء ترینیت منی مراد ادا ناں ایوک ء ماں اے کتاب ء
 ہواریں دوئیں ”زہیرونکانی“ انت بلکیں من گشاں آئی ء سر جمیں شاعری زہیرونک
 ء موتکے چوکے

ہزار ماسگاں بنداں ء رہسراں ننداں
 نہ کیتیں بانک ء محفل نہ گوانک باہینکاں

ننتیں پہ من ء ہیٹانلی کہ غم جتیں صدوے
 بدنت خاطرے کیا ء غم جتیں چینکاں

من نیاں ایوک کہ پہ مرتگاں
 تئی کہیباں گپتگ انت باز ء نفس

تو نہ اتکنے کہ ساہ پہ دنناں داشتگ ات
 باز کتنے دیرو من تئی دیدار ندی (۱۹۷)

کریم ء شاعری ء بابت ء اے آرداد نبشتہ کنت،

کریم دشتی اندری شاعری ء منوک انت چیزانی یکتا ہیں
 درنگازی ء لوٹوک انت۔ آئی ء نرء ہے شاعری انت۔ (۱۹۸)

اے آرداد ء خیال ء لیکہ پہ کریم ء شاعری ء چوش انت کہ آگشیت کہ کریم
 اندری جزبگانی درنگاز کنوکیں شاعرے ء اندری شاعری ء منوگر انت۔ آدمیتر آگشیت

جوانیں ء شہریں شاعری ہم ہمیشہ انت کہ اندری جزبگانی ہواردری (خارجی) پگر ء
 حیاں ہم شاعری ء کار بندگی انت کریم ء شاعری ء بابت ء بلوچی زبان ء نامداریں
 نبشتہ کار ء راہدر برحدامرزی شیرجان بلوچ گشیت ”انچوش کہ آئی ء زندمانی گندگ ء
 کیت ہے وڑ ء آئی ء لپہ کار انت اگاں ماگوں رژنائیں چمان آئی ء لپہ کاری ء سرا
 چمشانک بدی این تہ مارا انچوش گندگ ء کیت کہ یک ساپ ء پلگاریں آدینکے کہ
 ہرکس بچارایت ء آئی ء وتی اکس گندگ ء کیت آئی ء راجی نزوریں مارا تگ ء
 آہانی پیلوکنگ ء سکین داتگ۔

تو منی جند ء مجتی ارواہ ء طلب
 من وتی شوہاز ء تئی رند ء کپتگ انت

گوشتگ انت کرن کہ واہگانی ہلک اش جنگ
 من بلے پرس ء پتر ء انگت نشنگ انت (۱۹۹)

شیرجان گشیت کہ کریم وتی راج ء رااے سکین ء دنت کہ دلپروش ء بلے
 سد مینے پہ نوکیں باندا ت ء سکین ء وتی جہدانی گامان کنٹ مہ کن ات۔ کریم دشتی ء وتی
 زند ء باز کم شعر نبشتہ کرتگ چوشکہ وتی یک گلگدارے ء وت گشیت ”من سال ء
 سرا یک غزلے گشتگ ۸۳ ء نومبر، دسمبر ء منی چیزے شعر دیماہتگ ات۔ منی
 حیاں ء اے منی ہما زمانگ ء شعر بوتگ انت۔ بلے من زیات شاعری ء نیمگ ء
 توجہ نہ دات کہ من بگوشاں“ (۲۰۰)

کریم ء بل یے کہ شعر کم نبشتہ کرتگ بلے آئی ء شاعری انچو محکم ء تہمردانت
 کہ وانوک ء راجیڑگ ء لاچار کنت ہے کے شعرانی سوب ء مروچی کریم بلوچی
 شاعری ء مزن نامیں شاعرانی لڈ ء شمار کنگ بیت ء بازیں زبان زانت ء کواساں کریم
 ء شعرانی بابت ء چممشانک دیان ء وتی حیال ء لیکہ درشان کرتگ انت ۔

سرسون:

- 1- بزدار، واحد، شعر، ایراد بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۰۱ تا کدیم: ۲۴
- 2- مہر، رحیم، بخش، ہنکین (میر گل نصیر، شاعری، دروشی تجربت) شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان کوئٹہ ۲۰۱۴ تا کدیم: ۷
- 3- بزدار، واحد، شعر، ایراد، تا کدیم: ۳۳-۳۴
- 4- سر، مدالبواج، قلم قبیلہ، غزل الغزلا تعلق قبیلہ ادبی تنظیم کوئٹہ ۱۹۸۱- تا کدیم: ۲۲۰-۲۱۹
- 5- دشتی، کریم، دل زریت بولان بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۱۸۳-۱۸۲
- 6- مراد، محمد، کریم دشتی، شہرگداری (مقالہ ایم اے بلوچی) شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان کوئٹہ- ۲۰۰۸ تا کدیم: ۲۶
- 7- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم: ۱۸۲
- 8- مہر، رحیم، بخش، بلوچی دستونک، تا کدیم: ۲۷۴
- 9- بزدار، واحد- بلوچی شاعری، درائیں دروشم (اشیر عبدالقادر شاہوانی) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۱ تا کدیم: ۱۹۵
- 10- دشتی، کریم،، مئے لوزانک، لوزانک شنگی سنگت، ۱۹۶۳، تا کدیم: ۷۳
- 11- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۱۹
- 12- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۲۰
- 13- دشتی، نسیم، مئے لوزانک، جوانیں شاعر (ردء بند کریم دشتی) لوزانک شنگی سنگت، ۱۹۶۳- تا کدیم: ۵۳-۵۲
- 14- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم: ۲۱۹
- 15- دشتی، کریم، وہ جو قرض رکھتے تھے جان پر (رفعت زیبا) قلات پبلشر کوئٹہ

۲۰۰۵ تا کدیم: ۲۲

16۔ جمالدینی، عبداللہ جان، اُوپار (ردء بند، سنگت رفیق) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۲۰

17۔ عابد، علی، عابد سید اسلوب، مجلس ترقی ادب لاہور ۱۹۷۱ تا کدیم: ۳۶

18۔ میر، عابد، نصیر خوش کلام، میر گل خان چنیر جامعہ بلوچستان کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۵۶

19۔ عابد، علی، عابد سید، اسلوب، مجلس ترقی ادب لاہور ۱۹۷۱ تا کدیم: ۷۸

20۔ دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، سید ہاشمی کتاہجہ کراچی۔ ۱۹۹۹ تا کدیم: ۱۸۳-۱۸۲

21۔ یوسف، ممتاز (پیشگال) دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۱۶

22۔ داد، اے آر، بزرگیں آسمانازم شنگکار کوہواہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۴۹

23۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۱۵۹

24۔ پدا ہمیش تا کدیم: ۲۴۸

25۔ پدا ہمیش تا کدیم: ۲۵۹

26۔ بزدار، واحد، شاہیم۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۷ تا کدیم: ۸۶

27۔ دشتی، کریم دل زریت بولان۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۵۸

28۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۱۵۹

29۔ بلوچ، فاروق، ہزام (بشیر بیدار) بلوچی دود ء ربیدگی وپٹ لوٹی انجمن کراچی۔

تا کدیم: ۲۴

30۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم: ۲۳۴

31۔ مہر، رحیم، بخش بلوچی دستونک (ازم ء بنگپ) تا کدیم: ۲۷۴

- 32- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم: ۲۵۷
- 33- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۶۳
- 34- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۹
- 35- بزدار، واحد، شعر، ایراد بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۱ تا کدیم: ۳۲
- 36- بزدار، واحد، شاہیم۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۷ تا کدیم: ۲۵
- 37- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم ۲۵۲:
- 38- مہر، رحیم، بخش، بلوچی دستونک (ازم ۲ بنگپ) تا کدیم: ۲۷۵
- 39- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم: ۲۶۲-۲۶۳
- 40- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۱
- 41- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۰
- 42- پدا ہمیش، تا کدیم: ۱۲
- 43- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۲۸
- 44- بلوچ، غلام، فاروق، بلوچی زبان ۽ ادب (اشیر عبدالقادر شاہوانی) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۸ تا کدیم: ۱۹۷
- 45- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۲ تا کدیم: ۳۶-۳۵
- 46- بلوچ، غلام، فاروق، بلوچی زبان ۽ ادب (اشیر عبدالقادر شاہوانی) ۱۹۹۶ تا کدیم: ۱۹۸
- 47- بزدار، واحد، بلوچی شاعری ۽ شہرگداری (سے ماہی مستاک بلیدہ) اکتوبر تا دسمبر ۲۰۱۲ تا کدیم: ۱۸-۱۷
- 48- بزدار، واحد، شاہیم، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۷ تا کدیم: ۳۵

49- دشتتاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ ۱۹۹۹ء تا کدیم: ۵۸-۵۹

50- مہر، رحیم بخش، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنی گپ) تا کدیم: ۱۴

51- دشتتاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ ۱۹۹۹ء تا کدیم: ۶۲

52- مہر، رحیم، بخش، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ) تا کدیم: ۳۳

53- بزدار، واحد، شاہیم، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۸۶ء تا کدیم: ۱۳۰-۱۲۹

54- ہاشمی، سید، بلوچی زبان ادب کی تاریخ ایک جائزہ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی-۱۹۸۶ء تا کدیم: ۱۳۰

55- مہر، رحیم، بخش، بلوچی دستونک (ازم ۽ بنگپ) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۴ء تا کدیم: ۱۸

56- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۷۴

57- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ-۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۴۲

58- شاد، شرپ، شاجشتی درشان، تا کدیم استین کچ، شنگکار- دسمبر ۲۰۱۳ء تا کدیم: ۸۳

59- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ-۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۲۸

60- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۳ء تا کدیم: ۱۷۳

61- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۵۰-۲۵۱

62- پرواز غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۳ء تا کدیم: ۱۷۵

63- دشتی کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ-۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۲۷-۲۲۶

64- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۶-۲۴۵

65- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۳۲

66- دشتتاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ کراچی، ۱۹۹۹ء تا کدیم: ۱۸۱-۱۸۲

67- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ-۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۲۶

68۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۳۷-۲۳۶

69۔ دشتیاری، صبا، انگریں وا بگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ کراچی۔ ۱۹۹۹ تا کدیم: ۱۸۳

70۔ دشتی، کریم (پیشگال) روچگر (عطا شاد) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ ۱۹۹۶ تا کدیم: ۵-۴

71۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۵۵

72۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۳

73۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۶

74۔ دشتیاری، صبا، انگریں وا بگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ کراچی ۱۹۹۹ تا کدیم: ۱۸۳

75۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۳۴

76۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۱۹

77۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۷

78۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۶۷

79۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۸

80۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۳۹-۲۳۸

81۔ کریم، عبدل، کریم دشتی ء زند ء شاعری، پٹ ء پولی مقالہ ایم اے شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان

۲۰۱۲، تا کدیم: ۱۲

82۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۲۱

83۔ کریم، عبدل، کریم دشتی ء زند ء شاعری، پٹ ء پولی مقالہ ایم اے، شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان

کوئٹہ، ۲۰۱۲ تا کدیم: ۱۲:

84۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۴۲

85۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۴

86۔ بزدار، واحد، شعرء ایراد، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۱، تا کدیم: ۱۹

87۔ داد، اے، آر، کسانیں شاعر مزینیں شاعر، سے ماہی سائیل حب، جنوری تامارچ ۲۰۱۳ تا کدیم: ۵

88۔ شاد، عطاء، شاعری مئے شاعری، مئے لوزانک (کریم دشتی) لوزانک شننگی شننگت ۱۹۶۳ تا کدیم: ۳۲

89۔ احمد، شمیم ۲+۵=۲ قلات پبلیشر مستونگ کوئٹہ، ۱۹۷۷ تا کدیم: ۴۶۶

90۔ غمشاد، اکبر، نوکیں نظم ء سرء بن، ماہتاک سسا پنچگور جون۔ ۲۰۱۱ تا کدیم: ۱۳

91۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۱۴

92۔ بزدار، واحد، بلوچی لچہ ء رسر ء روم، ماہتاک بلوچی کوئٹہ، اپریل ۲۰۱۳ تا کدیم: ۷

93۔ غمشاد، اکبر، نوکیں نظم ء سرء بن، ماہتاک سسا پنچگور جون، ۲۰۱۱ تا کدیم: ۲۰

94۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۲۰

95۔ داد، اے، آر، دیم پہ دیکھی گپ ء تران (انٹرویو) جاہ شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان کوئٹہ۔
مس ۲۰۱۵-۱۱-۵ و ہدء پاس نیم روج ء: ۱۲۰ بج

96۔ پدا ہمیش، و ہدء پاس نیم روج ء: ۱۲۵ بج

97۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان بلوچی اکیڈمی کوئٹہ۔ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۱۹

98۔ داد، اے، آر، دیم پہ دیکھی گپ ء تران (انٹرویو) شعبہ بلوچی، جامعہ بلوچستان کوئٹہ۔ رس
۲۰۱۵-۱۱-۵ و ہدء پاس نیم روج ء: ۱۳۰ بج

99۔ پدا ہمیش، و ہدء پاس: ۱۳۵ بج

100۔ داد، اے، آر، ازم، ساچست، معنا، استین شننگا کراچ، جولائی ۲۰۱۵ تا کدیم: ۹۱

101- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۳ تا کدیم: ۱-۷۶-۱۷۵

102- بزدار، واحد، بلوچی گیدی شاعری، جنین آدم، بلوچی گیدی، عہدی لبرانک بلوچی زبانی
ربیت (ردء بند عبدالصبور، رحیم مہر) شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان کوئٹہ ۲۰۱۲ تا کدیم: ۲۹

103- پدا ہمیش، تا کدیم ۳۳:

104- یوسف، ممتاز (پیشگال) دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۱

105- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۲۴

106- کریم، عبدال، کریم زندہ شاعری، مقالہ ایم اے شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ، ۲۰۱۲
تا کدیم: ۱۸

107- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۱۱، ۲۱۲

108- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۲۹

109- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۰

110- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۱، ۲۵۰

111- ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی ۱۹۸۶ تا کدیم: ۱۰۵

112- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۲۲

113- محرم، اصغرا، بصیر قادر، سلیم ہماز، آدینک گچین تاک، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۲
تا کدیم: ۲۸

114- دشتی، کریم، دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۱۲

115- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۲۳

116- بزدار، واحد، شعرء ایراد، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۱ تا کدیم: ۱۱۵

117- داد، اے، آر، ازم ساچشت معنا، استین شنگار کچ، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۴۹

- 118- عارف، جلیل، کریم ء دستونکے ء دو بند، سہ ماہی درد گوادر، جون تا دسمبر ۲۰۱۲ تا کدیم: ۳۷۴
- 119- یوسف، ممتاز، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۱۶
- 120- داد، اے، آر، ازم ساچشت معنا، استین شنگار کیچ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۶۰-۵۹
- 121- جمال، انور، پروفیسر، ادبی اصطلاحات، نیشنل بک فاونڈیشن اسلام آباد، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۷۲
- 122- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۲۶
- 123- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۰
- 124- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۲
- 125- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۶-۲۴۵
- 126- داد، اے، آر، ازم ساچشت معنا، استین شنگار کیچ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۵۸-۵۷
- 127- جمال، انور، پروفیسر، ادبی اصطلاحات، نیشنل بک فاونڈیشن اسلام آباد، ۲۰۱۵ تا کدیم: ۳۷
- 128- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۲۹
- 129- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۳۳
- 130- پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۳۸
- 131- پدا ہمیش، تا کدیم:
- 132- دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ کراچی، ۱۹۹۹، تا کدیم: ۱۸۴
- 133- بزدار، واحد، شعرء ایراد، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۱ تا کدیم: ۹۱
- 134- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۵۸

- 135۔ دشتی، کریم، سے مایہی دردگوا در، جون تا دسمبر ۲۰۰۲ء، تا کدیم: ۳۵۶
- 136۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء، تا کدیم: ۲۵۳
- 137۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۹
- 138۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۵
- 139۔ بانو، نرگس، فیض کا فنی شعور، ماہنامہ قومی زبان کراچی، جولائی ۲۰۱۴ء، تا کدیم: ۲۲
- 140۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۴۵
- 141۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۹
- 142۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۳
- 143۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۳۸
- 144۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۲
- 145۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۶
- 146۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۰
- 147۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۰
- 148۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۲۵
- 149۔ بزدار، واحد، شعراء ایراد، بلوچی کوئٹہ، ۲۰۰۱ء تا کدیم: ۲۳
- 150۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء، تا کدیم: ۲۴۱
- 151۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۴
- 152۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۶۱
- 153۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۹

- 154۔ جمال، انور، پروفیسر، ادبی اصطلاحات، نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد، ۲۰۱۵ء، تا کدیم: ۴۶
- 155۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ء، تا کدیم: ۲۴۲
- 156۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۴
- 157۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۸
- 158۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۹
- 159۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۷
- 160۔ شاد، عطا، گشین ردانک (ردء بند۔ صورت خان مری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۲ تا کدیم: ۱۸۷-۱۸۶
- 161۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء، تا کدیم: ۶۶
- 162۔ داد، اے آر، کسانیں شاعر مزینیں شاعر، سے مائی ساہیل حب، جنوری تامارچ ۲۰۱۳ تا کدیم: ۶
- 163۔ شاد، عطا، شپ سحر اندیم، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۶ء، تا کدیم: ۳۵
- 164۔ شاد، غفور، بلوچی کلاسیکل شاعری، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۴ء، تا کدیم: ۲۰۰
- 165۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۴۵
- 166۔ شاد، عطا، گشین ردانک، تا کدیم: ۱۹۰
- 167۔ دشتی، نسیم، لالہ کریم، ساہے نہ برمیشت، بلوچستان اکیڈمی تربت، تا کدیم: ۶۳
- 168۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء تا کدیم: ۲۴۲
- 169۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۷
- 170۔ بلوچ، غلام، فاروق (راجی تا کبند) سنج سید ہاشمی اکیڈمی کراچی ۱۸۸۵ء، تا کدیم: ۳۲-۳۱

171۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۵۹

172۔ جالبی، ڈاکٹر، جمیل، پاکستان کلچر، نیشنل بک فائڈونیشن، ۲۰۰۸ تا کدیم: ۱۱

173۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵ تا کدیم: ۲۴۴

174۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۴۹

175۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۲

176۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۵۱

177۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۳۶

178۔ شیر، جان، گلگ کلائج، راجی تا کبند سنج، تا کدیم: ۳۵

179۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۳۸

180۔ عبدالکریم، کریم دشتی ءزندء شاعری (مقالہ ایم اے بلوچی) بلوچی ڈیپارٹمنٹ، ۲۰۱۲ تا کدیم: ۱۲

181۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۵۴

182۔ بزدار، واحد، شعر ایراد، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۱ تا کدیم: ۱۸

183۔ دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۱۵، تا کدیم: ۲۴۲

184۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۲۶۶

185۔ عارف، جلیل، کریم ء دستونک ء دو بند، تا کدیم: ۳۷۵

186۔ دشتی، کریم، گوں کریم دشتی ء نیادے (انٹرویو) ماہتاک زمانہ، مارچ اپریل ۱۹۸۴

تا کدیم: ۶۱

187۔ دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ کراچی، ۱۹۹۹ تا کدیم: ۱۸۲

188۔ پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۳ تا کدیم: ۱۷۳

- 189۔ دشتی، نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۱ء، تا کدیم: ۶۴ - ۶۳
- 190۔ عارف، جلیل، کریم، دستونکے، دو بند تا کدیم: ۷۴
- 191۔ ناصر، نصیر، احمد، تاریخ جمالیات (جلد دوم) مجلس ترقی ادب لاہور، طبع اول فروری ۱۹۶۳ تا کدیم: ۱۶۶
- 192۔ صدیقی، پروفیسر، عروہ، شعر کیا ہے؟ جدید تنقیدی پیراڈائمر کی روشنی میں سہ ماہی ادب معلیٰ لاہور اکتوبر۔ تا دسمبر ۲۰۱۱ جنوری تا مارچ ۲۰۱۲ء، تا کدیم: ۴۶
- 193۔ بلوچ، غلام، فاروق، شاعر کلمکار شرگدار کریم دشتی، راجی تا کدیم سنچ سید ہاشمی اکیڈمی کراچی ۱۸۸۵ تا کدیم: ۳۱
- 194۔ مؤمن، منیر، ماگنویں کہ ڈیہہ، راہ اشنہ، ہمے عشق لک انت، اللہ بشک بزدار، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۰۷ تا کدیم: ۳
- 195۔ شاہوانی، عبدالقادر، ایثر، بلوچستان کی نامور ہستیاں، نیو کالج پبلی کیشن کوئٹہ ۲۰۱۴ تا کدیم: ۳۱۳، ۳۱۲
- 196۔ یوسف، ممتاز (شوگل) دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵ء تا کدیم: ۱۶
- 197۔ پدا ہمیش، تا کدیم: ۱۷
- 198۔ داد، اے، آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استیں شنگکار کچ، ۲۰۱۴ء تا کدیم: ۹۶
- 199۔ شیر، جان، آہ کریم دشتی بیران بوت، راجی تا کدیم سنچ، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی ۱۹۸۵ء، تا کدیم: ۳۵
- 200۔ دشتی، کریم، گول میر کریم دشتی، نیادے، ماہتا ک زمانہ، مارچ اپریل ۱۹۸۴ء، تا کدیم: ۵۸

کریم دشتی ءِ ردانک نویسی

کریم دشتی ءِ ازم ءِ مستریں پچار شاعری ءِ شرگداری انت بلے اے دگہ
 ردانکی تھر چوشکہ آزمانک، کسمانک، ءِ نبشتانک ءِ جہمت ءِ جوانیں وڑے ءِ زانگ
 بیت۔ آئی ءِ چیزے رجانکاری کرتگ ءِ یک شوکارے ہم بوتگ۔ آئی ءِ لبرانکی زندہ
 بازیں رنگ دیستگ ”کریم دشتی بلوچی لبرانک ءِ چماناماں یکے کہ بلوچی لبرانک
 پرانی پھر بندیت۔ آئی ءِ پہ بلوچی لبرانک ءِ ہما مڈی نبشتگ کہ آبلوچ ءِ ”بلوچی“ ءِ
 ابدمانیں میراث انت (۱) کریم ءِ اے میراث بلوچی لبرانک ءِ ہمانشان ءِ چیدگ
 انت کہ ہچ گار ءِ بیگواہ نہ بنت ءِ آوکیں لبرانکی پدرتیج آنی حاترا بے بہائیں سوگات
 انت۔ آئی ءِ ردانک ءِ بازیں تهرانی سراگون لکھی ءِ کار کرتگ آیک لکھیں محکمیں
 ءِ سر پدیں نویسکارے ات ہمیشکہ آئی ءِ ہرکارے کرت گوں دل سستی ءِ آئی ءِ را
 آپسرے ءِ سرے کرت۔

کریم دشتی ءِ ماہتاک اولس:

کریم دشتی چوشکہ سر پدیں نبشتہ کارے ات آئی ءِ ہبے واہگ ءِ ات کہ پہ
 بلوچی زبان ءِ لبرانک ءِ چیزے بکنت پمشکا آوڑے نہ وڑے لبرانکی چست ءِ
 ایراں گون ات۔ وتی وانگ ءِ زمانگ ءِ بگرتان زندہ گڈی روچاں آئی ءِ اے حب ءِ
 واہگ برجاہ ات کریم ءِ لبرانکی حب ءِ واہگ ءِ آئی ءِ دل سستی ءِ بابت ءِ کہ گوں بلوچی
 زبان ءِ لبرانک ءِ چنچو ہوناک بوتگ ایثر عبدالقادر شاہوانی وتی کتاب ”بلوچستان

کے نامور ہستیان“ ءِ نبشتہ کنت،

”انہوں نے ماہنامہ ”اومان“ کراچی کیلئے بلوچی کہانیاں ضرب الامثال، محارے، پہیلیاں، تاریخی اور ادبی موضوعات سے متعلق مواد جمع کرنا اور لکھنے کی ترغیب دینے کیلئے ”سنگت“ کے نام سے ایک ادبی ادارہ قائم کیا۔ جس میں اسحاق بیکس، نسیم دشتی، محمود احمد، صالح محمد، احمد علی بوہیری اور وہ خود شامل تھے۔ جنہوں نے اپنی پر خلوص کاوشوں اور خداداد تخلیقی صلاحیتوں کو بروئے کار لا کر بلوچی زبان و ادب کے فروغ اور ترقی کے لئے بے مثال کارنامے سرانجام دئے۔ لالہ کریم بلوچی زبان و ادب کی ادبی سرگرمیوں سے والہانہ دلچسپی اور رغبت رکھتے تھے اس لئے اپنے ادبی ذوق اور تسکین کے لئے وہ اس نوع کے ماحول کی تلاش میں ۱۹۶۶ میں کوئٹہ آئے اور یہاں پر ماہنامہ ”اوس“ بلوچی سے منسلک ہوئے اور عبدالغفار ندیم کے بعد کچھ عرصہ اوس کی ادارت کے فرائض انجام دئے۔ اس کے علاوہ وہ کچھ عرصہ ”نوکیں دور“ کوئٹہ سے بھی وابستہ رہے۔“ (۲)

گوں اوس ءِ ہمگرنچئی ءِ کریم ءِ جہد ءِ کوششت بوتگ کہ بلوچی زبان ءِ لبرانک ءِ ”Standard“ ءِ برز ءِ جوان بکنت ءِ جوانیں مواد چاپ بکنت، آئی ءِ ہرود ءِ جہد بوتگ کہ جوان ءِ چہ جوان تر شاعری بہ بیت یا کہ ردانک آئی ءِ مدام چیزانی Standard ءِ کوالٹی چاراتگ انت، پمشکہ شرگداری ءِ وڑیں بے رعیا میں ازم ءِ گوں ہمگرنچ بوتگ۔ آوہدے ”اوس“ ءِ شوکار بیت گڈا بلوچی زبان ءِ نبشتہ

کاراں وت نمدی نبشته کنت ء چہ آہاں مواد لو طیت چوش کہ اے بابت ء نسیم دشتی وتی
یک نبشتا نلکے ء نبشته کنت - ۱۹۶۴ء چیزے مدت ء الس ء شوکار بوت۔

لبزانک ء شونا ہگ ء دیروی ء حاترا تلو سوکیں کریم وتی جوانیں شون ء بند
ء بوج ء ”اوس“ ء سالتا کہ نومبر دسمبر ۱۹۶۴ء تاک انت پہ گیگ ء گو م سمینت
ئے۔ اوس ء سالتا کہ کریم دشتی ء شوکاری اے یک انجیں تاکے کہ ایشی ء بلوچی
لبزانک ء درائیں رنگ ء دروشم گندگ ء کائینت۔ اے تاک ء شوکار ء کریم دشتی
تاک ء بابت ء نبشته کنت ،

”اوس ء وتی زند ء سے (۳) سال توام کتہ۔ یک ڈولے ء اے
سالتا کہ الس ء سیمی منزل انت اے سے سالان الس ء بلوچی
لوزانک ء را چنکرہ او چہ ڈول ء شونا تگ اشی ہلکٹ ء شاموت
کن ات چونائی ء الس ہمیشہ انت کہ بلوچی لوزانک ء بہ
شونائیت آئی ء گاریں گوہراں دریکجبت ”الس“ پہ حق انت
اگن بگشیت کہ ”من پہ لوزانک ء باز کتہ“ پرچہ کہ الس ء ہستی
پہ لوزانک ء انت۔۔۔۔۔ بلے وانوکاں اگن یک ء بگشیت کہ
”الس“ ء پہ لوزانک ء ہچ نہ کتگ ردانت بیرگ ء ردانت پرچہ
کہ ”الس“ ہما کشار ء رودینت کہ لوزانت ء گشت۔۔۔۔۔ ”الس“
یک نشوندارے۔۔۔۔۔ چہ وت ء ہچ نہ انت ہرچی لوزانت گشت
ہما جبراں پہ وانوکاں سر کنت۔ ما وتی گشاد ء اے جہد کتہ کہ
سالتا کہ مئے لوزانک ء ہنچیں نمونہ ء بہ بیت کہ چریشی ء ما
وتی لوزانک ء دیروی ء ہلکٹ ء کت بلکنوں۔“ (۴)

کریم ہما زمانگ ءِ ردانگ ءِ نبشتہ کنگ ءِ سرا زور دنت ءِ گوں بلوچی
 زبان ءِ نبشتہ کاراں دستبندی کنت کہ پہ ”اُلس“ ءِ نبشتہ بکن ات جنوری ۱۹۶۵ لس
 ءِ شونگال ءِ کریم دشتی نبشتہ کنت،

”گو سنگیں رند ءِ مامحمد اسحاق ءِ آزمانک ءِ کہ آواں چہ
 قاضی نذر الاسلام ءِ ترینتگ ات۔ شنگ کنگ ات۔ اے
 رندی نسیم دشتی ءِ چہ عربی ءِ زرنگیں آزمانک ءِ شنگ بئیک
 ءِ انت۔ مئے خیال ءِ اے سکیں شریریں کارے کہ ماوتی زبان
 ءِ راگوں دگہ زبانانی لوزانک ءِ درستی بکناں۔ پمیشہ مانسیم ءِ
 منت واروں۔۔۔ دومی چیز کہ شما اے پر ام ءِ بلکن پہ حیرانی
 گندت ءِ۔ آفقیر ءِ زہیری صوت انت۔ شما بلکن بگشیت
 کہ چشیں چیز پیش ءِ مئے ماہتا کاں شنگ نہ بیتگ انت
 بلے ماشی ءِ پمیشہ شنگ کنگ ءِ اول کہ یک دودے مہ
 بیت کہ ماہتا کاں صوت شنگ مہ بیت او ایوک ءِ غزل او
 دستونک شنگ بہ بنت صوت ہم لوزانک ءِ بہرے ایوک ءِ
 مئے لوزانک ءِ نان سجانیں عالم ءِ۔“ (۵)

اے ماہ ءِ لس ءِ پہ براہوئی وانوکاں اولی وار یک بہرے ہوار کنگ
 بوتگ کہ پہ براہوئی زبان ءِ ہر ماہ چارتا کدیم ایر کنگ بوتگ جنوری ۱۹۶۵ ءِ تاک
 ءِ ماں مومن بزدار، صدیق آزات، شکر اللہ ایم اے، غفار ندیم، عبدالرحمن غور، قاضی
 عبدالرحیم صابر، محمد حیات مری ءِ بیدار ءِ نبشتانک دین محمد بزدار، مہناز ءِ گال ءِ غزل
 ، فقیر محمد ءِ صوت نسیم دشتی ءِ رجانک ءِ پیر محمد زبیرانی لہڑی ءِ نور محمد پروانہ ءِ براہوی
 غزل ءِ لپہ ہوار انت۔ کریم ءِ وتی یک تہ بوتگ آئی ءِ ہر کارے کہ سرا گپتہ گڈا

آئی ء را پہ جوانی آپسے ء سر کتگ بلے زندمان ء بازیں اڈو جنجال مردم ء راموہ نہ دینت ء زندمان ء جند ہم۔ کریم پہ کے مدتے ء ”اس“ ء شوکار بوتگ، بلے ہے کے وہد ء آئی ء شوکاری ء ڈبہ پہ سر جمیں ایمانداری برجاہ داشتگ آئی ء شوکاری ء وہد ء سک باز جہد کتگ کہ ”اس“ ء ہما نبشتانک ء شعراں چاپ بکنت کہ آ بلوچی زبان ء لبزانک ء میراث جوڑ بہ بنت آئی ء گیش ء چہ گیش گہتری ء شرتری ء جہد کتگ کریم ء شوکاری ء ”اس“ ء فروری ۱۹۶۵ ء تاک ء شوگال ء کریم نبشتہ کنت،

”آ کس کہ یلکش ء اس ء وانیت آئی ء الم ء اے خبر ء ہلکت کتگ کہ وانوک چہ اس ء چے وڑیں نوشتانکانی امیت ء بکشت شمنے واہگ ایش انت کہ اس تیوگ ء بلوچی لوزانک ء نشوندار بہ بیت۔ بلے پرے امیت ء ابید چہ خدا ء زور ء دگہ پیچ چشیں شمنے گندگ ء نہ نیت۔ پرچہ کہ ریک ء باندم ء آکش ء دمبرگ وندگ ء چمگ ءے وت نیت کہ مانتگاں باند انت کہ داں مردم ء را ”ہاٹی“ مان دیمتر ء بکنز بیت۔ اے رند ء ہم ما چوپیش ء وڑ ء جہد کتگ کہ وتی وانوکان ء وش بکناں۔ پماشادہ ء احوال انت کہ یک آزمانکے اودو دستونک ء ابید ما پیچ لوزانکی نوشتانک پہ شماروان دسیگ آں۔ چریشاں سے نوشتانک بزاں ”غالب ء گفتاراں ماں طنز“ شعر و شاعر“ اوزیت گوشیں شاعر“ پہ احوالیگی باعتبار موضوع (لوزانکی نوشتانک انت او منزل بہ منزل“ اوسیبی ء میرٹہ پہ پیم (Form) لوزانکی نوشتانک بنت) اگن اے جبر منگ بہ بیت کہ ہرچ ہما نوشتانک کہ پہ شری پیشدارگ بہ بیت لوزانک انت۔“ (۶)

ماہتاک ”الس“ بلوچی زبان ء لبزانک ء دیروی ء کریم ء جہد ستاہ کرزیت
آئی ء وتی شوکارى ء وهدء گوں دل ء حب ء پہ زبان ء لبزانک ء گہتری ء ”الس“ ء
سرگواپی کرتگ ”الس“ ء مارچ اپریل ۱۹۶۵ ء تاک ء شوگال ء کریم نبشتہ کنت،

”دور ترانت قرن پر گوزانت۔ بلے استمانی قرن پر نہ گوزانت ہرچ دور
الس ء دور انت۔ نوبت الس ء نوبت انت پرچہ کہ زور استمان نیگ انت۔ بادشاہی
استمان نیگ انت۔ ہمیشہ بہار او بشام ہر دو پمانی کائنت۔ مارچ ء ماہ
انت۔ ہتم ء بنگیج انت۔ گواڈگ و پل سواد کرزنت پل چہ وشى ء کندگ ء انت کہ
نوکیں نوبت بنا بوتگ بہار گاہے وشیں سمین جیگ ء مسک و دناں درنزیت نود
شزنت پہ بہاراں نوکیں زندء شوندا تاں دینت بہار گاہے رگام انت یا نوکیں زندء بنگیج
انت۔“ (۷) ماہتاک الس ء ہرچ تاک کہ کریم ء شوکارى ء چاپ ء شنگ
بوتگ آئی ء جوانیں مواد پہ وانوکاں مان بوتگ ء کریم ء گیشتر زور پہ ردانک نویسی
ء داتگ۔ کریم ء جند ء نبشتگیں شوگالانی وانگ ء چہ مردم زانت کہ کریم ء حب پہ
ردانک نویسی ء چنکس بوتگ۔ کریم آوہدء کہ ”الس“ ء شوکارنہ بوتگ ہما زمانگ
ء ہم آئی ء واہگ بوتگ کہ پہ بلوچی زبان ء (حاص ردانک ء پڑء) چیزے
بکنت چوشکہ آیک جاہے گشیت ”اگن من ”الس“ ء شوکار بوتیناں تہ من
لوزانتی رند گیری (ادبی نقاد ء) تج بورینگ ات پرچیکہ بدیں توم ء درچک
بدیں ثمرہ دنت“ (۸) الس ء شوکارى ء کئے وهدء کریم ء واہگ آحدء پیلونہ بوتوں
چوشکہ آئی ء واہگ بوتگ ات بلے پدا ہم آئی ء شوکارى ستار کرزیت ء آئی ء
شوگالانی نبشتا نکاں چہ ہمے گپ پدر بیت کہ کریم ء نہ ایوک ء ردانک نویسی ء سرا
زور داتگ بلکن آوت ہم یک جوانیں ردانک نویسے بوتگ۔

کریم ء نبشتا نک :

بلوچی لبرانک ء نوکیں ردانک ء عمرسک باز نہ انت ، کساس ۱۹۵۰ء
 دہک ء بلوچی زبان ء لہتیں نبشتا نک دیما کیت۔ چد ء ساری مئے گیدی کسہ ء لہتیں
 دز نبشتہی کتاب بوتگ انت کہ آبانانی گیشتری بہر شاعری بوتگ۔ کہنیں ردانک ء
 شعرانی تہا مئے راجد پتر ء ڈس رسیت ء ہماردانکانی چنگ ء نز آرگ ء پد یک ٹو ہیں
 مدتے ء بلوچی لبرانک ء پڑ پہ ردانک ء ہورک گندگ ء کئیت۔

نوکیں ردانک ء بنداتی نبشتا نک ہمیش انت کہ کریم دشتی ء ”مئے لوزانک“
 ء نام ء رد ء بند داتگ ء یک کتابی شکلے ء دیما آورتگ انت۔ اے کتاب ء رد ء بند
 دنیگ ء مول ء مراد ہے بوتگ کہ بلوچی زبان ء نبشتا نک گار ء بیگو اہی ء بہ رکنت ء
 ردانک ء نیمگ ء بلوچی نبشتہ کارانی دلگوش ہم گیش بہ بیت۔ کریم وتی ہے کتاب ء
 بابت ء نبشتہ کنت،

”من و ہدے کہ اے سال ء ہما نوشتا نک کہ مئے لوزانک ء
 کمیں ڈس ء بدینت گچین کنگ لوٹیت انت تہ من ء درستی
 (کل) ہے نوشتا نک دست کپنت من ء امیت ات کہ
 مئے سال ء لوزانک ء پتینکاں ایچو نوشتا نک الم ء درکپیت کہ
 آوانی گچینتگیں یک کسانین کتابے ء گواچی بیت کنت بلے
 مئے سال ء کلیں نوشتا نک ہمیش انت کہ اے کتابک ء
 لاف ء انت نی چریشاں کہ انگت مارد و گچین بکتیں گڈاچے
 پشتگپت“۔ (۱۱)

کریم ۱۹۶۳ء کے کتاب ء چاپ کنت کہ اے زمانگ ء بلوچی نوکیں دور ء بنداتی نبشتا نک بقول ء کریم ہمیش انت کہ گچین کرتگ ء کتابے ء دروشم ء دیما آرگ بوتگ انت۔ اے کتاب ء کریم دشتی ء وتی جند ء ہم دونبشتا نک مان انت کہ یکے ”بنگیج“ انت ء ”دومی“ شرگرداری“ انت اے دوئیں نبشتا نک کریم ء بنداتی نبشتا نک انت۔ کریم بلوچی زبان ء لہزانک ء اولی مردم انت کہ آئی ء بلوچی نبشتا نکانی یک کتابے رد ء بنداتگ۔

”باند انت بلوچی ء ردانک ء آزمانک ء پٹ ء پول ء جتائیں تاک بہ بنت۔ نی بلوچی ادب ء پدمنتگیں بہر ء تہر دیروی کن انت۔ ادبی گل ء اکاڈمی ردانک ء دیروی انجیں تران ء بنگپانی سر ء مجلس بہ کن انت پد ء ہمے نبشتا نکاں کتابے بہ کن انت ء چاپ بہ کن انت نی بہ گندے ہمے رنگیں جنز ء میلے ء منت ء فکشن بلوچی ء جاہ بہ کنت ء ردانک نویساں ہمے حیاں گور بہ جنت کہ مارا اون ارزشتے است یا اے کار کہ من دست ء زرتگ بلوچی ء درد ء وارت۔ بلوچی ء ردانک اگاں گوں ادبی جنزے ء حساب ء زیرگ مہ بنت بزاں پہ اشی ء گوں ٹیبت ہوش ء سما ردوم دیگ ء درے پچ مہ بیت آ حساب ء ردوم نہ گپت ء دیروی نہ کنت چو کہ مزنیں زبانان اشی ء ردوم بیتگ“۔ (۱۰)

بلے پدا ہم بلوچی زبان ء ردانک ء پڑ ء وت ء رامنار بیتگ ء ردانک نویسی ء اگاں جنزے نہ گڑا میلے الم ء دیما اتگ۔ ردانک نویسی ء اے میل کہ مروچی مئے گورا است انت ایشی ء کریم ء کرد چچ وڑا ڈالچار کنگ نہ بیت۔ کریم یک

شاعرے ء یک نگدکارے ء جہت ء زانگ ء پچہ آرگ بیت، بلے ردانک نویسی ء
 حب ء واہگ ء آئی ء راچہ نودربری ء زمانگ ء بوتگ کہ آئی ء نبشتہ کنگ ء بنداتی
 روج بوتگ انت۔ اے بابت ء (ع، ش) نسیم دشتی وتی یک نبشتانکے ء نبشتہ کنت،

”کریم دشتی جوانیں اردو نویسو کے ات۔ من ء آدہمی جماعت
 ء تربت ء ہائی اسکول ء ہم جماعت بوتگیں۔ من اولی سال ء
 فیل ء کریم پاس بوتگ ات۔ چہ من سالے ساری شالکوٹ ء
 شتگ ات۔ من ء شری ء یات انت کہ آئی ء پمن کا گدے
 نویتگ ات کہ ”من اردو نوشتانک ء چکاس ء اولی نمبر
 دراتلگوں“ سر حال ات کلام اقبال میں ایک مثالی نوجوان کا
 کردار۔“ (۱۱)

کریم ء جتاجتائیں بنگپ ء سر حالانی سرا نبشتہ کرتگ آئی ء گیشتری
 نبشتانک چمشانکی انت چوشکہ ”حیرانی تمن ویران انت“ اے نبشتانک کریم ء
 شرگداری رم ء ہوار انت ء آئی ء کتاب ”شرگداری“ ء چاپ ہم بوتگ بلے بندری
 ء اے یک چمشانکی نبشتانکے ء رد ء کیت پرچا کہ اے نبشتانک ء بلوچی دود ء
 ربیدگانی بابت ء چمشانک دنیگ بوتگ چوش کہ ہے نبشتانک ء یک لکرے
 دلگوش کن ات۔

”بلوچانی میار جلی ہم چہ مزن زہرگی ء مہمان داری ء پدانہ بنت
 آگشت میار مردم ء پونز انت اگہ مردم میار ندریت بزاں
 وتی پونز ء بریت۔ بی بی گوہر کیت ء چاکر ء باہوٹ بیت چاکر
 پہ بی بی گوہر ء گوں گوہرام پرگیں سی سالان جنگ کنت تنکہ

آئی ء دل چہ بن ء لیٹیت میر چا کر بیبگر ء قندھار ء دیم دنت
 کہ قندھار ء لشکر ء پیاریت “گوہرام ء ” چک چین “ بکنت۔
 چہ اودان بیبگر گون قندھار ء بادشاہ ء آوار ء کیت آئی ء جنک
 گر اناز ء زوریت ء کاریت ء باہوٹ۔ گڈا گوہرام پہ چا کر ء
 نپر کنت کہ بیامن ء تو دوئیں گون قندھار ء بادشاہ ء جنگ
 دیوں۔ پرچہ کہ اے وہدی بیبگر منی باہوٹ انت منی تئی جنگ
 رند ء است انت “۔ (۱۲)

اے نبشتا نک ء بابت ء اے آرداد گشیت اے نبشتا نک اصل ء ماتی مہر
 پہ وتی بیچ ء آئی ء مزن دلی ء زہم جنی ء سر ء انت۔ دومی نیمگ ء گوہارانی درانگازی
 پہ وتی براتاں سیھی مہمان جلی ء باہوٹی انت اے نبشتا نک بلوچانی رسم ء راہبندانی سر ء
 گون شعری مسالاں نبسیگ پیٹگ۔ ایشی ء شرگداری ء اے حاترا جواز در نہ کپ
 ایت کہ نہ لیکہی نگد ء گپ بوتگ نہ از می بلکیں کہنیں گیدی شاعری ء بچارے کہ
 دود ء ربیدگ ء بلوچانی زند راہبند ء پد ء نبسیگ بوتگ “ (۱۳) ہے وڈا کریم دشتی ء
 نبشتا نک ” دوشی کپوتاں نالتگ “ ہم یک چمشتا نک نبشتا نک ء بلوچی شاعری ء
 کپوت ء کرد ء آئی ء کارمرزی ء بابت ء نبشتہ کنگ بوتگ، چوشکہ

” مئے شاعری ء کپوتانی ونڈ چہ درستاں گیش انت ء چشیں
 شاعرے نیست کہ آوتی گالانی تہا کپوت ء نام ء نہ گیپت۔
 اگن مئے کہنیں شاعری ء بچارے آچہ کپوت ء نوداں ہیچ در
 نہ انت اگن راستیں بلوٹ ات کپوت ء مئے شاعری سک براہ
 دار ء جلوہ ناک کتگ مئے گٹ ء گر ء پٹ ء گیا بانی شاعر

کپوت ءِ ابیدگہ ہچ ءِ چو براہدارکت نہ کتگ کپوت ءِ برے
 مئے شاعر وتی دوست ءِ پلو ءِ پہ قاصدی دیم داتگ۔ وتی
 ڈروتاں آئی بانزلاں بندانت ءِ پہ دوست ءِ راہ دینیت انچو کہ
 صدوگیشٹ۔

تیتانلی مرغ راگیں

تو نشنگ ءِ چینک چنے

چینکاں پلارانی چنے

زنبان بہارانی چنے

بیا کہ ترا چینکاں دیاں

چینکاں مان شار ءِ دامن ءِ

آپاں مان زر ءِ قدح ءِ

سنٹ ءِ طلاہ رتچ کناں

بیا ءِ منی ڈروتاں بہ بر“ (۱۴)

”اے نبشتانک ءِ اے چارگ بوتگ کجام کجام زبان ءِ ربیدگ ءِ شاعر پہ
 وتی درشان ءِ زمین ءِ ڈگار ءِ گوں بندوکیں کجام چیزاں کارمرزکن انت چو کہ سرحال ءِ
 چہ گیش اتگ کہ ایشی ءِ کپوت ماں بلوچی شاعر ءِ کجام معنا ءِ بزانتاں کارمرد بوتگ
 “(۱۵) اے نبشتانک بندر ءِ پٹ ءِ پولی چمشانکے کہ گوں شعرانی ہواری ءِ کپوت ءِ
 قاصدی ءِ دروت ءِ بابت ءِ نبشتہ کنگ بوتگ۔ ہمے رنگ ءِ کریم دشتی ءِ دگہ یک
 نبشتانکے کہ آئی ءِ سرحال انت ”کپوت“ اے نبشتانک ماہتاک اُلس کوٹے ءِ اگست

۱۹۶۵ء تا ۱۹۶۷ء چاپ بوتگ۔ اے نبشتا نک ء ہم بلوچی شاعری ء ”کپوت“ ء بابت ء
نبشتہ کنگ بوتگ،

”بلوچی عہدی شاعری ء کپوت ء شوندری ء باز براہدار ء جلوہ
ناک کتگ چر آئی ء شاعرے گوں بالی مرغاں جبر ء حال ء کلہ
احوال کتگ آئی ء دل ء حال ء سہرا کنت۔ قاصدی ء نشوندری ء
ابید بلوچ شاعر کہ کپوتانی زیملاں اُشکننت آواں وتی دوست ء
وشیں ٹوک گیر کائنیت۔ کپوتانی فریات آوان ء دوستانی سدگ
ء دیری ء ترانگ ء پرین ایت۔ آوانی دل ء گشے کپوتانی دوست
دی چہ آہاں گسر کپتگ انت۔“ (۱۶)

کریم ء نبشتا نکانی تہا چوش کہ آوت گُشیت (منی جند ء حیال انت) آئی ء
وتی فہم ء زانت حیال ء رنگ گندگ ء کیت، بلے چوش ہم نہ انت کہ آئی ء نبشتا نک
آیوک ء آئی ء جند ء دل ء گپ انت۔ آئی ء نبشتا نکانی تہا پٹ ء پول ء درور ہم است آ
بلوچی راجد پتر بلوچی کوہنیں شاعری ء ابید میان استمانی لبزانک ء ہم درور ء مثالان
دنت چوشکہ آوتی نبشتا نک ”لوزوزانت“ ء نبشتہ کنت،

”مئے ٹوک اے ہند ء سر انت کہ ماشاعر ء ازم ء چہ آئی ء
لوزان چارات کنوں ء اے لوزیک کیلویئے (معیار) بنت۔
بزاں ماچہ لوزاں شاعر ء شعر پر بندوک ء لوزانت ء نکار ء
گیشت کنوں یک شعرے،

جدائی تی من ء را گار کنتیں
من ء چہ ہر کس ء بیزار کنتیں

دومی شعرانت ے

ایر دنتیں شب جدائی ے مرگ ے پرشنگ ے

بے تئی اوست ے من سگاں زند ے گورگنداں چتور

اے دوئیں شعرانی احوال یک انت۔ اولی شعر ے جدائی من ے گار کنت من
ے چہ ہر کس ے میزار کنت۔ سچہ ے ہما خیال انت کہ جدائی ے بارو ے چونائیں (عام)
مردمانی انت دومی شعر ے لاف ے جدائی ے شب چومرگ ے پزیشنگ ے ایر دیگ ہما
خیال انت کہ شاعر ے اندری تجربت ے پدر کنت۔ (۱۷)

کریم نبشتہ کنت کہ اصل چیز ایوک ے خیال ے درشان کنگ نہ انت بلکین
اصل کمال لبزانی کارمرزی انت۔ خیال ے تو ہر وڑا درشان کرت کنتے بلے براہدار ے
جو انیں لبز ے ہے لبزانی کارمرز کنگ انت پرچا کہ تئی خیال ہر چون کہ وش بہ بیت
وہدے کہ حرابیں لبز کارمرز کنتے گڈا آ خیال ہم حراب ے نہ وش بیت۔ پمیشکہ لبز
بندری ے المی این چیز انت۔ کریم ے یک دگہ نبشانکے ”ہنگیج“ ے سرحال ے انت اے
سرحال ے سراعطا شاد ے ہم یک نبشانکے نبشتہ کرتگ۔ کریم ے اے نبشانک ”ہنگیج“
آئی ے کتاب ”مئے لوزانک“ ے پیشگال انت ہم اے نبشانک ے کریم وتی رد ے بند
داتگیں کتاب ”مئے لوزانک“ ے بابت ے گپ جنت ے ہما دور ے شاعری ے نبشانکانی
بابت ے ہم وتی خیال ے لیکہ ے درشان کنت آ گوشہ ”مئے لوزانکانی یک بہرے
گیشت کہ ماوتی ہمارا ے باسد انت بہ روں کہ مئے پیریں شنگ انت الم ے منزل ے
راہ ہما انت دومی بہر گشیت ناں مانی آ کشک ے یلہ دیوں پرچا کہ ہر کس کہ چھے
کشک ے شنگ پدا واترے نہ کتگ۔ الم ے راستگیں کشک ایش نہ انت مارا دگہ
راہے درگیجگ لوٹیت۔“ (۱۸)

کریم ء نبشتا نک چو آئی ء شاعری ء وڑا کم انت بلے ہے کمیں نبشتا نکانی
 تھا آئی ء باز گشتنگ ء باز نبشتہ کرتگ ”شرگدار بے میار“ اے نبشتا نک ماہتا ک
 ’اوس‘ کوٹھ ء جولائی ۱۹۶۳ ء تاک چاپ بوتگ ء پدا ’مئے لوزانک‘ ۱۹۶۳ ء
 ”شرگداری“ ء سر حال ہم چاپ بوتگ۔ اے نبشتا نک ء کریم دشتی وتی جند ء عطا شاد ء
 صدیق آرات ء بابت ء نبشتہ کنت کہ یک نبشتا نکے ”سے توار سے خیال“ ء سر حال ء
 اوس ء سال تاک ء چاپ بیت۔ اصل ء اے نبشتا نک ہما نبشتا نک ء پسو انت
 چوشک ہ کریم نبشتہ کنت کہ

”کریم، عطا ء آرات ء ہواری دیوان ء گنداں من ء بائرن،
 کٹی س، ء شیلے گیر کائنیت کہ ہنچو یک و ہد ء ہم عمری، دوستی ء
 سگتی پہ وتی کمیں عمر ء انگریزی شاعری اش چوش نامدار کرت
 کہ دگہ عہدے چو نامدار نہ انت ”گند کورے ہم زانت کہ
 آئی ء انگریزی ء بلوچی لوزانک ء مستریں کو اس انت آئی وتی
 شرگداری نوشتا نک ء سے مردم ”لوپ کتنگ اے عطا شاد،
 کریم دشتی ء صدیق آرات انت۔ عطا شاد انگلت وتی گناہ ء مزہ
 بلے ایدگہ دوئیں بزرگ مپت ء گران انت وانوک ہے شرک
 ء دمان ء دل ء کار انت کہ اے یک پیپاری جارے کہ
 ایشاں پرینتنگ انچو کہ پیپاری موجب دبت ء وتی مال ء
 جوانی ء جارے جنائیں انت کریم ء صدیق آرات ء دستیں
 زانت کاریں وانوک سبک وت گلا ء پیماز بوزانت۔ بلے
 دڑیکتیں وانوکان بزانتیں کہ اے شرگدار ء بزگاں موجب

ندا تک ء جار نہ پرینتگ اے آئی ء پوتی زانت کاری ء زبان
کو اسی ء پیشدارگ ء خاطر اکتگ !! (۱۹)

اے نبشتا نک کہ امان اللہ گچی ء نبشتگیں ”سے توار سے خیال“ ء پسوانت
اے نبشتا نک ء کریم ہما گپانی جواباں دنت کہ امان اللہ گچی ء عطا شاد، کریم ء
صدیق آرات ء شاعری ء بابت ء گشتگ انت اے نبشتا نک ء کریم، امان گچی ء
گپاناں رد کنت چوش کہ نبشتہ کنت،

”من و ہمیشی ء حیران اوں کہ شرگدار خارجیت ء داخلیت ء معنا
آن رد داتگ۔ اگاں شعرانی معنا آں سرپد نہ بیتگ بلے اے
دپار ء من نہ وراں کہ آئی ء شعرانی معنا نزاننگ انت پرچکہ
شعر بلوچی انت ء آئی بلوچی ماہتا ک ء شوژکار انت الم ء بلے
سوین ”قطعی داخلیت“ ء ”قطعی خارجیت“ ء رد داتگ پرچکہ
اے شوم دریں لوزانت“۔ (۲۰)

کریم دشتی ء دگہ یک نبشتانکے ”حوال“ ء سر حال ء انت۔ اے نبشتا نک ہم
یک پسویے ماہتا ک اولس ء تاک ء و دے ”فقیر محمد فقیر“ ء سوتے کریم ء شوژکاری
چاپ بیت گڈ عبدالغفار ندیم، صدیق آرات، ء بشیر بیدار ایراد گران ء اے سوت ء
بابت ء نبشتہ کن انت، گڈا کریم ہے گپانی پسو ء ہے نبشتا نک ء دنت آگشیت،

”شرط ء ہما کٹیت کہ دیما انت۔ زندیان ء دنیگ ء ہما
واجکارانی تب انت۔ دگہ کسے نہ گیشیت اگن نامن وت
چون گشت؟ من وتی کتاب شرگداری (کہ بلوچی ادبی
تاریخ ء مکیں چیدگے) ء لاف ء بلوچی ء سے نمیرانیں شاعرانی

(سید ہاشمی، عطا شاد، عنقا) ءِ مستاگ ءِ شادہ کتگ ات چہ
 نوک باہندیس ادبی نقادانی زنگ ءِ زاراں۔ عبدالغفار ندیم پہ
 تحصیلداری ءِ دگہ سرکاری کمایشاں وت ءِ داشت کنت
 صدیق آزاد ءِ دگہ پندل بازانت بلے جست اش چہ من ءِ
 گپت کہ منی سنگت بشیر بیدار ہم ہے آواز ءِ رُمب ءِ ہمراہ
 انت جبراش انت کہ آشوار ءِ اے سرمچارے۔ (۲۱)

کریم ءِ نبشتانک ”شاعر ءِ شرگدار“ ہم یک پسوی نبشتانکے اے نبشتانک
 بشیر بیدار ءِ نبشتانک ءِ جواب ءِ نبشتہ کنگ بوتگ چوشکہ کریم وتی اے نبشتانک
 ءِ گشیت ءِ نبشتہ کنت،

”پہ من ہے شرترات کہ من شرگدارے اتان بلے بشیر بیدار ءِ
 زہر گرگ کہ من آئی ءِ شعراناں خراب گشتگ نون من باند
 انت کہ جبر ءِ بہ گیشناں کہ من چے ءِ بشیر بیدار چے؟ بزراں
 شاعر چے ءِ شرگدار چے۔ چونائی ءِ خراب گشتگ ءِ خراب
 کنگ یک نہ انت۔ خراب گشتگ ءِ خراب گشوک، خراب
 کنگ ءِ خراب کتگیں چیز۔ من بشیر بیدار ءِ شعر خراب گشتگ
 خراب نہ کتگ چوش بزراں کہ من شعر کرونگ ءِ دگہ وڑ نوشتہ
 نہ کت من دگہ کا گدے ءِ سر ءِ نوشتہ کتگ بیدار ءِ شعر خراب
 انت۔ بشیر ءِ شعر وتی ہند ءِ کریم دشتی ءِ گشتن وتی ہند ءِ باند
 ایش انت کہ چارگ بہ بیت کہ بشیر بیدار ءِ شعر خراب انت
 اگن کریم دشتی ءِ گشتن“۔ (۲۲)

اے نبشتا نک ء کریم گوں بشیر بیدار ء (مکاتب) دیم پہ دیم انت اے
 نبشتا نک ء آشر گرداری ء بابت ء گپ جنت ء دری نگد کارانی مثال ء دروراں ہم دنت
 ہے وڑا آعطا شاد ء گشتانی ہم گپ ء کنت ۔ کہ پر آئی ء شر گرداری ء عطا شادہ ء نبشتہ
 کرتگ انت کریم ء دگہ یک نبشتا نکے کہ آئی ء سرحال انت ”سازاں شلین ات
 زیہملاں“ اے نبشتا نک ء کریم نبشتہ کنت،

”فیض محمد من گشاں بلوچی ء سازسک بازانت من گشت بلوچی
 سازانی نام ء گئے؟ اے دریائے ۔۔۔ اے تہنا ہمیش کہ ما
 آئی ء بشکر دگیش چنکرہ زہیرگ انت یکیں شعر ء بلوچی زہیرگ
 جنوزام ء زہیرگ، گوربام، سربام، کردی، میدی، بشکردی، ایرانی
 ء اشرف دراء زہیرگ ۔۔۔ برے برے کہ شعر ء دیوانے بیت
 گڈا سر ء ہوش روت یکے گیشٹ بلوچی کن ۔ یکے گشیت
 اشرف دراء، کردی، ایرانی، گڈا چریشاں کجام زیمیل و شتر انت؟
 کجام نہ وش انت درست یک چہ یک ء وش ترانت بلے کسے
 ء یکے وش بیت کسے ء یکے اے چونائی ء ہر یک زہیرگ
 (ترزے) چہ یک ڈیہے ء پادا تکہ۔ (۲۳)

اے نبشتا نک ء وانگ ء چہ ہے ظاہر بیت کہ کریم چہ بلوچی زیمیر ء حاصل
 سروز ء سر پدیں ء زانو گرین مردے بوتگ آئی ء بلوچی کلاسیکل (فوک) میوزیک
 شری ء زانتگ ۔ کریم ء دگہ یک نبشتا نکے ”شمے منت بلے من ۔۔۔“ اے نبشتا نک ء
 کریم وتی یک گونڈیں سرگوستے نبشتہ کنت آگشیت،

”منی دوستاں حال سر بوتگ کہ من شاعرے آل شعر پر بنداں
 پمیشہ اے واجہاں منی شعراناں گلاتگ منی یک سنگتے کہ
 سرٹک ء منشی انت۔ منی شعرانی سپت ء شناہ ء ہنچو کنت کہ منی
 شعر آ گلاہگ ء نیم ء ہم نہ انت یک رندے ہے منی گور ء
 اتک من ء امبازے کت ء گشتے ”قربان باتاں“ پہ
 بلوچی ء ماہنچیں شاعرتی وڑیں لوٹنگ من حیران بوتتاں کہ
 چون؟ گشتے من اے رکاٹ کہ اشکتگ منی طبیعت باز
 وش بوت پدا لگ ات گوں رکاٹ ء جننگ ء۔

کسانیں آسکلک جنگل ء تری

شیشگے گون انت واللہ جمبراں بُری

من وارکت کہ گشانے کہ اے صوت یا غزل منی نہ انت،
 بلے کئے گوش داریت، گپتے من ء کہ تئی دپ ء چکاں تئی
 دستاں چکاں۔ من ہچ کت نہ کت، چشیں نیکیں واہگ ء ہر
 وڑا کہ من منت ء بگراں ہچ نہ انت۔“ (۲۲)

اے نبشتانک ء کریم ہے رنگیں یک ء دو کسہ بیان کنت کہ آئی ء سرے
 گوستگ انت کریم وتی نبشتانکائی تہاوتی زند ء تجربت ء سرگوستاں ابیدوتی زانت ء
 فکر ء حساب ء وتی لیکہ آل درشان کنت کریم ء نبشتانکائی مستریں شری ء جوانی ایش
 انت کہ آلحاظ ء گٹ نہ بیت ء اے نچاریت کہ کئے منی سنگت ء دوزواہ انت، کئے منی
 دژمن ء بدواہ آازم ء چاریت، ازم ء جوانی شری ء حرابیاں چاریت ء گپ کنت۔ ہے
 نہ ترسی آئی ء نبشتانکائی کد ء مزن کنت کہ یک جوانیں نبشتہ کارے ء حاتراہلی ء اثر دری
 انت۔ کریم ء درائیں نبشتانکاں نگد ء رنگ وڑے نہ وڑے ء گندگ ء کیت۔

کریم ۽ کسمانک :

ڪسٽه گئشگ ۽ گوئشدارگ ۽ ربیت بنی آدم ۽ بنداتی زمانگ ۽ گون آئی ۽
 همراه انت۔ هر ڪسٽه وتی گوئشک ۽ گوئشداروک ۽ راجی زندمان ۽ چیدگ ۽ عکساں پدر
 کنت۔ بنی آدم ۽ بنداتی ڪسٽه ۽ داستان گیشتر انجییں بوتگ انت که آهانی تها یک
 حاصییں زمانگے ظاهر کنگ نہ بوتگ ۽ اے کساس کنگ هم گران انت که اے ڪسٽه
 کدی ۽ کئے گئشگ انت۔ وهد ۽ تیز گاییں سپر پند جنان ۽ دیما جنزیت گڈا هے ڪسٽه
 وتی رنگ ۽ دروشم ۽ هم بدل کن انت۔

”قصه ۽ گون حب ۽ مھر ۽ قصه ۽ ساچگ ۽ گوئشدارگ ۽
 روایت گون بلوچاں چه قدیما گنگ بیت۔ بلوچانی
 سازتگیں قصه گون وتی سازگی تب ۽ میلانی ردا یونان ۽ مصر ۽
 عراق یا ایران ۽ هندوستان ۽ قصهاں گون از می همدپی دار
 انت۔ بلوچی گیدی قصهاں چه لهتیں انجییں انت که آویدوک
 لبزانک ۽ اثر ۽ ردا گنگ بنت دگ لهتیں انجییں انت که آ
 ویدوک عهد ۽ چه پیسر ۽ لیکه ۽ حیالاں دیما کار انت که هے
 قصهانی تها تب ۽ بالائیں بزاں مافوق الفطرتیں کارست
 مان انت هے قصهانی تها انجییں کردار ۽ کارست است انت
 که آبنی آدم ۽ حد ۽ قد ۽ چه بالاتر انت“۔ (۲۵)

بلوچی ڪسٽه ۽ داستان که بلوچ راجد پتری چیدگ انت ایشانی تها لهتیں
 انجییں ڪسٽه است انت که ایدگه راجانی ڪسهاں گون دپ ورا انت بوت کنت بندرا

اے کسہ بلوچی مہ بنت یا بلوچی ء چہ دگہ راجاں زرتگ انت ہر راج ء قوم ء کسہ
آئی ء چا گردی تب ء میلاں پدر کنت۔ بلوچی کسہ ء داستان بلوچی گیدی شاعری ء
وڑا بلوچی لبرانک ء بندری مڈی انت۔

”یک جنگی نیں استمانے ء ڈول ء بلوچ ہجر چہ وتی چا گرد
ء بے سماء نادلگوش نہ بیتگ کجا بیتکیں کہ ہمبند ء جہدیں
زند ء لہتیں ایمنیں پاس پچگپت بکرتیں ات یا کہ عاشقی
شغل و چاڑ ء سرے بگپتیں اے جاوڑ ء بلوچی لبرانک ء
رد ء بند، شعرانی نزار، یا کہ ڈرامہ ء پہنات ء دلگوش چہ سر
شت ء درات۔ اے درحق ء مارا ہر چنکیاس مڈی کہ
دست کپت آں دراں ڈنی شوہاز کار ء زانندہانی منت وار
انت بے چوش کہ آچہ بلوچی ء سک بلدو کواس نہ بوتگ
انت، آہان شوہاز ء پول گھول ء راہ و درشونداتگ انت نہ
کہ آہاں بھئی نیں منزل و آپسرے ء راہ بھومیائی کرتگ۔
ڈیمز، گلبرٹ سن، موکلر ڈولیں زانت کارانی کمک ء ہما
لوزانک کہ پما آتگ سر بیتگ مروچیں نیں بلوچ شہ
زانت و شہ نویس آرا سرجم ء توام خیال نکنت بلکیں
کڑدے دوست خاصیں و ہد ء ہمیشی ء کار کپت لیکہنت
ہمے تیوگیں تات و پچار ء دیما دران ء کہ ما بلوچی ڈرامہ ء
چمے شانک بدیاں تہ مارا تہنا وتی جند ء پٹ لوٹ شوہازو
تہمیات ء بیسہ دارگی بیت“ (۲۶)

بلوچی کسمانک ء باراہ ء مئے کواساں اے خیال ء گمان ء راردگشتگ کہ
کسمانک ء خیال شہ انگریزی لوزانک ء گرگ بوتہ مئے لوزانت ء کواس اے بارہ ء
گوشنت کہ اے خیال پیش ء ہم ادا بوتہ ء مئے تمنی ء راجہ دود ء ربیدگ ء کچھری، میر
ء مہمان خانہ ء دیوان جاہ ہنچیں ہندو دوارانت کہ ایراں اگن مرگ ء وہد ء پرس ء
پتر بیت تہ وشى ء شادہ درگت ء ڈہل ء چاپ ء ایبینی زند ء وہد ء ایداں مشکولائی لیب
ء گوازی ہم بیت پیش ء مستر ء کماش یاں سروگاں ہے دیوان ء گوں ساز ء زیملماں
دیوان کتنت یا نہ کہے کہے مسخرہ بازیں مردم تمنی سروگان ء وش کنگ ء حاطر ء
یک مردے ء رنگانی (نقالی) ء ہم کرتنت۔ (۲۷)

بلوچاں ابید دگہ راجانی تہا ہم اے تیمیں دیوان کنگ بوتگ ء مردم
کندینتگ انت۔ کسمانک ء بنداتی دروشم ء ربیت ء اے چیز بازیں راجانی تہا بوتگ۔
اے بابت ء نامداریں نبشتہ کارسید غزال (کراچی) وتی نبشتانک ”برصغیر میں ڈرامے
کاسفر“ ء نبشتہ کنت،

”پرانے زمانے کے نقال یا مسخرے امیر لوگوں کی ملازمت
میں رہتے اور اپنی باتوں اور حرکتوں سے اپنے مالکوں کا دل
خوش کیا کرتے تھے۔ عام طور پر یہی خیال کیا جاتا ہے کہ
یہی گھوم پھر کر تماشا کرنے والی کمپنیاں آج کے ترقی یافتہ
ڈرامے کی پیش رو تھیں۔۔۔ برصغیر میں ابتدا ہندو دیو امالائی
قصے بطور تماشا دکھائے جاتے البتہ مسلمانوں میں اس شوق
یعنی نقالی کو بدعت سمجھا جاتا تھا۔ اس وجہ سے اردو یا فارسی
میں نہ صرف ڈرامہ بلکہ بت تراشی، تصور کشی، رقص اور موسیقی

بھی ممنوع قرار دی جاتی تھی اسی وجہ سے ہمیں فارسی میں بھی اس قسم کی مثال نہیں ملتی مگر خود فارسی اس جذبے سے محفوظ نہیں رہ سکی وہاں ڈرامے نے مرثیے کی صورت اختیار کر کے اپنے آپ کو منوانا شروع کر دیا جس میں حضرت امام حسین علیہ السلام کی شہادت پر اظہار رنج و غم کیا جتا اور میدان کر بلا کی تصور کشی کی جاتی تھی۔ مذہب جو زمانہ قدیم میں معاشروں پر غالب تھا۔ اب ڈرامے اور دیگر اصناف ادب کے ذریعے اس کی تبلیغ کی جانے لگی۔ (۲۸)

کسمانک انچو کہ پیش ۽ زمانگ ۽ مردمانی وش کنگ ۽ حاترا کنگ بوتگ انچو ہم ہے وڑا کسمانک (ڈرامہ) پہ مردمانی وش کنگ ۽ پیشدارگ ۽ نشان دیگ بیت، بلے پیش ۽ زمانگ ۽ حاصیں مردمانی چوش کہ میر ۽ نواب، سردار ۽ ٹکری آنی حاترا اے وڑیں مراکش اڈ دیگ بوتگ انوگیں زمانگ ۽ پہ لس مہلوک ۽ اڈ دیگ بیت۔

میر عاقل خان مینگل ۽ گشگ ۽ پدا بلوچی ۽ باقاعدہ کسمانک شہ ہے پیش ۽ میرانی دیوانا بنا بوتہ کہ اوداں پہوالیں بلوچ (گیشتر ۽ لانگہ) پہ وتی اوس و میر ۽ وش ۽ خاطر ۽ یک کسپے ۽ رایا یک مردم ۽ رنگانیان ۽ چوکسمانک ۽ پیش کرتنت پیریں مردمانی گشگ انت کہ پیش ۽ ماہتا پیں شپاں اے گوازی بزاں اوپن اسیر ڈرامہ پیش کنگ بوت (۲۹) اے ڈرامہ ۽ سفر برجاہ ات کہ ایشی ۽ کسمانک ۽ نوکیں رنگ ۽ دروشم زرت ۽ بلوچی لبزانک ۽ یک بہرے جوڑ بوت۔ چونائی بلوچی کلاسیکل شاعری ۽ ہم کسمانکی رنگ جوانی ۽ گندگ ۽ کیت بلکیں بلوچی کہنیں شاعری

ء مستریں بہر کسمانکی انت۔ پمشکہ بازیں شعری داستان اسٹیج کنگ ء پیش دارگ بوتگ۔

”رندء کہ شہ ریڈیو ء بلوچی ء پروگرام شنگ کنگ بوت انت تو امان اللہ گچی و عطا شاد ء پہ ریڈیو ء بازیں کسمانک نوشتہ و شنگ کرتنت کہ ایشانی تہا امان ء ”ہلمٹ“ سک دوست ووش کنگ بوت (بلے اے کسمانک ء نوشتہ و ریکارڈ گار انت) ہنچو پدا بشیر احمد، عبدالحکیم بلوچ، غوث بخش صابر ء ہم پہ ریڈیو ء بازیں کسمانک نوشتہ کرتنت“ (۳۰)

ہے وڑا بلوچی زبان ء دگہ لہتیں نبشتہ کاراں ہم کسمانک ء نبشتہ کنگ بنا کرت گدا ہے زمانگ ء کریم دشتی کہ بلوچی زبان ء ورنائیں نبشتہ کارے ات آئی ء ہم وت ء رادور نہ داشت ء وتی نہ ہم پہ کسمانک نویسی ء کار بست۔ آئی ء کسمانکاں بلوچ چا گرد ء عکس انچونشان دنیگ بوتگ کہ وانوک ء اشکنوک ء انچوسماہ بیت آیک انچیں جاوے ء دچار انت کہ آچا گرد آئی ء وتی جند نیگ انت ء آئی ء کش ء کر ء ہے وڑ بوہگ ء انت۔ چوش کہ آئی کسمانک ”بلوچ مات“ ء دلگوش کن ات، ”میر قمبر: نائب۔ بروگران ناز ء بوگش بنیت انت (کموکیں رندگران ناز کئیت)

گران ناز: منی ننگ ء لء واجہ شامن ء پہ حیری ء لوٹانینتگ؟

میر قمبر: (چہ کیتو ء سے سہر ء ٹک در کنت) منی لوگ ء بانک اے لء مہر انت۔ مرچی من ء راج ء ڈیہہ ء میار ء گوانک جنگ من پہ دیم حونی دنیگ ء رہادگ اوں بلکیں واتر کت مہ کنیں چمن ء رند ترارز انت۔ چہ وتی راج ء گچین کن ء پمن سوگ نہ کنئے!

گران ناز: (گوں ارسی نیں چمان) مئے سورء انگتہ یک ماہے ہم نہ گو سنگ، گدانی بوہی ء بوہ نہ شنگ، دستانی ہنی ء سہری پیش کپتنگ ء انگتہ ماوتی مراد نہ دیسنگ کہ تو گوں یک کنٹیں کارچے ء من ء ہلار کنتے ء سے مہران ء پیش دارے بلکیں تو من ء یک بلوچے نہ مارے؟۔۔۔ من ہچ کدی تئی دیمپان نہ باں پہ ڈیہہ ء راج ء لُج ء میار ء مدام بلوچ گپتنگ ء مرگ انت۔ ترا ہم پہ میار ء گپت ء دیم حونی دنیگ لوٹیت من نہ لوٹاں کہ تو چہ وتی ہمسراں پشت کپتے۔۔۔ من بلوچ چکے اوں من ء سے مہرانی زیرگ میار انت اے سیائیں گیوار پہ شمنے یات ء اسپت بیت۔ (۳۱)

اے کسمانک ء یک بلوچیں ماتے، پتے ء لوگ بانکے ء کرد ء را پیش دارگ بوتگ کہ نوک سوریں یلیں ورنہ قمبر ء را و ہدے جنگ گپت گڈا آوتی درائیں مردماں چہ یک ء اجازت گپت ء آبانی محکمیں ء کالیں لیک ء حیاں ء بلوچی ننگ ء لُج ء نمیرائیں مثال ء درور پیشدارگ بوتگ اے کسمانک ء انچو کہ سرحال انت ”بلوچ مات“ ہے وڑا و ہدے یک یلیں بچے پہ وتی راج ء ڈیہہ ء میار ء جنگ ء سرگپت ء وتی مات ء چہ موکل لوٹیت گڈا آئی ء مات گشیت کہ

”بی بی زربانو“ منی مزار ہمیں بچ منی دل ء بندوک ء جگر ء کپ منی شیریک بر نہ بلکیں ہزار براں ترا پہل بات۔ تو بلوچے نے پہ راج ء ڈیہہ ء ترا دیم حونی دنیگ لوٹیت۔ من ترا پہ ہے رنگیں روچاں وتی پاکین شیر میچینت ء ترا رودینت ء ٹوہ کت کہ تو وتی راج ء ڈیہہ ء نام ء توار ء برز کنتے! برو اللہ ترا سوب بکشات! ترا بلوچی لُج ء سوگند انت کہ دست ہو رک ء وا تر مہ کنتے۔ وتی

بندی ءِ مالانی وت واجہ باتے ءِ دژمن ءِ چم پیش دارے۔
مرچی نیں روچ پہ تئی میا جلی ءِ چکاسگ ءِ روچ انت نئے تئی
پت لگورے بیته نے تئی پیرک ءِ بن پیرک۔ (۳۲)

انچو کہ پہ یک جوانیں کسمانکے ءِ حاترا کردارانی گوں ہما زمین ءِ ہمگڑنچی
لمی ءِ اثروری انت ہے وڑازبان ءِ بیان ءِ ردءِ ہم مہ سدیت۔ چوشکہ اردوزبان ءِ
نامداریں کواس ءِ لبزانت ”رفیع الدین ہاشمی“ وتی کتابے ءِ نبشتہ کنت،
”ایک معیاری ڈرامے میں ربط و تسلسل اور توازن و تناسب
کی خصوصیات موجود ہوتی ہے اسی طرح ڈرامائیت کا عنصر
بھی ضروری ہے۔ تذبذب پیدا کرنے کے لئے ڈرامہ نگار
بعض اوقات ٹکراؤ اور کشمکش (Conflict) کا استعمال کرتا
ہے“ (۳۳)

کریم ءِ کسمانک ءِ ازم ءِ آئی ءِ لوٹاں سرپدانت ءِ وتی کسمانک ءِ زمین ءِ
کردارانی کارمرزی ءِ ہم بلدانت کریم ءِ دگہ کسمانکے ”راست راست، دروگ دروگ“
ہم یک انچیں کسہے کہ بلوچ چا گردءِ بہرے ءِ ہے چا گردءِ عکس ءِ پیشداریت ءِ نشان
دنت۔ کریم وتی ڈرامہ آئی تہا بلوچی بتل، گشتن ءِ کوہن شعراں ہم کارمرز کنت کہ
کسمانک ءِ گپاناں براہدارکن انت ءِ کسمانک ءِ بلوچی رنگ ءِ دروشم ءِ شریں وڑے
ءِ سہرا بیت چوشکہ

میر بہادر: منی چک من گشاں آزمانگ شت مڑاہداری ءِ بہادری ءِ نوں۔۔۔
نوں اے جنینانی زمانگ انت،

رحمدل: منی پت --- میر صاحب ہر وہدء ملا فاضل ء ہے شعر ء گشیت

عاقلاں سسا کن ات کہ کش اتگ جمپاں سرے

پہ نشان پیداک نہ بیت ماتکوه ء برزیریں تھرے

میر بہادر: ہم جواب صاحبان انت زر خریدیں نو کرے

جان محمد: راست گشتگ کہ

اے زمانگ آخر انت ہر کس وت ء راخان کنت

ٹیہہ ہما کار ء نہ چاریت آئی ء نگران کنت

میر بہادر: میر در راخان! پیشاں گپ پدء نہ اشتہ۔

رحمدل: ملا قاسم نہ گیشت،

”کہ لچ ء جو جہل انت

نامرد چما دیما دور کنت“ (۳۴)

کریم ء کسمانکانی ندارگ کشی ہم است ء آندارگ کشی ء انچیں وڑے ء

کنت گشے وانوک چم ء وت ہے ندارگ ء سیل کنگ ء انت چوکہ

”درسیں دیوان یک برء چست بیت ہر کس پہ وتی اسپ ء

سلاہاں رمبیت یک دمانے ء رند شنبو میر ء نریان ء کاریت ء

سلاہاں ے دنت ہے دمان ء بلوچ ورنا آنی اسپانی شدگ ء توار

ء جن چکان ء شہ گداناں در کنت ء یک ناوڑیں ندارگے جوڑ

بیت پر سلاہیں برزیریں اردے پہ دژمن ء مرء ء کوش ء سمبریت۔“

کریم ء بلوچی لیزانک ء کساس درائیں تهرانی سراگون لجمی ء کار کرتگ
 آئی ء کم نبشته کرتگ ء شرنبشته کرتگ ہے وڑا کریم ہے دوئیں کسمانکاں آئی ء را
 بلوچی زبان ء کسمانک نویسانی رم ء جاہ داتگ ء آ کسمانک نویساں شمار بیت۔
 کریم ء رجانکاری :

رجانک (ترجمہ) پہ زبان ء لیزانک ء انچواژدوری انت چوکہ پہ درچکے ء
 آپ، رجانکاری یک گرانیں ازمی کارے ء دنیا ء درائیں زبان ء لیزانکاں اے ازمی
 تهرے منگ بوتگ ء چہ رجانک ء برکت ء آہاں وتی زبان ء لیزانک دیروی
 داتگ انت۔

”رجانک ء سرسری نویسگ ء چممشانک دنیگ ء چہ وانوک
 ء حیال لوزے مانا ء نیمگ ء روت۔ اے یک قدرتی این
 جبرے چیا کہ رجینگ ء ترینگ سرظاہری مانا کنگ ء
 دروشم ء جنت۔ بلے سرجمیں علمی ارزشت ء زانگ ء پہ ایوک
 سرظاہری لیکہ ء مانا بس نہ انت ء چیا کہ مانا اے گالبد ء
 سرجمیں تک ء پہناتانی دروشم ء پیش نہ دارئیں راہبند مچکائی
 وڑا زانگ لوٹ انت۔ اے درگت ء ل۔ س برخردارقف“
 گشیت کہ رجانک یک زبانی ء ساچست ء رادومی زبان ء
 ساچست ء انچو برگ ء راگشگ بیت کہ اے کار ء وہد ء فکر ء
 اندر دروشم ء مٹی مہ ایت بزاں مانا مٹ مہ بیت۔“ (۳۶)

رجانک کنگ ء حاترا الی انت کہ رجانکار ہر دوزبانان یکے ہما کہ ہما زبان
 ء نبشتہ انت دومی ہما کہ آئی ء رجانک کنگ بوہگ انت زانگ الی انت رجانک
 ایوک ء لبزانی نہ بیت بلکیں لبزانی اندر ء پیوستیں ازم ء آئی ء خیال ء فکر ء بیت۔
 رجانک ء بابت ء اردوزبان ء نامداریں لبزانت ء کواس ڈاکٹر مرزا حامد بیگ وتی
 کتاب ”ترجمے کا فن“ ء نبشتہ کنت،

”ترجمہ اور تصنیف کے تجربہ کار جانتے ہیں کہ ان کی عبارت
 میں کسی زبان کا اصل لفظ جو اپنا مطلب بتا جاتا ہے سطر بھر
 عبارت میں ترجمہ کریں تو بھی وہ بات حاصل نہیں ہوتی جو مجموعہ
 خیالات کا اور اسکے صفات و لوازمات کا اس ایک لفظ سے سننے
 والے کے سامنے آئینہ ہو جاتا ہے۔ وہ ہماری سطر بھر سے پورا
 نہیں ہوتا مثلاً چند کوئی اپنی نظم میں سلطان کی جگہ اگر راجہ بلکہ
 مہاراجہ لکھ دیتا تو بھی جو صفات اور انکے لوازمات نیک یا بد، رحم
 یا عدل، زور یا ظلم، یہ لفظ اس کی نظم میں دکھا رہا ہے وہ بات راجہ
 مہاراجہ سے ممکن نہیں۔“ (۳۷)

رجانک یک زانتے ء اے زانت ء سرپد ء پوہ بوہگ ء ابید رجانکاری نہ
 بیت اگاں لبزانی بدل کنگ ء مارجانک بگشیں گڈا ماسک ردیں بزاں ایوک ء
 لبزاناں دومی زبان ء مٹ کنگائیں۔ رجانک چوش کہ یک ازم ء ہرازم ء لہتیں راہ
 ء راہبند بنت اگاں مردم اے راہبنداں یل بکنت گڈا ازم پشت نہ کپیت،

”رجانک یک نیمگے علم ء زانتے دومی نیمگ ء ازم ء سیمی
 نیمگ ء ہنرے اے سہ پہناتی پڑ ء شریں آسر ہما و ہد ء در کتیت

اگن رجانک کار ۽ گورازانت ۽ ازم ۽ ہنر ہر سہ این کیکیں وہد ۽
 سرجمی ۽ بہ بنت رجانک باز مشکل گران ۽ بے کساس ارزشت ۽
 واہندانت۔ اے گران ۽ مشکلیں کار ۽ گون جوانی ۽ کنگ ۽ پہ
 تجربہ سگ ۽ برداشت جہد ۽ کوشت ۽ چمانی ہوردگ ریچگ
 لوٹیت۔“ (۳۸)

اے اوپار کشیں کار ۽ ہر نبشتہ کار گون جوانی ۽ کرت نہ کنت، سگ ۽
 برداشت ۽ زانت ۽ زانگ ۽ کار ۽ بار چونائی ۽ مئے بازیں نبشتہ کار ۽ شاعراں وتی
 کوپگاں زرتگ بلے جوانیں منز لے ۽ سرے کنگ ۽ بے سوب بوتگ انت، بلے
 بلوچی زبان ۽ بازیں نبشتہ کاراں رجانک ۽ ازم ۽ گون انصاف کرتگ ۽ وتی اے
 لبزانکی ۽ راجی کار گامے دیما برتگ ہے کاروان ۽ یک اوپار کشیں مسافرے کریم
 دشتی انت ”کریم دشتی وتی ورنائی ۽ دور ۽ بلوچی لبزانک ۽ گون کپت ۽ بلوچی
 لبزانک ۽ ہما گوہر کیمستی گال ۽ گپتار بکشات انت کہ بلوچی لبزانک ۽ شررنگی ۽ براہ
 انت“ (۳۹) کریم ۽ لبزانک ۽ بازیں تہرانی سرا کار کتگ ۽ بازیں تہرانی بابت
 ۽ سر پد ۽ پوہ بوتگ۔ ہے وڑا رجانک ۽ ازمی ۽ لبزانکی ارزشت ۽ بستار ۽ ہم شری ۽
 سر پد بوتگ۔ آئی ۽ انچو کہ دری زبانی شعر ۽ آزمانک ماں بلوچی رجینتگ
 انت۔ ہے وڑا آئی ۽ وتی بلوچی شعر ہم ماں اردو زبان ۽ رجانک کتگ انت
 چوشکہ آئی ۽ یک لچے یے ”یاتانی سماروکیں شپ“ انت کہ اردو رجانکے کتگ،
 ”کہکشان پہ مری بے چین نظر پڑتی ہے

سوچتا ہوں کہ تری مانک کا سایہ ہوگا

یہ گھٹائیں ترے گیسو کا اشارہ ہی تو ہیں
ایسے زلفوں میں تری پھول لگے ہوتے ہیں
بدلیوں سے جو کبھی چاند ادھر
جھانک کر شب کو ضیاء دیتا ہے
سوچتا ہوں کہ کبھی میرا چاند
میرے تاریک شبستان کو درخشان کر دے
زندگی میں مری ایک شمع فروزان کر دے
بس اسی دور میں غلطاں بھی ہوں پیچاں بھی ہوں
جوش غم سے یہ بخارات ہیں آنسو میرے“ (۴۰)

ہے وڑا کریم دشتی ء و تی یک زہیرو کے ہم اردوزبان ء رجانک کتگ
”عنبر افشان ہیں صباء کے جھونکے
نرم پھولوں کے دکتے ہوئے چہرے خندان
برگ پاروں پہ بہا ریں شبنم
میری خوابیدہ تمناؤں پہ کیا گزری ہے
میرا دل جانتا ہے
میری محبوب میری جان بہار
میرا پیغام ہواؤں نے فضاوں نے سنایا ہوگا

بلبلوں نے میرے شکوے میرے نالے

میری فریادیں سنائی ہوگی

زندگی بھرتی راہیں میری نظریں ہیں

اور کب تک مجھے تڑپاؤ گی ترساؤ گی

وہ تیری دید کے لمحے ملاقات کے دن

اب بھی یاد آتے ہیں تڑپاتے ہیں

آ بھی جا جان بہاراں کہ تمناؤں نے

دل کے ویران گلستان کو سجا رکھا ہے۔“ (۴۱)

اے کریم ء و تی یک بلوچی زہیرو کے کہ آئی ء و ت اردوزبان ء رجیننگ

رجانک و تی زبان ء چہ دومی زبان ء کنگ بہ بیت یا دومی زبان ء را و تی زبان ء

رجیننگ بہ بیت ہر دو مشکل ء گران انت ء اے کار ء حاترا زانت ء زانگ المی انت

”باندانت بلوچی لبزانک ء مزنیں لبزانکی نام دراھرجانک بوتین انت بلے مردم آسان

کنت انت ء گچین کن انت مشکلیں بار ء کو پگ دیگ ء کس گون نہ انت“ (۴۲)

بلے کریم ء اے گران ء مشکلیں بار و تی کو پگ ء زرتگ ء اے بار ء را پہ جوانی ء

ایمانداری آئی ء منزل ء سرکنگ ء جہد کنگ ”ویلم شیکسپیئر ء یک لچے ء رامان

بلوچی زبان ء رجانکے کرتگ اے لچے آئی ء انچورجانک کرتگ گشتے بلوچی لچے یے ء

وانوک ء راگمان بیت کہ اے لچے چہ دگہ زبان ء رجیننگ نہ بوتگ بلکیں بلوچی ء

جند ء لچے انت،

آکس کہ گوں من جنگل ۽ نندی
 گوں من ۽ سبزیں جنگل ۽ نندی
 نندیت وپسیت سنتا بندی
 زیملاں وش ۽ شادہی سوتاں
 گوں وشدلیں مرغاں پر بندی
 نیکہ چچ رنگ ۽ دژمنے گندی
 بیدچہ گوپش بید چہ گواتاں
 چہ دل ۽ سیت ۽ جوفہ ۽ کشی
 گردی ماں روکپتاں دل ۽ مینیل ۽
 پیٹت ۽ پولیت پہ وتی لاپ ۽
 ہرچی کہ دست ۽ کئیت پہ وش
 ہرکس کہ کئیت ۽ جنگل ۽ بندیت
 ایمن انت آ چہ دژمنی بہاں
 بیدچہ گوہر بید چہ گواتاں“ (۴۳)

رجانک یک گرانیں از مے ۽ رجانکاری یک گرانیں کارے، پرے کار
 زانت ۽ جہلانگی آل سرکشگ المی ۽ اثروری انت، اے باہت ۽ اردوزبان ۽ نامداریں
 لبزانت ۽ کواس ڈاکٹر مرزا حامد بیگ وتی کتابے ۽ نبشتہ کنت کہ

”ترجمہ کرنے کے لئے جس درجے کی ذہانت، سنجیدگی، علم اور مشق کی ضرورت ہے، وہ بہت کم لوگوں میں پائی جاتی ہے اور ترجمہ کرنے کے معاملے میں ہر شخص بے لگام ہے۔ جس کے جوگی میں آتا ہے ترجمہ کر ڈالتا ہے۔“ (۴۴)

رجانک چونائی ءِ گران ءِ مشکلیں کارے پدا شاعری ءِ رجانک کنگ چدو
 ءِ گران ترانت چوشکہ ”ڈاکٹر سیمونل جانسن“ گشتیت کہ شاعری رجانک بوت نہ
 کنت۔“ (۴۵)

بلے کریم ءِ وتی جند ءِ شعر ءِ دگہ شعراناں وتی زبان ءِ رجانک انچو کتگ
 انت کہ مردم ءِ را (وانوک ءِ) اے گمان ہم نہ بیت کہ اے رجتگیں شعرانت انچو
 کہ کریم ءِ شعرانی رجانک کرتگ ہے وڑا آئی ءِ لہتیں آزمانک ہم رجانک کرتگ
 چوشکہ کریم دشتی ءِ بندات ءِ ”خاموش دشتی“ ءِ نام نبشتہ کرتگ ہما و ہد ءِ آئی ءِ ”افضل
 قریشی“ ءِ یک آزمانکے ماں بلوچی زبان ءِ رجانک کرتگ ات کہ آئی ءِ نام ات
 خواری ءِ گنا“ ہے رجتگیں آزمانک ”نیزگاری ءِ گناہ“ ءِ سر حال ءِ ”نوکیں دور“ ءِ
 دسمبر ۱۹۶۳ ءِ تاک ءِ چاپ بوتگ ات ءِ ماہتاک ”بلوچی“ ءِ اکتوبر ۱۹۵۷ ءِ تاک ءِ
 ہم چاپ بوتگ ات اے آزمانک آئی ءِ انچو رجانک کتگ ات کہ آئی ءِ وانگ ءِ
 چہ پدرجانک ءِ سماہ نہ کپیت چوش کہ

”سہب ءِ و ہدات ایرگوات وش وش ءِ نرم نرم ءِ کشگ ءِ ات
 نودانی شنز ءِ پلانی ندرگ ءِ گوشیدگاں برچکندگ ءِ ات انت
 دل ءِ چہ یک گر کے پادا آہگ ءِ ات اے دیما شانتل ءِ کوکو ءِ آ
 دیما بلبل ءِ کلی کلی ءِ توارات۔“ (۴۶)

اے آزمانک ء ابید کریم دشتی ء ”ای وی لوکس“ آزمانک ”ڈیکی ء بت“ ء نام ء ہم رجانک، آئی ء اے رجستگس آزمانک ماہتاک ”الس“ اکتوبر ۱۹۶۸ ء تاک چاپ بوتگ۔ اے یک دری زبانی ء آزمانک بلے کریم ء ایشی ء راگوں باز جوانی ء رجانک کرتگ ء بلوچی ترینتگ چوشکہ اے آزمانک ء رجستگس دروشم ء بچارات،

”من دنیگہ ترانگ ء کپاں منی جان لرزیت ہے وڑا منی سنگت
 --- ماہے جبر ء اتین کہ جن، پری، پریشنگ ء غیبی زور اے
 درست چے انت؟ ء گوں بنی آدم ء زند ء چتور ہوار انت ---؟
 گندنت بلے گندگ نہ بنت“۔ (۴۷)

رجانکاری ء ازم ء کار کریم دشتی جوانی ء سرپد ء پوہ بوتگ ء رجانکاری ء ارزشت ء ہم سرپد بوتگ پمشکہ آوتی ”الس“ ء شونکاری ء وہد ء الس ء شونگال ء نبشتہ کنت ”ما محمد اسحاق ء آزمانک ء کہ آواں چہ قاضی نذر الاسلام ء ترینتگ ات شنگ کتگ ات اے رندی نسیم دشتی ء چہ عربی ء زرتگیں آزمانک ء شنگ بتیگ ء انت شمئے خیال ء اے سکس شریں کارے کہ ماوتی زبان ء راگوں دگہ زبانی لوزانک ء درستی بکناں“۔ (۴۸)

کریم ء نہ ایوک ء وت رجانک ء سراکار کرتگ ء رجانکاری کرتگ بلکس اے دگہ نبشتہ کاراناں ہم ہے سکس ء دلہڈی یے داگ کہ آہم رجانک ء رجانکاری ء نیمگ ء دلگوش بدینت۔ کریم دشتی ء رجانک کتگیں شعر ء ردانک بلوچی زبان ء لوزانک ء جوانیں لوزانکی مدیانی تہا شمار کنگ بنت۔

کریم ء آزمانک :

بنی آدم ء جیڑگ ء حیالانی درنگازی ء بازیں وڑ ء پیم بنت آہرچی گندیت،
اشکنت ء ماریت آئی ء را وڑے نہ وڑے ء درشان کنت اے درشانک ء درنگاز
اگاں حاصلیں وڑے ء حاصلیں وہدے ء کنگ بیت گڈ ازم جوڑ بیت۔ مرچی ء چہ
باز پیش مردماں پہ وہدے گوازیںگ ء کسہ گشی بندت کرتگ ات ہے کسہ ء درنگاز
وہدے ہمرائی ء وتی رنگ ء دروشم مٹ کت ء کسہ ء نوکیں دروشمانی تہا یکے آزمانک
انت۔

” آزمانک مروچیگیں دروشم ء ڈول ء چہ نوزدہمی کرن ء بنگیج
بوت ء اولی ایڈ گرایلن پو ء سال ۱۸۴۲ ء نگدی بنیات ء
آزمانک ء ناول ء رہند گشینت۔ براندر ماتیز امریکہ ء
نگدکار (۱۹۲۹-۱۸۵۶) ء آزمانک ء رہند ء کتاب ء
نبیسوک سال ۱۸۸۵ ء اولی رند ء آزمانک ء Short
Story ماں انگریزی زبان ء پچار ء آئی ء وڑ ء ڈول ء توسیپ
کنت۔ ایڈ گرایلن پو ء گوگول چہ ہماندکاراں انت کہ آیاں ء
آزمانک ء مروچیگیں شکل ء دروشم ء یات کنت۔“ (۴۹)

اگاں روکپتی آزمانک ء ابید ماروٹکی (مشرقی) آزمانک ء گپ بکناں
گڈاچوش گشگ بیت کہ

”مشرقی آزمانک نویساں چہ مذہب ء بازار زررتہ، ہمیشکی
مشرق ء جوان عادتی ادبی و سبق دیوکیں آزمانک گیشتر
گندگ بیت کلیہ ودمنہ کہ ہندوستان ء اولین آزمانکانی

کتاب انت ہم ہے صورت ء انت ہنچو کہ گلستان، بوستان،
 انور سہیلی و بہارستان ء آزمانک ہم علمی، ادبی و اخلاقی انت۔
 ادا یک گپے گشگ لوٹیت کہ آزمانک و حکایت ء طرز یک
 انت۔ بلے فرق چہ آیانی دراجی ء سرا انت۔ حکایت کسان
 انت ء آزمانک چہ آئی ء دراج تر۔“ (۵۰)

ہے وڑا اردو زبان ء نامداریں لبرانٹ ء کو اس حسن نور وتی کتاب
 ”اصناف نثر اور اردو ادب“ ء آزمانک ء بابت ء گشیت،

”افسانہ قدیم داستان اور حکایات کی جدید شکل ہے۔ قدیم اسپیپ
 کی کہانیاں، پنج تنتر کی کہانیاں اسی ہی طرح کی مختلف مذہبی
 اور دیومالا کی حکایتیں تاریخی شخصیتوں سے انسان کو نسللاً بعد نسللاً
 دلچسپی رہی ہے افسانے کی جڑیں قدیم حکایات ہی ہیں مگر افسانہ
 ان سے بہت مختلف ہے جدید افسانہ ایک شعوری ادبی
 کوشش ہے۔ قدیم کہانیاں فنی اعتبار سے بڑی غیر ضروری
 حد تک طویل اور جزیات میں غیر فطری ہوتی ہیں۔“ (۵۱)

آزمانک کہنیں کسہ ء داستانانی وڑانہ کہ دراج ء مزن انت نہ کہ سک
 کسان آئی ء وتی نبشتہ کنگ ء لہتیں حاصلیں رہبند (تکنیک) بنت۔

”بلوچی آزمانک ء بنگیچ چہ لہتیں باسین چا گردی ء دگہ ہے وڑیں بن
 گپاں بوتگ ات و ہدے کہ نوں بن گپانی توک ء فلسفہ، نفسیات، قومی سیاست،
 میان استمانی سیاست، انسانی حق، جنینانی حق، چکانی حق، جنس، دین، فرقہ ء دگہ
 بے حساب چیز ہوار بوتگ۔

ایشی ۽ بنگیج کوہنیں بیانی ۽ چا گردی حقیقت پسندیں تکنیکیاں
 بوتگ ات۔ وہدے کہ نوں ایشی ۽ وڑ وڑیں تکنیکی تجربہ بوہگا
 انت کہ آہانی علامتی، تجریدی، سرریلی، بازیگی، وجودی، شعوری
 رو، آزاد تلازم خیال ۽ دگہ بازیں تکنیکی ہوار انت ایشی ۽ بنگیج چہ
 سکیں سادگ ۽ یک رنگیں اسٹائل ۽ بوتگ ات۔“ (۵۲)

بلوچی زبان ۽ آزمانک ۽ باز دیروی کرتگ ۽ کمیں وہدے آزمانک ۽ نبشتہ
 کنوک ۽ وانوک گیش بوتگ انت ”بلوچی آزمانک ۽ نوکیں طرز ۽ آزمانک نبشتہ
 کنگ ۽ مٹیل گیش بوہان انت ۽ اے رد ۽ لہتیں نوک باہندیں آزمانکار نبشتہ ۽ پڑ ۽
 اتلگ انت بلے آ آزمانک ۽ ازم ۽ بارو ۽ شری سر پد نہ بوہگ ۽ سبب ۽ سر ۽ پاد
 جنگ ۽ انت۔ آوتی آزمانکاں ۽ علامتی گشت یا تجریدی۔“ (۵۳)

بلوچی آزمانک ۽ سراج تجربت ۽ نوک نوکیں تکنیکی راہ ۽ دراں پیچ کنان ۽
 مروچی آزمانک نویس گوں وتی خیال ۽ ازم ۽ دنیا ۽ بازیں زبانانی مقابلہ ۽ کننت۔

”بلوچی آزمانک نوکیں بلوچی ردانک ۽ ہما بہر انت کہ چہ
 ۱۹۵۱ء بگرتاں تنے وہدی یکشل بلوچی ردانک ۽ ہما بہر انت کہ
 چہ ۱۹۵۱ء بگرتاں تنے وہدی یکشل ۽ گون انت ۽ روج پہ روج
 دیروی کنان انت۔ منی خیال ۽ اے پیم گشگ ہم رد نہ بیت کہ
 شاعری ۽ پد آزمانک بلوچی لبزانک ۽ ہما مستریں بہر انت کہ
 ایشی ۽ بلوچی ردانک ۽ دامن پراہ ۽ شاہگان کرتگ۔“ (۵۴)

بلوچی آزمانک ۽ وتی بنداتی زمانگ ۽ لہتیں انچیں نام پیدا کرتگ
 کہ مروچی آبلوچی لبزانک ۽ مزنیں نام انت۔ ہے ناماں چہ یک نامے کریم دشتی ۽

گنت ”چہ کریم دشتی ء آزمائکاں آئی ء از می بودنا کی ء جند ء اسلوب ء شوہاز کنگ
مشکلیں کارے نہ انت۔ اگاں مادشتی ء آزمائکانی سراپچار بکنیں گڈا ما اے آسر ء
سر بنیں کہ یک آزمائک نو یسے ء جہت ء آئی ء گوں اے صنف ء نہ ایوک ء وتی
دل بستگی گوں دلپا کی ء مارتگ بلکیں کارمرزی ہم کتگ“ (۵۵) کریم ء انچو کہ
اے دگہ لبزانکی تہرانی سرا کم ء گچینی کار کرتگ ہے حساب ء آئی ء آزمائک ہم
یک ء دو انت بلے ہے کمیں آزمائکانی سوب ء آبلوچی زبان ء شریریں ء جوانیں
آزمائکارانی رم شمارا کنگ بیت۔

”کریم دشتی ء آزمائکاں سے چیزچہ درستاں زیات کشیتگ
انت سرجمیں کردار حقیقت نویسی و سادگی کریم دشتی ء وتی
کردارانی پیش کنگ ء کمال گوں انت آدو جملہ ہانی تہا
کردار ء سرجمیں عکس ء وانوک ء دیما پیش کنت کریم ء
آزمائک آئیے چا گرد و سماج ء زندگیں متحرک انسان ء
زندگیں قصہ ہانی مجموعہ بنت۔ از می ہیرت چاری ء ابید آ
یک قصہ گوشے ء رنگ ء زندگی ء، راستیں قصہ ہاں پیش
کنت“۔ (۵۶)

آئی ء آزمائک ”درور“ ء چندے بہر ء دلگوش کن انت ،
”بی بی ماہ گنج ء گوں پس ء پسودات من حشک بوتوں منی دپ
بند ء شت ہچ گشت نہ کت من دست پہ نغن ء شہار دات
چنڈے نغن لڈینت دست دپ ء نہ شت پدا دل پرکت ء
گشت بی بی مہکنج ء کجام جنک ء شاری ء کہ گرانا زء ؟ ناں پہ

شاری ۽ گرانا زء منی دل اش ریش کتگ ات یکے شت ۽ یکے
 احت پہ آیاں من میر عالی ۽ میر تاج محمد ۽ زہگ زامات کرتگ
 انت۔ نوں پہ بی بی مہکنج ۽ جند ۽ ہم چنت کس آحتگ من
 چارت کہ اے شمنے وتی مال پہ دگر ۽ پرچہ بروت؟“۔ (۵۷)

کریم ۽ آزمائکاں بلوچ چا گرد ۽ راستیں کسہانی گمان بیت ۽ ہے راستی
 آئی ۽ آزمائکانی براہ انت ”حقیقت نویسی (Realism) سید ہاشمی، نعمت گجلی،
 گوہر ملک و الفت نسیم ۽ رند بلکیں ایو کا کریم دشتی ۽ گوراہروڑا یکشل و ظاہر انت
 بلوچی ادب ۽ چوشیں وانو کے نیست کہ چریشی ۽ انکار بکنت“ (۵۸) آزمائک ۽
 بابت ۽ محمد بیگ بیگل نبشتہ کنت،

” آزمائک تری بیانہ بہ بیت، چیدگی (علامتی) بہ بیت
 تجریدی بہ بیت یاہر رنگے بہ بیت۔ ہے پیم آئی ۽ بنگپ، کلوہ
 لیکہ ۽ رم تری ہرچی بہ بیت منی نز ۽ اید گہ جبراں ابید آئی ۽ اے
 سے سپت بوہگ ہم ہژدوری انت بزاں یکے۔ آزمائک ۽
 سر یا بنگیچی بہر ہے رنگے ۽ بہ بیت کہ وانگ بنا کنگ ۽ شرت ۽
 مردم ۽ Captivate بہ کنت، بزاں وتی پنجگانی تہا بہ گپیت چیا
 کہ آزمائک ستر شرت بہ بیت آئی ۽ کسہ لیکہ فارم درست شرت بہ بنت
 بلے اگاں مردم ۽ وانگ بنا کنگ ۽ شرت ۽ ماں وتی پنجگاں مہ
 گپیت گڑا سہرائیں جبرے آرا کس نہ وانیت“۔ (۵۹)

ہے وڑا بیگ محمد بیگل دی مترا گشیت،

”دومی۔۔۔ آزمائش کے نیا محی بہر ہمنکہ تامدار، دلکش ء وانا ک
 بہ بیت کہ وانوک آئی ء وانگ ء چچ رنگ ء شزار ء دل سیامہ
 بیت آتاں گڈی بہر ء بس واناں ء بروت۔ سیہی۔ آزمائش ء
 گڈی بہر سک باز دلگوش کرزیت چیا کہ آزمائش ء سوب
 مندی ء بے سوبی ء دار مدار ہے گڈی کلانکس ء سرائنت
 کامیابیں آزمائش ہما انت کہ آئی آسر (Climax)
 گڑینوک ء چہ وانوک ء گمان ء آدمیم یا کہ آئی ء چپ بہ بیت۔
 اے سپت ایڈ گراہیلن پو ء دگہ بازیں روکپتی آزمائش کریں ناول
 نویسنڈگانی شاہوکار آزمائش یانا ولانی تہا گندگ بیت۔“ (۶۰)

کریم ء آزمائش اے سے ایں چیز سرجی ء است انت ء شریں وڑے ء
 سہر انت آئی آزمائش تہا انچائیں ء پوچیں گپ نیست ء آئی ء آزمائش کچ ء
 زیات دراج ء مزن ہم نہ انت کہ وانوک ء رابیزار ء شزار کن انت بلکیں آسا دیں
 لبز کار مرز کنت،

”کریم دشتی ء آزمائش مستریں جوانی بیان ء سادگی ء بے
 ساختگی انت۔ آچوشیں بے پکاریں پس منظر و پڑور ء آرگ چہ
 مدام و تا پھریز تی کہ گوں ایشاں آزمائش گران بے ربط
 معلوم بہ بیت۔ آچا گرد و کردارنی جاور و مارشتاں گوں باز
 سادگی ء بیان کنت گوں ایشی ء اے کردار ء چا گرد ماورائی و دگہ
 دنیائی مہلوک جوڑ نہ بنت بلکیں وانوک ایشاں وتی چپ و
 چا گرد ء گندیت و ماریت۔“ (۶۱)

کریم ء آزمائک نہ ایوک ء وتی دور ء آزمائکانی برزی لڑ ء شمار بنت بلکیں
بلوچی لبرانک ء آئی ء آزمائکاناں یک حاصیں جاہ ء ہندے است انت۔

”بلوچی آزمائک نویسی ء بنگیچی دور ء چشیں آزمائکارے
وانوک نہ گندیت کہ آئی ء چار ء پنج آزمائک ء گیش نویستہ۔
اگاں چشیں آزمائکارے در کئیت۔ گڑا یک ء دو ء گیش نہ
انت یک آزمائکارے دو یاسے آزمائک نویست گڑا دم
بارت ء بیگواہ بیت۔ اے دور یک نزوریں ء ناگشادیں دور ء
آزمائکار زند ء گزر ء پکاراں ماریت۔ بلے اے مارگ ء
زانت ء فہم ء ہورت کاری بنی آدم ء دل ء لہڑ ء ہل ء پکائی
نفسونکی پجارگ ء رم در بری ہمراہ نہ انت ء چشیں نزوری ء
ناگشادی ہر لوزانک ء ہمراہ انت“ (۶۲)

بلوچی لبرانک ء بنداتی آزمائک نویساں بازیں یے ء اے تہریل کرتگ
ء بازینے ء گوں دل سٹکی ء اے تہر ء ہمراہ داری کرتگ ء وتی آزمائکاری منارینتگ
اگاں ما بگشاں کہ کریم دشتی ہم چریشاں یکے گڈا اے گپ رد نہ بیت پرچا کہ آئی ء
آزمائک نہ ایوک ء ہما وہد ء زمانگ ء کہ نبشتہ کنگ بوتگ انت، وانگ بوتگ
انت بلکن ء انوہم وانگ بوتگ انت آدگہ گپے کہ آئی ء اے پڑ ء سک کم نبشتہ کرتگ
آزمائکے ء ازمی لوٹاں جوانی ء سر پد بوتگ چوشکہ آئی ء یک کسانیں آزمائکے ”منی
میارچے ات“ ء دلگوش کن ات،

”یکیں مرچی ء باندات ء معنا پرچے یکے نہ انت؟ ہواے بیرے۔ من
 باز بدیں کتہ۔ چشین بے قدرے تو، نشتہ، تئی نازاکیں والے برتہ۔
 بلے شرکت، اے بیرے۔ میارمنی انت تو بے میارے ہکاں ء راہادگ
 بوت۔ گریوان ء گشتے مہرے پہ قہرے۔ منی دپ بند شنگ ات
 منی پشلی ء حشک اتوں ہنچو کا کہ شت چکے جت ء گشتے ترا
 من چات ء تیلانک دینگی ات وت دور بوشتاتینے۔ منی بدن لرزگ ء
 لگ ات من ء سر ء چہ پاداں ہیدے ء سرکتگ ات۔ من سک
 پشومان اتوں۔“ (۶۳)

اے آزمانک ء وانگ ء پد مردم ء سماہ بیت کہ کریم یک پکانیں
 آزمانک نویسے ء آزمانک نبشتہ کنگ ء درائیں لوٹ ء گزراں سر پد انت پرچا کہ
 آئی ء دری زبانی آزمانک وبتگ انت ء چیزے رجانک ہم کرتگ انت۔ کریم ء
 آزمانکانی بندری خیال آئی ء چاگرد ء ربیدگ انت ء آئی ء خیال ء لبز ہم پہک وتی
 چاگرد ء آدینک ء پیش دار انت۔

سرسون:

- 1- یوسف، ممتاز، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی، دومی ۲۰۱۵ تا کدیم، ۱
- 2- شاہوانی، عبدالقادر، ایشر، بلوچستان کی نامور ہستیاں، نیوکالج پبلی کیشنز کوئٹہ، ۲۰۱۴، تا کدیم، ۳۱۱
- 3- دشتی، نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۱، تا کدیم، ۶۵
- 4- دشتی، کریم، شون، ماہتاک اولس کوئٹہ۔ نومبر، دسمبر ۱۹۶۴، شماره۔ تا کدیم، ۳
- 5- دشتی، کریم شون ماہتاک اولس کوئٹہ، جنوری، ۱۹۶۵، شماره نمبر ۲ تا کدیم، ۲
- 6- دشتی، کریم، شون، ماہتاک اولس کوئٹہ، فروری، ۱۹۶۵، شماره نمبر ۳، تا کدیم، ۲
- 7- دشتی، کریم دور، دور اولس، ماہتاک اولس کوئٹہ، مارچ تا اپریل ۱۹۶۵، شماره نمبر ۴، تا کدیم، ۲
- 8- دشتی، کریم، ماہتاک اولس کوئٹہ، اگست ستمبر ۱۹۷۹، شماره نمبر ۷۔ تا کدیم، ۵۶
- 9- دشتی، کریم، مئے لوزانک، لوزانک شننگی سنگت، ۱۹۶۳، تا کدیم، ۸
- 10- داد، اے، آرم ساچست معنا، استین شننگا رکچ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۳۷
- 11- دشتی، نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۶۶
- 12- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۳۷
- 13- داد، اے، آرم شرگداری بلوچی شرگداری، استین شننگا رکچ، ۲۰۱۴، تا کدیم، ۹۴
- 14- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم، ۴۰، ۳۹
- 15- داد، اے، آرم شرگداری بلوچی شرگداری تا کدیم ۹۴
- 16- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم، ۱۳۱، ۱۳۰
- 17- دشتی، کریم، لوز لوزانت (نبشتانک) کشین، ردانک، ردء بند صورت خان مری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، اولی چاپ ۲۰۱۲، ۱۳۰

18- دشتی، کریم، مئے لوزانک، تا کدیم، ۱۰

19- دشتی، کریم، دل زریت بولان،، تا کدیم، ۱۰۵

20- ہمیش،، تا کدیم، ۱۰۸

21- ہمیش، تا کدیم، ۱۳۴

22- ہمیش، تا کدیم، ۱۳۷

23- ہمیش،، تا کدیم- ۱۴۲، ۱۴۳

24- ہمیش، تا کدیم، ۱۴۴، ۱۴۵

25- بلوچ، عبد، لصبور، ڈاکٹر، بلوچی قصہ لبرزانک، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۹، تا کدیم، ۷

26- صابر، غوث، بخش، نگرہ درنز، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۶ تا کدیم، ۶

27- شاہوانی، عبدالقادر، اشیر، گچین کسمانک، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۶، تا کدیم، ۷

28- غزل، سیما، برصغیر میں ڈرامے کا سفر (شمولہ) حرف شوکار، شید نوید حیدر ہاشمی کوئٹہ

راؤٹرز فورم کوئٹہ، مئی تا اگست ۲۰۱۱، تا کدیم، ۲۲۸

29- شاہوانی، عبدالقادر، اشیر، گچین کسمانک، تا کدیم ۵، ۷

30- ہمیش، تا کدیم، ۹

31- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم، ۱۵۵

32- ہمیش، تا کدیم- ۱۵۴

33- ہاشمی، رفیع، الدین، اصناف ادب، سنگ میل پبلی کیشنز اسلام آباد، ۱۹۹۸، تا کدیم، ۱۳۸

34- دشتی، کریم، دل زریت بولان،، تا کدیم، ۱۶۵

35- ہمیش، تا کدیم، ۱۵۴

- 36- حسن، گل، ڈاکٹر، رجانک کہنیں کسب و نوکیں علمے، (نیشٹانک ہسٹورین، جامعہ بلوچستان شعبہ بلوچی، ۲۰۱۳، شمارہ نمبر ۵، تا کدیم، ۲۵)
- 37- بیگ، مرزا، حامد، ڈاکٹر، ترجمے کا فن، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد، ۱۹۸۷، تا کدیم، ۶۸
- 38- حسن، گل، ڈاکٹر، رجانک کہنیں کسب و نوکیں علمے، تا کدیم، ۳۴
- 39- آدینک (گچین تاک) رد و بند: محرم، اصغر، بصیر، قادر، سلیم ہمزاز، آبلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۲، تا کدیم، ۲۲۲
- 40- دشتی، نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۱، تا کدیم، ۶۷
- 41- ہمیش، تا کدیم، ۶۷، ۶۶
- 42- داد، اے، آر، ٹی ایس، ایلپیٹ (رجانک) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۶، تا کدیم، ۸
- 43- دشتی، کریم، دل زریت بولان، تا کدیم، ۲۲۴
- 44- بیگ، مرزا، حامد، ڈاکٹر، ترجمے کا فن، تا کدیم، ۱۰۷، ۱۰۶
- 45- ہمیش، تا کدیم، ۹
- 46- دشتی، خاموش (ہوار) زاپران ء پل، رد و بند، ارشاد عالم، سید لیزانکی گل گوادر، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۱۶۳
- 47- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی، تا کدیم، ۱۷۶
- 48- دشتی، کریم شون ماہتاک اولس کوئٹہ، نومبر دسمبر ۱۹۶۴، تا کدیم، ۳
- 49- رئیس، علی، آزمانک ء آئی ء پیدائش (ہوار) آزمانک ء راجد پتر ء بلوچی آزمانک رد و بند روف، راز بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۱۱۹
- 50- م، طاہر، آزمانک (ہوار)، گشین ردانک، رد و بند، صورت خان مری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۲، تا کدیم، ۳۵۷

- 51- نور، حسن، اصناف نثر اور اردو ادب، مکتبہ ریاض کراچی، ندام، تا کدیم، ۵۶، ۵۵
- 52- پرواز، غنی، بلوچی آزمانک کجا اوشتاگک؟ (ہوار) آزمانک ء راجد پتر ء بلوچی آزمانک، تا کدیم ۱۷۴، ۱۷۳
- 53- صبا، بیزن، ڈاکٹر، آزمانک، Short Story (ہوار) آزمانک ء راجد پتر ء بلوچی آزمانک بلوچستان اکیڈمی، تربت، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۱۶۱
- 54- غمشاد، اکبر، پٹ ء پول، آزمانک ء راجد پتر ء بلوچی آزمانک بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۸۳
- 55- دشتیاری، صبا، انگریس واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ کراچی، ۱۹۹۹ تا کدیم، ۱۸۷
- 56- ہمیش، تا کدیم، ۱۸۸
- 57- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۱۵۰
- 58- دشتیاری، صبا، انگریس واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ کراچی، ۱۹۹۹ تا کدیم، ۱۸۸
- 59- بیگل، بیگ، محمد، آزمانک ء لہتیس دلگوش کرزیں پہنات، آزمانک ء راجد پتر ء بلوچی آزمانک رد ء بندروف راز، تا کدیم ۱۸۲، ۱۸۱
- 60- ہمیش، تا کدیم، ۱۸۲
- 61- دشتیاری، صبا، انگریس واہگ، سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ کراچی، ۱۹۹۹ تا کدیم، ۱۸۸
- 62- دشتی، نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۱، تا کدیم، ۶۰
- 63- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۱۵۲

کریم ء شرگرداری

درشان کنگ بنی آدم ء بُنکی لوٹاں چہ یک مستریں لوٹے، کہ آوتی واہگانی
 درشانی ء حاترا چے پیمیں لبز کارمرز بکنت دانکہ دیم ء مردم آئی ء را پوہ ء سرپد بوگہ ء
 ہمرائی ء آئی ء اندری درشان ء تہہ ء توکی بزانتاں ہم سرپد بہ بیت۔ ہر مردم ء جیڑہ چہ
 دومی ء جتا بنت ہے وڑا جیڑگ ء درشان ہم، درشان ء حاترا یک حاصیں راہبندے
 کارمرز کنگ بہ بیت گڑا آ لبزانک بوت کنت۔ لبزانک زند ء ذرائیں ندرگاں
 لبزانی دروشم ء پیشدارگ ء نام انت۔

”لبزانک ء شرتر ء نامدارتریں سپت یا تعریف لبزانکی دنیا ء
 مزنیں نامیں ندرکار میتھو آرنلڈ ء کنگ۔ آئی ء رو ء لبزانک
 زند ء آدینک، زند ء شرگرداری، زند ء دیم ء برگ ء زند ء پہک
 ء پلگار کنگ انت۔“ (۱)

لبزانک زند ء ہما پلگاریں آدینک انت کہ ایشی ء بنی آدم ء درشان کنگیں
 لبزانی ذرائیں تہر ء بہر وتی وتی رنگ ء چارگ بنت۔ لبزانک زند ء چیدگانی ہمامڈی
 انت کہ ایشی ء امبار ء ہر وڑیں لاس ء مُروارد آست ء ہر لاس ء مُروارد ء وتی یک
 جتائیں رنگ ء دروشم ء وتی جتائیں بستار ء آرزشتے آست انت۔ ہے مدڈیانی
 تہا یک مدڈی یے شرگرداری (نگد) انت شرگرداری یک چیز یے ٹپاسگ ء
 چارگ ء آئی ء شر ء حراب ء بابت ء گپ کنگ ء آوانی گہتر کنگ ء نام انت۔

”ایبر کرامسی (Aber Crombie) ء گشگ انت کہ ہماروچی
 انسان ء اے زانت کہ من پلاں گپ ء پلاں رنگ ء بگوش
 آل، جوانتر انت، پاپلاں چیز، چہپلاں چیز ء شتر تر انت، ہماروچی
 شرگداری بندات بوتگ“ (۲)

چیزی ء بابت ء جیڑگ، فکر کنگ، خیال کنگ ء رندا ہے فکر، جیڑگ ء
 خیالانی پڑدر ء یک را ہے کچین کنگ شرگداری گشگ بیت۔ شرگداری ء بابت ء
 اردو زبان ء نامداریں نگدکار، لہزانت ء کواس وزیر آغا وتی کتاب ”تنقیدی
 تھیوری کے سوسال“ ء نبشتہ کنت۔

”مغربی ناقدین نے تخلیقی عمل کو سمجھنے کے لئے مختلف علمی
 شعبوں میں ہونے والی پیش رفت سے بھی خوب فائدہ اٹھایا
 ہے غالباً ان مباحث کے گہرے اور دقیق مطالب کو گرفت
 میں نہ لے سیکھنے کے باعث ہی معیارے بعض کرم فرمایہ
 اعلان کرنے لگے ہیں کہ تنقید اور تصنیف میں دوریاں پیدا ہو
 گئی ہیں۔ جدید تنقید کے ضمن میں ایک عام مقالہ یہ بھی ہے
 کہ تنقید کا اصل کام ذوق کی تربیت، زبان کا صحیح استعمال، اچھے
 بُرے ادب کی پہچان اور مصنفین کے ادبی مراتب کا تعین تھا
 جسے جدید تنقید نے نظر انداز کر دیا ہے“۔ (۳)

روکپتی (مغربی) نگدکارانی کرا نگد (شرگداری) ء لیکہ ہے وڑ انت
 چوشکہ رودرتکی (مشرقی) شرگداری کرا انت۔ شرگداری ء بابت ء بلوچی ء اردو
 زبان ء نامداریں شاعر ء لہزانت عطا شاد نبشتہ کنت کہ

”شرگداری چے یے؟ وتی زانگ انت، وتی فہمگ انت
دل ۽ زرد ۽ ایمنی انت۔ ہما تران ۽ بکن کہ کسی زور ۽ سرے پر مہ
بیت وتی بہ بیت۔ شرگداری سروک (لیڈر) یا وکیل ۽ گچین نہ
انت کہ اُلس ۽ زیاد ہی ۽ کمی ۽ سرا انت۔ صدمردم یک لوز انت ۽
یک شاعری ۽ را دوست کنت الٰہی نہ انت کہ حق ۽ مسترین
مزن ترین لوز انت ۽ شاعر بہ بیت۔ پمیشا شرگدار ۽ گوں ہم
تپاک بونگ شرگداری ۽ مزنی ۽ سرجمی ۽ سہرانہ کنت۔ شرگداری
یک وت سازیں (Creative) یک ہنچیں رژن کارے
کہ بنی آدم ۽ وتی زانت ۽ سرا برجاہ بیت۔ (۴)

شرگداری زانت، سد ۽ سماہ لوٹیت، رچا کہ شرگداری ایوک ۽ شرگدار ۽
وتی جند ۽ خیال، لیکہ ۽ چممشانک ۽ سرا نہ بیت، بلکیں سنجی بوونا کی ۽ ہمرائی ۽ محکم ۽
تمردیں دلائل ہم ہزوری انت۔

”شرگداری ۽ انچائیں معنا چکاسگ ۽ درجنگ انت۔ انگریزی ۽
پہ شرگداری ۽ Criticism ۽ لبز کارمز بیت۔ ایشی ۽ لبزی معنا
راست ۽ دزوگ ۽ نیام ۽ کشکی ۽ زندگ انت (بزاں انصاف
کنگ انت) چوے دگہ زانتانی پیم ۽ لبز انکی شرگداری ۽
بندات اول چہ یونان ۽ بوتگ، ۽ بوطیقا (شعر ۽ ازم) شرگداری
۽ اولی کتاب انت۔ بلے چیز چہ آسمان ۽ ایر نہ کپتگ بلکیں آئی ۽
پُشت ۽ گپ ۽ کسو یے الم بیت۔ ہما ایشی ۽ ردوم دنت ۽
دیما کارایت۔ ارسطو ۽ چہ پیسر شرگداری ۽ رنگ ۽ چیدگ

گندگ ء کاینٔ۔ عومر کہ دنیا ء او لی شاعر انت، شاعری ء سنج ء
 سماء پتھی ء شرگداری ء سماء سنج ہوں آئی ء گور ء گندگ بنت۔ چہ
 آئی ء رند ء شاعر ہیسید، زونفینز، پنڈار ء جور جس ء گور ء ہوں
 شرگداری ء نکش ء رنگ دست کپ انت۔“ (۵)

پہ شرگداری ء ہر زانکار ء شرگدار ء وتی یک جتائیں لیکھے بیت ء ہر
 شرگدار ء وتی زانت ء یک کچ ء کسائے ہم بیت، کہ آہر چیز ء وتی زانت ء
 سرپدی ء رد ء کیل کنت۔ بلے یک چیزے کہ آپہ شرگداری ء درستانی کرا مشترک
 یک انت آسمانٔ ”شرگداری ء درگت ء ایلپٹ ء سرجمیں سنج ء پکر چی انت؟
 آئی ء آدگہ نبشتا نکاں چہ ابید منی دل ء آئی ء نبشتا نک ”شرگداری ء اگدہ“ ء ترانگ ء
 کپیت کہ ایشی ء آسسا ساچی ء شرگداری ء سراتران کنت ء کشیت، من اے
 گپ ء سر ء ایراد نہ گراں کہ ازم وت ء چہ ابیداں دگہ بازیں چیز ی ء جوازت ء وتی
 تہا داریت۔ بلے ازم ء را باند انت کہ اے لیکہانی سماء مداریت ء ازم ء وتی
 اگدہا ہر چی کہ بہ بیت قدر تی جتائیں پکرانی پد ء شری ء چہ ایشاں بلے سما بیت ء وتی
 کار ء کنت۔ ایشی ء ابید شرگداری ء پہ ہژداری انت کہ آلیک ء درا نگازی ء بہ کنت،
 ایلپٹ ء سرجمیں گپانی بزانت ہمیش انت کہ سسا ساچ بلے سمائی لوٹیت۔
 شرگداری ء پہ مردم سماء بہ بیت۔ چرے گپاں چہ شرگداری سج گپیت ء سہرا بیت۔
 پکر ء آئی ء بنکی جیڑہ ارزشت دار انت کہ آہانی بنپد ء سرازانک ایر انت ء چریشی ء
 چاگرد ء تہذیبی ارواہ نپس کشیت۔“ (۶)

شرگداری لبزانک ء ہماشہ رگ انت کہ اگاں ایشی ء رانپس گیر کنگ
 بیت گڑانہ ایوک ء لبزانک چیر تریت بلکیں شرگداری ء جند ہم پشت نہ کپیت،

شرگردار نہ ایوک ء ازم ء دامن ء بداریت بلکیں ازم ء تہہ ء تو کی جلوانا کیاں ہم پدّر
 بکنت، نہ ایوک ء ستاہ ء توسیپ، ء نہ ایوک ء ایرجنگ بلکیں یک انچیں نازرکیں
 کشکے کہ آ ایوک ء گوں سد ء سماء ء زانت ء گوں بندوک بہ بیت، شرگرداری ء بابت ء
 اُردوزبان ء نامداریں شرگردار، لہزانت ء کواس ”جابر علی سید“ وتی کتاب ”تنقید و
 تحقیق“ ء نبشتہ کنت۔

”ایک طویل عرصے سے ہماری تنقید نے ادب میں صرف
 موضوع اور اس کی فلسفیانہ ترجیحات کو ہی مباحث کا محور و مرکز
 بنا رکھا ہے اور ان جمالیاتی عوامل کی طرف سے توجہ پٹی چلی گئی
 ہے جو کسی بھی ادب پارے کی ادبی درجہ بندی میں بنیادی
 حیثیت کے حامل ہوتے ہیں۔ کوئی مانے یا نہ مانے لیکن
 ہے، یہ حقیقت کہ تنقید کی اس صورت حال نے ادب اور غیر
 ادب کے درمیان فرق نہیں رہنے دیا۔ چند مرعوب کر دینے
 والے ناموں اور فلسفیانہ اصطلاحات اور ازموں کے حوالے
 سے ادب پارے کو زمین سے اٹھا کر آسمان پر پہنچا دیا جاتا
 ہے جہاں یہ صورتِ حال ادب کے لئے نقصان دہ ہے وہاں
 خود تنقید بھی اپنا اعتبار کھوتی چلی جا رہی ہے۔“ (۷)

شرگرداری ء حاترا الٰہی انت کہ شرگردار کسی رعیاء مہ کنت ء پہ وتی جندء
 ذاتی پسند ء ناپسند ء گپ ء مہ کنت، شرگردار ء دست ء یک انچیں سنگے بہ بیت کہ آئی
 سنگ پہ ہچ لحاظ ء حاترا مجبور ء لاچار مہ بیت۔

”لبز انکء سءے طاقت یکسرا کارء انت یکے نبشته کنگ دومی لذت زورگ ء سیمی شرگداری انت۔ چرے سنین طاقتاں دو وواست کہ است چراں رند گڑاں شرگداری وتی کارء کار پداں پیش داریت ہر کدیں کسے بماریت کہ بازیں چیزانی تہا یکے گچین کنگی انت گڑاں شرگداری بنا بیت۔ شرء گنگء ء گیشینگ، شپ ء روچ ء نیام ء فرق کنگ ء کار شرگداری انت۔ اگاں لبز انت ء اے کاروت کت بے کتیں گڑاں شرگدار ء حاجت نہ منتگ ات چو کہ شرگدار ء کار ء منصب بستگیں ماڑی ء ڈیرینگ نہ انت بلکن ء لیپ ء لپائی انت پمیشکہ شرگدار گوں نیکیں بیت ء کار بہ کنت تہ شرین لبز انک ء پیدا ک کنگ ء کم کار بوت کنت پمیشکہ حرابیں ء سیمی درجہ ء نبیسوک چہ شرگدار ء مدام نہ وش بنت“۔ (۸)

شرگدار ء کار چوشکہ شرء حراب ء نیام ء تپاوت ء فرق ء ودی کنگ ء حرابیانی پد ر کنگ ء شرء شرگشگ انت، بلے آچے وڑ شر انت، یاچے وڑ حراب انت، ہمے گپ ء پد ر کنگ ء درور دنیگ پدا ہمے شرء حراب ء علمی تک ء چارگ ء تپاسگ اصل شرگداری انت۔ ”شرگداری رژن داریں بنی آدم ء ہمرائی ء ودی بوتگ۔ بنی آدم ء وتی ودی بوہگ ء ہمراہی ء، چہ وتی سرء گوش ء چنڈگ ء وہدء، وتی چپ ء چاگرد ء سہدار ء بے ساہ ایں چیز چار اتگ انت۔ آہانی زانگ ء پہمگ ء کوشت کتگ۔ آہانی شرئی ہم دیستگ ء حرابی ء نزوری ہم۔ چرا چیز ء آہانی سپتانی توکا بازے دوست بوتگ ء بازے نادوست۔ نادوستیں چیز چہ وت ء دور کتگ انت ء چراہاں نزیک بوہگ ء پھریزے کتگ۔ بلے دوستیگیں چیزے نزیک ء آورتگ انت۔ آہانی شرچاری یے کتگ۔ چراہاں نپ و پاندگے چست کتگ، ء گیشتر چہ نپ و پاندگ ء آہانی دیما برگ ء جہد کتگ۔ اے شرگداری ء بنداتی

سورت بوتگ۔“ (۹) ہر چیز، شر، گندگ، چارگ، اے ردء بے لحاظ، بے حاتم
 بوہگ الی انت، اگاں گپ لبزانک، بہ بیت گڑا لبزانکی شرگداری، حاتم شرگدار
 درستاں سروتی جنء شرگداری بہ کنت کہ من داں چنکس حدء بے لحاظ، بے حاتم
 اوں پدا گڑا آدیماشت کنت، اُردوزبان، نامداریں نگدکار، لبزانت پروفیسر ڈاکٹر
 سید وقار احمد رضوی وتی کتاب ”تاریخ نقد“، نبشتہ کنت۔

”تنقید مقالات میتھو آرنلڈ کی مشہور کتاب ہے۔ جس میں
 اُس نے اپنے نظریہ تنقید سے بحث کی ہے۔ وہ انگلستان میں
 انگریزی ادب کا مشہور نقاد تھا۔ وہ نقاد کے لئے بے غرضی،
 بے تعلقی، یعنی غیر جانبداری کو زیادہ اہمیت دیتا تھا۔ اُس کا
 کہنا یہ تھا کہ نقاد کو عصبیتوں اور تنگ نظری سے پاک ہونا
 چاہیے۔“ (۱۰)

شرگدار اگاں بے لحاظ مہ بیت، لحاظ داری، گٹ بہ بیت گڑا آ
 شرگداری، لوٹاں پورا کرت نہ کنت، شرگداری وتی سرجم، محکمیں بالادء داشت نہ
 کنت کہ نہ ایوک، لبزانک بلکیں شرگداری، حاتم ہم جوان نہ بیت۔ ہر کس وتی
 دوست، سنگت، وتی نزیکیں مردمانی وت سریں تعریف، توسپے بنا کنت،
 لبزانکی نزوریاں چیردنت کہ لبزانک، حاتم سکلیں تاوانے بیت۔ ”ایڈورڈ سید“
 واستا شرگداری گوں شرگدار، ذات، بندوکیں رہندے۔ اش ہر وہدی، میک
 (active) انت، گوں دنیا، بندوک، انت۔ شرگدار ہر وہد، نبشتہ، ہورت
 ہورت، چاربت، آئی، مول، مراد، درا کنت۔ شرگداری، لچی، دُزی، دروگ،
 پنڈلاں درا کنت، وانوک، دیما کاربت، نوکیں راہبندانی واستا راہ ہموار کنت۔

شرگدار استیں دورے (گدار، کسمانک، آزمانک، شاعری) چا گردے وتی (لبرے) ماناء پول ایت ء چریشی ء چه دور بوت نہ کنت۔ (۱۱)

شرگدار چوشکہ یک نبشته کارے ء شرگداری آئی ء کارانت انت، پمیشکہ شرگداری لبرانک ء یک محکمیں بہر ء تہرے گشگ بیت، لبرانک ء اے تہر کہ نگدکاری یا شرگداری گشگ بیت۔ اصل ء لبرانک ء راپلگار کنت، لبرانک ء ہر تہر ء وتی یک کارے بیت ء آئی ء یک بستارے بیت۔ ہے وڈا شرگداری ء بستار ماں لبرانک ء سک مزن انت۔ ”اے جبر راست نہ انت کہ شرگداری لبرانکے نہ انت۔ شرگداری لبرانک ء حاصیں بہر ایت۔ اے ہم رد انت کہ شرگداری سازگی لبرانک ء مٹ نہ انت۔ شرگداری چه شاعری، آزمانک، کسمانک، ناول ء لبرانک ء ایدگہ نکاں چچ وڈا کمتر نہ انت بلکیں اگن چه ذرائیں نکاں کیے شرتر گشگی بہ بیت، تہ آ شرگداری بیت۔ اے جبر ہم نزانکاری ء نشانی انت کہ شرگداری، ازم کارانی ایرجنگ، بدگشی ء بے عزت کنگ ء نام نہ انت۔ راستیں شرگداری، ازم ء شرری ء نزوری ہر دکاں پہ مثال ء دلیل پیش داریت ء ازم ء شرتر کنگ ء واستا ازم کارے رہشونی ء کنت۔“ (۱۲)

شرگداری شر کنگ ء حاترا کنگ نہ بیت کہ فلاں چیز چوش انت یا فلاں چیز ء را اے وڈ بوگی ات بلکن چیزانی شر ء گنگ ء بابت ء وتی لیکہ گوں محکمیں دلیلاں درشان کنگ انت۔

شرگداری ء بابت ء شمس الرحمن فاروقی وتی کتاب ”تنقیدی افکار“ ء نبشته کنت ”تنقید کیا ہے؟ اس سوال کا جواب شاید بہت تشفی بخش نہ ہو، لیکن تنقید کیا نہیں ہے؟ کا جواب یقیناً

تشفی بخش اور بڑی حد تک قطعی ہو سکتا ہے۔ تنقید عمومی اور
سرسری اظہار رائے نہیں ہے۔ غیر قطعی اور گول مول بات
کہنا نقاد کے منصب کے منافی ہے۔ تنقید کا مقصد معلومات
میں اضافہ کرنا نہیں بلکہ علم میں اضافہ کرنا ہے۔ (۱۳)

علم زانت ء نام انت، فہمگ ء نام انت، ہے زانت ء فہم پہ شرگداری ء
المی ایں چیز انت۔ شرگدار ء را یک لیکھے بیت کہ آوتی زانت ء فہم ء کار بندیت ء
وتی لیکھ ء رادرشان کنت، باز براے وڑ ہم بیت کہ بازیں نبشتہ کار شرگدار ء لیکھ ء
گوں تپاک نہ کنت بلے ایشی ء مطلب اے ہم نہ انت کہ شرگدار حراب انت
بلکن اے گشگ بیت کہ آوتی زانت ء فہم ء گپ ء کنگ انت کہ آئی ء کچ
ہمیںکس انت۔ شرگداری ء بندات ء چہ بنی آدم ء غور ء فکر ء بنا بیت، بلے لبز انکی
شرگداری ء توم یونان ء کیشگ بوتگ ء اے ول ء شاہ کشان ء بازیں لبز انک ء
زبانوں وتی روتگ تالان کنان ء آورتگ ء سک داتگ انت۔ لبز انکی شرگداری
لبز انک ء ہما محکم ء الم ترین بہر انت کہ اگاں اے بہر چہ لبز انک ء کیشگ بہ
بیت گڑا بزاں کہ لبز انک ء آپ شونز بندیت ء لبز انک ء دیروئی ء گام اوشت ء
آماچ بنت ء لبز انک دیروئی ء بدل ء پد منتگی ء آماچ بیت۔ پرے حاترا دنیا ء
ذراہیں لبز انکاں شرگداری ء نگد ء را یک حاصیں بستاری ء چارگ بیت۔

شرگداری ماں بلوچی لبز انک ء:

بلوچی زبان ء بنداتی مڈی آئی ء کوہنیں عہدی شعر ء گیدی کسہ انت کہ
اے شعرانی تہا بلوچ وتی راجد پتر ء ڈسیت ء شوہاز کنت، ہے رنگ ء گیدی کسہ ء
کوہنیں داستان ہم مئے لبز انک ء بُن اِشت زانگ بنت۔ بلے نوکیں لبز انکی

مدّی مارا بازیں تهرانی درو شمء گندگء کابنت کہ وهدے 1951-1952 ء کہ
ماہتا کہ ”اومان“ چه کراچی ء چاپ ء شنک بوت گڑا بلوچی لبرانک ء دامن ء
بازیں ہندی ء دَری شعری ء ردا نکی تہراں وت ء راجاہ دات۔

”اومان ء روک کرتگیں آس انگلت ٹمبان ات کہ بلوچی تمن ء دگہ لبرانے
ء جہہ جت۔ آرات جمالدینی ء چه کراچی ء ”بلوچی ماہتا کہ“ در کرت، بلوچی ء اے
ماہتا کہ ء ہم پہ زیبائی ء پہ لوزانتی گنج گوں در آمدیں زبانانی ماہتا کاں جت ء
وارت، وهدے بلوچ شہ نویس ہم چه بے تائیں رندکاری ء در کپتہ گنتت و آیایں
لوزانت ء بہر تہر ء راہ بندیگی کرتگت۔ کسمانک ء آزمانک، شرگرداری، رپورتاژ ء
دگہ لوزانتی نوشتانک ء کلیں راہاں بلوچی زبان درستی بوت۔ (۱۴)

بلوچی زبان ء لبرانک ء حاترا اے دور یک انچیں چمگے زانگ بیت کہ آئی ء
آپ تے وهدے یک پیم ء تجک ء انت ء بلوچی لبرانک ء سرڈگار ء سیر آب کنکا
ء انت۔ اے ہما وهدے کہ یک نیمگے بلوچی زبان ء نبشتہ کار ء شاعر وتی لبرانکی بود ء کمال ء
نشان دسیگ ء پیشدارگ ء حاترا یلے چه دومی ء گامے دیما برگ ء جہد ء کوشست ء
گلانش اتاں۔ یک نیمگے ماہتا کہ ء تا کبندانی چاپ ء شنک بوہگ تاں دومی
نیمگ ء کراچی ء پدا کوئٹہ ء ماں ریڈیو پاکستان ء بلوچی مراکش ء بندات بوہگ ء گوں
بلوچی زبان ء لبرانک ء دیروی ء سفر گیشتر ترند بوت۔ شاعر ء لبرانتاں گوں دنیا ء
ہمگام بوہگ ء سکین ء بلوچی لبرانک ء بازیں نوکیں تهرانی سرا بورتاچی کرت، گڑا
ہے مارشت ء واہگ ء سرچست کرت کہ پہ لبرانک ء جوانی ء دیروی ء حاترا
شرگرداری ء کشک رندگ مہ بیت تاں آروچ ڈور نہ انت بلوچی لبرانک وتی اے
تیزیں گاماں گنٹ مہ کنت ء چه لبرانک ء راستیں کشک ء بلوچی ء نبشتہ کار گسر مہ

کپنت۔ پرچا کہ شرگداری شاعرؔ لبزانتاں چہ راستیں کشک ء گسر بوہگ ء نیلیت۔

”شرگداری ء مانا ء بزانت ایوک ء یک شاعری ء ایرادگرگ
 ء آئی ء ایرجنگ نہ انت، نا کہ آئی ء تعریف ء توصیف کنگ
 انت، بلکیں آ اے بچاریت کہ کجام یک شاعری ء لبزانی
 ساچست کجام حد ء گوں وتی زمانگ ء دیم پہ دیم انت ء آ
 بچاریت کہ آئی ء گوں وتی ساچستی درشانداب (اسلوب) ء
 چوینں کرد ء کار کرتگ۔ شرگداری ء کار ہمیش انت۔“ (۱۵)

شرگداری چوشکہ لبزانک ء ساٹوک ء آئی ء پلگار کنوک انت ہے حاترا
 لبزانک ء ایشی ء ہند ء جاہ ء اے دگہ لبزانی تہراں چہ بزر ء بلند انت۔

”بلوچی لوزانک ء شرگداری ء المی ء باروا امان اللہ گجکی ء پوزانتیں
 اولی جہد ماہتا ک بلوچی ء دسمبر 1956 ء تاک ء کتگ کہ
 آئی ء نوکیں لوزانک و شاعری ء پہ شرگداری ء ضرورت والی پیش
 داشتگ بلے آئی رند دگہ شعوری جہد کنگ نہ بو... اگن جوانیا
 چارگ بہ بیت تو بلوچی زوان و لوزانک ء شرگداری و باقاعدہیں
 شرگداری ہماوہدا بنا بوت کہ گورنمنٹ کالج کوٹہ ء کردے
 ورنایاں بلوچی لوزانکی دیوانے ماں 1962 ء بنگیج کُرت۔ وتی
 ہفتگی و پانزدہ روچی لوزانکی دیوان بنا کُرت انت۔ اے دیوان ء
 لوزانت و شاعران نوشتہ کُرتگیں وتی آزمانک، شعر و ایندگہ
 لوزانکی نوشتہ و متننت و آہانی سرا، ساڑی ایں لوزانتاں شرگداری

کُرت، اگن دیوانء کاروائی شنگ بہ بوتین انت تو اے بلوچی
شرگرداریء جوانیں دفترے جوڑ بوت۔“ (۱۶)

انچو کہ شرگرداریء آرزشت اے دگہ زبانانی لبزانکاں من اتگ، ہے وڑا
بلوچی لبزانکء ہم شرگرداریء را آرزشت دہیگ بیت، آرزشت اے حاترا دہیگ
نہ بیت کہ شرگردار منی نبشتہ کتگیں مواداں حراب مہ گشیت یا منی تعریفء توصیفء
بکنت بلکیں شرگرداریء را اے حاترا آرزشت دہیگ بیت کہ اے لبزانکء
پلگارگء پہ الی ایں زانتء تہرے۔

”شرگرداری لبزانک ہم، سازگی لبزانکء ڈولء بے زیل دار
(غیر جانبدار) بوت نہ کنت۔ شاعر لبزانتء ڈولء شرگردار
ہم وتی یک لیکھے داریت۔ ماں طبقمہی راجاں آہم گوں یک
نہ یک طبقمہیء نندوک بیتء ہمائیء نپ و پاسدگانی واستا کار
کنت۔ پمیشا اگن ازم یا آئیء بہرے گوں آئیء لیکھے ہم دپ
نہ بیت، تہ آئیء نزور گشیت۔ بے آئیء اے زیل داری لیکھےء
طبقمہی بیت۔ جندی (ذاتی) نہ بیت۔ آپرے جبرء یک ازم
کاریء ازمء شتر نہ گشیت کہ ازم کار آئیء سنگت یا سیاد و
وارث انتء نے پرے جبرء یک ازم کاریء ازمء نزور
گشیت کہ ازم کار وژنیتک یا درآمدایت۔ بلکیں جندی
سورتء آپورئیء بے زیل دار بیتء پہ بے ریا و روئی
شرگرداری کنت۔“ (۱۷)

شرگردار ازمء بامء زیلء چاربت نہ کہ ازمکارء پمیشکہ شرگرداریء بستار
مزن انت، اگاں شرگردار ازمء بدلء ازمکارء سیل بکنت گڑا آشرگرداریء راہبنداں
پروشیتء شرگرداریء بے راہبندیء ہچ گنجائش نیست۔

”ہرزندگیں راج وتی شرگرداری راہبنداں وت شوہازیت۔ء چریشیء چہ
توسپء کدء بالاد بیتء چریشیء چہ بے گوانیں ندکارء لبرانکی قدرانی آرزشت
دیماکیتء نام کشیں ندکارء زمانگ یک کئے رونتء چیربنت چوش پرے حاترا
بیت کہ ہرزمانگ وتی گوستگیں دورء گوں ذہنی چاگردی تہذیبیء پکری بستارء جتاہ
گستا انت۔ آئیء لوٹء پکار جتا بنت۔ وتی پتء پیروکاں چہ پمیشکا جتاہ گستاہیںء
مئے زہگ مارا چہ پمیشکا جتاہ گستا بنت، ہے گپ انت کہ گوستگیں قدرء بستارانی
چارء بچار بیتء داں نوکیں لوٹء پکار کہ اے نوکیں پدرتیء لوٹء پکار بنت شوہاز
کنگ بہ بنت۔ اے کار ہمنچو مزن انت کہ چریشیء ہماندکارء ندکارانی گل کہ اشیء
بکنت لبرانکء تہذیبء راجدپتری بستارے داربت۔“ (۱۸)

شرگرداریء راجدپتری کار کہ شرگردارء وتی کوپگاں بستگ، ہچ رنگیں لحاظ
داریء مردم گریء دیما گٹ مہ بیت، پرچا کہ راج چہ وتی زبان، لبرانکء
ربیدگاں چہ دُرسٹ بنتء پچا آرگ بنت۔ اگاں یک راجےء شرگردار وتی ذاتء
نپء حاترا زبانء لبرانکء تاوان بدینت گڑا آراج دیرویء بدلء گیشتر
پد منگیء آماچ بیت۔ ہے وڑا اگاں بلوچ راجء گپ بہ بیت گڑا ما آئیء زبانء
لبرانکء شرگردار، لبرانٹء شاعرانی نیمگء وتی نگاہاں شانک دیاں، کہ مئے
راجء مستریں پلگاروکء ساٹوک آنت۔

”شیر محمد مریء کہنیں بلوچی شعرانی کتابے چنگ و یکجا کنگ
و آئی لاپء بلوچی شاعرانی گفتارء ابید، آہانی شاعریء سرا
کسائیں چمشانک ہم آئیء نوشتہ کنگ انت کہ اے کہنیں
شاعریء پہ شرگداری پیش دارگء روا کتگیں مستریں جہد
لیکگ بیت... نوکیں و کہنیں بلوچی شاعری ولوزانکء باروا،
بازیں نوشتانک ماہتاک ”اُلس“ و ہفتگی ”نوکیں دور“ء ہم
شنگ بوتگ انت۔ میر مٹھا خان مری، عطا شاد، صورت خان
مری، کریم دشتی و ایندگہ بازیں ورنہاں شرگداریء باروا بازیں
جہد کرتہ۔ و چہ اے جہداں بازیں لیکہ سہرا بنت کہ نوکیں
شاعری ولوزانک تاں نیمگا روگء انت، و شرگدار آرا کجام
نیمگا برگ لوٹنت، نوکیں شاعر چہ کہنیں شاعریء چہ چو فاندہ
زورگء انت۔ و نوکیں لوزانکء گوں کہنیں لوزان و نوکیں
حیالاں چہ طور سمبہینگء انت۔“ (۱۹)

بلوچی لوزانک انچو کہ دیما جنزان بیتء لوزانکء رداکیء شعری تہر ہم
جنزان دیما کابنتء چیزے بیگو اہیء مجاں اندیم بنت، ہے وڑا شرگداریء سفر ہم
جنزان بیت، بازیں شرگداری نبشتانک ماں بلوچی لوزانکء بہر جوڑ بنت، بلے
اے سفر ہماوہدء آپسریء جلا ایت کہ کریم دشتی بلوچی لوزانکء اوّلی شرگداری
کتاب ”شرگداری“ء چاپء شنگ کنت۔

”کریم دشتیء ”شرگداری“ وانگی بلوچی زبانء اوّلی وانگی انت کہ اوّلی رندء
اکتوبر 1963ء چہ زمانہ پرنٹنگ پریس کوٹہء چاپ جاہء چاپ پیتگء آئیء شنگ

کنوک میر محمد بخش لہڑی بیتگ کہ آئی ۽ باروا کریم دشتی ماں وتی گلگد ارے ۽ چوش
گوش ایت۔

”شرگداری من پہ اُلس ۽ واسطہ نبشتہ کرتگ ات ۽ شنگ نہ کُرت۔ گُزارند ۽
من ۽ امام بخش لہڑی ۽ گُشت کہ ایشی ۽ شنگ کناں۔ چنانچہ آئی ۽ من ۽ گُشت کہ
شرگداری ۽ رامن ۽ (Compile) کن بدے من آئی ۽ کمپائل کُرت ۽ دات امام
بخش لہڑی ۽ گُزار ایشی ۽ راشنگ کُرت من گوشاں اے اولی چیز ات“۔ (۲۰)

بلوچی شرگداری ۽ اے کتاب ۽ بلوچی شرگداری ۽ پہ یک راہے رست ۽
پہ بلوچی زبان ۽ لہزانک ۽ گُشتے یک مادیں کشکے ودی بوت۔ چہ کریم دشتی ۽ ابید
بلوچی شرگداری ۽ بنداتی نام امان اللہ گجلی انت۔

”نوں ما کائیں امان اللہ گجلی ۽ نیمگ ۽ کہ بلوچی شرگداری ۽
مزنیں بستارے داریت ۽ آئی ۽ حیاں ۽ لیکہ پہ بلوچی شرگداری ۽
ستا کرز انت امان اللہ گجلی ۽ لیکہ.... شرگدار اگاں کسے ۽
دوست نہ کنت ۽ آئی ۽ توسیپ ۽ نہ کنت، ہمے رنگ ۽ کسی ۽ وتی
دژمن نہ زانت ۽ ایوک آئی ۽ سرا ایراد مہ گپیت، بلکیں شرگدار
دل پھکیں مرد مہ بہ بیت، چومات ۽ مہربان انت، شاعر ۽
سوج ۽ سر کنت، نرم نرم ۽ وش ۽ داں آئی ۽ چک (شاعر ۽
ندکار) دل گران مہ بیت ۽ دگہ نیمگے سرمہ کشیت“۔ (۲۱)

امان اللہ گجلی ۽ ابید بلوچی شرگداری ۽ دگہ نامے صدیق آزات انت۔
بلوچی زبان ۽ اے مزناں میں شرگدار، شاعر ۽ لہزانت ”شرگداری“ ۽ ”کچہ چینی“ ۽

نام دنت، آچہ انوگیں بلوچی شرگداریء و ش نہ بوتگ۔ آگشیت باندیں مئے شرگدار وتی کہن ء قدیمیں لبزانکی مڈیاں شموشکار مہ بنت ء نوکیں تجربگ ہم بہ کن انت ”صدیق آرات ء نژء نوکیں تجربت باند چہ از مکار ء چہ زند ء جاورانی پدء کنگ بہ بیت بزاں ایوک پہ شوق نہ بلکیں ہما رنگیں جاور بنت نوں ہے رنگیں درشان ء درانگازیء طلب انت۔ چمیشی از مکار ء نوکیں تجربت کنگ ء جبرگ سر بہ کش ایت گڑا جوانی یے بیت۔

”صدیق آرات ء نژء شاعر باند انت شعر ء ایوک وتی جندء تہی درد ء رنجال، چست ء ایراں درشان مہ کنت بلکیں راجی ء چاگردی زندء اوں درشانے بہ بیت.... دومی نیمگ ء آئی ء نژء مزینیں شاعر اوں ہما انت کہ آپچی ء گلی ء بدل ء وتی درد ء دستکی ء گوں درشان بکنت بزاں ہمائی ء کہ آئی ء سرء گوستگ“۔ (۲۲)

بلوچی شرگداریء سفر دیماجنزان بیت، اے راہ ء نوکیں ہمسفر ہوار بوان بنت بلوچی شرگداریء سفر ء دگہ یک مسافرے عاقل خان مینگل انت، بلوچی زبان ء اے شرگدار، پٹ ء پولکار، زبان زانت ء کواس ء لیکہ چو اے دگہ بلوچی شرگدارانی لیکہ ء وڑء ہمیش انت کہ شمر ء شمر ء حراب ء حراب بگش۔

”عاقل خان اصل ء زبان زانتی ء مردے بوتگ۔ آئی ء وتی شتر تریں کار ہے زبان ء بُن دپتر، اے دگہ زبانوں گوں بلوچیء سیالی، بلوچی ء گالوار ء تب ء ردء کرتگ انت۔ شرگداریء نیمگ ء آئی ء سر کشگ ہے بوتگ کہ بلوچی ء نودر براں پہ ہنچیں

کتابے بہ نبیس آں کہ آہانی بُنکی لوٹاں پیلہ بکنت ءِ آداں
 حدے ءِ گوئستگیاں روایرنندی نگدے راجدپتر ءِ مکتباں چہ آشنا بہ
 بنت۔ سن ۱۹۸۴ عیسوی ءِ بلوچستان ءِ زانتجاہ کوئٹہ ءِ بلوچی زوان
 ءِ ایم اے جماعت بنا بوتنت ءِ ایراد یک مضمونے ایر بوت...
 ہے ایراد ءِ ایرادگری لبرہم آئی ءِ وتی گچین کرتگیں نہ انت بلکیں
 آئی ءِ زانتجاہ ءِ بلوچی زبان ءِ زانوگر ءِ ستاکارانی پٹ ءِ پولیگیں
 باسکانی سلاہ ءِ سونج ءِ چہ درچنگ انت۔ (۲۳)

عقل خان مینگل ءِ کتاب ”ایرادگری“ ماں بلوچی زبان ءِ شرگرداری ءِ
 جہت ءِ یک جوانیں بستارے داریت پرچا کہ یکے و بلوچی شرگرداری ءِ کتابانی تہا
 یک گیشی ءِ چہ کتاب ءِ بازیں بلوچی ءِ نودربر ءِ نبشتہ کاروتی لبرانکی تَن ءِ پرش انت
 بلوچی شرگرداری ءِ بابت ءِ اے آردادوتی کتاب ءِ صبا دشتیاری ءِ کتاب ءِ سرشون
 دیان ءِ نبشتہ کنت کہ

”بلوچی میں تنقید نگاری پر پہلا مضمون عبدالحق آفاقی صاحب
 ہی کی تحریر کردہ ہے“ چو کہ مااے نبشتانک ءِ شرگرداری ءِ سرے
 نبشتانکانی راجدپتر ءِ سرے گپ ءِ ایں آہانی آرزشت چی انت۔
 اے وت جتانیں بنگے پمیشکا باند انت کہ بلوچی لبرانک ءِ
 شرگرداری ءِ اے کسانیں راجدپتر راست کنگ بہ بیت۔
 صبا دشتیاری، بلوچی زبان ءِ لبرانک، ءِ دومی بُنبد ءِ عبدالحق
 آفاقی ءِ نبشتانک ”حقیقت شاعری“ ءِ سرحال ءِ اومان اپریل
 ۱۹۵۱ء تاک ءِ چاپ بوتگ ءِ اگست 1951ء عبد اللہ

دیرمانی ء نبشتا نک ”بلوچی علم ء ادب“ چاپ بوتگ۔ سیمی مردم
 کہ آئی ء نبشتا نکانی سر حال ہم شرگداری ء ردء انت آتاج بلوچ
 ات کہ آئی ء دو نبشتا نک ”ادب ء زندمانی“ اومان دسمبر
 1953 ء ”شعر ء شاعری ء اہمیت“ اومان دسمبر 1953 ء
 چاپ بوتگ انت۔ (۲۴)

بلوچی شرگداری ء اے شست ء پنج سال ء سفر ء بازیں شرگدارے دیما
 آتنگ بلے چوش کہ شرگداری لبزانک ء ہما گچینی تہر انت کہ چریشی ء ابید لبزانک
 تاموری ء دنز ء مجاں بیگو اہ بیت ء پہ شرگداری ء یک ٹوہیں زانت ء سر پدی یے
 پکار بیت، ہمیشکہ اے پڑ ء ہما نام پشت کپتنگ انت کہ آہانی زانت ء زانگ ء
 چنگ مزن بوتگ۔ بلوچی شرگداری ء غنی پرواز ء کتاب ”لبزانکی شرگداری“ ء اے
 آرداء کتاب ”شرگداری بلوچی شرگداری“ دو انجیں کتاب انت کہ نہ ایوک ء
 اے کتاب بلوچی شرگداری ء جنء بابت ء انت بلکن اے کتابانی تہا بازیں
 شرگدارانی لیکہ ہم درشان کنگ بوتگ انت۔ ”صدیق آرات شعر ء لبزانک ء ردء
 دگہ لیکہ ء گپے دیمانیاریت، ہما کوہنیں دیروی پسندیں لیکہ ء منو کے درایت ء ہما
 پگر ء پدء ازم ء چاریت ء معنا کنگ ء جہدء کنت۔ شاعر آئی ء نر ء زندء ہما بامرد انت
 کہ وت زندء جیڑہ ء جبالانی تہء گون انت ء ہمیشاں درانگا زایت“ (۲۵) صدیق
 آرات ازم ء گون ازمکار ء کردء چاریت آگشیت ہما جاور کہ شاعر ء سرا گوزگ ء
 انت باندیں آئی ء شاعری ہما رنگ ء بہ بیت، ہرچی کہ شاعر ء اندری مارشت ء
 جیڑگ انت۔ ہے شاعر ء شعرانی تہا ظاہر ء پدربہ بیت۔ عاقل خان مینگل وتی کتاب
 ”لوزانکی ایرادگری“ ء نبشتہ کنت،

”بلوچی زوانء ایرادگریء پہ یک مزنیں اڑو جنجالے بلوچیء
 وتی دروریں گالبند بزاں ”اصطلاحانی“ ٹائینگ ات بلے
 بلوچیء شرگدار بزاں ایرادگرانی کارمرز کرتگیں گالبند منا
 کار دانتت او من گیشتر آوانی رندگیری کرتن، البت آوانی
 کارمرز کرتگیں گالبند یلہ دیگ بوتنت کہ بلوچی گالزانتیگ
 بزاں ”نیولوجی“ء راهء راہبندانی ردء نہ اتنت یالس بلوچیء
 گشگ نبوتنت۔ اے وڑیں ناوڑیں گال و گالوارانی بدلء
 گالزانتیگء ردء نوکیں گالبند ٹائینگ بوتنت۔ پریشی کہ
 اے نوکیں گالء گالوارانی مطلب گران گندگ مبیٹ، پہ
 وانوکاں اے گال و گالوارانی یک لوز بلدی لڑے کتابء گڈی
 تاکان ٹک و تواریکیں ردء ریسگء دیگ بوت۔ اے وت
 یک گرانیں کارے ات او دریگت کہ دُرتیں دُردانگیں
 بلوچ وتی وتی شگ کتگیں کتابانی انچیں لوز بلد بداتین تہ
 بلوچی دیماشت کرت۔“ (۲۶)

بلوچی ایرادگری (شرگداری)ء حاتر البز انکی گالبندانی حاصیں کتاب
 چاپ نہ بوگء سوبء شرگداری گالبند بزاں ”اصطلاح“ء اے دگہ لبزاناں ہر کس
 وتی وڑا نبشتہ کنتء اے حسابء شرگداریء راہ شچک نہ بیت اے بابتء عاقل
 خان مینگل زور دنت تاں دومی نیمگء آوتی کتابء بلوچی ایرادگرانی بابتء وتی
 خیالء لیکہ آں درشان کنت حاص کریم دشتیء شرگداریء بابتء آعطا شادء شعرانی
 سراہم ایرادگیپت۔ بلوچی شرگداریء دگہ یک نامے ڈاکٹر ناگمان انت کہ آئیء

شرگرداریء کتاب ”نگدانک“ ہم پہ بلوچی زبان ء لبزانک ء شرگرداریء پڑء یک جوانیں بستارے داریت، اے کتاب ء دو بہر انت اولی بہر ء ڈاکٹر ناگمان ء جند ء نگدی نبشتانک انت ء دومی بہر ء ہما نبشتانک انت کہ ناگمان ء ازم ء آئی ء بابت ء نبشتہ کنگ بوتگ انت۔ اے کتاب ء پیش گال ء غنی پرواز نبشتہ کنت،

”منی نر ء بلوچی زبان ء لبزانک ء حساب ء ناگمان ء نبشتہ کتگیں سچہیں شرگرداری نبشتانک بد نہ انت۔ پرچہ کہ بلوچی زبان ء لبزانک ء تنی وہدی گیشتر، شرگرداریء نام ء ذاتی ء تاثراتی شرگرداری کنگ بوتگ۔ بلے اگن یک جوانیں معیارے دیما دارگ ء چارگ بہ بیت۔ تہ آئی ء تنی وہدی بس یک راستیں شرگرداری نبشتانکے نبشتہ کتگ ء آ انت منی آزمانک ”نکسہ“ ء شرگرداری کہ سر حالے ہم ”نکسہ“ انت ہے ڈول ء ناگمان ء جند ء آزمانکانی سر ء نبشتہ بوتگیں شرگرداری نبشتانک ہم بد نہ انت۔ بلے چراہاں چُشیں نبشتانک ہیچ گندگ نہ بیت کہ آئی ء مردم راستیں شرگرداری گشت بکنت۔ پدا ہم اُمیت ہمیش انت کہ گوں وہد ء گوزگ ء زانت ء ہیلاکاری ء گیش بوہگ، ناگمان ہم راستیں شرگرداری نبشتانک نبشتہ کت کنت“۔ (۲۷)

بلوچی شرگرداریء پڑء لہتیں انچیں نام اَسْت انت کہ آہاں پہ بلوچی شرگرداریء شریں ء جوانیں نام پہ وت ء کٹ اتگ۔ ”ہے حساب ء نوکتریں وہد ء دور ء اے آرداد ء کار ء خدمت پہ بلوچی لبزانک ء خدمت ء گون کپ انت ء آ

بلوچی شرگداریء چہ بلوچیء کوہنیں شعراں پٹء پول کنگء بلوچیء وتی
شرگداری تبء میلء دیما آرگء جہدء گوں کار کنگء انت کہ بلوچیء جندی
شرگداری چونء کجام رنگء انت... شرگداریء سراجہر کنوکیں مردمانی لڑء طاہر
محمد خان، عبدالغفار ندیم، عبدالخالق، مٹھا خان مریء نام گوں بازیں ناماں ہوو
کپ انت“۔ (۲۸) بلوچی شرگداریء بابتء ہرچی کہ نبشتہ کنگ بوتگ اے
نبشتا نکانی گیشتری بہر چمشانکیء تاثراتی انت۔ بلوچی لبزانکء اے محکم ترین
تہرء چیزے ورنائیں نبشتہ کار ہم بورتاچی کنگء انت کہ پہ بلوچی شرگداریء
بانداتء یک جوانیں گپے پرچا کہ لبزانکء دیرویء مستریں سوب شرگداریء
دیرویء زانت انت۔

”بہنگیچی زمانگء شرگداراں چہ چندیں مردم انجین ات انت کہ
آہاں نہ ایوک شرگداریء ڈنء چہ لیکہء زانت بلوچیء آورتء پچار
کنانینت بلکیں چندیں چیزاناں وتی نیمگء گیشینگء جہد
کت۔ اے ردء سے نام مزینں نام انت۔ یکے کریم دشتی کہ آئیء
شعرء ازمء سرء گیشتر زور داتگ۔ دومی مٹھا خان مری کہ اگاں آئیء
گیشتریں دلگوش پٹء پولء نیمگء بوتگ بلے پدا بلوچی کوہنیں
شاعریء دودء فارسی تباری سرء گپ جتگ۔ بلوچی شاعریء وتی
نیمگء شریں رنگیء کساس کنگء جہد کرتگ۔ سیمی کس کہ مزینں
شاعریء نامء زندگ انت، آئیء یکء دونبشتا نک کہ شاعریء
زبانء جیٹہانی سرء نبشتگ، عطا شاد انت کہ یک نیمگے آئیء کوہنیں
شاعریء لیکہء ازمء جتا کنگء جہد کتگ۔ دومی نیمگء ردا نکء

شعرء زبانء سرء گپ جنگ کہ آوہدء اے رنگیں سر حالانی سرء کسء
گپ نہ جنگ۔ (۲۹)

بلوچی شرگداریء بابتء بلوچی زبانء زائیکارء کو اس وڑ وڑیں حیاںء
لیکہ درشان کن انت۔ چیزے آئیء شاعر گشتنت کہ تنے وہدء بلوچی زبانء
لبزانکء شرگدارء جندودی ہم نہ بوتگ بلے چیزے لبزانتء کو اس اے بابتء
گشتنت کہ بلوچی شرگداریء سراکار کم بوتگء اے تکء حاصلیں دلگوشی دنیگ نہ
بوتگء چیزے نبشتہ کار چہ بلوچی زبانء لبزانکء شرگداریء پڑء چہ دلمج انت
بحر حال بلوچی شرگداریء سراکہ ہرچی کار بوتگ یا شرگداری کنگ بوہگء انت
پہ بلوچی شرگداریء بانداتء یک نوکیں شونے المء ودی کن انتء اے تکء
ماں بلوچی زبانء لبزانک روچے نہ روچے دنیاء اے دگہ زبانء لبزانکاں دیم پہ
دیئیء کت کنت۔

کریمء شرگداری درشانداپ:

زندمانء ہرہما چیز زندگ مانیت کہ آئیء پلگارگء راہء در بندمہ بنت
ء آئیء بابتء گپء تران بہ بیت۔ انچو لبزانکء ہم اگاں یک لبزانکی تہرے
پلگارگء تپاسگ مہ بیت تاں آہم وہدء ہمرائیء وتی استیں شونداتء داشت نہ
کنتء پشت نہ کپیت کجام یک لبزانکی تہرےء پلگارگء تپاسگ یا آئیء شریء
حرا بیانی بابتء گپ جنگ المی انت دانکہ شرء حرابء پچار بہ بیت لبزانکء
شرگداریء کار ہم ہمیش انت کہ تپاسگ پلگارگ شرء حرابء نشان دنیگ مروچی
دنیاء درائیں دیروی کرتگیں زبانء لبزانکانی تہا شرگداریء بستارء ارزشت چہ

درائیں لبز انکی تہراں دیما ترانت بلوچی لبز انک ء ہم شرگداری ء یک انجیں جاہے
کہ آئی ء برکت ء مرچی مئے شاعر شعر تپاوت ء زانت کن انت ء لبز انت جوانیں ء
حراہیں فلشن ء فرق ء زانت اردوزوان ء ایرادگر واجہ کتر عبادت بریلوی ماں وتی
نبشتانکے ایرادگری ء گشی کہ ایرادگری زند ء ہستی ء پہ الم انت پرچیکہ نیک و بدوش
وناوش اوشرناشر ء میم کنت و آہرا ایمنی وشا تمنانی ء شاہراہ بارت ردوم ودیرتی ء
دگ ء راہدگ کنتے ۔۔۔ لوزانک زند ء آدینک انت پمشتا ایرادگری لوزانک ء
آدینک ء زند ء گوناپاں چاریت بلکن سیگاریت تانکن دلکش ونمادار بہ بیت اے
وڑا ایرادگری فنے بلکن فنکار اولی ایرادگری (۳۰) ایرادگری (شرگداری) ء
حাত্রا ملی انت کہ شرگداری یک وانندگیں ء سرپدیں مردے بہ بیت ء آئی ء وتی یک
درشاندا بے ہم بہ بیت درشاندا ب (اسلوب) یک نبشتہ کارے ء نبشتانکاناں بزہا ء
جلواناک کنت۔ ہر نبشتہ کار چہ وتی درشاندا ب (اسلوب) ء سوب ء زانگ بیت۔
اگاں ما بگشاں کہ لبز انک ء جند چہ درشاندا ب ء زانگ ء پیجہ آرگ بیت ہم ردنباں
چوشکہ گوپی چند نارگ وتی کتاب ”لبز انکی شرگداری درشاندا ب“ ء نبشتہ کنت کہ

”ادب کی کوئی پہچان اسلوب کے بغیر مکمل نہیں لیکن اکثر اس
بارے میں اشاروں سے کام لیا جاتا رہا ہے اور تنقیدی روایت
میں ان مباحث کے نقوش کی نشاندہی کی جاسکتی ہے یعنی یہ
ایسی شے ہے جس سے ادبی اظہار کے حسن و دلکشی میں اضافہ
ہوتا ہے گویا اسلوب زیور ہے ادبی اظہار کا جس سے ادبی
اظہار کی جاذبیت کشش اور تاثیر میں اضافہ ہوتا ہے“ (۳۱)

درشاندا ب ہما پوشاک انت کہ نبشتا نک ء شعراں جلو اناک کنت ، بے
 درشاندا ب ء نہ شعر ء پچارے بیت نہ شاعر ء پر چا کہ درشاندا ب نہ ایوک ء نبشتا نک
 ء شعراں جلو اناک ء براہدار کنت ء نبشتہ کار ء پچار ء کنائنت بلکیں ء ہر نبشتہ کر تگیں
 نبشتا نک ء شعر ء ارواہ وتی درشاندا ب ء کبل انت بلوچی شرگداری ء اگاں گپ بہ بیت
 تاں بازیں شرگداری نام دیما کیت ء ہر کسی وتی یک خیال ء لیکہ یے بیت ء ہر کسی
 یک درشاندا بے ہم بیت۔ بلوچی زبان ء لبرزانک ء کریم دشتی ء نام اے حاترا درستاں
 برز ترا گرگ بیت کہ آئی ء شرگداری ء کتاب ”شرگداری“ بلوچی زبان ء لبرزانک ء اولی
 نگدی کتاب انت اے نگدکاری ء سر پدیگ ء ایکیں راہ انت بلوچی ادب ء اے اولی
 وتہائیں (چاپ بوتگیں) نگدکاری ء کتاب انت اصل ء اے ہما نبشتا نک انت کہ دگہ
 دگہ تا کہ بند ء ماہتا کاں وہد پے وہد چاپ بوتگ انت من اے کتاب ء سر جی ء نگدکاری ء
 کتاب نہ لیکاں آئی ء بنیادی سبب ایش انت کہ ایشی ء لہتے نبشتا نک ”تبصرہ“ انت
 کہ آیاں مادبی نگدکاری ء سر پ ء آورت نکین۔“ (۳۲)

کریم ء کتاب شرگداری ء وانگ ء پد کریم ء شرگداری لیکہ ء آئی ء
 درشاندا ب ظاہر بیت۔ کریم ء نگدکاری ء بابت ء بلوچی زبان ء نامداریں لبرزان
 ء کو اس اے آرداد وتی کتاب ”شرگداری بلوچی شرگداری ء نبشتہ کنت“ کریم دشتی ء
 نگدکاری ء سے ترکیبی عناصر انت چہ درستاں اولی جبر و ایش انت کہ آساری ء استیں
 نگدکاری اصولانی سر ء بچار کنت پدا ایشانی روشنی ء سسا ساچ ء رنگ ء دروشم یا
 جوانی ء نزوری ء معین کنگ ء کوشش کنت۔ اے پیم آئی ء نگد ”عملی نگد“ گوں
 نزیک بیت“ (۳۳)

کریم وتی نگدی نبشتا کانی تہا یک گپے جنت کہ من وتی جندء حیال لیکہ
 درشان کتگ انت کہ اے منی جندء گپ انت۔ ہرکس زانت آئی ء کار بزانت
 ہرکسی وتی حیال ء لیکہ انت ہرکس وتی مسرتوت انت ”چہ آئی ء اے حیال ء
 مروچیکیں زمانگ ء بین الممنت ء کثیر المعنوعیت ء اشارگ درابوت کنت کہ کریم
 دشتی ازم ء ساچشت ء تہنا وتی جندء معناء گوں بندوک نہ کنت بلکیں معنا درمعنا آئی ء
 اوں سکین ء پیداک اوں کنت یا کہ مابعد جدیدیت رنگیں ادبی نگدکاری ء اوں حیالاں
 گجیت بلے پدا اوں گپ ایش بیت اگن الم ء گپ ہمیش انت تہ اے رنگیں لیکہانی
 کریم دشتی نگدء تہ عملی رنگ گندگ نہ بیت کہ مردم آئی ء اے گپاں گوں دجھی ء آئی ء
 ہے رنگیں تنقیدی زانت ء آگہی ء گوں بندوک کت بکنت“۔ (۳۴) کریم دشتی ء
 شرگداری ء بابت ء مئے لبزانت ء کواس آں بازیں رنگ ء وتی وتی حیال ء لیکہ دیما
 آورتگ انت لہتیں لبزانت کریم ء شرگداری ء تاثراتی گشیت لہتیں عملی شرگداری
 گشیت ہے وڑا کریم دشتی ء شرگداری ء بابت ء بلوچی زبان ء نامداریں لبزانت ء
 پٹ ء پولکار صبا دشتیاری وتی کتاب ”انگریں واہگ“ ء نبشتہ کنت کہ

”شرگداری ء وانگ ء رند کریم دشتی ء نگدکاری ء سے گیشتگیں
 جہتانی سماکپیت چوناء مئے بلوچی ء ورنائیں ادیب ڈاکٹر فضل خالق
 ء کریم ء تاثریت پسند (Espreionist) قرار داتگ ء اے
 جبرداں یک حدے ء راست ہم است انت بلے من گوں اے
 جبرء سرجمی ء تپاک نلناں منی حیال انت کہ کریم دشتی ء نگدکاری ء
 سے ترکیبی عناصر انت چہ درستاں اولی جبر ء ایش انت کہ آساری ء
 استین نگدکاری اصولانی سرا بچار کنت پدا ایشانی روشنی ء سسا

ساج ۽ رنگ و دروشم یا جوانی ۽ نزوری ۽ معین کنگ ۽ کوشش
 کنت اے پیم آئیے نگد ”عملی نگد ۽ گوں نزیک بیت ۽ اے جہت ۽
 آئیے وتی جند ۽ نگد کار بصیرت ۽ چہ گیش دگہ نگد کارانی رنگ ظاہر
 بیت و اے پیم آچہ پیش ۽ داتگیں نگد کاری رہبندانی روشنی ۽ شعر ۽
 معنی ۽ مفہوم ۽ یا آئی ۽ از می جوانی و نزوری یا شو باز کنت و دیماروت
 بلے حیرانی ۽ جبرایش انت کہ اے سلسلہ ۽ آیوک مغربی نگد کارانی
 سرا تگہ دنت ۽ یکیں گین ۽ (Waisdunton) و (Shelley)
 ۽ نام ۽ گیت“۔ (۳۵)

کریم دشتی ۽ شرگداری ۽ بابت ۽ انچو کہ صبا دشتیاری گشیت کہ آئی ۽
 شرگداری ”عملی نگد“ ۽ گوں نزیکی کنت، رزاق نادر ہم وتی کتاب ”رنگانی رگام“ ۽
 نبشته کنت ۽ گشیت کہ

”کریم دشتی ۽ کتاب ”شرگداری“ بلوچی لبرانک ۽ لبرانکی
 شرگداری ۽ جہت ۽ یک گراں بہا ۽ قیمتی نیں ۽ سرجمیں کتابے
 کہ وانگ ۽ فہمگ کرزیت۔ چریشی بلوچی شاعری ۽ خاص
 نوکیں بلوچی شاعری ۽ فہمگ ۽ زانگ ۽ باز مدت ۽ کمک
 رسیت اے کتاب ۽ بلوچی لبرانک ۽ شرگداری ۽ ایراد ۽ راہ ۽
 درپچ کت انت بلے یک جبرے است کہ کریم دشتی ۽ ایشی تہا
 کردی شرگدار (عملی تنقید) ۽ سرا گیش ترزور پرداتہ ۽ نظری
 شرگداری باز کم گند ۽ کیت“۔ (۳۶)

شرگرداری ء حاتر اشترگردار ہرچ وڑیں حیال ء لیکہ یے بداریت بلے آئی ء بندری لیکہ شری ء حرابیانی نشان دسیگ شر ء شر ء حراب ء حراب گشگ انت، شرگردار ہر چیز ء درستایا سروتی جند ء نگاہ ء چاریت ء وتی دل ء زرد ء گپ ء کنت کریم دشتی ء شرگرداری ء بابت ء عطا شاد گشیت،

”شرگردار ء لوزانکی چاگرد ء پاد پچ انت بندی نہ انت بلے چو ہمک شرگردار ء ڈول ء دشتی ء ہما شاعر ء شعر درچتگ انت کہ آوانی جند ء پسندیگ انت۔ منی زانت ء شرگردار ء را اے بندیگی نہ بزاریت عنقاسید ہاشمی، عطا شاد ء شاعری ء شعرانی چکاس بلکن دشتی ء اے حیال گور بوتگ کہ ہے چکاس کرزنت ء بس، شرگرداری ء اے بہر پہ منی نز ء دشتی ء ہدوکی یکجاہی Sentimental Attachment ء پدر کنت ہے رد ء دشتی ء اے شاعرانی عیبانی بدل ء جوانی در گیتگ انت ہواے ٹوک است انت کہ ہے نیام ء دشتی ء یک سرجمیں لیکہ ہے سہرا کرتگ پہ اے دور ء شاعری ء اودومی شاعران بلے اگن اچ نیم گندگی ء بدل ء سر پورنی ء جتائیں نوشٹانک بوتین انت تہ شرگردار ء منت گیشتر بوت“۔ (۳۷)

کریم دشتی ء شرگرداری نبشتانکانی وانگ ء رند مردم ء سما بیت کہ کریم لیکہ ء چہ گیشتر ازم ء سرازور دنت ء ازم ء درائیں تکاں گوں وتی شرگرداری نگاہ ء چاریت ء نبشتہ کنت یک حسا بلے ء ما آئی ء شرگرداری ء را ”تاثراتی شرگرداری“ ہم گشت کنین پرچا کہ آوتی جند ء ذات ء ء وتی دل ء گپ ء کنت بلے چوش ہم نہ انت کہ آ

ایوک وتی سراوت ہرچی دلے گشیت ہمائی ء نبشتہ کنت بلکن آشرگداری ء سرشعر ء
ازمی تک ء پہناتاں جوانی سرا چاریت ء چکاسیت ء پدا نبشتہ کنت ۔ ازم ء لیکہ ء
ہمرائی ء زندمان ء ہم گپ ء کنت ،

” کریم دشتی وتی شرگداری ء زند ء ڈالچار نہ کنت آ گوش ایت
باند شاعر ء لوزانت وتی اس ء راہ دربری ء بہ کنت بلے اد ء آئی ء
گشگ ایش نہ انت کہ زند ء چو بتگر ء (کیمہ مین) بہ کش
ایت بلکین چو از مکارے ء داب ء وتی مارشت ء گندگ ء
ہوار بہ کنت آئی ء یکتائیں رنگ ء دیما بیار ایت ہما کہ شاعر اش
وت گند ایت کریم دشتی ء شرگداری ہواریں چیزے یک نیمگے آ
پگری لیکہ ء شرگدارے سہرا بیت و ہدے گوش ایت کہ ماشاعر
ء ردا نکارے ء ہے امیت ء داراں کہ آراجی زند ء جوانیں منزل
ء پے اس ء راہ دربری ء بہ کنت دومی نیمگ ء آزیبائی ء تاثراتی
شرگدارے بیت و ہدے گوش ایت کہ شرگداری ء راہ بند شرگدار
ء وتی اندر ء انت اے کار ہمائی ء جند ء گندگ ء سپرے پمشکا
گوش ایت کہ وانوک وتی مستروت انت من ء چو کہ اے چیز
گندگ ء کیت یا منی نز ء ایشی ء ارزشت ایش انت باند نہ انت
دومی کس گوں من تپاک بہ کنت“ ۔ (۳۸)

کریم وتی چم دیست وتی زانت وتی لیکہ ء خیال ء درنگازی کنت ء
شرگداری ء گپ ء کنت ۔ اے گپ ء آوت ہم بنیت پمشکہ آئی ء شرگداری تاثراتی
شرگداری گشگ بیت کریم وتی شرگداری ء درستاں زیات کہ یک چیزے سرازور

دنت آازم انت ء ہے لیکہ مغربی شرگردارانی گورا ہم گندگ ء کیت۔ بلوچی زبان اے
 مزن نایں شرگرداروتی شرگرداری ء بنداتی نام ایوک ء اے حاترا نہ انت کہ آئی ء
 شرگرداری ء کتاب ”شرگرداری“ بلوچی زبان ء اولی نگدی کتاب انت بلکیں کریم اے
 حاترا ہم بنداتی نام انت کہ آیک زانوگریں ء زانیکاریں شرگردارے ء مغربی ء اے
 دگہ زبانانی لبزانک ء شرگرداری ء شریریں وڑے ء پوہ ء سرپد بوتگ۔

”نگد چوناہاوت سسا ساج ء پچی ء ودی بیت۔ ہمک نبشتہ کاروتی نگدکار
 وت انت اے انچیں جست ء من انگلیں گپ انت کہ کس اش ناں نہ کنت ء سہمی
 چوشیں زانشی عہدے گوں مانہ بوتگ کہ ماوتی ذات ء قید ء بنداں چہ آرات بہ بنیں
 بلے ہے زمانگ ء کریم تہنائیں مردانت ہے نگد ء بار ء وتی کوپگاں زیریت یکے
 نیمگ گل خان نصیر ء دلرنج کنت ء دومی نیمگ ء عبدالرحیم صابر ء لچہ کارے ء منگ ء
 ساجونہ بیت“۔ (۳۹)

کریم شرگرداری ء وہد ء کسی حاترا گٹ نہ بیت ازمار ء چہ گیشتر ازم ء
 چاریت پمشکہ بازیرں شاعر چرائی ء دلگران بوتگ انت انچو کہ کریم یک دیم
 گوش ء تچکیں مردے بوتگ ہے تچکی ء راستی ء دیم گشی آئی ء نگد ء نبشتا کانی تہا
 گندگ بنت ہے تچکی ء راستی اصل ء کریم ء شرگرداری ء درشانداب (اسلوب)
 انت۔ کریم وتی کلاسیکل شاعری ء سرپد ء پوہ انت ہے رنگ ء آمیان استمانی
 لبزانک ء ہم سرپدیں مردے پمشکہ آوتی شرگرداری ء وتی گیدی شاعری ء تب ء
 رنگ ء اگاں گپ ء کنت گڈامیان استمانی لبزانت شاعر ء شرگردارانی ہم گپ ء
 درور ء ہم دیما کاریت۔

کریم ء از می شرگرداری:

بلوچی لبرانک ء وش بہتی انت کہ آئی ء را کریم دشتی ء وڑیں یک انچیں
شرگدار، شاعر، لبرانک ء کو اسے دست کپتگ ات کہ آنہ ایوک زبان ء بیان ء سرپد ء
زانتکارات بلکیں چہ لبرانکی ازم ء ہم جوانی ء سرپد ء پوہ ات۔

پمشکہ آئی ء شعر ء نبشتانکائی تہا از می پختگی شری ء گندگ ء کیت آئی ء
چمشانکی ء شرگداری نبشتانکائی تہا یک چیزے کہ آئی ء لبرانکی بالاد ء مزن کنت آازم
انت کہ کریم وتی دل ء گپ ء کنت وتی حیال ء لیکہ ء درشان کنت آئی ء وتی جند ء دل
ء گپ و ہدے کہ شرگداری ء حاترا درشان بیت ء نبشتہ بیت گڈاں آلبے ازم نہ بیت
پرچا کہ کریم ء ازم یکے دومی ء گوں بندوک ء پیوست انت۔ دنیا ء درائیں زبانی
شرگداری ء چمشانکائی سراگاں چار ء بچار کنگ بہ بیت گڈا آہانی اندر ء الم ء ہما
نبشتہ کار ء شرگدار ء وتی لیکہ ء حیال گندگ بنت ہے وڑا کریم ء نبشتانکائی تہا ہم۔ اردو
زبان ء نامداریں لبرانک ء کو اس رفیع الدین ہاشمی وتی کتاب ء نبشتہ کنت کہ

” ہر تنقید پارے لکھنے والے کے شخصی اور ذاتی نقطہ نظر کی
چھلکیاں نظر آتی ہیں۔ چنانچہ اسی اعتبار سے تنقید کے مختلف
دستان قائم کئے گئے ہیں، مثلاً تاثراتی تنقید، تجزیاتی تنقید،
مارکسی تنقید، جذباتی تنقید، اور رومانی تنقید، نفسیاتی تنقید وغیرہ
مگر کسی تنقید پارے کو سختی کے ساتھ ساتھ تنقید کی کسی ایک قسم
سے وابستہ نہیں کیا جاسکتا اس طرح بسا اوقات تنقید اور تحقیق کو
جدا بھی نہیں کیا جاسکتا بعض اوقات تنقید، تخلیق کا درجہ حاصل
کر لیتی ہے۔“ (۴۰)

وتی جند ء لیکہ ء حیال ء گپ کنگ ء وتی گپانی درنگازی ہر لبز انک
 ء است انت ہے وڑا کریم ء کرا ہم اے چیز مارگ ء گندگ بیت کریم ء شرگداری
 ء مستریں سپت آئی ء از می شرگداری بزاں (عملی شرگداری) انت ۔ آہر وڑ وتی
 دل ء گپاں کنت بلے آگشیت کہ شری ء حرابی چہ کجا انت ء اے چیز یا شعر چونی ء
 شرانت یا چونی ء حراب انت ایشی ء مسترین درور آئی ء شرگداری نبشتانک ” دل
 گریت ء شپ ناریت “ ء اندر ء رسیت چوشکہ کریم دشتی ” عطا شاد ء اے لچہ ء
 یک کسمانکی لچہ یے گشیت آیک جاہے اے لچہ ء بابت ء نشتہ کنت ،
 کئے جنین زہکیں دل ء پرسیت ؟

او کئے تہ کد دل ء داریت

دل گریت او شپ ناریت

بنی آدم ء تلوسوکیں واہگ وتی سہڑینگ ء ہر وہد ء در ء چاریت ۔ او ہر وہد ء
 یک پروموکیں سکین یے پرائی ء دام دور دینگ ء وتی موچکین ء کشان انت اے لچہ ء
 ہے گپ ء احوال دینگ بیتہ اے بنی آدم ء مجتی ہیل (nature) انت “ (۴۱)
 کریم اے لچہ ء ہما جنین ء گم ء او پار ء گپ ء کنت کہ آپہ مردینی رنگے درشانے کنت آ
 ایوک اے نہ گشیت کہ اے لچہ یک باز جوانین لچہ ئے بلکن آگشیت کہ اے لچہ
 اے اے وڑا ایک شریں لچہ یے مثال دنت ء درور پیش کنت چوش کہ

” مردم ء واہگانی سہڑگ ء بنجاہ ء بنجل یکے بیت ۔ واہگ وتی بنجاہ ء
 روت اے پہ دروگیں سکین ء زوت پدربیت ہے گواچن ماں اے لچہ ء دی پیش
 دارگ بیتگ ،

جنت کن سری ء اوجنگ

اے نوک باہندیں گناہاں مانپوش

آماہکان گوناپ ء ترانگ داغ دنت

دست کہ ادا ایشی ء وتی دل ء مردینی واہگانی سہڑینگ ء ہر چیزے کہ
وتی دیمپان ء کت آگوں وتا کتک۔ آئی ء دروگ پدر بیت اشی ء مثال ایش انت
کہ یک ماتے ء بچ مرگ آئی ء دل زیم انت آدگہ چکے کہ آئی ء ہما مرتگیں چک ء
چہرگ ء جنت گندیت ءے آلوٹ ایت کہ پہ وتی بچ ء تنگوئیں دروشم ء وتی دل ء
وش بکنت اگاں آیک برے پہ گنوکی ہما چک ء گلانش کنت بلے پدا ہما ساعت ء آ
اے جبر ء ماریت کہ چریشی ء آئی ء غم بہر نہ بنت آہنچو یلہ دنت ء اے دروشم آئی ء
درد ء چیلاناں گیش کنت۔ اے حقیں جبرے ء ماے لچہ ء پہ جوانی جنگ بیتگ آ
ماہکان گوناپ ء ترانگ داگ دنت۔“ (۴۲)

کریم دشتی ء نز ء اے لچہ ء بنی آدم ء حاصل یک جنین زہگے ء ہما گلگیریں
گپ کنگ بوتگ کہ آوتی مارشت ء واہگانی درنگازی ء آوڑ کہ کنگ لوٹیت
کرت نہ کنت ء آئی ء بے تواریں گپ آئی ء تواریں گلگیری بیت کریم چونائی ء اے لچہ
ء حیال ء پیشدارگ ء انت بلے ہے حیال ء پڑدر ء لچہ ء ازم بندوک انت کہ آئی ء
سراگپ الی انت۔

”دشتی ء نگدکاری میلان گوں تقابلی نگد (Comparative

Craticism) ء ہم است انت ہے ”شمرگداری“ ء آسیمک ء

شاعری ء سرا نگد کنت گڈا ہے تقابلی نگدکاری ء لیکہ سہرا بیت آ

سیمک ء موتک ء ہے نگدکاری ء پڑدر ء جائز گپت و پدا ہے

پیم و ہدے کہ سیمک ء عشقیہ شعرانی سراوتی حیا لاں در شان
 کنت گڑا ہے تقابلی نگد ء رنگ سہرا بیت پر چا کہ آسیمک ء
 شاعری ء از می جوانیاں بیان کنگ ء و ہداں ملا قاسم و سید ہاشمی ء
 مثالاں دنت اے گپ گیر آرگ کرزیت کہ سیمک چہ سید
 ہاشمی ء سک باز پیشی جنین شاعرانت۔“ (۴۳)

کریم ء شرگداری ء دگہ یک جوانیں سپتے ایش انت کہ کریم وتی گپ ء
 تچک ء جنت بزاں نگد کنت۔ اصل ء ہے تچکی ء بندری نام نگد انت۔ از می شرگداری
 کہ عملی شرگداری ہم گشگ بیت شرگداری ء محکم تریں تہرانت کہ ایشی ء تو یک
 شعرے یا نبشتانکے ء بابت ء محکمیں وڑی ء چمشتانکے دات کنئے۔

چوشکہ رفیع الدین ہاشمی نبشتہ کنت کہ

”کسی ادب پارے میں فنی نقطہ نظر سے اظہار خیال اس کے
 معاتب و محاسن کی پرکھ اور اس کی مجموعی قدر و قیمت کا تعین تنقید
 کہلاتا ہے گویا تنقید ایک کسوٹی ہے جس کے ذریعے ہم کسی
 نثری یا شعری تخلیق کی صحیح پہچان کر سکتے ہیں یہ بھی کہا جاسکتا ہے
 کہ تنقید ایک لحاظ سے ادب پارے کا تجزیہ (Analysis)
 ہے۔ تنقید کی دو صورتیں ہیں ایک نظری تنقید جس میں تنقید کے
 اصول و قواعد کا ذکر کیا جاتا ہے دوسرے عملی تنقید۔۔۔ جس میں
 چند تنقیدی اصولوں یا خاص نقطہ نظر کی روشنی میں کسی ادب پارے
 کو پرکھا جاتا ہے۔ عملی تنقید کا چلن نسبتاً زیادہ ہے۔“ (۴۴)

ازمی شرگداری ۽ ہمراہی ۽ کریم دشتی لیکھی شرگداری ہم کنت ۽ وتی حیال
 ۽ لیکھہ ۽ درشان کنت بلے کریم ۽ را کہ اے دگہ شرگداراں جتا کنت ۽ آئی ۽ لبزانکی
 کد ۽ مزن کنت آازمی شرگداری انت ۔

”اصل ۽ کریم دشتی بلوچی ۽ ہواریں شرگدارے (بزاں آئی ۽
 گور ۽ سسا ساچ ۽ شرگداری ۽ رد ۽ یک گپے نیست
 بازیں چیزے است) یک نیمگے آشرگداری ۽ شعر ۽ گیش
 ۽ گیوار سر پد بیت دومی نیمگ ۽ زند ۽ بد ۽ سلیں راہبنداں
 کشگ ۽ دور دیگ سیمی نیمگ ۽ آشرگداری ۽ ازمی
 شرگداری سر پد بیت بزاں شرگدار ۽ زرا انت کہ آوتی دل ۽
 گپ ۽ بہ جنت (لیکہاں یلہ بکنت ۽ وتی چمان گون
 سسا ساچ ۽ بہ چاریت) لوزانت (ادب) زند ۽ شرگدار
 (تنقید) انت تری پہ شاعری یا پہ ردانک (نثر) ہمیشہ چو
 ہر یک شاعرے یار دانکارے ۽ ماہے امیت ۽ داراں کہ آ
 راجی زند ۽ جوانین منزل ۽ پہ اس ۽ رہ در بری ۽ بکنت اوراجی
 بدیں دودانی حرابی ۽ مردماں بڈس ایت“۔ (۴۵)

کریم ۽ شرگداری یک نیمگے لیکھی بزاں تاثراتی انت تاں دومی نیمگ ۽
 ازمی بزاں عملی انت ہر دو نیمگ ۽ اگاں کریم ۽ شرگداری وانگ ۽ چکاسگ بہ بیت تاں
 اے گپ الم ۽ دیما کیت کہ آئی ۽ شرگداری ۽ اولی بن پد راہدر بری انت ”چوناہا کجام ام
 شاعر ۽ بابت ۽ چیزے نویسگا پیش بائد انت کہ ما اے زانگ ۽ جہد ۽ بکنیں کہ آئی ۽

ساقشٹی کردچی انت؟ آئی ء از می روتگ متنکجا سگ انت؟ آئی ء تخلیقی درچک ء ساہگ
 ء بر ء نیوگاں تام ء نپے است؟“ (۴۶)

پمشکہ کریم ء پے شرگداری ء حاترا چیزے گچینی شاعراناں درچنگ ء آہانانی
 بابت ء نگدکاری کرتگ کریم اگاں عطا، عنقا، سید ء شعرانی سراشرگداری کنت گڈا
 اے ہم گشیت کہ عطا ء شعرانی تہا شری ء جوانی کجام انت یا عنقا ء شعرانی تہا کجام
 جاہ ء کمی ء نزوری یے است یا سید ء شعرانی بستارچی انت۔ آ ایوک ء وتی دل ء گپ
 ء نہ کنت بلکیں از می تک ء درور دنت ء گوں مثالاں گپ ء دیما بارت چپ ء
 چوٹیں مثال نہ دنت ہرچی گشیت تجک ء راست گشیت ء گوں نہ ترسی ء وتی گپ ء
 کنت۔ آ حیال ء لبز ء بستار ء کارمرزی ء سرا زور دنت ہم بلے آئی ء نز ء از م ء
 ابید شعر شعرے لیکگ نہ بیت انچائیں گپے بیت ادء کریم دشتی ہے درائینت کہ

”شعر ء مزن بوگ ایش نہ انت کہ آئی ء کجام زانت ء لیکہ درشان
 کنگ بوتگ انت بلکیں لبز چون درشان کنگ بوتگ چہ آئی ء
 چچو معنا درکپگ ء انت اگاں چہ آجا ہے چو ہم گوش ایت کہ لیکہ ء
 چجیگ ء شررنگی ہم ہزوری انت بز اں حیال ء سہرا کنگ ء پے جلوہ
 ناکیں لوز زیرگ بہ بیت تا کہ مردم ء نوشتانک براہدار بہ بیت
 جا ہے کریم پگر ء لیکہ ء ہم گپ ء جنت بلے اصل ء آئی ء گور ء
 شاعرے ء مزین شاعر بوگ ایش انت کہ آلبزاں چوں کار مرد
 کنت پمشکا عطا، عنقا، سید ء رد ء وتی شرگداری ء آہانی زبان
 ء درشان ء گیشتر چاربت ہے چیز آئی ء لبزانک یا یک نوشتانک

۽ شعرے ۽ شری ہمیش انت کہ آئی ۽ لبز چنچو جلوہ ناک انت یا چہ
اهاں چنچو معنا در کیت تہنا ازم ۽ منوک در کنت“۔ (۴۷)

کریم چوشکہ ازم ۽ سر پدانت ۽ شرگداری ۽ ہم شری ۽ زانت، پمیشکہ آوتی
شرگداری ۽ ازمی پہناتانی سر ازوردنت آنوکی ۽ جدیدیت ۽ ہم منوک انت آشعر
۽ شعریت ۽ در گجبت ۽ شرگداری کنت آئی ۽ نز ۽ شعر ہمانت کہ آئی ۽ خیال ۽ جلو انانکی
۽ ہمائی ۽ شریں ۽ براہداریں لبزانی کارمرزی ہم بہ بیت بلے بے ازم ۽ اے درستانی
بستار حشکیں گپ ۽ وڑا بنت بزاں لبزانی رد ۽ بند کہ اے وڑیں شعر زبان ۽ لبز انک ۽
دیروئی ۽ بدل ۽ پد مننگی ۽ سوب جوڑ بنت کریم ۽ گور ۽ ازمی شرگداری چہ اے دگہ
نبشتانکاں زیات ارزشت کرزانت ۽ کریم وت ہم ازمی شرگداری ۽ منوگرانت۔

کریم ۽ لیکہی شرگداری:

ہرنی آدم یک لیکہے داریت یک واہگ ۽ خیالے داریت لس مردم ۽
خیال ۽ واہگ زندمان ۽ آئی ۽ است بوہگ ۽ زندگی ۽ سفر ۽ دم نہ برگ ۽ حاترالمی
انت اگاں نہ مردم ۽ زنداوشت ۽ آماج بیت ۽ اے زندمان ۽ دراج کشیں سفر ۽ مردم
دم بارت لبز انک ۽ اگاں یک مردے (نبشتہ کارے) ۽ لیکہے مہ بیت تاں آہم
اوشت ۽ آماج بیت ۽ دم بارت۔ بلوچی لبز انک ۽ اگاں ماشرگداری ۽ پڑ ۽ بچاراں
تاں ماراچندے نام گندگ ۽ کئیت کہ پہ لنکک حساب بنت ۽ اے پڑ ۽ ہمے لہتیں
لبزانت ۽ شاعران وتی شرگداری ۽ بورتاچیننگ انت ۽ اے پڑ ۽ چیزے کار ہم
کرتگ کریم دشتی ہمے نامانی تہابری سرپ ۽ اوشتاگ ”کریم ۽ نگد ۽ جتا نین معنا
دیگ بوتگ باز ۽ آئی ۽ تاثراتی گشتنگ چوکہ ڈاکٹر فضل خالق ۽ دگہ بازینے، صبا

دشتیاری آئی ء عملی نگدکار گشیت چوکہ دوئیں آئی گپ وتی جاہ ء راست انت
 پرچا کہ تاثراتی نگد ہما بیت کہ نگدکار ایوک ء جند ء مارگ ء مارشتاں دیما کاریت
 کہ یک حسابے ء دنیا ء بنکچی نگداں ہمد ء چہ بنا بوتگ کریم وت اوں اے گپ ء
 من ایت کہ

”زہیری بیت پر بندیت دوسہ گال“ ء نبشٹا نک ء نبشٹہ کنت
 ”اے نوشتا نک ء من ہرچ گپے کہ سید ہاشمی ء شاعری ء بارواجناں
 اے تہنامنی دل ء گپ انت وانوک وتی مستروت انت اے
 یک تاثراتی نگدکارے ء گپ انت پرچا کہ اے وہدی سسا
 ساچ آئی ء دیما چا گردی ء مردم گری بستار ء ایر نہ انت ء نہ آ ایشی
 ء سائسی رنگے ء چارگ ء انت بلکیں وانوکیں نگدکارے ء
 حساب ء وتی گپ ء جنگ ء انت کہ آئی ء چرے سسا ساچ
 ء چہ چچووشی ء لزت رستگ بگندے ایندگرانی گورا ہے سسا
 ساچ کہ کریم ء وشی ء لذت دنت آہاں اوں بدنت“۔ (۴۸)

کریم ء شرگداری ء ما بازیں وڑے ء چارات کت کناں، آ شرگداری
 ء بازیں میلانی سرا گپ جنت ء وتی نگدکاری ء بنپد ء ایر کنت ”چوناحیا بلوچی
 لبزانک ء پڑ ء شرگداری ء میل ء حنیر نوک تریں چیزے نہ انت کہنیں دور ء شعری
 پسو ء گائی لغاری ء شرگداری حیالاتاں بگرداں مرچی رنگے نہ رنگے بلوچی لبزانک ء
 شرگداری ء دروشم گندگ ء کائنیت بلے ایشی ء رواج ء رپتار ء سست گندگ بیت
 پرچیکہ بلوچی ء راجی زندمان انچیں جاروانی منت وار انت کہ اودا تمنی تب ء چاڑ ء

سبب ء شرگداری ء میل چو آراتیں صورتے ء دیمانیا تلگ “ (۴۹) نگدکار زند ء ہما
 مڈی آں بشوہازایت ء آہانی دیروئی ء بابت ء نبشتہ بکنت کہ یک راجے ء ربیدگ
 ء لبز انک گشگ بنت ء زندمان ء دگہ بازیں تکانی بابت ء ہم وت ء ہمگڑنچ
 بکنت ء نگد ء دیروی بدنت ۔

” چوناہی ء نوکیں نگدکار ء اے و ہد ء دو جاگہ ء کارکنگ لوٹیت
 یکے ” فکر “ ء ” دو می ” لبز انک “ ء فکر ء جاگہ ء آئی ء وتی گو سٹگیں
 مڈی کٹگی انت ء وتی انوگیں ربیدگ ء ہرنیمگ چمشنا نک
 دیگ لوٹیت وتی حیال ء راہبند ء زندگی ء دیما برگ ء حاترا
 نوکیں نکاں مثلاً معاشی انصاف، چاگردی برابری، شررنگی ء
 حیال آزاتی ء بیان ء پہ دگہ بازیں جیڑھ کہ ایشاں ہورکنگ ء
 رندا نچیں شکلے دیگ لوٹیت کہ ایشی ء انفرادی ء اجتماعی زند ء
 ہرنیمگ ء تخلیقی ء آئی ء دیروئی بہ بیت ۔ فکر ء نوکیں جوڑ ء
 سازگ اول اے دہر ء نگد ء بنیادی کارانت داں نوکیں بنیاد ء
 اے راہبند یک زندگیں چست ء ایرے جوڑ بہ بیت ندکار ء
 ازنگراں چہ بید سچہیں چاگرد ء نوکیں تخلیق ء دلہڈی دیگ بہ
 بیت “ ۔ (۵۰)

شرگداری چوش کہ راستیں ازم ء راستیاں پیش داریت ء آئی ء نزوریاں ہم
 درنگا زکنت پمشکہ آشری ء نزوریاں وتی چماں چاریت آدنیا ء اے پیشداریت کہ
 اے چیز کجام ء جاہ ء شرانت ء کجام جاہ ء حراب ء اے گپ ء حیال آئی ء وتی جند ء
 درنگا ز ء لیکہ بنت ۔ آوتی زانت ء پگر ء لیکہ ء درشان کنت ۔ کریم دشتی ہم شرگداری ء

پگر ء لیکہ دار روکیں شرگدارے بوتگ کہ آئی ء نگدی لیکہ ء پگر اے وڑانت،

- ۱۔ ”شاعر ء ردا نکاری راجی زند ء منزل ء پہ اس ء راہدر بری ء بہ کنت ء راجی دودانی حرابی ء مردماں بہ ڈس ایت۔
- ۲۔ شرگدار نترس ء بے ریا بہ بیت۔
- ۳۔ شرگدار زانندگ ء کوا سے بہ بیت۔
- ۴۔ شرگداری اندری چیزے ایشی ء راہبند شرگدار ء ویتگ انت دومی ء تپاک کنگ ہزوری نہ انت۔
- ۵۔ شرگداری شعر ء گیش ء گیوار کنت وانوک ء ایشی ء ارزشت ء گوش ایت۔
- ۶۔ شاعری چہ کش ء گور ء مردماں چہ زانندگ ء زاننکارے بیت ہما ہورتیں چیزاں گندا ایت کہ ہمک مردم اش دیست نہ کنت۔
- ۷۔ آشاعر کہ دگرانی پداں بیت (وتی رنگ ء ودی مہ کنت ایوک ء پدگیری بہ کنت) آئی ء ابدمانیں شاعر نہ گوش انت۔
- ۸۔ شاعر یا المیس لوزانت ہر چیز ء گوں چماں چاریت ء بہ تپاس ایت چیزے ء چہ وتی دل ء پسند بہ کنت۔
- ۹۔ شاعری کہ لبز ء دل ء چماں گوں بہ ماریت شعرے بیت انچواست انت زیرگ ء آرگ بیت گڑاردانکے۔
- ۱۰۔ یک کوا میں شاعرے ء جوانی ایش انت کہ آئی ء احوال ء گپ نوکیں بہ بنت خیال جوانیں بہ بنت ء ہر گپے جنت آئی ء وتی زند ء تجربت بہ بنت۔“ (۵۱)

کریم ء چرے پگر ء لیکہ آں چے ہے گپ پدر بیت کہ آزمی شرگرداری
 ء ہمرائی ء لیکہی شرگرداری ء ہم منوک انت ء آشاعر ء شعراں از می تک ء چاریت ء
 تپاسیت بلے اے چارگ ء تپاسگ آئی ء وتی جند ء مارگ ء چارگ ء گنت۔ آ
 اے گپ وت یک گند و نندے ء گشیت آدرائینت،

”شرگرداری چونائی ء وت ہنچیں جبرے نہ انت اے ہما
 مطالعہ انت کہ آمردم نبشتہ کنت اے یک حسابے ء وتی جند
 مطالعہ ء اظہار ء کنت۔ ہرچی کہ نبشتہ کنت چہ ایشی ء آظاہر
 بیت کہ نبشتہ کنوک ء چیخو مطالعہ است تو و ہمائے کہ ہرچی تئی
 اسٹدی انت۔ ہرچی کہ تو وانے مطالعہ کنتے۔۔۔ تو و ہمائے
 نی تو ایشی ء بنیاد ء سراپچ نہ بے تو وت زانے مثلاً یک
 مردے گیشیت کہ خدائے اے حساب کتاب انت خدا ہم وتی
 جاگہا انت البتہ آمردم ء گشوگ ء عمتعقاد ظاہر بیت کہ چے
 حد ء آخد ء سرپد بوتگ، ہرچی کہ تو گشے تئی جند ء سرپدی ء
 اظہار انت ہماتئی نبشتہ ء توک ء۔۔۔ دگہ ہچی نیست تئی جند ء
 شوق کنت؟“ (۵۲)

کریم ء خیال ء شرگرداری ہما و ہدے کنگ بیت کہ یک چیزے ء تو بچارے
 ء آئی ء چیزے مان بہ بیت بزائے چیزے شری ء حرابی ترا گنگ ء بنیت ترا اشعریا
 ردانک انچو وتی نیمگ ء بہ چکیت ء بہ کشیت کہ تو لاچار بہ بے ء آئی ء سرا نبشتہ بکن
 ات گڈا ظاہر انت کہ تو و ہدے نبشتہ کنتے گڈا آئی ء وتی جند ء خیال ء لیکہ الم ء ہوار
 بیت۔ عطا شاد کریم ء شرگرداری ء بابت ء نبشتہ کنت،

”دشتی ء ضد چو کسانیں زہگ ء انت کہ نہ سہڈیت
گشیت کہ من نوشتہ کنیں ہرچی کہ منی دل ء انت ہرچی کہ
منی زرد (ضمیر) من ء پر مائیت ہرچی کہ من فہمیں ہرچی
کہ من زانیں۔“ (۵۳)

کریم دشتی ء لیکھی شرگداری ء بابت ء ورنائیں نبشتہ کار ”اصغر ملنگ“ وتی
کتاب ”تران ء لیکہ“ ء ایرادگراں ء نبشتہ کنت

”شرگداری اندری چیزے ایشی ء رہبند شرگدار ء ویتگ انت
دومی ء تپاک کنگ ہزدری نہ انت منی حیال ء ادالبز ”ہزدری
نہ انت ء مانا بز انکہ المی نہ انت ارزائیں زبان ء زلوری نہ
انت ء لبز ”چیزے“ شرگداری اندری چیزے ادا من کا من
سنس ء رد ء و ہیر چیز ء سر پد باں بلے اگاں ہے چیز ء چے
مراد جز بگ انت۔ واہگ انت اندری پگر ء مارشت انت
یاوت منی انت اگاں وت منی انت گڈاے لیکہ شرگداری لیکہ
نہ انت انچائیں مردے ء گپ انت کہ بے وانگ ء زانگ
ء تیاب دپ ء ہوٹلاں ہرچی دلے لوٹیت گیشٹ ء دگہ
مردے وتی دلیگ ء گیشٹ من بے وانگ ء زانگ ہے
حاترا گشاں کہ کریم ء جند اے گپ ء منو کے کہ شرگدار
زاننگ ء کوا سے بہ بیت و ہدیگہ کریم دشتی ء اے تاثراتی لیکہ
ہمدار دکنگ بیت چیا کہ تاثراتی گپ ہرکس جت کنت

اے راست انت کہ شرگدار ۽ ہم وتی لہتیں لیکہ ۽ خیال بنت
 بلے دومی تپاک کنگ ہژدری نہ انت اے گپ انچائیں
 گپے اگاں دومی ۽ تپاک کنگ الہی مہ بیت گڈا شرگداری
 لہزانک ۽ آدینک جوڑ نہ بوتگ۔“ (۵۴)

اصغر ملنگ ۽ اے چاریں دانک وتی جاہ ۽ تاں حدے ۽ راست انت
 بلے لیکہ ہی شرگداری کہ تاثراتی تنقید گشگ بیت ایشی ۽ پجار ہم ہمیش انت گپ چہ
 کجا بنا بیت؟ خیال ۽ فکر کنگ ۽ حاترا وتی جند ۽ اندر سر کشگی انت ۽ وتی زانگ ۽
 کچ ۽ فکر ۽ خیال تا چینگ انت گڈا الم انت کہ اے درائیں درنگا زتی جند ۽ ذات ۽
 بنت البت تو وتی زانت ۽ فہم ۽ کچ ۽ دلیل ۽ حوالہ دات کنتے، بلے ہے دلیل ۽ حوالہ
 ہم دگہ یک انچیں مردے ۽ جند ۽ گپ انت کہ آئی ۽ وتی زانت ۽ فہم ۽ کچ ۽ دیما
 آورتگ انت اے حساب ۽ ہر شرگداری وتی جند ۽ ذات ۽ اظہار ۽ کنت ۽ کریم
 دشتی ہے حساب ۽ گشیت کہ اے کہ من شرگداری کنگاوں منی وتی دل ۽ ذات ۽
 گپ انت دومی ۽ تپاک کنگ ہژدری نہ انت۔ ”آزمانگ ۽ حساب ۽ کہ کریم
 ۽ اے رنگیں گپ جنگ اے مرچی ہم نوکیں شرگداری ۽ رد ۽ راست تریں گپ
 انت۔ آئی ۽ وتی کار ہم ہمیش انت کہ عنقا، سید، ۽ عطا ۽ سر ۽ گپ کہ جنت دگہ
 چیزاں کے باز ہم چاریت (چو کہ خیال ۽ زند ۽ رد ۽ چونیں شعرے) بلے گیشتر
 شعراں اے دگہ شعراں پمشکا جتا نہ کنت کہ آہانی پگر ۽ لیکہ چی انت، بلکیں
 ایشی ۽ چاریت کہ کسے ۽ گیشتر چہر کار مرد کتگ، چچو نچک ۽ گپ گشگ ۽ بدل ۽ آئی
 ۽ مارشت ۽ تب ۽ درنگازگ ۽ لہز ۽ راچچو دیم ۽ روگ ۽ در بوتگ انت“ (۵۵)
 کریم ۽ تاثراتی (لیکہ ہی) شرگداری ہر چون کہ آئی ۽ جند ۽ خیال ۽ لیکہ انت آوت

ہم گشیت کہ اے دگرانی تپاک کنگ المی ء ہژدوری نہ انت بلے پدا ہم آئی ء
لیکہانی تہا ازم ء درنگازی بیت ء آجمالیاتی تکان ہم سیل کنت۔

”پرازشتیں گپ ایش انت کہ من کریم دشتی ء نگدکاری ء بنیاد
سرپد باں ”آ“ جمالیات انت من ساری ء ہم گشتگ ات کہ
زبان و فکر ء اڑنگدکاری ء مانگشتگ۔ اگاں لہتے مردم زبان و
اسلوب ء اہم قرار دنت گڑادگہ مردم فکر و خیال یا مواد و سیاہگ
(CONTENT) ء گیش اہم زانت کریم دشتی ء سیادی منی
خیال ء گوں اولی سرپ ء مردماں بیت پرچا کہ آتیا وتی
نگدکاری ء اے جبر ء مزینں ارزشتے داتگ پمشکا کریم دشتی ء
نگدکاری ء گوں ”جمالیاتی دبستان ء ہمگڑنچ کنگ ردی نہ
بیت شرگداری ء وانگارند معلوم بیت کہ ہمودا کہ دشتی ء شاعری ء
”ضائع بدائع“ ء ارزش ء نیمگ دلگوش گور کتگ آودا آئی ء
زبان ء کلاسیکل دروشم و اسلوب ء ہم باز اہم زانتگ۔ بلکیں باز
شاعراں پہ ہے خاطر ایرجنت کہ زبان ء سراگیشیں قدرتے
نیست ہے خاطر آتیا بلوچی شاعری ء حوالہ ء سیمک، عنقا،
سید ہاشمی، عطا شاد ء وتی نگدکار ء جاگہ داتگ بلکیں عطا شاد ء سرا
آئی ء چہ درساں گیش نبشتگ بلے گل خان نصیر و آزاد جمال دینی ء
پیمیں بزرگیں شاعراناں ڈالچار کتگ بلکیں من و اے گوشاں
کہ نوکیں بلوچی شاعری ء ایوک عنقا، سید ہاشمی و عطا شاد ء گچین
کنگ ہے نگدکاری میلان ء آسرانت“۔ (۵۶)

کریم ء شرگداری وتی و ہد ء شر ترس لبزانکی کاراں چے یک کارے ء بلوچی زبان ء لبزانک کہ آو ہد ء چہ نگد ء شرگداری ء نہ آشنا بوتگ کریم ء جہدانی سوب ء اے تک ء جنزان جنزان ر ہادگ بوت ء اے سفرانگہ برجہ انت۔ بلوچی زبان ء از می شرگداری بہ بیت یا کہ لیکھی شرگداری ہر دو تکاں کریم ء زانت ء فہم ء چراگ روک بوتگ۔ مروچی اگاں بلوچی زبان ء شرگداری ء پڑ ء کار بوہگ ء انت ء لہتیں نام بلوچی شرگداری ء جہت ء جوانیں وڑے ء زانگ بنت ایشانی دیما آہگ ء الم کریم ء بنداتی کارانی جہد ہوار انت۔

کریم دشتی ء روکپیتی (مغربی) شرگدار:

بلوچی زبان ء لبزانک ء بازیں تہر دری ء ڈنی انت کہ دری زبانوں چہ زورگ بوتگ انت چوش کہ اگاں ماشاعری ء پڑ ء بچاراں دستونک، بندات ء عربی تہرے کہ فارسی ء اردو ء چہ مئے زبان ء شعری تہرے جوڑ بوتگ، ہے وڑا آزات لچہ ء ردانکی لچہ انت، ہائیکو انت کہ یک جاپانی شعری تہرے، ہے رنگ ء ردانک (نثر) ء پڑ ء ہم بازیں دری تہر بلوچی لبزانک ء بہر جوڑ بوتگ انت۔ انچو کہ دری تہراں مئے لبزانک ء جاگہ کرتگ ہے وڑا بازیں دری ء ڈنی نبشتہ کار ء شاعرانی خیال ء لیکھاں مئے لبزانک ء سراسر اثر کتگ۔ اگاں ماشرگداری ء گپ ء بکناں۔ ”شرگداری ء انگریزی ء Criticism گش انت۔ انگریزی ء اے لبز چہ یونانی زبان ء لبزے ء دراتلگ کہ مانائے پیسلہ کنگ انت۔ بلے مرچیلگیں دور ء شرگداری ء مانا چہ پیشی ء باز پراہ ء شائیکان تر بوتگ۔ نونوں شرگداری ء مانا یک چیزے ء چارگ ء ٹپاس کنگ، تشریح کنگ، شری ء نزوریانی جتا جتا کنگ ء چیزے قدر ء قیمت ء باروا یک ہوویریں پیسلہ یے ء دنیگ انت۔“ (۵۷)

شرگرداری انچو کہ روبرکتی لبز انک ء چہ دیم پہ منے لبز انک ء آتک، ہے
 رنگ ء شرگرداری میل ء چاڑ ہم سفر کناں ء منے لبز انک ء سر بوتگ انت پر چا کہ
 منے شرگداراں ہے روبرکتی (مغربی) شرگداروتنگ ء شرگرداری دربرتگ۔ چونہا
 شرگرداری ء حاتراولی چیز زانت ء شعور انت، کہ تراشری ء حرابی ء پرک ء تپاوت ء
 نشان دنت علم ء زانت فہم ء حیال ترا نیل ایت کہ تو شر ء شر مگش ات یا حراب ء
 نزور ء حراب ء نزور مگش ات۔ انسان وتی مسترین شرگداروت انت اگان آشعور
 ء زانت ء وانندگ انت پر چکہ شعور ء زانت آئی ء را آئی ء شر ء گندگ ء گشیت ء
 آئی ء راشری ء سکین ء دنت ء چہ حرابیاں دور داریت۔ کریم دشتی انچو کہ بلوچی زبان
 ء لبز انک ء سر پد ء زانو گرے بوتگ ہے وڑ ء آئی ء اردو فارسی عربی ء اے دگہ میان
 استمانی زبان ء لبز انک ء سر ادسترس بوتگ بلوچی زبان ء بنداتی شرگرداری کتاب
 ”شرگرداری“ ء چاپ کنگ ء و ہد ء آئی ء حیال ایوک ء اے نہ بوتگ کہ آئی ء یک
 کتابے چاپ بہ بیت بلکیں آئی ء سٹک بوتگ کہ بلوچی زبان ء لبز انک ء شرگرداری
 ء میل دیما جزان کنت،

”چو کہ کریم دشتی بلوچی ء بلکیں تہنائیں نگدکار انت کہ آسیا
 بازیں میان استمانی زبانانی سرء کمال حاصل بوتگ و آئی
 نے نگدکاری ء مطالعہ ء جاوراے بوتگ کہ یک نیمگے مغرب
 ء ارسطو، سیڈنی ء بگردانکہ ایلیٹ ء نگدکاری لیکہ و نظریہ ہانی
 باروازانتکار بوتگ ء دومی نیمگ ء مشرق ء قدامہ بن جعفر ء
 بگردانکہ ابن قنیبہ ء و اے کم و گیش درائیں نگدکاری کتابانی
 بارو ء آسیا زانتگ“۔ (۵۸)

کریم ء زانت ء شایگانى ء سوب ء آئى ء شرگداری میل ء لیکہ ہم گوں
میان استمانى شرگداری ء دپ انت چوشکہ آوت گشیت کہ

”لوزانک (ادب) زندء شرگداری (تنقید) انت۔ تری
پہ شاعری یا پہ ردانک (نثر) پمیشاچہ ہر یک شاعرے یا
ردانکارے ء ماہے امیت داراں کہ آراجی زندء جوانیں
منزل ء پہ لس ء راہ در برى ء بکنت اوراجہ بدیں دودانى
حرابی ء مردمان ء بہ ڈسیت اگاں ما شاعر ء معنا ء بچاریں
تہ ایشی معنا انت ہما مردم کہ گہہ ء بد ء ڈس ء زوت تر ء
گیشتر ماریت اے لوز ء ہنڈال عربی ء لوز شعر انت کہ
ایشی ء معنا زوت تر ء پیسر تر ماروک انت چوکہ شیلے
(Shelley) گشیت کہ شاعر وتی چپ ء چاگرد ء
زانکار ء کو اس تریں مردم انت“۔ (۵۹)

ہے وڑ ء کریم دشتی ہم ہے لیکہ ء منوک انت کہ شیلے (Shelley) پہ
شاعری ء داریت یے۔ کریم ء شرگداری گوں میان استمانى خاص مغربى شرگداراں
اگان دیم پہ دیم کنگ بہ بیت تاں بازیرں چیزانى ہم رنگی ء ہم تنبکی گنگ ء کیت۔
ایشی ء مستریں سوب کریم ء گوں روبرکتی (مغربى) نگدکاری ء سرپدی انت،

”اگان چارگ بہ بیت گڈا کریم دشتی ء اصل میدان نگدکاری
انت و آتیا گوں جوانی ء اے آسمان ء سیل وندارہ کنگ۔ آبلوچی
نگدکاری ء تہنائیں بورسوار انت کہ آئیے فکر ء جہلانکی و بصیرت
ء شاہ دیستی ء سرامردم پہر بست کنت۔ (۶۰)

کریم ء شرگداری ء انچو کہ پہ شاعری ء شعر ء نوکی ء منوک انت ۔ آ
گشت باندیں شاعری ء سر نوکیں تجربگ کنگ بہ بیت ” کریم دشتی اصل ء نوکیں
تب ء شعر ء نوکیں چہر ء گوں بندوکیں شعر ء ساڑا ء کنت ء ہمانی ء شاعری گوش
ایت ء اے گپ ء دیما کارایت کہ وانوک وت شاعر ء نیمگ ء بروت بزاں
ہمنچو زانت ء زانگ پیدا کہ بہ کنت داں دیما شاعر ء سر پد بہ بیت بلکیں چہ آئی ء
گیان ما اے معنہ ء ہم کش ایں کہ شاعر ء شعر ء پر بندگ ء و ہد ء اے گپ لاچار
مہ کنت (آزات بہ بیت) کہ وانوک ء زانت ء دیما بہ کنت ء شعر بہ گوش ایت
وت ء بہ چارایت (وتی نگاہ ء مارگ ء زند ء پد ء) پمشکا ” جان رسکن ” ء گپ ء
جنت ” تو اگاں زانکاریں نوشتہ کنوکے ء جی ء (چیزی ء) وانگ ء روئے گڑا
وتی زانت و فہم ء کوڈال ء ٹیکماں ہمنچو تیز بکن کہ گوشے تو کوہ ء توک ء شہر و طلاء
پٹگ ء روگ ء تے ” ۔ (۶۱)

کریم مغربی شرگداری لیکہانی گوں تپاک کنت چو کہ نامداریں شرگدار
ٹی ایس ایلیٹ ، متھیو آرنلڈ ، ارسطو ، جان رسکن ء شرگدار لیکہ ء ایشانانی حیال ء مثال
ء درور ء دنت ء وتی شرگداری ء بن ہشت ء ہم چہ روبرکتی (مغربی) شرگداری لیکہ
ء حیال ء ساہگ ء ایر کنت ۔ انچو کہ مغربی شرگداری ٹی ایس ایلیٹ گشیت ” شاعر
چون انت ؟ ایشی ء بدل ء باند لچہ چون انت ہمے گپ کنگ بہ بیت ۔ ایلیٹ ء اولی
رند ء شرگداری ء کوہنیں اگدہ مٹ کت ء کارست ء بدل ء کسہ ء شاعر ء بدل ء لچہ
ارزشت دات ” (۶۲) کریم دشتی ہم ہے لیکہ ء منوک انت اشاعر ء ذات ء نچارایت
ء اے گپ ء ارزشت نہ دنت کہ شاعر کئے انت ؟ بلکیں اشاعر ء شعر ء چارایت آئی ء
ازم ء پختگی ء چارایت آئی ء حیال ء لیکہ ء چارایت ، ہمے چیز آئی ء شرگداری ء مزنی ء
دزنگازی کنت ۔

سرثون:

- 1- پرواز، غنی، نوکیں راہ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۵۴
- 2- داد، اے، آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استیں شنگکار کچ، ۲۰۱۴، تا کدیم ۶
- 3- آغا، وزیر، تنقیدی تھیوری کے سوسال، سانجھ پبلی کیشنز لاہور، ۲۰۱۲، تا کدیم ۲۰
- 4- شاد، عطا، دشتی، شرگداری، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم ۲۹
- 5- داد، اے، آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استیں شنگکار کچ، ۲۰۱۴، تا کدیم ۷
- 6- داد، اے، آر، ٹی ایس ایلپیٹ، ردء بند اے آرداد بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۶، تا کدیم ۱۶، ۱۵
- 7- سید، جابر، علی، تنقید و تحقیق، کاروان ادب ملتان، ۱۹۸۷، تا کدیم ۶
- 8- نادر، رزاق، رنگانی رگام، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۷، تا کدیم ۶
- 9- پرواز، غنی، لبزانکی شرگداری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۷، تا کدیم ۵۱
- 10- رضوی، ڈاکٹر، سید، وقا، احمد، پروفیسر، تاریخ نقد، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، ۲۰۰۴، تا کدیم ۱۷۶
- 11- اصغر، بلوچ، ایڈورڈ سید، شرگدار، شرگداری، تا کدیم استین کچ، جولائی ۲۰۱۳، تا کدیم ۹۲
- 12- پرواز، غنی، لبزانکی شرگداری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۷، تا کدیم ۵۵، ۵۴
- 13- فاروقی، شمس، الرحمن، تنقیدی افکار، بیکن بکس لاہور، ۲۰۱۴، تا کدیم ۷
- 14- صابر، غوث، بخش، بلوچی ردا نگ، رنگ و دانگ، چممشانکے گشین ردا نک ردء بند، صورت خان مری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۲، تا کدیم ۲۸۹
- 15- جالبی، جمیل، ارسطو سے ایلپیٹ تک، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، ۲۰۱۲، تا کدیم ۱۲
- 16- عبد، الحکیم، بلوچی لبزانک، شرگداری، گشین ردا نک، صورت خان مری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۲، تا کدیم ۷۶

- 17- پرواز، غنی، لہزانکی شرگداری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۷، تا کدیم، ۵۳
- 18- داد، اے، آر، ٹی ایس، ایلیٹ، ردء بند: اے آردداد بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۶ تا کدیم، ۱۹
- 19- عبدالحکیم، بلوچی لہزانک ء شرگداری، گشین ردانک، صورت خان مری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۲، تا کدیم ۷۷، ۷۶
- 20- مراد، محمد (ملا مراد) کریم دشتی ء شرگداری (مقالہ ایم اے) شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان کوئٹہ، ۲۰۰۸، تا کدیم ۳۰
- 21- ملنگ، اصغر، تران ء لیکہ، شنگا رجان نثار، ۲۰۱۳، تا کدیم ۳۰
- 22- داد، اے، آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استن شنگا رکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۱۰۵
- 23- ہمیش، تا کدیم ۷۴:
- 24- ہمیش، تا کدیم ۵۴:
- 25- ہمیش، تا کدیم ۸۲:
- 26- مینگل، عاقل، خان، لوزانکی ایرادگری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۰، تا کدیم: ث
- 27- پرواز، غنی (پیشگال) نگدانک: گمان: بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۲۰۰۶: تا کدیم، ۱۹
- 28- محمد، مراد (مقالہ ایم اے) کریم دشتی ء شرگداری، شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان، ۲۰۰۸، تا کدیم ۲۱
- 29- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استن شنگا رکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۵۵، ۵۴
- 30- مینگل، عاقل، خان، لوزانکی ایرادگری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۰، تا کدیم: ۱۹، ۱۶
- 31- نارنگ، گوپی، چند، ادبی تنقید اور اسلوبیات، سنگ میل پبلی کیشنز لاہور، ۲۰۰۸، تا کدیم ۱۴
- 32- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، ۱۹۹۹، تا کدیم ۱۹۰، ۱۸۹

33- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگا رکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۶۴

34- مراد، رحمن، برد، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم ۱۶۲

35- دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، ۱۹۹۹، تا کدیم ۱۹۰

36- نادر، زاق، رنگانی رگام، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۷، تا کدیم ۳۲

37- شاد، عطا، دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم ۳۲

38- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگا رکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۷۰

39- ادارہ، داد، کریم دشتی، مئے لبرانک، سہ مائی درد گوادر، جون تا دسمبر ۲۰۰۲، تا کدیم ۳۴۹

40- ہاشمی، رفیع، الدین، اصناف ادب، سنگ میل پبلی کیشنز لاہور ۱۹۹۸، تا کدیم ۱۵۴

41- دشتی، کریم، دل گریت اوشپ ناریت، نگدکاری، غوث بخش صابر، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ،

۱۹۹۷ تا کدیم ۳۱

42- ہمیش، تا کدیم ۳۲

43- دشتیاری، صبا، انگریز واہگ، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، ۱۹۹۹، تا کدیم ۱۹۰، ۱۹۱

44- ہاشمی، رفیع، الدین، اصناف ادب، سنگ میل پبلی کیشنز لاہور ۱۹۹۸، تا کدیم ۱۵۲، ۱۵۱

45- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگا رکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۶۵، ۶۴

46- رحمان، میر، ساگر، پیشگال، جنگل چچوزیبا انت، نور پبلی کیشنز پسنی، ۲۰۱۶، تا کدیم ۹

47- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگا رکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۶۹، ۶۸

48- ادارہ، داد، کریم دشتی، مئے لبرانک، سہ مائی درد گوادر، جون تا دسمبر ۲۰۰۲، تا کدیم ۳۵۰

49- بزدار، واحد، بلوچی شرگداری، کنٹین کارچ، نگدکاری، رد و بند: غوث بخش صابر، بلوچی

اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۷ تا کدیم ۱۳۶

- 50- جالبی، ڈاکٹر، جمیل، نوکیں نگد (رجانک جلیل فیض) سے ماہی درد گوادر، جون تا دسمبر ۲۰۰۲ تا کدیم ۲۱۷
- 51- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگارکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم ۷۲
- 52- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۲۰۰۳، ۲۰۰۳
- 53- شاد، عطا، دشتی، شرگداری، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۲۹
- 54- ملنگ، اصغر، تران، لیکہ، شنگارجان نثار، ۲۰۱۳، تا کدیم ۲۹، ۲۸
- 55- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگارکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم، ۷۱، ۷۰
- 56- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، ۱۹۹۹، تا کدیم، ۱۹۲، ۱۹۱
- 57- پرواز، غنی، لیزانکی شرگداری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۹۷، تا کدیم ۴۹
- 58- مراد، رحمن، کریم، شرگداری میل، سے ماہی درد گوادر، جون تا دسمبر ۲۰۰۲ تا کدیم ۳۷۰
- 59- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۸۷
- 60- دشتیاری، صبا، انگریں واہگ، سید ہاشمی ریفرنس لائبریری کراچی، ۱۹۹۹، تا کدیم ۱۸۹
- 61- داد، اے، آر، شرگداری، بلوچی شرگداری، استین شنگارکچ، ۲۰۱۳، تا کدیم، ۷۰، ۶۷
- 62- ہمیش، تا کدیم ۴۷

کریم دشتی ء کتاب

بلوچی کوہنیں شاعری بہ بیت یا کہ کوہنیں کسہ ء نبشتہ ایشانی بیگو اہی ء
 مستریں سوب ایش انت کہ اے نبشتہی دروشم دیگ نہ بوتگ انت۔ بلوچانی
 اے مڈیانی مستریں بہرے بیگو اہ ء گارانت۔ چیزے شعر ء گیدی کسہ کہ پیش ء
 مردماں زبانی یات بوتگ انت سینہ در سینہ مارا سر بوتگ انت ء مئے کو اس ء نبشتہ
 کاراں کتابانی دروشم ء دیما آورگ انت۔ اگاں ناے روچ ء مروچی نہ متنگ اتاں
 ء بیگو اہی ء دوز ء مجانی ارجان بوتگ انتت ” اے سک تورگی گپے ایت کہ بلوچی
 دپترانی درگیجگ ء نز آرگ ء کار ء نیمگ ء تننگا کس ء جہد نہ کرتگ۔ بلوچستان ء
 تاریخ ء ہر دور ء یک کڑی علاج یے بوتگ و ہر دور ء تواریخی دود ء ربیدگی ء سیاسی
 گورگندانی آماچ بوتگ بلوچستان ء زمین۔ بلوچ اس ء زند و دود ربیدگ ء بلوچی
 زبان ء سرا کار سک کم بوتگ۔ بلے ہر چیزے کہ بوتگ۔ پے دلی مقصدے ء بوتگ ء
 اے مقصد ہمک دور ء تواریخی گزرانی بنیاد ء بوتگنت۔ بلوچستان ء سرا بوتگیں ہر کارے
 کہ مئے دیما انت یا ما اشکگ گیشتر نوکیں دور نیگ انت (۱) ہے وڑاے تواریخی
 (راجد پتری) نبشتا کاں ابید شاعری بہ بیت یا کہ ردانک (فلشن) نوکیں دور بزاں
 ۱۹۵۰ ء چہ رندیگ انت ہے و ہد ء بلوچی زبان ردوم زوریت کہ ماہتا ک اومان،
 ماہتا ک بلوچی، ماہتا ک زمانہ ء ماہتا ک اولس ء چاپ ء شنگ بنا بیت ء ماں
 ریڈیو پاکستان کراچی ء ہم بلوچی مراکش شنگ بیت۔ اے ہما و ہد انت کہ بلوچی
 لبزانک ء نوکیں دور گشگ بیت ء ہے عہد ء بلوچی زبان ء لبزانک وتی نبشتہی سفر ء

برجابت اے درگت ء سید ہاشمی وتی اردو ء چاپ بووکیں کتاب ”بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ)“ ء نبشتہ کنت،

”ویسے نثری ادب یا نثری کتابوں کو چھپوانے کا سلسلہ ۱۹۵۴ء سے شروع ہوا اس کی ابتدائی مذہب کے لوگوں کی مرہون منت ہے۔ ۱۹۵۴ میں مجھے اس مذہبی فرقے کی ایک چھوٹی سی کتاب (صرف ۳۲ صفحے) کے بلوچی میں ترجمہ کرنے کا موقع دیا گیا تھا اور اسی سال چھپ کر بازار میں آگئی۔ ہم یہ کہہ سکتے ہیں کہ بلوچی جد نثری ادب کے دور کی یہ پہلی کتاب ہے۔ اس کے بعد ”بلوچی زبان“ ء سرچمگ “ کا تعارفی پمفلٹ شائع ہوا، اور پھر ۱۹۶۱ میں شیر محمد مری کی کتاب ”بلوچی زبان ء ادب ء تاریخ“ چھپ گئی جو خاص مری ڈائیلیکٹ (لجہ) میں ہونے کی وجہ سے عام بلوچی بولنے پڑھنے والوں کے لئے کوئی سود مند ثابت نہ ہوئی۔ بعد ازاں ۱۹۶۲ میں نے اپنی منظوم کتابوں کے ساتھ نثر کی چھوٹی بڑی چار کتابیں چھپوا کر بلوچی نثری ادب کی کتابوں میں اضافہ کیا جو بالترتیب یہ ہیں۔ ۱۔ سستگیں دستونک ۲۔ جزم بلوچی ۳۔ بلوچی بنگلہجی ۴۔ بلوچی سیاہگ ۱۹۶۳ میں بلوچی اکادمی کراچی نے ایک قاعدہ ”زہگ بلد“ چھپوایا۔ پھر اسی سال کریم دشتی کی تالیف شدہ دو قابل قدر کتابیں ۱۔ شرگداری ۲۔ مئے لوزانگ (۶۳) چھپ گئیں۔ (۲)

اے عہد ء چاپ بوتلیں شعری ء رداکی دیوان بلوچی زبان ء لبزانک ء ہما مڈی
 انت کہ بلوچی لبزانک ء بنزہ ء زانگ بنت کریم دشتی ء اولی کتاب ”شرگرداری“ انت
 کہ بلوچی زبان ء سری نگدی کتاب زانگ بیت ء آئی ء دومی کتاب ”مئے لوزانک“
 انت کہ اے کتاب ء چاپ بوتلیں نبشتانک کریم ء رد ء بند داتگ۔ انت کریم دشتی ء
 زند ء ہے دوئیں کتاب چاپ ء شنگ بوتگ انت۔ سیمی کتاب ”دل زریت بولان“
 انت کہ کریم ء مرگ ء پد چاپ ء شنگ بوتگ اے کتاب آئی ء شیرانی دپتر ء ابید آئی ء
 کلیات انت۔ کریم ء چاپ ء شنگ بوتلیں کتاب اے وڑ انت۔

شرگرداری:

شرگرداری کریم دشتی ء اولی کتاب انت ء بلوچی زبان ء بنداتی نگدی کتاب
 انت۔ اے کتاب اکتوبر ۱۹۶۳ ء چاپ بوتگ۔ اے کتاب انچو کہ نام ء چہ پدر انت
 یک نگدی کتابے ء اے کتاب ء کل نو (۹) نبشتانک مان ء اے کتاب ء کل ۱۰۲
 تاکدیم انت۔ اے کتاب ء اولی نبشتانک اے کتاب ء (شرگرداری) ء پیشگال انت
 کہ آئی ء سر حال انت۔

”دشتی ء شرگرداری“ اے نبشتانک عطا شاد ء نبشتہ کرتگ عطا شاد
 وتی اے نبشتانک ء نبشتہ کنت کہ اے کتاب ء پیشگال من وتی
 نبشتہ کرتگ ء آدی متر اثر گرداری ء بلوچی شرگرداری ء بابت ء وتی
 حیال ء لیکہ آل درشان کنت آ گشیت ”جر صد و بن یک
 شرگرداری“ پہ وتی تھر ء بلوچی لوزانک ء تواریخ ء اولی منت انت
 کہ بدوا پہ ہچ کست و حیر لوٹ پہ ہچ واہگ شموشت ے نہ
 کنت۔ اگن بنی آدم، بنی آدم ء ملائیکت ملیکیت“۔ (۳)

کریم دشتی ء کتاب ہما زمانگ ء چاپ بیت کہ بلوچی زبان ء شرگداری ء
نگدوتی جاہ ء ردانک ء نبشتہ کنگ ہم آرت ء واد ء حساب ء بوتگ۔ کریم ء اے
کتاب ء بابت ء نسیم دشتی نبشتہ کنت ،

”گورنمنٹ ڈگری کالج کونٹہ ء طالب علمی ء وہداں آئی ء نگدکاری
ء کتاب ”شرگداری“ چاپ ء شنگ بوت۔ بلوچی زبان ء تنئے
وہدی اے اولی شرگداری کتاب انت۔“ (۴)

اے کتاب ء پیشگال ء ابید اولی نبشتانک ء سرحال انت ”حیرانی تمن
ویران انت“ اے نبشتانک ء کریم دشتی بلوچی دود ء ربیدگ ء بابت ء نبشتہ کنت ء
یک ماتے ء مہرانی گپ ء کنت کہ آئی ء مہر ء واہگ ہم پہ بلوچی ء پلین دودانی
دیما لاچار بنت ء جواب دینت۔ آبلوچی میارجلی ء مہمانداری ء بابت ء ہم نبشتہ
کنت آگشیت کہ

”بلوچانی کینگ سک بازانت۔ وتی بیر ء ہچبر بے خیال نہ بنت۔ آوتی
بیر ء بہہ پشت نہ گبجت۔ اگن مرچی گپت نہ کنت تہ تاں پشتانی پشت آوانی دل ء
کہت انت چوکہ گشنت ،

”بیر گوں لگور ء بات

لگور ہے ملک ء بات (۵)

اے کتاب ء دومی بہر شاعری انت کہ اے بہر ء دونبشتانک انت دومی
بہر ء اولی ء اے کتاب ء دومی نبشتانک ء سرحال انت ”دوشی کپوتان نالتگ“۔
اے نبشتانک ء چارگ بوتگ کجام کجام زبان ء ربیدگ ء شاعر پہ وتی درشان ء ماتی

زمین ۽ ڏگار ۽ گون بندو کيس کجام چيزاں کارمرز کن انت۔ چوڪه سرحال ۽ چه گيش
 اتگ كه ايشي ۽ ڪپوت ماں بلوچي شاعري ۽ کجام معنا ۽ بزانتاں کارمرد بوتگ (۶)
 اے ڪتاب ۽ سيمي نبشتا نڪ انت ”نوداں شنزاتگ بانگو اهي“ اے نبشتا نڪ ۽ ڪريم
 ماں بلوچي شاعري ۽ نود ۽ کارمرزي ۽ بابت ۽ نبشته ڪنت آگشيت،

”من وتي اے نوشتا نڪ ۽ تهنا نود ۽ نام ۽ گراں كه اے نود ماں بلوچي
 شاعري ۽ سر ۽ چون سا ئيل انت چون شنزگ ۽ انت“ (۷)

اے نبشتا نڪ ۽ بابت ۽ اے آردا وتي يڪ ڪتاب ۽ گشيت كه

”اے نبشتا نڪ هم چو ڪهنين رنگ ۽ نبشتا نڪ ۽ بلوچي ۽ باز
 نيسگ بوتگ كه ”بور ماں بلوچي شاعري ۽، جمبر ماں بلوچي
 شاعري ۽ ايشي ۽ هم ڪريم دشتي ۽ نود بلوچ شاعري ۽ کجام رنگ ۽
 معنا ۽ کارمرد بيتگ۔ ڪوهن ۽ نوکيس شاعري ۽ مسالاں گون
 نيسگ بوتگ كه ڪے باز پٽ ۽ پولي نبشتا نڪ گشگ بيت
 اصل ۽ شرگدار ۽ ”شاعر“ ۽ بهر آئي ۽ همانبشتا نڪ انت كه ايشاں
 ماشرگداري ۽ ازم ۽ رم ۽ هو ارکن ايس كه ايشاني ۽ نه ايوک آئي
 ۽ ليڪهي نگ ۽ گپ جنگ بلکيس مزنيں شرگدار ۽ ۽ بستار ۽ وتي
 چم ۽ نگاهاں گون شعر چي يے گپ چي يے اندري شعر ۽ ڏني
 شعر چي انت ۽ ايشاني سپت چي انت۔ گپ جنان ۽ ديما
 شنگ۔“ (۸)

اے بهر ۽ چار شاعراني بابت ۽ ڪريم دشتي ۽ وتي ليڪه ۽ درشان ڪرتگ انت۔ اولي
 شاعر بانڪ سيمڪ انت كه آئي ۽ بابت ۽ ڪريم نبشته ڪنت ”ننھا، بي بي سيمڪ ۽ ڪسان

سالیں جو دات کہ سیمک ء چہ وتی ساه ء دوست ترآت۔ کجا بلوچ وتی سر پہریز اتنگ
کجام یل ء وتی ساه ساتنگ؟ بلوچ ہر وہدا گوں جنگ ومطراں انت یک روچے
آتک کہ سیمک ء دست ء وت نتھاء سجتگیں سگار آئی ء جامی کو پگ ء دات نتھاء پدا
واتر نہ کت ء یک نہ کٹوکیں چہا لے سیمک ء راٹکی دات سیمک ہم پرے ٹیکی ء
قوی بوت آئی ء وت ء را آئی ء گنجیں زہیرانی ندرکت او گوں غماں پیڑت۔ او آئی ء
دل ء درداں سر پہ راہے ء کشت چرائی ء سیمک ء شاعری بنگیج بیت۔“ (۹) شاعر ء
بہر ء دومی نبشتانک ”محمد حسین عنقا“ ء شاعری ء بابت ء انت۔ کریم، عنقا ء شاعری ء
بابت ء گشیت کہ آئی ء گالوار ء لبز پہک بلوچی انت۔ ایک انجیں زمانگے ء شاعری
کنت کہ شاعرانی شعرانی تہا فارسی ء دری زبانی لبز ء رنگ گندگ ء کیت بلے عنقا
وت ء را چرے رنگ ء دروشماں رکینت۔ کریم نبشتہ کنت کہ

”بلوچی شاعری ء عنقا اولی شاعر انت کہ آئی وتارا چہ
فارسی ء کنڈگاں گیشینت او ماں بلوچی زبان ء شاعری
بنگیج کت اے وہداں اے شاعری گوں فارسی ء انچولوڑ و
توڑنت کہ خیال فارسی ء زبان فارسی بند ء بوج فارسی،
تنگ (تنگ) فارسی آوہد ء گل خان نصیر وڑیں شاعر چہ
فارسی گیشیت نہ کت۔“ (۱۰)

اے بہر ء سیمی نبشتانک ء سر حال انت ”زہیری بیت پر بندیت دوسہ گال“
اے نبشتانک ء کریم، سید ہاشمی ء شاعری ء سراشرگداری کنت ء گشیت کہ
”سید ء گالانی جوانی ایش انت کہ آئی ء گال (غزل)
ہمدست انت بزاں آوانی تہا وحدت تاثر است، غزل ء

اگن یک شعرے بیت او یکے شاد ہی غزل بد ڈول بیت۔
 آئی ء وانگ ء آئی ء معناہانی تام پشت نہ کپیت۔ اے
 ڈول ء سید ء گالانی مٹ نیست۔ آئی ء گال باز ہمدست
 انت او یک وڑے تام ے دارانت۔“ (۱۱)

سید ء بابت ء کریم گشیت کہ آئی ء لبر سادگ ء پرمانا انت ء لبرانی گچین
 کاری ء سید سک بلد انت مردم ء انچو گمان بیت کہ لبر پہ سید ء وت کائنت ء
 رچینت۔ اے بہر ء گڈی نبشتا نک ”عطاشاد“ ء شاعری ء بابت ء کریم ء خیال ء لیکہ
 آئی سرا انت اے نبشتا نک ء سر حال انت ”دل ء چولاں سر ء کشت پہ راہے“ اے
 نبشتا نک ء کریم دشتی، عطاشاد ء گالانی سرا شرگداری کنان ء نبشتہ کنت گشیت،

”چوش کہ عطاشات ء شاعری ء سجھیں رہ بند نوکیں انت ہے
 وڑ ء آئی ء چہرگ دی نوکیں چہرگ انت چو کہ کلکشان،
 سمین، مایکان، روہی و دگہ ہنچیں عطاشات ء بلوچی شاعری
 ء را جوانیں خیال نوکیں طرز نوکیں رہ بند نوکیں چہرگ و دگہ
 چی آئی دیگ ء ابید بلوچی زبان ء ہنچیں لوز ہم باز آورتہ کہ آ
 لوزنوں مان شاعری ء باز کار ء کاہنت چرایاں۔ نوکیں شاعر
 وتی شعراں براہ دارکت کنت۔“ (۱۲)

اے کتاب ء گڈی بہر ”شعر“ انت کہ اے بہر ء یک نبشتا نکے اے
 نبشتا نک ء سر حال انت ”دل گریت ء شپ ناریت“ ء نبشتا نک ”شرگداری ء
 گڈی نبشتا نک انت۔ اے نبشتا نک ء کریم دشتی ء عطاشاد ء لچہ ”دل گریت ء
 شپ ناریت“ ء سر ء چممشا نک دنت ء آئی ء شاعری ء بابت ء ہم وتی شرگداری
 لیکہ آل درشان کنت، کریم عطا ء لچہ ء بابت ء تران کنان ء نبشتہ کنت،

”مردم اگن بنی آدم ء دلدلی جند (نفسیات) ء بچاریت تہ
 بنی آدم ء واہگی اومانان سر پد بیت۔ گہرتی او شترتیں
 چیز مردم ء طلب انت۔ مردم پہ وتی سہڑینگ ء تچ و
 تاگ ء انت۔ نیں کہ اے سہڑگ بنی آدم ء زند ء طلب
 انت تہ آہر جا او ہر کجا پمیشی ء تجتیت پرے کار ء آ باز
 سہت گندیت۔ اے راہچاری ء ہر یک ساعتے سالے۔
 درستاں مشکل ایش انت کہ یک زند آسارتیں سکین یے
 بنی آدم ء ہمے دام ء دور دیان انت اے جبر ء احوال ماں
 اے لچہ ء پہ چوانی است انت۔“ (۱۳)

کریم اے کتاب ”شرگداری“ پہ بلوچی زبان ء لبزانک ء نگد ء سرچمگ
 زانگ بیت ء اے کتاب ء وانگ ء پد بلوچی شرگداری حاصل کریم ء جند ء شرگداری
 لیکہ پدر بیت۔ اے کتاب ء نبشتانکانی تھا ”دود“ ء ابید درائیں نبشتانک جوانیں
 شرگدار ء گواچین انت ”عطاشاد ہم کریم ء ”دود“ بہر ء شرگداری سر پد نہ بیت۔ اے
 کتاب دود، شاعری ء شعر ء سرا بہر انت ”دود“ شرگداری نوشاتکے نہ انت۔ (۱۴)
 بلے ”دود“ ء ابید اے دگہ شرگداری نبشتانک ستاہ کرزانت۔

مئے لوزانک (۱۹۶۳):

مئے لوزانک کریم دشتی ء دومی کتاب انت۔ اے کتاب یک انجیں
 و ہدے چاپ ء شنگ کنگ بوتگ کہ بلوچی لبزانک ء نوک کتاب ء تا کبند چاپ
 ء شنگ کنگ بنا کرتگ ات۔ اے کتاب کریم دشتی ء ۱۹۶۳ ء رد ء بند داتگ ء
 چاپ ء شنگ کرتگ۔ اے یک تا کبندے کہ بلوچی زبان ء بنداتی تا کبندانی تھا

شمار کنگ بیت۔ اے کتاب یک کسانیں تا کبندے کہ ایشی ۷۸ تا کدیم انت
 اے کتاب ۷ سرٹائیٹل ۷ مئے لوزانک (۱۹۶۳) ۷ نبشتہ انت ۷ آئی ۷ جہل ۷ لوزانک
 شنگی سنگت لکھوک انت۔ ایشی ۷ ٹائیٹل یک رنگے ۷ انت کہ آرنگ سبز ۷ تنکیں
 شوئرز رنگ انت۔ تا کدیم ۷ مئے لوزانک ۱۹۶۳ ۷ پدا آئی ۷ جہل ۷ نجین و گچین :
 کریم دشتی نبشتہ انت۔

اولی ۷ دومی تا کدیم ہورک انت۔ چارمی تا کدیم ۷ اولی شنگ۔ نومبر
 ۱۹۶۳۔ تا کبند۔ ۶۰۰۔ بہا۔ ۶۔ کلدار۔ شنگ کنوک لوزانک شنگی سنگت شنگجاہ۔
 زمانہ پرنٹنگ پریس کوئٹہ۔ نبشتہ کنگ بوتگ بزاں اے کتاب ۱۹۶۳ ۷ نومبر ماہ ۷
 چاپ بوتگ۔ اے کتاب خیر محمد دوی ۷ نام ۷ انت کہ ہے تا کبند ۷ پنجمی تا کدیم ۷
 اے وڑ نبشتہ انت ”پہ“ خیر محمد دوی“ کہ داں وتی گڈی وس ۷ بلوچی ۷ بارے
 کوپک دات۔ اوپہ ”اومان“ ۷ زرات او لالہ اسحاق بیکیس (حدامری) کہ ما
 (کریم دشتی، نسیم دشتی، محمود احمد، صالح محمد او احمد علی بوہیری) را آورت و ہوارکت
 پہ ”اومان“ ۷ بلوچی قصہ چاچ او بتل نوشتہ کنگ ۷ سکین دات۔ یک دیوان ۷
 ٹہینت کہ نام ۷ ”سنگت“ ات (۱۵) اے کتاب ۷ چاپ ۷ شنگ کنگ ۷ کریم ۷
 یک مول ۷ مرادے ایش بوتگ کہ بلوچی لوزانک ۷ یک کتابے ۷ گیشی بیت ۷
 ردانک نبشتہ کنگ ۷ نیمگ ۷ نبشتہ کار گیشتر دلگوش بدینت تاں دومی نیمگ ۷ کریم
 وت گشیت کہ اے ہماز مانگ ۷ یک لوزانکی گروپے بوتگ کہ آہاں وتی وڑ ۷ وتی
 ڈول ۷ نبشتہ کرتگ ۷ لہتیں نبشتہ کار ۷ شاعرانی نکان ۷ مواد ایشاں مان نیار اورتگ انت
 اے نبشتانک کہ مئے لوزانک ۷ نام ۷ کتابی شکلے ۷ دیما آرگ بوتگ ہما مردمانی پسو
 انت اے بابت ۷ کریم چے گشیت دلگوش کن ات۔

”پہ مئے لوزانک ۱۹۶۳ شنگی سنگت ء اے نوشتانک

گچین کتگ انت۔ اے ہما نوشتانک انت کہ ہے سال ء بزان
۱۹۶۳ ء ماں حالتاک ء ماہتا کاں شنگ بیتگ انت مئے لوزانک
(۱۹۶۳) پرے کتاب ء مئے دل ء ہمیشا شتر تریں نامے کہ اے کتاب
مئے اے سال ء لوزانک ء آدینک انت چونائی ء کتاب ء درستیں
نوشتانک گشے ہما دو بہانی (الزامات) پسو انت کہ مئے لوزانتانی
یک کٹم (طبقہ) ء راجنگ بیتگ انت گیشگاں چریشاں ہرج
نبشتہ کنوک ء را اے ڈوبہ جنگ بیتگ کہ تو لوزانک ء دشمن ءے تو
لوزانکی دودان ء پروشگ لوٹے۔ تو زبان ء لڈام ء ردین کشکاں
پرینگ لوٹے تو وش نیاتک ءے تراچہ قوم ء شاعران زہر کثیت تو
فلاں رہبند ء روگ ء نئے۔“ (۱۶)

کریم دشتی بلوچی لوزانک ء نوکی ء جدیدیت ء منوگرے بوتگ بلے اے وڈ
ہم نہ انت کہ وتی کلاسیکل لوزانکی مڈیاں فراموش بوتگ آوتی ہے کتاب ء
پیشگال کہ ”بنگج“ ء نام ء نبشتہ انت تہا گشیت ”مئے لوزانتانی یک بہرے
گشیت کہ ماوتی ہمارا ء باسد انت بہ روں کہ مئے پیریں شنگ انت الم ء منزل ء
راہ ہما انت دومی بہر گشیت ناں مانی آ کشک ء یلہ دیوں پرچا کہ ہر کس کہ چھے
کشک ء شنگ پدا و اترے نہ کتگ۔ الم ء راستگیں کشک ایش نہ انت مارادگہ
راہے درگیجگ لوٹیت۔“ (۱۷)

اے نوکیں کشک کہ کریم گپ ء کنت ء تچکیں راہ ء درور ء دنت الم ء ہما
نوکیں تب ء میلانی گپ ء کنت کہ نوکیں ء جدید دنیا ء لوزانک ء زلورتاں ہم لوزانک ء

ازم ۽ زلورت انت ہم آ گل خان نصیر ۽ مراد ساحر ۽ شعرانی مثال ۽ دنت ”منزالم ۽
درستانی یک انت درستاں پہ یکیں بدن ۽ ”ساٹا“ کتگ۔ بلے کشک ۽ سر ۽ گوش ۽ وہ
(اختلاف) انت۔ چو کہ مزن نامیں شاعر گل خان نصیر گشیت،

پادا پادا ورننا پادا
پرچا وپسے مست نپادا

اوسا حر گشیت،

شد نہ روت پہ میر ۽ چانیگاں
بیا گدائی ۽ کاسگاں پروشیں

اے ہر دو شاعر استمان ۽ راچہ واب ۽ پاد کنگ لونت بلے وڑ اش جتا
انت۔ یکے گشیت شما بلے حیات بلے کارات نزا نیکارات۔ پادات چومنی ڈول ۽
آگہہ بنیت۔ دومی گیشیت اڑے منی خیال ۽ ما اوشمارد کنگ ۽ نیں۔ دگہ روچے ۽
چوش مہ بیت بائد انت (۱۸) اے کتاب ۽ کل کشش نبشتا نک مان کہ ایشانی تہا
دونبشتا نک کریم دشتی ۽ جند ۽ گنت یکے نسیم دشتی ۽ یکے عطا شاد ۽ یکے سید ہاشمی ۽ یکے
میر محمد بخش لہڑی گنت۔ اے کتاب ۽ نبشتا نک چممشا نک ۽ نگد انت اے کتاب ۽
اولی نبشتا نک بنگلج ۽ نام ۽ انت کہ کریم دشتی ۽ ۱۳۰ اکتوبر ۱۹۶۳ء کوئٹہ ۽ نبشتہ کرتگ
اے نبشتا نک اے کتاب ۽ پیشگال انت ہم اے کتاب ۽ دومی نبشتا نک میر محمد
بخش لہڑی ۽ گنت کہ آئی ۽ سر حال انت ”پیریں جوانسال“ اے نبشتا نک ۽ محمد بخش
لہڑی جوانسال ۽ زند ۽ آئی ۽ شاعری ۽ سرا چممشا نک دنت ۽ گپ جنت۔

محمد بخش لہڑی ۽ وتی زند ۽ گوں جوانسال بگٹی ۽ گند ۽ نند کرتگ ۽ آئی ۽ شعر
اشکتگ انت ۽ آئی ۽ زند ۽ بابت ۽ سر ۽ سوج یے کرتگ۔ اے بابت ۽ آوتی نبشتا نک

”جوانسال بگٹی ۽ گون منی اولی گند و نند ساری ۽ سال ۱۹۶۲ ۽ اگست ۽ ماہ ۽ بوت منی ہند ۽ احت و من ۽ شرف ۽ دات اصل ۽ آسئی بوت کہ من پما وانی زیارت ۽ چار وار ٹھل ۽ شتگوں او اولاک و سواری ۽ نہ بووف ۽ سوب اچ آوانی دیدار ۽ زبہر بوتگوں (جوانسال ۽ ہندشہ ٹھل بیست میل ۽ کساس ۽ دور پسند انت) تہ مہربان بوت او منی غریبی گس ۽ تابیست روش شرف دار و منت وار کرت“۔ (۱۹)

محمد بخش لہڑی وتی اے نبشتا نک ۽ جوانسال بگٹی ۽ کد ۽ کاٹ ۽ بابت ۽ آئی ۽ کماشیں عمر ۽ وش ہندگ ۽ وش روحی ۽ بابت ۽ ہم نبشته کنت آ جوانسال ۽ شاعری ۽ سراہم گپ کنت ۽ آئی ۽ بازیں شعراں پہ دروردنت۔ لہڑی کشیت،

”جوانسال بلوچ ۽ اولی صوفی شاعر انت کہ اچ سر ۽ تہ آسر ۽ بنی آدم ۽ یک راستگیں راہ ۽ سوج دنت وت آئی سراکار بند انت ۽ دومی مردماں ۽ ہم سکین دنت بلے بزاں آوانی اے شاعری چو جار چین یاوازی ۽ نہ انت آسر ۽ پہ بنی آدمی ۽ پکری و عقلی پٹ ۽ پول ۽ ہم سروشاہ کشیت“۔ (۲۰)

اے کتاب ۽ سیمی نبشتا نک عطا شاد نیگ انت کہ آئی ۽ سر حال انت ”شاعری مئے شاعری“ اے نبشتا نک ۽ عطا شاد شاعری ۽ بابت ۽ وتی خیال ۽ لیکہ ۽ درشان کنت شاعری ۽ شری ۽ حرابیانی بابت ۽ گپ جنت ۽ میان استمانی لبزانک

۽ ڪو اساني مثال ۽ درور ۽ هم دنت۔ آبلوچي ڪلاسيڪل شاعري ۽ نوکين دور ۽ شاعري ۽ بابت ۽ گشيت ڪه مٺي ڪهنين شاعري هرچي ڪه مارا دست ڪپتنگ ڪه انوگين شاعري ۽ سڪ باز جوان ۽ شرترا ننت ۽ انوگين شاعري ۽ اگان ما بچاراں تاں دل جهلنگ ۽ ڪپيت۔ آءِ هم گشيت ڪه شعر ۽ واز ۽ نيام ۽ فرق انت شعر بائيدیں شعر به بيت واز ۽ جارے مه بيت۔ عطا وٽي نبشتا نڪ ۽ نبشته ڪنت ڪه

”مني خيال انت ڪه مٺي شاعري ۽ زوال پميشابوت ڪه ڪيڪ ۽ ته اے شاعران دردنيست مني دلاں دهی شاعران شعرگشگ ۽ بدل ۽ واز ڪنگ اوجار جنگ بنا ڪرتگ اے زوال اچ ملا فاضل اوقاسم، ملا بهادر اودهی هے ملا ياني زانت ڪار ۽ سوب ۽ احتگ چونائي ۽ اے هر جا ڪه ڪه واز نه ڪرتگ سڪين شريں شاعري ڪرتگ۔“ (۲۱)

اے ڪتاب ۽ چاري نبشتا نڪ سيد ظهور شاه هاشمي ۽ نيگ انت ڪه آئي ۽ سر حال انت ”گال، غزل، دستونڪ“ نبشتا نڪ ۽ سيد هاشمي گال غزل ۽ دستونڪ ۽ بزانت ايشاني لبزي ۽ لغوي مانا ۽ ايشاني ڪار مرزي ۽ بابت ۽ نبشته ڪنت۔ سيد گال ۽ بابت ۽ نبشته ڪنت اے گال په غزل ۽ بزانت (معني) ۽ نوڪ ڪار مرد بتيگ ۽ انت بلے ”گال“ ۽ بزانت لفظ“ ڪلمه WORD انت البت لڇه ڪاراني گپتاراں گال ۽ گپتار هم گوش انت دگه بلوچي ڪو هينين لڇهاني تهها هر ڪيڪ بندے ۽ هم گالے گوش انت انچوش ڪه گشگ بيت ڪه پلاني ۽ لڇه سي (۳۰) گال يا نود (۹۰) بزاں سي يا ڪه نود بند انت بلے اد ۽ هم گال ۽ گپتار ۽ سر جمين بزانت اش ديماير بوتگ ۽ چوش اش گشنگ انچوش ڪه ڪلام ۽ گال انت۔“ (۲۲)

سیدء لیکہ اے وڑانت کہ گال بندرا گپء گش انت پممشکہ اے گال بند پہ
 غزلء کار مرد کنگ ء مناسب نہ انت۔ دیمترء سید ہاشمی وتی ہے نبشتا نک ء غزل ء
 بابت ء وتی خیالاں در شان کنت آگشیت کہ غزل ء جند لبز عربی زبان ء لبزے کہ
 فارسی ء چہ زورگ بوتگ ء پدا اردو ء چہ بلوچی زبان ء آآتگ ء انو ہے لبز غزل
 کار مرد کنگ بوہگ ء انت۔ ہے رنگ سید ہاشمی وتی نبشتا نک ء دیمترء نبشتہ کنت
 کہ یک عربی نبشتا نکے ء رجانک انت۔

”بلوچی ہر چیزے کہ عربانی زانگ ء سماء رسینگ آیاں ماں
 لچہاں کما تگ ء چہ ایشی ء بازیں مراد ء جوانیں براہاں السینب“ ہم
 یکے بوتگ کہ ماں ایثانی دلاں پترتگ کہ ایشی ء ”التشیب“
 العغزل ہم گوش انت۔ ایشی ء رہبند جنینانی بارہ ء گپ جنگ
 آیانی جاوہر ء سرجبی ء گشگ ء آیانی شری جوانیانی بیان کنگ
 بوتگ ء چہ ہر رنگیں لچہاں ایشی ء (بزاں غزل) جاگہ دیماتر
 بوتگ۔ اگاں لچھے پہ دگہ مرادے ء ہم گشگی بوتگ۔ بلے پدے
 ہم غزل ء جاگہ دیماتر ء گوں ہمیش ء بنگج کنگ بوتگ اے
 ہے غزل انت کہ عرب ایشی ء التشیب، النسیب العغزل یا
 غزل گوش انت۔“ (۲۳)

سید دیمتر آگشیت کہ غزل وت یک عربی بزاں درمی زبانے ء لبزے ء
 مروچگیں بلوچی لچے ء گون ء حاصیں وڑے دپ نہ وارت پمیشکا غزل ء گال ہر
 دوک پہ بلوچی انوگیں غزل (لچے) ء جوانیں لبز یا گال بندے نہ انت۔ آگشیت

غزل ۽ گال ۽ جاہ ۽ دستونک ۽ لبز ۽ کار مرد بکن انت کہ ہر حساب ۽ یک جوانیں بلوچی لبز ۽ آگشیت ”اے زانکاراں نکار ۽ لچہ کاراں گیشتر گیشنگ ۽ گشگ نہ لوٹ ایت۔ اگاں جوان زان انت اے گال ۽ وتی بکن انت۔ اگاں چہ دستونک ۽ دگہ جوان تریں گالے دست بکپ ایت ہم منی چم سارت بنت۔ بلے پہ غزل ۽ گال نبشتگ مکن ات کہ ”گال“ پچ رنگ ۽ غزل ۽ بزانت ۽ نہ دنت“ (۲۴)

اے کتاب ۽ پنچی نبشتا نک ۽ سرحال انت ”جوانیں شاعری“ اے نبشتا نک نسیم دشتی بیگ انت۔ نسیم دشتی وتی نبشتا نک ۽ شاعری ۽ بابت ۽ نبشتہ کنت ۽ شاعر ۽ شعر ۽ بستار ۽ بابت ۽ چمشتا نک دنت، آنبشتا نک ۽ جاہے گشیت ”من شعر ۽ شاعری ۽ بارو ۽ ہر کس ۽ پول کرتگوں باز ۽ حیاں انت کہ ایش بیکاریں چچی ایت بلے دگنیائے اندگہ درستیں زانکاراں گشگ انت کہ شاعری ۽ شری ۽ جوانی بلے حساب انت۔ سرفلپ سڈنی وگوشته ”شاعری بنی آدم ۽ علم وزانت ۽ دانی انت انگریزی ۽ نام داریں شاعر ”شیلے“ گشیت شاعر کانودانی ٹہنیوک۔ علم وزانت ۽ جوڑینیوک اونوکیں پکر وھیالانی درگیجوک انت۔ (۲۵)

نسیم دشتی وتی اے نبشتا نک ۽ اے گپ ۽ کنت کہ شاعری یک بدیں یا حراہیں چچی یے نہ انت بلکیں زندمان ۽ راستیں مانا ۽ بزانت ۽ عکس ۽ نشان دیوک ۽ پیشداروک انت آبازیں دری ۽ ڈنی زبان زانت ۽ کواسانی حوالگ دنت ۽ گشیت بدیں شاعری ہم کنگ بیت بلے ایشی مطلب ایش نہ انت کہ درانیں شاعر حراب انت ۽ اے یک بدیں کارے۔ شعر نبشتہ کنگ ۽ ہم بازیں چیزانی حیاں داری الھی انت۔ شاعری ۽ بابت ۽ نسیم دشتی نبشتہ کنت،

”گوآچن (حقیقت) ایشنت کہ شعر شاعری یک ہنچیں
 زرایت کہ من آئی ء جہلانکیاں زانت ء لعل و مروارید ”پتار“
 انت بلے بلے مناء زر ء یک زنوگریں بھڈ وروک یے ہر
 چند وتا ایر بدنت تہ پہ آئی ء جہلانکی ہر پیم ء گیش بیت کم نہ
 بیت پمشکا شعر ء شاعری زانت ء بے گوازیں زر ء دور
 گپتگیں تیاب ء دزکپتگ انت گوں لعل ء مرواردان ہم
 سنگ انت۔“ (۲۶)

اے کتاب ء گڈی نبشتا نک کریم دشتی ء جند نیگ انت کہ ”شرگرداری“ ء
 سرحال ء نبشتہ کنگ بوتگ اے نبشتا نک ء کریم دشتی ”سے توار سے حیال“ ء بابت ء
 وتی شرگرداری حیال ء لیکہ ء درشان کنت آگشیت اے نبشتا نک ”اوس ء سالتاک ء
 چاپ بوتگ آاے نبشتا نک ء وتی جند ء عطاشاد ء صدیق آرات ء از می پہناتانی سرا
 گپ کنت ”اے نوشتا نک چوش بنگیج بیت ”کریم، عطا و آرات ء ہواری دیوان ء
 گندیں من ء بائرن، کیٹس، اوشیلے یات کابنت کہ ہچو یک و ہدا ہم عمری دوستی و سنگتی
 پہ وتی کمیں عمر ء انگریزی شاعری اش چوش نامدار کرت کہ دگہ عہدے چو نامدار نہ
 انت گند کورے زانت کہ آئی ء انگریزی او بلوچی لوزانک ء مستریں کو اس انت، بلے
 بزاں اے گپانی وانوک وت چہ انگریزی او بلوچی دوئیں لوزانکانی زانگ ء ابید اوسید
 و بید بہ بیت۔ (۲۷)

کریم دشتی اے نبشتا نک ء ”سے توار سے حیال“ ء پسو ء دیان ء نبشتہ کنت
 ء ہما نبشتا نک ء درور ء ہم دنت ”ما کہ یکپاریگی چمے کشک ء روگ ء اول۔ آئی ء اے
 ندار ء دی بچاروں نوشتہ کنت کریم دشتی ء شاعری کہ ظاہرا گوں عطا یک معلوم بیت

بلے وتی راہ ء درگجگا انت۔ اگن وانوکاں موہ بیت عطا شات او کریم دشتی ء شعراں
 بو انت او اے حب ء الم بکن انت کہ باریں عطا شات ء وتی ”زندگیں لاش ء کفن“
 ”ہوشام“ ”جنوزام“ ”شپانک“ او ”دل گریت ء شپ ناریت“ اگن ”یاتانی سماروکیں
 شپ“ او ”زہیروک“ ”چہ برز ء نام کپتگیں لچھاں زیرگ پیتگ انت؟“ (۲۸)

اے نبشتانک کہ کریم دشتی ء جند ء گنت ء ”مئے لوزانک“ ء ابید اے کتاب
 ء گڈی سے این تا کہ یماں لہتیں کتابانی ”اشتہار“ دہیگ بوتگ کہ آاے وڑ ء انت
 تا کہ ایم ۷۶ ء سرا سے کتابانی بابت ء نبشتہ انت یکے ”دستانک شیریں دوستیں“ دومی
 ”جام درک“ ء سہی ”بلوچی زہگ بلد“ ہے وڑا تا کہ ایم ۷۷ ء سید ہاشمی ء کتابانی
 بابت ء۔ نبشتہ کنگ بوتگ کہ آاے وڑ ء ”سید ہاشمی ء رم شعر انت اور شعر، شراب و
 کیف، کئے انت کہ سستگیں دستونک ء وانیت او گشیت کہ شعرے نہ انت (۱)
 انگر اوترونگل۔ ۲۔ برتگیں بیر ۳۔ ترا پکنیں ترنپ۔ ۴۔ جز عم بلوچی۔ ۵۔ بنگیچی چو کیف
 ء خماری کننت کس ء ء اگن سید ہاشمی ء اے کتاب نہ ونت انت بزاں چچ ءے نہ
 ونت۔ اشان ابید سید ء ”بلوچ گڈی تا کہ ایم کہ آئی ء سرا چچ نمبر نبشتہ نہ انت دو کتابانی
 بابت ء نبشتہ انت یکے بلوچی ”بومیا“ کہ حاجی عبدالقیوم ء کتاب انت ء دومی ”قدیم
 بلوچی شاعری“ کہ خدا بخش بجانانی مری ء کتاب انت کہ آئی ء اردو ء رجانک
 کرتگ۔ اے کتاب ء پشتی ”ٹائپل“ ء ہم چار کتابانی بابت ء نبشتہ کنگ بوتگ کہ
 یکے عطا شاد ء ”درین“ انت دومی ”کوہنیں کیف“ سہی کریم ء وتی کتاب ”شرگداری“
 ء چارمی محمد بخش لہڑی ء کتاب ”گاریں گوہر“ انت۔ اے ہر چاریں کتابانی بابت ء
 نبشتہ کنگ بوتگ کہ اے کتاب ”لوزانک شنگی سنگت“ نیمگا زوت چاپ بنت ء
 مئے دست ء بنت۔ اے کتاب پہ بلوچی زبان ء لوزانک ء یک بے مٹیں مڈی یے

زانگ بیت ء یک انجیں و ہدے چاپ ء شنگ بوتگ کہ بلوچی بزبانک ء ایوک چیزے کتاب چاپ ء شنگ بوتگ۔ اے کتاب ء چاپ ء شنگ بوہگ ء بابت ء نسیم دشتی گشیت،

”نومبر ۱۹۶۳ ء گچینی میں نوشتا نکاں ء یک جاہ مچ کرت ء کتابے ”مئے لوزانک“ ء نام ء ۱۹۶۳ ء ٹہنیت۔ کتاب خیر محمد ندوی ء لالہ اسحق بیکس (پوریا گر) ء نام ء نذر کرت۔ پہ خیر محمد ندوی کہ داں وتی گڈی وس ء بلوچی ء بارتی کوپگ دات ء پہ ”اومان“ ء زرات ء لالہ اسحق بیکس کہ کریم دشتی، نسیم دشتی، محمود احمد، صالح محمود ء احمد علی بوہیری ء را آورت پہ ”اومان“ بلوچی قصہ، چاچ ء بتل نوشتہ کنگ ء سکین دات یک دیوانے ٹہنیت کہ نام تی ”سنگت“ ات۔ اے وہاں کریم دشتی ء گور ء گوادری گازے حرام بات۔۔۔ لہ کریم ء چہ صالح محمد ء سرکار ء رستگیں وظیفہاں کتاب چاپ ء شنگ کرت بے مقصدیں زرزوالیں کریم دشتی ء مدام ہنچیں کار کرتگ ات“۔ (۳۰)

کریم ء ہے وڑیں کارانی برکت ء مروچی بلوچی زبان ء بزبانک وتی دیروی ء سفر ء گام جنان انت۔ اے کتاب ”مئے لوزانک“ ء چاپ ء شنگ کنگ ء کریم ء بازیں جنجال ء اوپار سگ اتگ۔ بے زری مستریں جنجال انت۔ اے کتاب انچو کہ وتی عہد ء زمانگ ء زلورت بوتگ انگت بلوچی زبان ء بزبانک ء براہ ء زلورت انت۔

دل زریت بولان:

کریم دشتی ء اولی کتاب شرگداری ات کہ بلوچی زبان ء بنداتی شرگداری کتاب انت ء اے کتاب ء پد آئی ء بلوچی ء لہتیں گچینی نبشتا نک یکجاہ کت انت ء یک کتابے ”منے لوزانک“ (۱۹۶۳) ء نام ء رد ء بنددات۔ کریم ء یکیں و ہد ء لبزانک ء بازیں تهرانی سراکار کرتگ چوشکہ آئی ء آزمانک نبشتہ کرتگ کسمانک لک اتگ شرگداری کرتگ ء شاعری ہم یک و ہدے ء ماہتاک ”الس“ ء شوکار ہم بوتگ۔ انچو کہ آئی ء لبزانکی دست گٹی بوتگ انت آ حساب ء آئی ء نبشتہ نہ کرتگ۔ آئی ء مستریں لبزانکی مڈی آئی ء شرگداری نبشتا نک ء آئی ء شعرانت کہ پہ لنگک حساب بنت آئی ء تیوگیں زند ء پر بستگیں شعر چل ء پنجاہ ء زیات نہ انت۔ ”پہ بلوچی زبان ء لبزانک ء اے جبر بازاند و ہناک انت کہ کریم دشتی شو میں نادراہی ء بے و ہدیں مرگ ء چہ مازوت پُل ات اگاں آئی ء امر ء وفا بکت انت گڑالم ء آئی ء منے لبزانک ء گیشتریں مال ء مڈی یے داتگ ات بلے اے ہم راست انت کہ آئی ء اے گوئڈیں مدت ء کتگیں خدمتانی درور ء کرنانی کرن کس پیش کت نہ کنت آ زبان ء درگت ء مزینیں زانتے ء واہندات ء میان راجی لبزانک ء پہ شری پوہ ء سر پدات آئی ء عربی۔ اردو، انگریزی ء پارسی زبان ء شاعری ء سر ء مزینیں دسترس یے بوتگ۔ (۳۱)

کریم ء لبزانکی مڈی ہرچون کہ کم بہ بنت آہانی بستار ء ارزشت انچو باز ء گیش انت کہ صدسالانی کار ء آدم انت۔ کریم ء زند ء درائیں لبزانکی مڈیانان یک کتابی شکل ء دیما آرگ بوت کہ آ کتاب ء نام انت ”دل زریت بولان“ اے کتاب کریم دشتی ء ”کلیات“ انت کہ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء نیمگ ء اولی وار ۲۰۰۹

چاپ ء شنگ بوت ء ہے کتاب ء دومی چاپ بزاں دومی ایڈیشن ۲۰۱۵ ء چاپ ء شنگ بوت۔ اے کتاب ممتاز یوسف ء رد ء بند داتگ کہ آوتی شو نکالی نبشتا نک ء نبشتہ کنت،

”کہ اے کتاب من سے بہر ء کتگ۔ اولی بہر شرگداری انت کہ ۱۹۶۳ ء چاپ بوتگ۔ اے کتاب ء درستیں نوشتا نک ہمارنگ ء اے کتاب ء مان انت۔ دومی بہر ردانک ء نام ء ہما نوشتہ انت کہ شرگداری ء مان نہ بوتگ انت ء چہ شرگداری ء چاپ بوتگ ء ساری ء رند ء بلوچی زبان ء ماہتا ک ء تا کبنداں شنگ بوتگ انت ایشی ء آزمانک، کسمانک ء شرگداری نبشتا نک مان انت۔ سیمی بہر شاعری انت مئے جہد ہمیش بوتگ کہ کریم دشتی ء شاعری ہما ترتیب ء رہند ء بہ بیت کہ شعر انت آشعر کہ آئی ء بداتی زمانگ نیگ انت اول سر ء انت ء آئی ء گشتگیں ہما شعر کہ آئی ء زند ء گڈ سر ء پر بستگ انت آخر ء آرگ بوتگ انت (۳۲) اے کتاب ء سرتاک ء بولان ء کوبانی عکسے دیگ ء بوتگ ء برزی نیمگ ء گلابی ایں رنگ ء گوں ہوارچو درین (سج) ء لکیر کتگ بوتگ، اے کتاب ء ۲۶۷ تاکدم انت۔ اے کتاب ء نامدات اے وڑ انت ”کئے گھیں مردانت کہ سرانی شرط جنت“ اے کریم دشتی ء شعر ء بدات انت کہ زورگ بوتگ۔

شو نکاری نبشتا نک ء پد ”منت واری“ نبشتا نکے لگگ بوتگ کہ اے وڑ انت ”شرگداری ء ابید ایدگ نوشتہ آنی دست ء آرگ ء مارا عبدالقادر، اثیر شاہوانی، شیبک، کریم شورش، پروفیسر عبدالصبور بلوچ، عبدالواحد بندیک ء جان محمد دشتی ء کمک کتگ۔ کریم دشتی ء چاپ بوتگیں شعرانی نز آرگ ء مارا عبدالواحد بندیک، پروفیسر عبدالصبور بلوچ ء غوث بخش صابر ء کمک کتگ۔ عبدالواحد

بندیک ء کتاب ء پروف کتنگ ء نبشتہ آنی ردی کپتنگ انت چیزے چاپ نہ بوتگیں شعر مارا چہ جان محمد دشتی ء بجا کریم ء دست کپتنگ انت۔ جان محمد دشتی ء چیزے چاپ نہ بوتگیں ء چاپ بوتگیں شعر گوں کریم دشتی ء دست نوشتہ نیں ڈائری ء کاگداں دپ ماں دپ کتنگ ء شرکتنگ ء مارا داگ انت۔ علی عیسیٰ ء بازیں شعرانی پروف وبتنگ ء مارا سر ء سو جکتنگ۔ (۳۳)

وہدے کریم ء اے کتاب ”دل زریت بولان“ چاپ ء شنگ نہ بوتگ کہ گڈاسہ ماہی ”دزد“ گوادر ء کریم دشتی ء بابت ء یک نبشتا نکے ء آئی ء شوکار ء نبشتہ کرتگ ات ”ہے گل ء لبرانگی دکان کہ ہرچی چننت ء نزارنت آہاں بائد انت کہ کریم ء سسا ساچانی چنگ ء یکجاہ کنگ ء جہدے بہ کنت داں مرچگیں اے وانوک ء پے (کریم ء پے آئی ء خیال ء پکر سرجم بہ بیت) یکشلیں زمزیلے نہ بیت (۳۴) اے واہگ اولی وار ۲۰۰۹ ء پیلو بوت ء پدا اے واہگ یک سرجمیں شکلے بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ء ۲۰۱۵ ء دیما آورت کہ مروچی ”دل زریت بولان“ ء نام ء منے وانوکانی دست ء انت۔ اے کتاب ء بنداتی تاکدیمانی تہامنت واری پد ”کریم دشتی“ ء زند ء آئی ء ازم ء بابت ء نبشتہ کنگ بوتگ ء پدا آئی ء پد کتاب ء ”نچین“ دہیک بوتگ۔ اے کتاب ء تاکدیم ۱۵ سرا ممتاز یوسف ء نبشتا نک ”ساہگے ء گلہ دار“ انت کہ اے نبشتا نک ء کریم دشتی ء لبرانگی زند ء بابت ء نبشتہ کنگ بوتگ۔ اے نبشتا نک ء بندات ء ممتاز یوسف اے وڈ نبشتہ کنت ”نبشتہ کنگ گرانیں کارے ء پداراجی ء تاریخی ذمہ واری یے ہم، چونائی ء لبرانگی جیڑہانی بابت ء نبشتہ منی ڈولیں لبرانک ء انچائیں مکتبی یے ء چدوگراں ترانت بلے چوکہ من میرجان محمد دشتی ء کڈں جت نہ کت، پمیشا حدامرزی نیں کریم دشتی ء کتاب ء بابت ء

چیزے نبشتہ کنگاہاں بلے چاراں وت ء ء پدا چاراں کریم دشتی ء ادبی ء بلوچی بالاد ء
ستک باور کن ات اے کار پمن چہ پہل صراط ء گواز کنگ ء کم نہ انت۔ (۳۵)

ممتاز پہل ء صراط ء گواز کنت ء کریم ء شرگداری شاعری ردانک کاری ء
آئی ء زند ء بابت ء نبشتہ کنت۔ آوتی ہے نبشتانک ء دیمتر ء نبشتہ کنت ”اے کتاب
کہ شمع دست ء انت ماجہد کنگ کہ کریم دشتی ء ہرچی کہ نبشتہ کنگ پہ شما ہمارنگ
ء سراش بکناں ء تانکہ آئی ء سرجمیں دروشمے دیما بیت بلے زبان ء بیان آئی ء
جندیگ انت بزاں اے کتاب ء آزمانک، رجانک، کسمانک، سرگوست، ء شہ
آئی ء کتاب ”شرگداری“ ء ڈن چیزے شرگداری یا نگدکاری نبشتانک ہوار انت
کہ آپہ ریڈیو ء نبشتہ بوتگ انت۔ آئی ء ریڈیو ء لوٹانی حساب ء نبشتہ کنگ انت۔
شما ہم اے گپ ء مارت کہ زبان آنہ انت کہ ”شرگداری“ یا آئی ء شاعری بیگ
انت آوہد ء مستریں ذریعہ ریڈیو بوتگ۔ ریڈیو گوشداروک ہر کس ء ناکس انت۔
پمشکا ہے نوشتانکاں پہ زانت عایں زبانیے کارمز کنگ بوتگ۔ اے راجی امانت
ء پہ شماسر کنگ ء من چے حداں سو بین بوتگاں اے گپ ء پہ شمایلہ دیاں (۳۶)
اے کتاب ء سے بہر انت بنداتی بہر ”شرگداری“ انت ایشی ء بدات ء نبشتہ انت ”شالا
آسے منی مہراں کپتیں ء نامدات ”محمود ء نام ء انت۔ اے بہر ء اولی نبشتانک عطا شاد ء
گنت کہ آئی ء سر حال انت ”دشتی ء شرگداری“ اے نبشتانک ء عطا شاد کریم ء شرگداری
بزاں کریم ء کتاب ”شرگداری“ ء بابت ء وتی لیکہ ء درشان کنت ء آگشیت،
”دشتی چوگشے وانگیں سپاہیانی سز پاں چو افسر ء کوکار جنان ء
گوزگ ء انت۔ چیزے کندیت چیزے چوزال بول ء پچک
ئے دنت بلے سرپانی پروشگ ء پد دشتی برزتریں جاہ ء اوشیت ء

گشتا نک کہ بنا کنت تہ دمانے ء پد ایوک ء اوشتا تگ۔
 لوزانک ء کوہنیں نہر بندوک وتی ایر جہلگ ء کپگ ء چم نے
 وت چون دیست کنت۔ اگن دشتی ایوک اوشتوک نہ بیت تہ
 چون کنت بلے اے سدکی ء دشتی ء رامن دینیں کہ تو ایوک نہ بے
 اگن تو وتی جار ء کوکار ء بندمہ کننے تہ یک یک ء پدا اشکنوک مچ
 بنت تو پدا مردمانی تہا گار بے۔“ (۳۷)

عطاشادوتی اے نبشتا نک ء کریم ء شرگداری ء ابید جوانیں شرگداری
 شرگداری ء بستار ء بلوچی لبزانک ء ماں شرگداری ء لوٹ ء ہم بیان کنت۔ اے
 کتاب ء اولی بہر ء ہما نبشتا نک انت کہ مان کریم دشتی ء کتاب ”شرگداری“ چاپ
 بوتگ انت۔ اے نبشتا نک اے وڑ انت۔ حیرانی تمن ویران انت، دوشی کپوتال
 نالتگ، نودان شزرتگ بانگو اہی، ماجنے ویران گونگ ء دیستہ، مئے نمرانیں شاعر
 عنقا، زہیری بیت پر بندیت دو سے گال، دل ء چولاں سر ء کشیت پہ راہے ء دل
 گریت ء شپ ناریت۔ ہے وڑا اے کتاب ء دومی بہر ء کریم ہماردانکی نبشتا نک
 انت کہ ماہتا ک ء تا کبنداں چاپ ء شنگ بوتگ انت۔ اے بہر ء اولی نبشتا نک
 ”شرگدار بے میار“ ء سرحال ء انت کہ اے نبشتا نک ماں کریم دشتی ء کتاب مئے
 لوزانک ء شرگداری ء نام چاپ بوتگ۔ دومی نبشتا نک تا کدیم ۱۱۵ ء ”لوزوزانت۔ ء
 سرحال ء انت۔ کریم دشتی وتی اے نبشتا نک ء جوانیں لوزانی کارمرزی ء بابت ء نبشتہ
 کنت ء نامداریں انگریزی ندکار ”A.P.HERBERT ء خیال ء لیکہ ء پہ دروردیما
 کاریت آگویشت ہر برٹ ء اے سوج شاعر ء زانت کاریں لوزنتاناں نداتگ اے
 شون پہ حالنویس ء حالتا کانی شوکاراں انت ء اگن آئی ء نیت ہمیش بوتگ کہ آاے
 سوج ء شاعر ء لوزنتاں ہم بدنت گڈا آہیرگ ء ردانت۔ الم ء جوانیں شاعر ء لوزانتانی

توصیف ء نرانت آئی ء دل ء ہر کس کہ نوشتہ زانت ء ہر کس کہ شعر پر بندیت شاعر
انت۔ گوک دلو تے بلے پے نہ انت آلوت ات پس دلو تے تا نکه اشترے بہ
بیت ہے ڈر ء حالتاک ء شو نکاری نوشتانک، نبشتانکے بلے لوزانک بہرے نہ انت۔
اگن انچو بیتیں گڈا ہر کس ء کہ بلوٹیں وتی چک ء شاعرے بکتیں ء دگرے ء وتی
لوزانت ء۔ ہو چوش بیت کہ ہر کس کہ بلوٹیت وتی زہگ ء حالنویس ء نکارے
جوڑکت کنت“۔ (۳۸)

اے کتاب ء دومی بہر ء سیبی نبشتانک ”بنگیج“ ء سرحال ء انت۔ اے
نبشتانک ہم کریم دشتی ء کتاب ”مئے لوزانک“ ء چاپ بوتگ۔ اے نبشتانک مئے
لوزانک ء پیشگال انت ہم رداکی بہر ء چارمی نبشتانک کپوت ء سرحال ء انت اے
نبشتانک ء کریم دشتی بلوچی شاعری ء کپوت ء بابت ء نبشتہ کنت ”بلوچی ء دراہیں
شاعراں ماں وتی گالاں کپوت وتی قاصد کتہ، وتی دروت ء احوال دیم داتگ انت
کپوتان وتی المانی گنگلی گشتہ، آوانی و شیں زیملاں دوستانی ٹوک گیر آورتگ انت ء
راستیں ایش انت کپوت مئے شاعری ء جواں دپ کپتگ بلے بزاں کپوت ء اے کار
گوں مئے عہدی شاعری ء توام بیتہ (۳۹) ہے ڈر اے کتاب ء دیمتری نبشتانک
”احوال“ ء سرحال ء انت کہ اے نبشتانک ء بلوچی زبان ء سے نامداریں لوزانت ء
شاعرانی بابت ء ء آہانی ازم ء سر ء کریم دشتی گپ جنت ء نشتہ کنت،

”مقصد ایش انت مئے نوک بانندیں سے نیں براہنگ اگن رند
گیری ء بکنت ء راہ در بہ گنج انت پہ ما ء پہ ہما وانوکاں فائدہ انت۔
پہ ما فائدہ ایش انت کہ ابید چہ سید ہاشمی ء عطا شاد، مارا عبد الغفار
ندیے، صدیق آراتے ء بشیر بیدارے ہم بیت“ (۴۰)

اے کتاب ءِ دیمتر ءِ نبشتا نک ءِ سرحال انت ”شاعر ءِ شرگدار“ اے
نبشتا نک ءِ کریم دشتی ءِ بشیر بیدار ءِ نبشتا نک ءِ پسو ءِ دیان ءِ نبشتہ کنت ”بشیر بیدار ءِ
آئی ءِ سنگت ردانت پہ زہر گرگ ءِ کہ کریم دشتی ءِ بشیر بیدار ءِ شعرا ءِ حراب گشتگ
اگن آدلمج انت کہ بشیر بیدار ءِ شعر خراب نہ انت پہ پاد برمش ءِ چڑ کہ ءِ ذرتچیت لوگ
واہند ناں (۴۱) کریم وتی اے نبشتا نک ءِ بشیر بیدار ءِ ابید شرگداری ءِ بلوچی
شرگداری ءِ بابت ءِ وتی حیاں ءِ لیکہ آل درشان کنت ءِ دری زبانانی زبان زانت ءِ
نگد کارانی مثال ءِ درور ءِ ہم دنت۔ دیمتری نبشتا نک ءِ سرحال انت۔ ”سازاں شلین
ات زیملاں“ اے نبشتا نک ءِ کریم دشتی بلوچی سازانی بابت ءِ نبشتہ کنت۔ ”فیض محمد
من گشاں بلوچی ءِ سازسک بازانت من گشت بلوچی سازانی نام ءِ گرے؟ اے
دریایے اے تہنا ہمشتی کہ ما آئی ءِ بشکر دگشیں چنکرہ زہیرگ انت۔ یکیں شعر ءِ
بلوچی زہیرگ جنوزام ءِ زہیرگ گوربام، سر بام، کردی، میدی، بشکردی، ایرانی ءِ
اشرف دراء زہیرگ۔ برے برے شعر ءِ دیوانے بیت۔ گڈاسر ءِ ہوش روت یکے
گشیت بلوچی کن۔ یکے گشیت اشرف دراء کردی ایرانی (۴۲) اے کتاب ءِ دومی
بہر ءِ ہشتی نبشتا نک ءِ سرحال انت ”شمئے منت بلے من“ اے نبشتا نک ءِ کریم یک ءِ
دوکسہ بیان کنت کہ اے کسہ آئی ءِ ہما وہد ءِ گنت کہ نوک آئی ءِ کتاب ”شرگداری“
چاپ بوتگ۔ آنہشتہ کنت ”منی دوستے کہ مرچاں مزنیں آفیسرے چونائی ءِ آئی ءِ وتی
تعلیم انت معاشیات پشومان انت کہ پرچہ ادبیات نہ وتنگ ءے۔ پرچہ کہ
آگشیت کہ آئی ءِ واہگ گیشتر گوں لوزانک ءِ انت۔ اے آئی ءِ فردوسی ءِ شاہنامہ ءِ
حفیظ جالندھری ءِ شاہنامہ اسلام سک پسند انت بلوچی ءِ وانگ ءِ کمیں سست انت
پہمیشہ یک روچے من ءِ گشت ءے کہ وتی کتاب ءِ من ءِ بواینیں ءِ بدے۔ اے
سکین شریں کتابے ایشی ءِ مٹ ءِ من بلوچی ءِ نہ گنداں من دگہ چے لوٹ۔ من گشاد
گشاد ءِ کتاب چہ پیش گال ءِ بنا کت۔ عطا شاد ءِ اے جبر ءِ کہ (دشتی گنو کے اگن

گنوکے مہ بوتیں گڈا اے وہدے کہ مردم وقاب کوہی ء کپوت چاہی بال دینت شرگرداری ء سرجمیں کتابے نبشتہ کنگ ء خیال ء چون داشت) ایشی ء اشکنگ ء گوں آئی سک برانز گپت ۔ بدے چہ عطا شاد ء بدے چہ بدیں زمانگ ء ۔ جاہ جت نے کہ ہے دمان ء من کا گدے نبشتہ کنان عطا شاد ء سراء ہے جبرانی جست ء کنان کہ کریم دشتی ء کہ کتاب نبشتہ کتہ بزاں گنوک انت ؟ من منت پزیری باز کت کہ آئی پروانیست (۴۳) کریم کتاب ”شرگرداری“ ء پیشگال عطا شاد ء نبشتہ کرتگ ادا ہما پیشگال ء بابت ء کریم گشگ ء ات چہ پیشگال ء مالو بیست کہ کریم دشتی ء پہ پیشگال ء نبشتہ کنگ ء عطا شادوت نہ گشگ بلکیں عطا شاد ء آئی ء شرگرداری سیاہگ ہنچو پسند بوتگ انت کہ گوں آئی ء پیش گال نبشتہ کنگ ء واہگ چہ وتی نیمگ ء وت ظاہر کتگ (۴۴) اے کتاب ء دومی بہر ء نہی نبشتانک یک آزمائے کہ آئی ء سرحال انت ”دور“ اے آزمائے ماں ماہتاک اولس کوٹے ء اپریل ۱۹۶۲ چاپ ہم بوتگ اے آزمائے یک بلوچ چاگردی کسہ یے ۔ ہے وڑا اے کتاب ء دہمی نبشتانک ہم یک آزمائے یے کہ آئی ء سرحال انت ”منی میار چے ات“ اے یک گونڈیں آزمائے ۔ ہے وڑا اے کتاب ء دیمتری نبشتانک یک کسمائے کہ آئی ء سرحال انت ”بلوچ مات“ اے کسمائے ء ابید اے کتاب ء دوازہمی نبشتانک ہم یک کسمائے کہ آئی ء سرحال انت ”راست راست ، دروگ دروگ“ اے کتاب ء سینزدہمی نبشتانک ء سرحال انت ”ڈیکی ء بت“ اے یک آزمائے بندرا اے آزمائے ”اے وی لوکس ء گنت کہ کریم دشتی ء ماں بلوچی ء رجانک کرتگ اے رجانک آزمائے ماں ماہتاک اولس ء اکتوبر ۱۹۶۸ ء چاپ ہم بوتگ ۔ اے کتاب ء دومی بہر ء گڈی نبشتانک یک گلگدارے (انٹرویو) کہ اے گلگدارے منصور بلوچ علی عیسیٰ ء جی آرملاء، کریم دشتی ء راجست ء پرس کن انت ۔ اے گلگدارے بلوچ ، بلوچی زبان ء لبرانک ء بابت ء سرجمی ء جست ء پرس کنگ

بیت کہ کریم اے گلگدار ء باز جوانی ء پسو دنت اے گلگدار بندات ء ” تاکہ بند
برمش ” سید ہاشمی اکیڈمی کراچی نیمگ ء ۱۹۸۴ ء چاپ ہم بوتگ۔ اے کتاب سہمی
بزاں گڈی بہر ء کریم دشتی ء دستونک ء اے دگہ شعر چاپ بوتگ انت۔

اے کتاب ء سہمی بہر ء بندات ء کریم دشتی دو لچہ ” یاتانی سمارو کین شپ ء
دوچ گرانت کہ اے دوئیں لچہ اولس کونٹہ ء ۱۹۶۲ جنوری ۱۹۶۲ دسمبر ء چاپ بوتگ
انت۔ اے دوئیں لچہ آل پد کریم ء یک دستونکے، دستونک ء پد دو ” زہیروک ” انت
ء پدا یک لچہ ” ولیم شیکسپیر ” ء کہ کریم ء بلوچی رجانک کرتگ ء اے رجانک لچہ
زمانہ بلوچی ء ہم ۱۹۶۹ جولائی ء تاک ء ہم چاپ بوتگ۔ اے لچہ اے وڑ انت۔

آ کس کہ گوں من جنگل ء نندی

گوں من ء سبزیں جنگل ء نندی

ندیت وپسیت سنتاں بندی

زیملاں وش ء شادہی سوتاں

گوں وش دلیں مرغاں پر بندی

نیکہ بچ رنگ ء اژمنے گندی ” (۴۵)

اے کتاب ء گڈی بہر کہ شاعری انت اے بہر ء کریم دشتی ء کل سی ء سے (۳۳)
شعر انت کہ آبانی تہا دو ” زہیروک ” دو ” لچہ ” یک رجانک لچہ یے ء بیست ء ہشت
(۲۸) دستونک انت۔ اے کتاب ء کریم ء درائیں لبرانکی مڈی یکجاہ کنگ بوتگ
انت۔ اے کتاب پہ بلوچی زبان ء لبرانک ء حاترا گران بہائیں مڈی ء سوگاتے ء پہ
بلوچی ء نودر براں بے دروریں راہشونے ء کریم ء زند ء ازم ء بازیں تک ء پہناتے
چرے کتاب ء سہرا بیت۔

سرشون:

- 1- جگلی، نعمت اللہ، ڈاکٹر، بلوچی لبرزانک ونبشته، بلوچی زبان و ادب (ردء بند) اشیر عبدالقادر شاہوانی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، دومی چاپ، ۲۰۱۲، تا کدیم، ۱۲۹
- 2- ہاشمی، سید، بلوچی زبان و ادب کی تاریخ (ایک جائزہ) سید ہاشمی اکیڈمی کراچی۔ ۱۹۸۶- تا کدیم- ۲۵۶
- 3- شاد، عطا، کریم، شرگدار، شرگدار، زمانہ پرنٹنگ پریس کوئٹہ، ۱۹۶۳، تا کدیم، ۶
- 4- دشتی نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی تربت، ۲۰۱۱، تا کدیم، ۶۴
- 5- دشتی، کریم، شرگداری، زمانہ پرنٹنگ پریس کوئٹہ، ۱۹۶۳، تا کدیم، ۹
- 6- داد، اے آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استین شنگکار، کچ، ۲۰۱۴، تا کدیم، ۶۴
- 7- دشتی، کریم، شرگداری، زمانہ پرنٹنگ پریس کوئٹہ، ۱۹۶۳، تا کدیم، ۱۸
- 8- داد، اے آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استین شنگکار، کچ، ۲۰۱۴، تا کدیم، ۹۵
- 9- دشتی، کریم، شرگداری، زمانہ پرنٹنگ پریس کوئٹہ، ۱۹۶۳، تا کدیم، ۲۸
- 10- ہمیش، تا کدیم- ۳
- 11- ہمیش، تا کدیم- ۵۳
- 12- ہمیش، تا کدیم- ۷۶، ۷۷
- 13- ہمیش، تا کدیم- ۹۵
- 14- داد، اے آر، شرگداری بلوچی شرگداری، استین شنگکار، کچ، ۲۰۱۴، تا کدیم، ۹۵
- 15- دشتی، کریم، منے لوزانک، لوزانکی شنگی سنگت نومبر ۱۹۶۳، تا کدیم، ۵
- 16- دشتی، کریم، بنگیج، دل زریٹ بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تا کدیم، ۱۲۳

- 17- ہمیش، تاکدیم- ۱۲۵
- 18- ہمیش، تاکدیم- ۱۲۶-۱۲۵
- 19- لہڑی، محمد، بخش- پیریں جوانسال، مئے لوزانک (کریم دشتی) لوزانکی شنگی سنگت، ۱۹۶۳، تاکدیم، ۱۷
- 20- ہمیش، تاکدیم، ۲۱، ۲۲
- 21- شاد، عطا، شاعری مئے شاعری، مئے لوزانک (کریم دشتی) لوزانک شنگی سنگت، ۱۹۶۳، تاکدیم، ۳۷
- 22- ہاشمی، سید، گال غزل، دستونک، مئے لوزانک (کریم دشتی) لوزانک شنگی سنگت، ۱۹۶۳، تاکدیم، ۴۱، ۴۰
- 23- ہمیش، تاکدیم- ۴۳-۴۳
- 24- ہمیش، تاکدیم- ۵۰-۴۹
- 25- دشتی، نسیم، جوانین شاعری، مئے لوزانک (کریم دشتی) لوزانک شنگی سنگت، ۱۹۶۳، تاکدیم، ۵۱
- 26- ہمیش، تاکدیم- ۶۲
- 27- دشتی، کریم- مئے لوزانک، لوزانک شنگی سنگت، ۱۹۶۳، تاکدیم، ۶۳
- 28- ہمیش، تاکدیم، ۶۷، ۶۸
- 29- ہمیش، تاکدیم، ۷۷
- 30- دشتی، نسیم، ساہے نہ برمشیت، بلوچستان اکیڈمی تربت، نومبر ۲۰۱۱، تاکدیم، ۶۴
- 31- شیرجان، آہ! کریم دشتی بیران بوت، راجی تاکبند سنج، سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، ۱۹۸۵، تاکدیم، ۳۵

32- شوژگال، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تاکدیم، ندارم

33- ہمیش، تاکدیم، ندارم

34- ادارہ، سہ ماہی درد گوادر، سال تاک جون تا دسمبر ۲۰۰۲، تاکدیم، ۳۵۱

35- یوسف، ممتاز، ساہگے ۽ گلہ دار، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تاکدیم، ۱۵

36- ہمیش، تاکدیم، ۲۲

37- شاد، عطا، کریم ۽ شرگداری، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تاکدیم، ۳۱

38- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تاکدیم، ۱۱۵

39- ہمیش، تاکدیم، ۱۳۲

40- ہمیش، تاکدیم، ۱۳۶

41- ہمیش، تاکدیم، ۱۳۸، ۱۳۷

42- ہمیش، تاکدیم، ۱۴۳

43- ہمیش، تاکدیم، ۲۴۱

45- پرواز، غنی، من وتی شوہاز ۽ تئی رند کپنگاں، سے ماہی درد گوادر، جون تا دسمبر، ۲۰۰۲

تاکدیم، ۳۶۰

46- دشتی، کریم، دل زریت بولان، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، تاکدیم، ۲۲۴

آسمر

اے پٹ ۽ پولی مقالہ ”کریم دشتی زند ۽ ازم“ ۽ بندات ۽ کریم دشتی ۽ زند ۽ جتا جتانیں پہناتانی سراچمشانک دنیگ بوتگ ۽ آئی ۽ زند ۽ لہتیں انجیں تک ۽ پہنات ظاہر کنگ بوتگ انت کہ چدوسر آہانی بابت ۽ نشتہ کنگ نہ بوتگ ۽ اے در ۽ آئی ۽ کہول ۽ کٹم، آئی ۽ ودی بوہگ، آئی ۽ وانگ ۽ زانگ، گوں لبرانک ۽ حب ۽ واہگ، مردم دوستی، درانڈیہی ۽ آئی ۽ مرگ ۽ بابت ۽ سرجی ۽ چمشانک دنیگ بوتگ، ہمے ڈرا آئی ۽ لبرانکی زند بزاں آئی ۽ ازم ۽ سرا ہم سرجیں ۽ امیں ڈرے ۽ چمشانک دنیگ بوتگ۔ اے پٹ ۽ پولی مقالہ ۽ دومی در ۽ کریم دشتی ۽ شاعر ۽ بابت ۽ سرجی ۽ یک پہ یک ۽ چمشانک دنیگ بوتگ۔ چوشکہ آئی ۽ شاعری بندات چتور بوتگ ۽ آئی ۽ راگوں زبان ۽ لبرانک ۽ حب ۽ واہگ چے ڈرابوت، آئی ۽ دستونک، آئی ۽ لچہ ۽ زہیر وکانی سراچمشانک دنیگ بوتگ اے در ۽ آئی ۽ شاعری ۽ ازم سازی ۽ بابت ۽ سرجیں رنگے ۽ چمشانک دیاں ۽ اے ظاہر کنگ بوتگ کہ آوتی شعرانی تہاچے ڈریں چہر ۽ شبین کارمرز کنت آئی ۽ شعرانی تہاچیدگ سازی، تلیمجات، ندارگ کشی چے پیم ۽ کارمرز کنگ بوتگ ۽ آئی ۽ شعرانی تہامرگ ۽ کارمرزی ۽ سرا ہم چمشانک دنیگ بوتگ ہمے رنگ ۽ دیمترا آئی ۽ شاعری ۽ بابت ۽ بلوچی زبان ۽ ندرکاری حیاں ۽ لیکہ ہم درشان کنگ بوتگ انت۔ اے پٹ ۽ پولی مقالہ ۽ سیمی در ۽ کریم دشتی ۽ ردانک ۽ بابت ۽ سرجی ۽ چمشانک دنیگ بوتگ چوش کہ آئی ۽ ازم ۽ مستریں پچار شاعری ۽ شرگداری انت، بلے اے دگہ ردانکی تہر چوشکہ آزمانک، کسمانک ۽ نبشتانک ۽ جہت ۽ جوانیں وڈے ۽ زانگ بیت، آئی ۽ چیزے رجانکاری ہم کرتگ ۽ یک شوکارے ہم بوتگ۔

آئی ء لبز انکی زند ء با زیر رنگ دیستگ۔ آئی ء ماہتا ک ”اس“ ء شوکار ی
 ء سرا چمشا نک دنیگ بوتگ گوں اولس ء ہمگنر نچی ء کریم ء جہد ء کوشست بوتگ کہ
 بلوچی زبان ء لبز انک ء Standard ء برز ء جوان بکنت ء جوانیں مواد چاپ
 بکنت آئی ء ہر وہد ء جہد بوتگ کہ جوان ء چہ جوان تر شاعری بہ بیت یا کہ ردانک آئی
 ء مدام چیزانی Standard ء کوالٹی چار اتگ انت ہے وڑا کریم ء نبشتا نک آئی
 سرا چمشا نک دنیگ بوتگ کریم ء جتا جتا میں بنگپ ء سر حالانی سرا نبشتہ کرتگ آئی
 ء گیشتری نبشتا نک چمشا نک آئی ء ایشانی تہا نگد ء رنگ ء بوہم کیت کریم کسما نک
 نویسی ء سرا ہم سر جمیں رنگ ء چمشا نک دنیگ بوتگ کریم دشتی کسما نک ازم ء
 سر پد انت ء کسما نک ء زمین ء کردارانی کارمرزی ء ہم بلد ء شیوار انت پمشکہ آئی ء
 کسما نکانی تہا بلوچ چا گرد ء آدینکے گندگ ء کیت کریم وتی کسما نکانی تہا بلوچی بتل،
 گشتن ء کوہنیں شعراں ہم کارمرز کنت کہ کسما نک ء گیاناں براہدار کن انت ء
 کسما نک ء بلوچی رنگ ء دروشم شریں وڑے ء سہرا بیت کریم ء کسما نکانی تہا ندرگ
 کشی ہم شریں وڑے ء است آندرگ کشی انچیں وڑے ء کنت گشے وانوک ء
 چمانی دیما ہما ندرگ گندگ ء کیت کسما نکاں ابید کریم دشتی ء آزما نکانی سرا ہم
 شریں وڑے ء چمشا نک دنیگ بوتگ چوشکہ کریم دشتی ء آزما نکانی تہا سے چیز چہ
 درستاں زیات گیشتگ انت سر جمیں کردار حقیقت نویسی ء سادگی آئی ء وتی کردارانی
 پیش کنگ ء کمال گون ات۔ آگونڈیں جملہ ہانی تہا کردار ء سر جمیں عکس ء وانوک ء
 دیما پیشداریت کریم ء آزما نک بلوچ چا گرد راستیں کسہانی ترجمان زانگ بنت
 آئی ء آزما نک پہ حساب کم انت بلے ہے یک ء دوئیں آزما نک آئی ء رایک
 شریں آزما نکارے ء جہت ء اوشنگ ء بس انت آزما نکاں ابید آئی ء رجانکاری ء سر
 ہم سر جمیں رنگ ء چمشا نک دنیگ بوتگ آئی ء شعر رجانکاری ء ردانکی ہر دوکانی بابت

ء شریں ڈرے ء چمشانک دنیگ بوتگ ہے وڑا دیمترا کریم دشتی ء شرگداری ء
 سراهم سرجمیں رنگے ء چمشانک دیان ء آئی ء شرگداری ء ازمی ء لیکھی تک ء
 پہنات پدرکنگ بوتگ انت ء آئی ء شرگداری درشانداب ء سراسرجمیں ڈرے ء
 چمشانک دنیگ بوتگ ۔

کریم دشتی وتی چم دیست وتی زانت ء وتی لیکہ ء حیال ء درنگازی ء کنت
 ء شرگداری ء گپ ء کنت اے گپ ء آوت ہم منت کہ آوتی دل ء زانت ء گپ ء
 کنت پرے حاترا آئی ء شرگداری تاثراتی بزاں لیکھی گشگ بیت، بلے آوتی
 شرگداری ء کہ یک چیزے درستاں چه زیات آئی ء سرزوردنت آازم انت بزاں آ
 عملی شرگداری ء ہم منوک انت کہ مغربی نگدکار ہم ہے گپ ء منوک انت ہے
 حاترا اے پٹ ء پولی مقالہ ء کریم ء ازمی شرگداری ء لیکھی شرگداری ء ہمرائی ء آئی ء
 راگوں مغربی نگدکاراں دیم پہ دیم کنگ بوتگ ء کریم ء شرگداری ء سراسرجمیں
 چمشانک دنیگ بوتگ گدسرا اے پٹ ء پولی مقالہ ء آئی ء کتابانی سراسرچمشانک
 دنیگ بوتگ کہ چدوسراے کتابانی بابت ء سرجمیں رنگے ء کس ء چمشانک
 ندا تک ۔ اے پٹ ء پولی کار پہ بلوچی زبان ء لبرانک ء سراسرکارکنوکیں پٹ ء پولکار
 ء وانندگانی حاترا یک بنداتی رہشونے ء جہت ء مستاگے ء کم نہ انت امتیں اے ردء
 کارکنوکیں پٹ ء پولکار ء نودر برچہ اے مقالہ ء رہشونی زرت کن انت ء منی مول ء
 مقصد ہم ہمیش انت ۔

کتابیات

- 1- ازم ساچست معنا۔ اے آرداد۔ 2015۔ استین شنگکار۔ کچ
- 2- انگریں واہگ۔ صبادشتیاری۔ 1999۔ سید ہاشمی کتابجاہ۔ کراچی
- 3- اوپار۔ عبداللہ جمال دینی (ردء بند: سنگت رفیق) 2015 بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 4- بُرد۔ رحمن مراد۔ 2015۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 5- بڑن۔ جی آر ملا۔
- 6- بزرگیں آسمان۔ اے آرداد۔ 2015۔ ازم شنگکار۔ کولواہ
- 7- بلوچی دستونک۔ رحیم مہر۔ 2014۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 8- بلوچی کلاسیکل شاعری۔ غفور شاد۔ 1996۔ بلوچستان اکیڈمی تربت
- 9- بلوچی زبان و ادب۔ اشیر عبدالقادر شاہوانی۔ 2001۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 10- پرنگ۔ گل خان نصیر۔ 1988۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 11- پابار۔ مراد ساحر۔
- 12- بلوچی شاعری ء درائیں دروشم، اشیر عبدالقادر شاہوانی۔ 1996۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 13- تران ء لیکہ۔ اصغر ملنگ۔ 2014۔ جان نثار، شنگکار
- 14- زعفران ء پُل۔ عالم ارشاد۔ سید لیزانکی گل۔ گوادر
- 15- آزمانک ء راجد پتر۔ رازرؤف۔ 2015ء۔ بلوچستان اکیڈمی تربت
- 16- توار۔ محمد حسین عنقا۔
- 17- ٹی ایس ایلینٹ۔ اے آرداد۔ 2016۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 18- جنگل چچنوزیبا انت۔ مبارک قاضی۔ 2016۔ نور پبلی کیشن۔ پسنی

- 19- دل زریت بولان - کریم دشتی - 2015 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 20- رنگانی رگام - رزاق نادر - 2007 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 21- رستگین نود - ڈاکٹر فضل خالق - 2010 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 22- رژن - آزات جمالہ بینی - 2013 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 23- روچہ ء کئے کشت کنت - اکبر بارکزئی
- 24- روچگر - عطا شاد - 1996 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 25- ساہے نہ برمشیت - نسیم دشتی - 2011 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 26- شاہیم - واحد بزدار - 2016 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 27- شرگداری - کریم دشتی - 1963 - زمانہ پرنٹنگ پریس کراچی
- 28- شرگداری ، بلوچی شرگداری - اے آرداد - 2014 - استین شنک کارکیچ
- 29- شپ سحر اندیم - عطا شاد - 1996 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 30- شکلیں شہجو - سید ظہور شاہ ہاشمی
- 31- شعرء ایراد - واحد بزدار - 2001 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 32- شعرء ازم - اے آرداد - 2015 - بلوچستان اکیڈمی تربت
- 33- گشین ردانک - صورت خان مری - 2012 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 34- گشین شاعری - عطا شاد - 2008 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 35- لہزانکی شرگداری - پروفیسر غنی پرواز - 1997 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 36- لوزانکی ایرادگری - عاقل خان مینگل - 1990 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 37- مئے لوزانک - کریم دشتی - 1963 - لوزانک شننگی - سنگت
- 38- من پہ مرگ گارنباں - ڈاکٹر عبدالصبور بلوچ - شعبہ بلوچی کوئٹہ
- 39- نوکیں راہ - پروفیسر غنی پرواز - 2013 - بلوچی اکیڈمی کوئٹہ

- 40- نگدائک- ڈاکٹر ناگمان- 2007- بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 41- نگرہ دزنز- غوث بخش صابر- 1996- بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 42- نگدی کاری- غوث بخش صابر- 2016- بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 43- ہے عشق لکھیں- اللہ بخش بزدار- 2007- بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 44- ہزام- بشیر بیدار- بلوچی دودء ربیدگی انجمن کراچی
- 45- یاتانی زیر- اے آرداد/ سنگت رفیق- 2014- شعبہ بلوچی بلوچستان
- 46- ادبی اصطلاحات- پروفیسر انور جمال- 2015- نیشنل بک فاؤنڈیشن، اسلام آباد
- 47- ادبی تنقید اور اسلوبیات- گوپی چند نارنگ-
- 48- ارسطو سے ایلپیٹ تک- ڈاکٹر جمیل جالبی- 2012- نیشنل بک فاؤنڈیشن
- 49- اسلوب- سید عابد شاہ عابد- 1981- مجلس ترقی ادب لاہور
- 50- اصناف ادب- رفیع الدین ہاشمی- 1998- سنگ میل اسلام آباد
- 51- بلوچستان کی نامور ہستیاں- اشیر شاہ ہوانی- 2014- نیوکالج پبلی کیشن کوئٹہ
- 52- بلوچی زبان و ادب کی تاریخ- سید ہاشمی- 1986- سید ہاشمی اکیڈمی کراچی
- 53- بلوچی ادب میں تنقید نگاری- زینت ثناہ- 2014- بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 54- پاکستانی کلچر- ڈاکٹر جمیل جالبی- 2008- نیشنل بک فاؤنڈیشن
- 55- تاریخ جمالیات- نصیر احمد ناصر- 1963- مجلس ترقی ادب لاہور
- 56- تاریخ نقد- ڈاکٹر سید وقار رضوی- 2004- نیشنل بک فاؤنڈیشن
- 57- ترجمے کا فن- ڈاکٹر مرزا حامد بیگ- نیشنل بک فاؤنڈیشن
- 58- تنقیدی تھیوری کے سوسال- وزیر آغا- 2012- سانجھ پبلی کیشن لاہور
- 59- اصنافِ نثر اور اردو ادب- حسن نور- مکتبہ ریاض کراچی
- 60- تنقید و تحقیق- جابر علی سید- 2004- کاروان ادب- ملتان

- 61- تنقیدی افکار۔ شمس الرحمن فاروقی۔ 2014۔ بیکن ہاؤس لاہور
- 62- فکروفن۔ واحد بزدار۔ 2006۔ بلوچی اکیڈمی کوئٹہ
- 63- نصیرخوش کلام۔ عابد میر۔ 2015۔ جامعہ بلوچستان کوئٹہ
- 64- وہ جو قرض رکھتے تھے۔ رفعت زیبا۔ 2005۔ قلات پبلشرز کوئٹہ

تاک ء ماہتاک (جرائد و رسائل)

- 1- محرم اصغر۔ قادر بصیر۔ آڈینک (گچین تاک) 2012۔ بلوچستان اکیڈمی، تربت
- 2- صدیقی، پروفیسر عربہ۔ ادب معلیٰ۔ 2012۔ سے ماہی لاہور (اردو)
- 3- صبا، صادق۔ ازم تا کبند۔ کولواہ۔
- 4- نوید حیدر ہاشمی۔ ماہنامہ محلہ حرف۔ مئی تا اگست 2011۔ کوئٹہ (اردو)
- 5- ماہنامہ الس۔ اسلام آباد
- 6- ابن داؤد درد۔ جون تا دسمبر 2002۔ گوادر
- 7- ماہتاک الس۔ شماره نمبر 7۔ کوئٹہ۔ ستمبر 1979۔ جنوری، فروری 1965
- 8- بند یگ، عبدالواحد۔ ماہتاک بلوچی۔ کوئٹہ۔ اپریل 2014
- 9- زمانہ۔ کوئٹہ۔ مارچ، اپریل۔ 1984
- 10- احمد جان ہمزاز۔ تا کبند استین، کچ۔ دسمبر 2013 تربت
- 11- سرمد، البوافتح۔ قلم قبیلہ (مجلہ)۔ 1981۔ ادبی تنظیم کوئٹہ
- 12- مراد، محمد کریم۔ کریم دشتی ء شرگداری (ایم اے مقالہ) 2008 شعبہ بلوچی جامعہ بلوچستان
- 13- نور بلیدی مستاک سے ماہی بلیدہ۔ اکتوبر نومبر 2012
- 14- ماہتاک سسا پنچگور۔ جون 2011
- 15- ماہنامہ قومی زبان کراچی جولائی۔ 2015۔ نرگس بانو
- 16- تا کبند برمش۔ 1984۔ برمش کمیٹی کراچی
- 17- بلوچ، غلام فاروق۔ تا کبند سنخ۔ 1985۔ سید ہاشمی اکیڈمی۔ کراچی
- 18- ہنکین۔ شعبہ بلوچی کوئٹہ (جامعہ بلوچستان کوئٹہ) 2014

گند و نند (انٹرویو)

- 1- بشیر بیدار۔ شاعر و لہزانت
- 2- جان محمد دشتی۔ لہزانت، پٹ و پولکار
- 3- ہیبیتان عمر۔ لہزانت، پٹ و پولکار